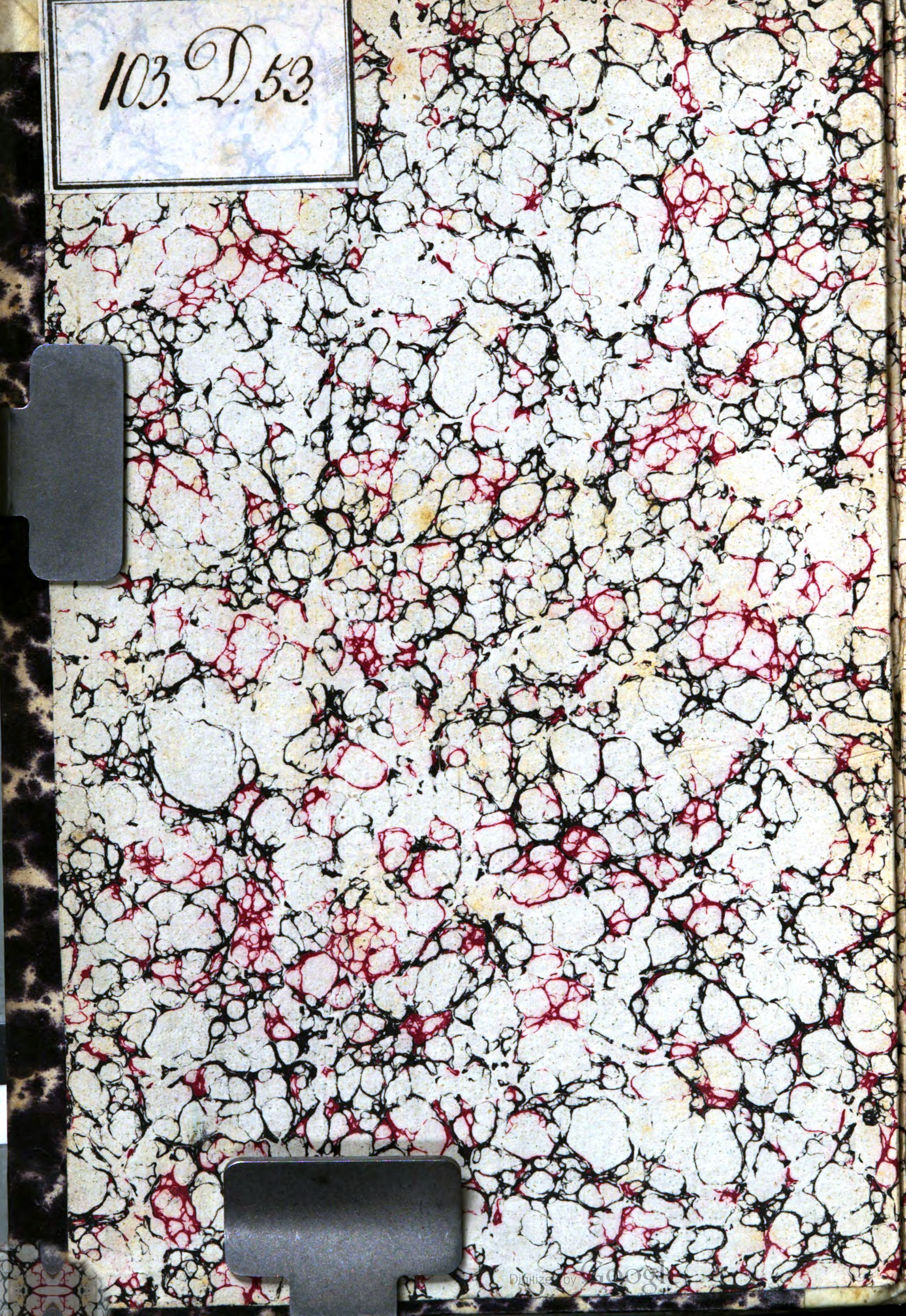

ISPOVIDNIK
KOD BOLESTNIKA

ISPISAO

Fr. Angjeo Kraljević

BISKUP METROPOLITANSKI I NAMJESTNIK APOSTOLSKI
U ERCEGOVINI.

U Zadru
Tiskom Narodnog Lista
1870.

Bonus pastor animam dat pro ovibus suis. — *Joa. 10. 11.*

Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum......... ecce ego ipse requiram oves meas et visitabo eas. — *Ezech. 34. 10-11.*

Poštovana braćo!

Ovu knjigu, koju Vam šaljem na dar, najprije ju napisao O. Marijan Jaić starim pravopisom, izgovorom slavonskim, i slovotištio u Budimu godine 1837. A priveo je ju iz nimačkog jezika, kako on isti svidoči u svomu pridgovoru na strani četvrtoj, višim dilom iz glasovite knjige pastirske slavnog Kohlera; i prozvao je istu *Ručna knjižica.* Ova knjiga u našim stranam malo je poznata; a bivši u sebi vrlo koristna, istu sam hotio pripisat novim pravopisom u naš ercegovački jezik. Zato ne samo mnoge riči, koje se u našemu puku nečuju, već čitave izgovore prominuo sam, i gdikoju izostavio, osobito koja se nahode u Ritualu rimskomu, da nebi knjiga golema izašla. Ovde nit sam žalio truda, ni troška štedio; za cilj imao sam spasenje dušah, a osobito mlade sveštenike, koji još nisu dobro uvižbani u poslu pastirskomu. I koj je mnogo čitao i učio, opet se nadje bolestnikah takih, da mu se kapa vrti i nezna na koj bi način s njima postupao. Zato ćeš, poštovani brate! nać u ovoj knjižici način kako se imaš vladat kod različitih bolestnikah. Naćeš nauk i svitovanja, koja, ako pomljivo pročitaš, uvik ćeš znat naučit i nasvitovat neumitne.

Spomeni se, poštovani brate, da si težak u vinogradu Isusovu, da si pomoćnik njegov u spasenju dušah. Zato si ga dužan slidit u izučivanju neumitnih, u svitovanju grišnikah u trudu onih, koja su za slavu Otca nebeskog. Spomeni se što Isus govori, to jest da je pravi pastir pripravan za svoje ovce i na smrt poći. Kako god pastir svitovnji svoje ovce poznaje, nje u dobru pašu vabi, od lupeža i vuka čuva: tako i pastir duhovni dužan je ovce duhovne, to jest duše od svete Crkve sebi izručene i priporučene, poznat, pravi spasonosni nauk jim kazivat, od krivog čuvat, nje u nevolji pomoć, utišit i razgovorit, osobito u bolesti. Nije moguće da se srce jednog sveštenika, ako ima u sebi pravu ljubav, neće ganut na milosrdje prama jednomu siromahu bolestniku, kad ga ugleda nevoljna, slaba od teške bolesti, od svita zapušćena, koj od straha vene gledajuć poslidnji čas svog života, od koga časa visi mu vičnje njegovo spasenje. Sad ga zabuni i smućuje njegova svist; sad ga straši uspomena njegovih grihah učinjenih, premda ispovidjenih, ali dostojnom pokorom nepomršenih; sad ga plaše pravedni sudi Božji, i njegova neumoljena pravda, komu su sva očita, i najsakrivenija srcah naših; sad ga priuzima strah smrti nemile, koja mu je već na vratim. A svrhu svega plaši se, jer nezna, je li u milosti Božjioj il je s njim u omrazi.

Ovde daklen, poštovani svešteniče, nežali truda, ovde ukaži tvoju želju i ljubav, koju imat dužan si za spasenje dušah pricinjenom krvju Isusovom odkupljenih.

S istom srčanošću i pomljom trudi oko jednog ubožarka, kojom bi trudio, da te zovne jedan poglavica svitovnji na čas svoje smrti, da ga oružaš Svetim Otajstvim; jer svaka duša toliko vridi koliko Krv Isusova. Koja bi korist bila jednomu težaku što bi njivu uzorao, posijao, požeo, obrao, kad bi pušćao da mu gotovo žito ptice i druge zviri razkopaju? Tako bi i tvoji trudi uzalud otišli, kad bi jednu dušu po tvojoj nepomlji propušćao, da upane za uvik u čeljusti vražie. Ako po nauku Isusovu neće izgubit plaće svoje koj rad ljubavi njegove dade svomu iskrnjemu čašu hladne vode: koliko veću plaću imat će jedan pomljivi pastir, koj i dan i noć trudi u vinogradu Isusovu? O koliko će veselje imat na čas svoje smrti ovaki pastir, kad se spomene, da je mnoge neumitne naučio, da je mnoge grišnike svojim svetim životom i svitovanjem obratio, da je mnoge od griha odvratio, da su mnogi uzrokom njegovim spasenje vičnje zadobili! — Sve one duše izaće na susrit za dopratit ga u slavu vičnju. — A suprotivnim načinom, koje će tuge i žalosti obrvat, u poslidnji čas života njegova, nepomljivog i malo dobrog sveštenika, koj nije dostojan zvati se slavnim imenom pastira, već pogrdnim nevirnog najmenika, kad mu pane na pamet, da je mnogim uzrok bio izgubljenja vičnjega; ili neznanjem dužnostih svog stanja, il opakim životom, ili svojom nepomljom i linošću!

Žalost je velika, viditi gdikoje sveštenike, o onomu se zabavljat, što na njihovu dužnost nespada; u naucim svitovnjim prosvitljeni, a u poslu pastirskomu po

sve slabi, za nereć neumilni i nevišti. Onakim se pravednim načinom more prišit latinska poslovica: *foris argus, domi talpa* — na dvoru bubanj, a unutra šušanj. Ja nevelim, da nije lipo i koristno znat i druge nauke; ma jedan sveštenik smrtno griši, ako se dobro neuvižba u onim naucim, brez kojih dužnosti svoje koristno izvršivat nemore. *Igitur ita nunc age, prout in articulo mortis temet egisse optabis.*

Pisano u Rimu, manastiru svetog Bartula u Otoku, na 1 Listopada 1870.

Fr. Angjeo Biskup r. v.

§ 1.

Misnik je po svomu stanju veoma dužan bolestnike pohoditi.

Pohodit bolestnika u zakonu Isusovu uvik je držano da je dužnost službenikah Isusovih privelika, tako: da jih nikakva vlast osloboditi nemore, i da su dužni s pogibili istog svog života ispunit ju. Ovo je osobita prigoda, u kojoj misnik svoju pravu i punu ljubav prama nevoljnomu i trpećemu iskrnjemu ukazat, i toliko više zaslugah sabrat more, koliko veću nezgodu u takomu slučaju pritrpit imade.

Najbolju prigodu ima župnik kad bolestnika oblazi, da njemu istine spasenja i utišenja vičnje blaženosti u srce duboko usadit more. Ovde more željnim pastirskim plodom učit, ubavistit, opominjat i ponukovat, spasonosno plašit, ali gdi je potribito uplašenog tišit, i na pouzdano uhvanje spasenja pokripit. Od stanja bolestnika more se pravo reć: da mu je duša (po riči uztrpljivog doba:) ožalošćenjem i gorkošću većma napunjena već i od kakva drugog slučaja, u komu se čovik nać more. Ovde daklen nemoćni čovik najveću pomoć od duhovnika potribuje, pravedno ju želi i pogleda, i najveselije svaku spasonosnu opomenu i utišenje čeka i prima. Bolesti, koje

nemoćnik ćuti, uzdižu se kadkad i uzmložaju do najvišeg i neizkazanog čemera. Od takih bolestih pritisnut, sad uzdiše nemoćnik želeć umrit, sad ga opet straši smrt — *izdahnuću*, *umriću;* — duša i srce od strah trepi. Ovaki čovik, sam sebi zaostavljen, doisto vridan je požalenja i utišenja; a i junačko je tada dilo ljubavi ovakoga se zapušćena kukavca prihvatit, ter mu u nevolji i žalosti taku kakvu oblakšicu i utišenje potribito donit. Na ovu najpoglavitiju našu dužnost poziva nas doisto svekolike, ali osobito one, koje je Bog na ovo privisoko dilo osobitim načinom odabrao, Duh Sveti ričma slidećim: "Nepripusti tišit ucviljena, nelini se bolestnike pohodit, jer se po tomu kripiš u ljubavi„. Eccl. 7. 38.

Jesus svoje pravovirne radi pohodenja bolestnikáh obilno daruje. — Ako ovo dilo ostavljaju, osudjuje jih u pakao. — "Dojdite blagoslovjeni Otća moga, posidujte "pripravno vama kraljestvo, nemoćan sam bio i pohodiste "me —; odstupite od mene prokleti u oganj vičnji, nemo-"ćan bijah i niste me pohodili„. Math. 25. — Koliko je daklen većma zadužan župnik porad svoje službe misničke bolestnike pohodit, i njima potribito pokripljenje vičnjeg života podilit? Daklen ni mećava, ni' kršan pút, ni pogibio otrovne bolesti, može župnika od ove njegove velike dužnosti na ikakav način izgovorit. Pohodenje daklen bistveni, najteži i najpotribitiji dio je dužnosti misničke, navlastito župnika. Župnik se zove duhovnik, da svrhu dušah pravovirnih pastirsku brigu nosi. On je oni pastir, koj misto Isukrsta izručenih sebi dušah iz svih moćih ne samo spasenje žudit ima, nego gdi bi i kad bi potriba bila na priliku poglavice pastirah za svoje ovčice istu dušu svoju položiti. Jer zašto bi mu drugčije pastirska briga, i virnost, koju je obećao, služila, kad bi svoje stado, ili

koju nemoćnu ovčicu u najvećoj pogibili, i u vrime dohodećeg vuka razdiraoca iznevirio, i u očitoj pogibili da pogine zaostavio? Čim bo je u većoj potribi i pogibili stado, ili koja ovčica, s tim je potribitija duhovna pomoć i pastirsko bdenje.

Ničim pak nemore župnik većma ljubav, pouzdanje i procinjenje od svoga stada zaslužit i zadobit, već kada bolestnike brez razlike osobah i stanja oblazi, ter plačne i nevoljne tiši i razgovara. Nepropusti nevoljnog tišit; i k cvilećim hodi. Ecc. 7. 38. Ako se opazi da župnik tako pomnjivo oblazi nemoćne siromahe, kaono i bogate; da on svoje pohodjenje ne po razliki stanja i osobah, nego po različitim bolestničkim nuždam uredjuje i dili: tada će ne samo od svih svesrdno ljubljen i poštovan biti, već će takodjer navlastito od svog stada i virnih ovčicah podpuno pouzdanje dobit, kojeno privisokom i svetom njegovom zvanju najlipši i najkoristniji okrug duhovnog napridka obećaje i baš sigurno donosi. Ali pomučno je malo izvrstnomu čoviku i pomislit, a još manje virovat, da bi pravo vrućoželjni i bogoljubni pastir, *koj znade, da će Bog od njeg priostar razlog, ter oko za oko, i dušu za dušu iztraživat*, po nepomlji svojoj koju ovčicu, ili izručeno sebi od Boga stado, u vrime najveće duhovne potribe u nemoći duše i tila zaostavio; da žalostne nebi tišio; da nemoćne nebi pohodio i nebeskim kruhom nahranio; da slabe nebi objačio; da malovirne i slabouhvajuće nebi na živu viru i pouzdano uhvanje u primoguću pomoć božanstvenu podigao; da duhovno gladujućim nebi svekolike potribite spasonosne pomoći pružio, i od njihova vikovitog spasenja po milosti Božjioj osigurao! Govori daklen rečena opomena nek bude za veću misničku vrućoželjnost ovde umetnuta.

Da pak župnik ovu svoju najpreču pastirsku dužnost urednije i polagle ispunit može, nebi udilo, kad bi osobito u većim mistim i župam imena bolestnikah popisana imao, i svoju jim pomoć u svako vrime prijatno, lašnije jim podilit nastojao.

§ 2.

Obćinske uprave po kojim se župnik kod bolestnika vladat imade.

1. Buduć da se svaki spasonosni nauk od vire i zakona u Svetomu Pismu i u Svetim Otcim zadržaje, župnik, koj svoju osobitu pastirsku dužnost i po njoj spasenje dušah koristno dilovat želi, valja da dobro a najskole u onim izrecim S. Pisma i SS. Otacah uvižban bude, koji su mu za svedjernu pomoć u svakoj potribi i vrsti bolestnikah potribiti: na priliku tilesnog likara, koj po svojoj likarskoj dužnosti usilovan je ne samo bolest na nemoćnika poznat, već joj takodjer odmah i silu skršit, i pristojnu likariju što prija iznać i dati. Lipu opomenu S. Augustin daje župniku bolestnike oblazećemu, ovako govoreć: "Potegni nemoćnike s tobom k Bogu, jerbo jim Božjieg ono govoriš, što jim pun goruće ljubavi govoriš„ u knjigi 4 Ispo.

2. Prije nego župnik k bolestniku pozvan k njemu pojde, nek takodjer i zovućim ljubezno svoje lice i pastirsku hitrovoljnost iskreno poznat dade, da se vidi koliko mu je i samo za jednom dušicom, a kamo li za svim kolikim svojim stadom s neprocinjenom krvju Sina Božjieg odkupljenim stalo! Sumračno drugčije misničko lice i neuljudna pastirska rič, pa k tomu još niko dosadno otezanje, veliku ljubav pastirsku nepokazuju, već pastira

s tim većma Bogu i ljudma neugodna čine. Pošav pak odmah i brže k bolestniku, da i svoje sveto nastupno dilovanje, i bolesnika Otcu milosrdnomu i Bogu svakog utišenja svesrdno priporuči, da svaku slučajnu pripriku uztrpljivo privladat, i dušu nemoćnika po sve s Bogom pomirit i u život slave nebeske privest more; nek se spomene, da on isto misto krotkog i ljubeznivog Spasitelja drži. Pristojno je daklen, a i potribito, da oni duh i onu milost njegovu ponizno u pomoć zazove, kojom je isti pridragi Spasitelj ucviljene i nevoljne tišio, i prama njima srdčano sažalenje ukazivat običavao.

Nek barem u kratko zavapi sa svetim Pavlom apoštolom ovako k Bogu uzdišućem: "Blagosovljen Bog i "Otac Gospodina našeg Isukrsta, Otac milosrdja, i Bog "svakog utišenja, koj nas tiši u svakoj našoj nevolji, "da moremo i imi utišit one, koji su u različitoj pritiski". 2. Cor. 1. 3.

Da pak gdi je svetoredni običaj prolazeć Misnik k bolestniku s prisvetim Tilom Isusovim, ima pristojno čistu na se košuljicu obuć, i na ramena prikoramenicu (štolu) metnut, pak s prihodećim užeženom u svitnici svićom službenikom, koj je dužan zvoncem da se Isusu poklone zlamenje davat, na pozvano misto ponizno i nerazgledajuć, nego prida se oči spustivši, i osim ostalih molitavah Pisme "Blagosivajte svi Angjeli gospodnji Gospodina.... i Pismu 50. "Smiluj se meni Bože po velikomu milosrdju tvomu". Nije potribe ovde više spominjat, buduć da svaki misnik pripisane običaje svoje Crkve vrlo dobro znade.

3. Župnik došav u kuću bolestnika, u sebi misleć, ili na glas govoreć: "Milost i mir neka bude s vami Boga, Otca našeg i Gospodina Isusa". — 2. Cor. 1-3 — ili

običajno svugdi pripisanu i već uvedenu ovu crkvenu pozdrav: "Mir kući ovoj i svim u njoj pribivajućim„; tada, ako u rukam na parsih nosi prisveto Tilo Isusovo, postavi ga na tilesnik (corporale) na trpezu bilim platnom pokrivenu, s obe strane davši postavit goruće dvi voštene sviće, i tad se kolinom pokloni priduboko istomu. To izvršivši, uzme svete vode, ter poškropiv bolestnika, sebe i ostale, okrene se odmah k bolestniku ljubeznivim i posve milim pogledom govoreći: Hvaljen Isus, moj dragi kršćanine, ili kršćanko! da bolestnika drugčje, morebit, na pomišljenje nebi doveo, kao da nije k njemu iz prave pastirske ljubavi došao, nego samo načinom najmenika usilovan.

4. Pristojno je da bolestnik iz očijuh misničkih svoježeljno utišenje i pouzdano uhvanje svog duševnog spasenja spazi i štije, ter tako svesrdnije i pouzdanije sve kolike rane srdca svoga misniku očituje, i od njega željno spasonosno pokripljenje veselije izčeka i primi.

Ista pak pohodenja misnička nili imaju odveć dugačka, i tako bolestniku morebit dosadna, nili opet vrlo kratka biti, da *a*) prva neprobude bolestnika većma neustrpljiva nego pobožna i bogoljubna; a *b*) da kaono trkimice i kako mu drago izvršena pobožnog i bogoljubnog bolestnika većma nesmute, nego što bi ga s Bogom sjedinit i na pridanje u volju Božjiu i uztrpljivo podnošenje svoje nemoći probudit imala. Misnik daklen neka se mudro i pametno kod bolestnika samo donlen zadržaje, doklen vidi, da mu je nazornost misnička za spasonosno utišenje potribita; da zarad podugljeg morebit misničkog zadržavanja, posli njegova odlazka, nebi bolestnik po njemu mnogo nakinjen zavapio: ***Hvala Bogu, kad jedan put ode.*** A kod hitrog dovršenja protivnim načinom opet

morebit nebi uzdahnuo: *I taj se što brže od bolestnika radi uklonit.*

U početku zatim daljeg govorenja neka tiho i ljubezno zapita misnik bolestnika: *kako* je? Ali i to ne s mnogim besidam, i razgovorom: to jest, nek netrpa pitanje na pitanje, kao tilesni likar, pitajuć od vrste bolesti — nego ako mu odgovori bolestnik da mu je bolest *velika*, nek odmah s krotkim požalenjem misnik nadostavi: da je to sve po primudroj volji Božjioj, brez koje ništa nebiva; medjuto da nevalja gubit uhvanja u Boga, koj je najbolji i najmogućiji likar i pomoćnik, i pripravan u svako vrime svekolike naše nemoći duševne izličit, za koje je na misto sebe svoje svete misnike postavio i naredio, da nemoćne tiše i razgovore, da jih po svetoj pokori i drugim duhovnim utišenjem na pravi put spasenja dovedu, da jih u mir duše i prijateljstvo Božjie privedu.

5. Ako li se bolestnik pohvali, da mu je malo bolje, more mu misnik reć ovu, ili priličnu pozdrav: Moj dragi, radujem se, da te je milostivi Bog tako pomilovao, a nadam se da ćeš i ti za tu milost Bogu haran biti! harnost je Bogu najdraža čistoća duše. Tad misnik uzme priliku od različitih ljuckih nevoljah govorit; na primir: Primudri i pridobri Bog kuša ljude s različitim bolestim, ili s drugim što kojim nevoljam, ali ne za drugo, već za naše spasenje. Kadnokad s ovakim nevoljam grišnike pohodit običaje, da jih po tomu opomene, da on trpit pripušća njihovo tilo, da dušu od grišnog mrtvila probudi, gane na pokoru spasonosnu, da ju od vičnjeg izgubljenja učuva i oslobodi, znajući iz primudrosti svoje božanstvene da je grišniku bolje sve kolike bolesti i nevolje ovog svita za vrime podnit, i po njima se od griha očistit i

pravdi Božjioj posve još ovde zadovoljit, već u grišnomu nasladjenju živit, pak posli smrti neumoljenoj pravdi njegovoj past u ruke, ter za uvik u muke paklene propasti. — Na dobru čeljad Bog bolesti šalje, i druge nevolje, da jih kuša hoćeli Bogu i u bolesti svojoj virni i ustrpljivi ostat i njega stalno sada i u nevoljam kaono prija u pokoju tilesnomu i duševnomu svrhu svega ljubit. — Ove su vrimenite bolesti i štokakve suprotivnosti kao nika vatra, u kojoj se duše Bogu virne baš tako kaono i zlato čiste, i svomu ustrpljivomu Spasitelju prilične postaju, dok se s njim u ljubavi posve nesjedine.

Ako li je, moj dragi N., tako, a ono nam daklen valja, bili pravi bili krivci, iz prisvete ruke Božjie bolesti i nevolje i ostale svekolike protivnosti dragovoljno primit, i slabu našu volju i pamet nedokučenoj mudrosti i prisvetoj volji Božjioj posve podložit, navlastito znajuć, da nebeski Otac dobrostivi sve to na spasenje naše okriće i diluje.

6. Pak navlastito ima svaki župnik zatim najvećma lehpit, da hudog i nevoljnog bolestnika kripko ali uvik ljubezno i krotko na to nasvituje i navede, da volju svoju po sve i to draga srdca priloži volji Božjioj, i na priliku svog ustrpljivog Spasitelja opočine i ostane. Što ako po milosti Božjioj od bolestnika dobije misnik, nek zna da je sa svojim bolestnikom u misto sigurno prispio, gdino se više neima bojat. More pak (ako je potribito) to na slideći oli prilični način misnik učinit, ovako bolestniku govoreć: Moj N., ti znaš da sva od Boga dolaze, i da ništa brez njegove svete volje nebiva; njemu i njegovoj svetoj volji nebo, zemlja i sva ostala posve su podložna. Čuo si iz Svetog Evandjelja, da brez Božjie volje ni tica iz zraka nepada na krov, niti ijedna

dlaka od čijegod glave na zemlju past može; sva su kao najveća, tako najmanja dilo volje Božjie.

Ovi pak Bog svemogući, koj ti je tu bolest naslao, i koju more takodjer, ako htio, u čas dignut s tebe, jest takodjer i naš primilostivi Otac zajedno, koj ništa brez potribe i brez naše tilesne ili duhovne koristi nečini. On daklen, kaono dobri i milostivi Otac poznaje uzroke bolje neg mi, zašto nas kadkad s bolestju i s nevoljom štokakvom oblazi. — Ako nas očinski vazda ljubi, i nastoji nas u svako vrime blažene i spasene učinit, valja nam daklen, moj dragi N., iz njegove primudre i prisvete desnice tako dragovoljno istu bolest primit, kakogod smo prija zdravlje i druga dobra iz njegove svete ruke veselo primali. — Spomeni se, moj dragi N., trpećeg koj je tako u ljutim ranam, u siromaštvu i u progonstvu i prikoru vlastite žene i prijateljah, kakogod prija u zdravlju, u bogastvu i u obilnosti dragog Boga blagosivao, hvalio i slavio, ženi i prijateljim odgovarajuć: Ako smo prija rada primili iz Božjie ruke, zašto nebi daklen sad i zlo, bolest, siromaštvo i druge nevolje primili iz iste ruke Božjie?

A promisli, moj dragi N., i nadalje, da je tojest bolje i spasonosnije ustrpljivo ono podnositi, štono čoviku nije moguće uklonit, ili drugčije učinit, već se u zalud dvostruko mučit. Jedna bo ti je muka tvoja ljuta bolest, a druga morebit tvoja žestina i neustrpljenje. A zašto bi, molim te, ono neustrpljivo podnosili, što ili htili ili nehtili ipak trpit imamo? Promisli, da ako ono ustrpljivo podnosimo što i onako trpit moramo, veliku korist, veliko zasluženje i veliku plaću od Boga doisto čekat imamo; a spomenimo se i ričih S. Pavla, koj veli: *Nisu dostojne sve muke ovog svita one slave, koja će*

se negda objavit u nami, koji Boga svrhu svega ljubimo, i ljubeć ga sva dragovoljno i ustrpljivo iz njegove svete ruke primamo.

Ako je daklen, moj dragi, istina: da *a*) ništa brez Božjie volje nebiva, da *b*) sva kolika na naše spasenje obraća i diluje, pak *c*) da će nam ovo kratko vrimenito naše obnevoljenje mnogostruko istinito i sigurno naplatit; ostaje nam, moj dragi N., prisvetoj se volji Božjioj duboko poklonit, i svaku dragovoljno iz ruke Božjie primit, ter svaka na slavu njegovu i za spasenje duše naše ustrpljivo podnosit.

7. Ali, kako je već gori rečeno, uvik dobro valja pazit, da misnik bolestnika s dugim razgovorom odveć nekini, navlastito ako pametno spazi, da je bolestnik vehoma slab i da veliku bolest trpi. Duge bo su opomene veliku nemoćniku kadkad ne samo dosadne, i više putah nepodnosive, već mogu takodjer bolestnika neustrpljiva i po tomu na grih prilasno probudit. Vazda je pak nemoćniku mnogo bolje, ako mu se malim i kratkim govorenjem mnogo kaže, nego da mu se onde cile predike izvode gdino ga smrtni znoj skroz probija, a priljuta bolest razum i pamet tako pometa, da mu nije moguće na duge misničke riči pazit, a kamo li jih u srdcu pobožno sačuvat. Pristojnije je daklen, da misnik onliko samo ričih prospe, koliko mudro misli, da žalostno bolestnika stanje dopušća i zahtiva, već da nemoćniku nikom silom toli natrpa, koliko ni zdrav čovik nebi mogô nosit ni probavit. Pristojnije je i koristnije, da misnika spasonosnu rič bolestnik i nadalje čut zaželi, kaono žedna usta okusit se ladne vodice, već da neustrpljivo pogleda: hoćeli misnik brže govorenje dosadno svršit, i nemoćnika okanit se marit; pristojnije je, rekoh,

da malo i poprije svoje porukovanje misnik dovrši, nego da za dugo govoreći nemoćnik i kućani reć usilovani budu: Hvala Bogu! da jedan put svrši i ode. — Ova je opomena za plahovito vrućoželjne novake vrlo koristna; a kadnokad nikojim baš i potribita, najskole onim, koji drže da na jedan odušak svu svoju misničku vridnost izvršit i silom bolestnika obratit, nespominjući se više putah lipih ričih s. Pavla Apoštola, koj veli: "Ja sam sadio, Apollo zalivao, ali je Bog napridak dao". Valja daklen osobito takim novacim mudro i pametno s nemoćnikom postupat; ter na pamet naučivši iz Svetog Pisma ol svetih Otacah okratke, al najlipše za ovu svrhu izreke, one samo bolestniku na pamet dovest, koje su mu za njegovo nemoćno stanje najpotribitije i najkoristnije. Odkud slidi

8. Da opomene i punokovanja misnička imaju vazda stanju i okolovinam bolestnika prikladna i primirena bit. Razboritost i umitnost imaju vazda vrućoželjnost misničku upravljat, a navlastito na starost i na spol i njegove naravne mnogo različite okolovine, na ťejaku još dob, ili na mladost, na različiti bolestnički, — mogućniji je ili siromašni, visoko je ili poniže stanje, kako je svetomu Evandjelju poredno vrlo dobro opazku nosit, ter sa svetim Pavlom Apoštolom za ljubav Isusovu svakomu svaka biti. Drugčije daklen imade misnik ljudma višeg stanja, drugčije mladjim, a drugčije starjim; drugčije bogatim i ubogima, drugčije učnim i mudrim, a drugčije neumitnim i priprostitim; drugčije muškim, a drugčije ženskim, kojih je pamet i narav običajno slaba; drugčije vrlo bolestnim i već za smrti, a drugčije kripkim; drugčije očitim zločincim i u grihu otvrdnutim, a drugčije po slabosti ljuckoj s Božjieg puta zašlim grišnicim govorit;

prem ako svima iz istog Evandjelja nauk potribiti dati, svima istog Spasitelja, ter s njime tisni i uski put u nebesah, koj se grišnicim po svesrdnoj i pravoj pokori otvara istinito; ali svim ljubezno i krotko, ako gdigod nebi i prioštriju pritnju pravde Božjie, koja se je već približala, potriba bilo navistiti. Što misnik učnim, umitnim, bogabojećim i krotkim dušicam kaže, ono isto neumitnim, neznanim ili opakim ljudma istom mirom prikrojit i priditi. Prvim, tojest učnim i krotkim, mogu i pokratka lipa ponukovanja zadosta bit; gdi neumitnim, zločestim i neznanim mnogo duglja ubavišćenja i baš kadkad prioštrija usilovan je dat, i gdi bi samo stanje bolesti take poduglje razgovore na niki način dopušćalo.

Ima se takodjer župnik mudro i pametno po stanju i promini bolesti, koja ili primiče, ili uzmiče, ili popušća, i po razliki ćudi i naravi bolestnika vladat, buduć da se kod mnogih bolestnikah s bolešću ista ćud i narav prominjuju. Odkud slidi, da na sva ova misnik ima dobro pazit, ter po prominutoj bolesti i ćudi sad opomene i ponukovanja na ustrpljenje, sad Bogu na zahvaljenje, sad na pouzdano uzdanje u Boga, najboljeg i najdobrostivijeg pomoćnika bolestnikah, sad na skrušenje i pokajanje, sad na odbačenje vrimenitih brigah i petljanijah, sad na smalakšanje straha smrtnog, sad na dragovoljno i ustrpljivo pridanje svoje volje u volju Božjiu, sad na promišljanje slave nebeske, ili mukah paklenih, pametno osnovat i pomudro upravljat.

9. Ubogim nemoćnicim, koji ono što jim je za ozdravit i pokripljenje njihovo potribito nemogu kupit ni pribavit, Bogu bi ugodno bilo, da bi župnik od svog dobra udilio: "Ubogomu pruži ruku tvoju, da se dovrši očišćenje i blagosivanje tvoje„ Eccl. 7. 36.; ili ako sam

nebi toliko imao, lipo bi dilo učinio, kad bi druge bogoljubne mogućnije ljude na toliko dilo od milosrdja ganuo. A za take dogadjaje dobro bi a baš kadkad i potribito bilo još u napridak od bogoljubnih dušah nikoju milostinju sabrat, ter vazda pripravnu držat, i o prvoj nuždi siromahim u pomoći bit. Koliko je pak ta stvar i za zakon i za spasenje duševno svima koristna, nije potribe kod puka prosvitljenog s mnogo ričih ni tomačit.

10. Neka se župnik koliko je moguće čuva, da kod poslidnjih odredbah iliti *testamenatah*, ni kao svidok pristupa, niti onog koj što komu odredjuje u svomu poslu upravlja. U toj stvari župnik more (ako baš nebi pri ruci niko bio od suda svitovnjeg) opomenut bolestnika, da svoju poslidnju oporuku (testamenat) po svitovnjim uredbam pravo i po duši načini.

Ništanemanje pristojno je župniku, da posli dovršenih duhovnih svojih bolestnika, gdi bi uputno vidio, u obćena opomene, da vrimenita svoja dobra u red postavi, da mu žena, dica i ostali baštenici, kaono i oni kojim je ili on dužan ili koji su njemu dužni, posli njegove smrti u smutnju i krivu parbu baštenici neupanu, po kojoj bi u svomu zakonitomu imanju nepravdu ili štetu trpili. Župnička je suviše dužnost oporučitelja od onakih naredbah i ostavah ustezat, koje bi ili zakonitoj kojoj pravdi i pravoj iskrnjoj ljubavi mogle bit suprotivne. More daklen župnik oporučitelja prijatno u obćena porukovat: *a*) da i vrimenito svoje dobro i s njime zakonite svoje baštenike u red i mir stavi, da se nebi drugčije posli njegove smrti u kući njegovoj i medju ženom i dicom kakva grižnja, svadnja i brezposlena gonanja dogodila, koja bi njegovu dušu uznemirit mogla; *b*) da taku odredbu učini, kako po duši i prid sva zna

jućim Bogom poznaje da je pravo i zdravo, i zato takodjer Bogu drago i ugodno. Da se u ostavljenju i odredjenju svojih stvarih svake zle volje i osvete čuva, nego da ju po pripisanim zakonim i ljubavi kršćanskoj draga srdca učini i završi, misleć, da jedan put samo umire, pa da po pravoj odredbi neumrloj duši svojoj na drugomu svitu sigurni mir i pokoj spravlja.

Čuvat se ima takodjer župnik, da, ako mu je Bog i njegovo pošteno ime ter pravda i ljubav kršćanska mila, onim oporučiteljom, koji dosta potribite svoje kućane ostavljaju, nikakve uspomene nečini, da sebi ili Crkvi kakvu ostavu upiše, koja bi zakonitim baštenicim štetna i nepravedna bila. More doisto župnik s prijatnom prigodom napomenut svojim župljanim, da je najbolja i Bogu najugodnija ona ostava, koja se siromasim i od svih zapuštenim ubogim na ime Isusovo čini, pak da i naša zasluga prid Bogom nereste po broju različitih ostavah, već po miri prave iskrnje ljubavi, s kojom se što ostavlja i naredjuje, a osobito, ako se čini ubogim, nemoćnim, ter brez svake ljucke više putah zapušćenim i krivo pritisnutim, kojino se ubogi drugčije i baštinstvo Isusovo nazvat običaju. Ali i ovu opomenu volja samo onim dati, koji su dosta pomogući, a svoje bližnje i zakonitih baštenikah neimadu, kojim drugčije pravda i ljubav zabacit nedopušća, prem ako kadkad gdikoji i jednoj i drugoj pravedno i milosrdno zadovoljit mogu a i žude.

11. Kad opazi župnik, da je bolest dosta pogibljiva, nečekajuć poslidnji dan, sat, ili veću još nemoć bolestnika, ima ga odmah istinito, ali mudro, krotko i ljubezno opomenut, da se s Bogom pomiri, SS. *Sakramente* primi, ter tako da najprije svoje najveće dobro, neumrlu dušu u mir i blaženi pokoj postavi, da se zatim s tim la-

šnje on, likar i kućani s nemoćnim tilom pobrinut i zabavit mogu. Ovo bo je najprva i najveća, najsvetija i najpoglavitija dužnost svakog župnika pobrinut se, tojest žudit, da nijedna, navlastito od izručenog sebi stada Isusova, ovčica po njegovoj nepomnji brez Svetih Sakramenatah neprimine, znajuć da će Bog ovake ovčice dušu iz rukuh župnika tražit.

Gdikoji će morebit reć, ili barem pomislit: da se po takoj opomeni i pastirskomu ponukovanju more nemoćnik odveć priplašit, njegova se bolest pozledit i uzmnožat, pak brže umrit.

Ali takim valja krotko odgovorit: *a*) da se pravi i bogoljubni kršćanin neima odviše smrti plašit, znajući i onako da smo svi umrli ljudi, i da nas ta čaša mimoć neće, da ju nepopijemo. *b*) Dužnost je i onako svakog kršćanina, ne samo čistim srdcem i u milosti Božjioj s ovog svita na drugi priminut, nego takodjer u stanju milosti i na ovomu svitu obćit; ili daklen nemoćnik umro ili živ ostao, Sakramenat pokore uvik mu je potribit i spasonosan; *c*) i isti bolestnik to zna, da je misnička najpoglavitija dužnost žudno pobrinut se i nastojat, da svaki kršćanin u milosti Božjioj i žive i umre, pa da nitko brez Svetih Sakramenatah nesritno neprimine: ako daklen tu svoju dužnost župnik krotko i ljubezno kod bolestnika izvrši, nije se bojat, da će on sa svojim lipim i milostivim ponukovanjem nemoćnika poplašit, koj znade, da je pastirska najsvetija dužnost svoje, najskole nevoljne i nemoćne ovčice, pohodit, tišit i s Bogom pomirit; *d*) more suviše kod ovake opomene svaki poveći strah lasno oblakšat, ako bolestniku odmah rekne: da primanje Svetih Sakramenatah, koje je pridobrostivi naš Spasitelj za naše posvećenje, utišenje i pokripljenje duše i tila na-

redio i postavio, nikomu po sebi nedonosi smrti, već oblakšicu duhovnu, pak po tomu i zdravlje tila dolazi, jer toliko i toliko jih sad imade koji su se u svojoj bolesti ispovidili, prisveto pričešćenje i pomazanje primili, pak kod sveg toga i danas su na svitu živi i virno Bogu služe. *e*) A bili najposle i pravo bilo, da dobri misnik, hotijuć od vrimenite pogibili sačuvat život ljudcki, zapušti bolestnika u očitu pogibil vičnjeg izgubljenja upasti; pak što se bolestniku i kasnije more kazat, zašto mu se nebi i ranije krotko i ljubezno za njegovo najveće dobro dokazat moglo?

Daklen ja mislim, da umirno i ljubezno ponukovanje misničko, u svoje prijatno vrime učinjeno, svaki pogibljivi i smrtni strah od srdca bolestnika ili posve dignut, ili ga barem tako oblakšat može, da ako ga kadkad i protrese ništa mu naudit neće, već da ga još većma protiva svakomu nasrćajućemu smrtnomu strahu objačuje i brani. Gdi bo je čista i s Bogom posve po pravoj pokori i pričešćenju ujedinjena duša, onde doisto manje strah u srdcu bolestnika pribiva, neg ondi gdino ga crv grišne duše većma neg ista bolest tilesna razapinje, grize i muči. A uči nas takodjer nebrojeno mnoštvo dogadjajah, da krotko i ljubezno ponukovanje bolestnika, da se s Bogom što brže i što prija pomiri, na svoje vrime učinjeno, više grišne braće k Bogu obratilo i k nebu privelo, nego pokasna i prinagla pokora, koja je po ričih nikojih Svetih Otacah uvik sumnjiva, pak zato i za svakog navlastito nemoćnika pogibljiva.

Župnik nek daklen nastoji, brez svakog otezanja, nemoćnika što brže očinski i ljubezno ponukovat, da se svrhu svojih grihah skruši i s Bogom dragim odmah pomiri, a zatim će Bog prija, vidivši skrušeno i pokorno

srdce bolestnika, i likaru i liku onu kripost dati, koja će bolestnika, ako mu za spasenje duševno bude, opet ozdravit, već onda kad je srdce nepokorno bolestnika. Ako li bi isti nemoćnik misniku odgovorio, da njegova bolest još nije tako odveć pogibljiva, da ima još vrimena za ispovid, i da će i on sam onda misnika pozvat kad na sebi ositi da je potribito; — nek mu misnik tiho i ljubezno odgovori: "Moj dragi N., promisli dobro, da svaki bolestnik, kako se razboli, odmah običaje tilu likarije tražit, da mu tilo što brže ozdravi; i ja to nalazim da je pravo i pametno; al kad se tako, moj dragi N., s tilom brinemo, zašto se nebi, molim te, istim načinom i bolujućom dušom pobrinuli, koja je mnogo veće cine nego tilo?"

Mnogi se nemoćnici više smrti plaše tilesne, a nemisle za smrt duševnu, koja je žalostnija i čemrnija nego smrt tilesna. Da se, moj dragi N., ljudi tako s dušom brinu, kano što se za tilo boje, istinito brez ispovidi nebi nijedan otišo s ovog svita. — Milostivi Bog nas očinski pozivlje na pokoru, ali osobito onda, kad nas s bolestju i drugom kojom nevoljom na pokoru priteže. Očinskomu pak Božjiem ponukovanju suprotivit se; imajuć vrime zgodno i prigodu, nehotit se s Bogom pomirit, stvar je i za dušu i tilo posve pogibljiva. Poznajem bolestnikah, koji dok se razboliše iskali su Svete Sakramente primit, nečekajuć veću i žešću bolest, ili da jih kućani oli likar na to nagovara, kojim sažalivši se to kadkad običaju činit i to samo u velikoj pogibili, pak su i dan današnji živi. Pravi se kršćani običaju u bolesti najpri s Bogom pomirit, pak onda svoje vrimenite stvari u red stavit, ter tako, pridavši se u volju Božjiu, mirno ono čekaju, što je Bog svrhu njih činit odlučio. — Zadobili

su po tomu: *a*) da jim smrtni strah bolesti uzmnožao nije, *b*) da su jim likarije kripke i korisne postale, *c*) da jim se podpunije uzdanje na ozdravljenje dat moglo, i *d*) da su po tomu i u duši i u tilu zdraviji hitro ostali.

Dragi brate! (sestro) kad bi ti likar navistio, da se u smrtnoj pogibili nalaziš, zar se nebi uplašio? pak zar ti ovaj strah nebi još više nahudio, neg tvoja ista bolest? A kušajuć znamo, da je nagli strah mnogog bolestnika, koj se je već bolje, plaho i brez Svetih Sakramenatah umorio, i s ovim svitom razdilio? Sad promisli nebi li i za te bolje bilo, da se dok ti je još snaga u tebi sa Svetim Sakramentim oružaš! Čini mi se, da bi te moglo nemirna teškoće i strah uzkratilo i mnogo uzdanje dalo, da ćeš opet ozdravit.

A ti si morebit čuo, dragi N., da je kasna i nagla pokora za grišnika vazda pogibljiva, pak da je Bog odmičućim do časa svoje smrti pokoru baš za to milost pravog skrušenja i obraćenja uztegnuo, što se nisu hotili na vrime k njemu obratit, i svoju grišnu dušu po čistoj i pravoj ispovidi od grihah očistit i s njim pomirit? — A i kasno je doisto, moj dragi, onda se istom za grihe kajat kad čovik od slabosti već zanimi, oglune, ili tako pane, da nemore sobom više ni vladat. — A promisli, molim te, što će i Bog takomu kasnomu pokorniku reći! pravedno doisto ovo: Ovi sè bolestnik kaje za grihe ne za ljubav moju, nego za nevolju, jer vidi, da mu je duša već u nozdrve došla; jer vidi, da ga svit ostavlja, pak da i on svit ostavit ima! prija sam mu dosta vrimena davao i snage za pokoru, pak je dobrotu moju pogazio, i evo najveću svoju kršćansku dužnost u poslidnji caš života svog zabacio; daklen nije dostojan mog milosrdja, koje je samo za prave i svesrdne pokornike.

Zvao sam ga u vrime priatno, al me poslušat nije hotio: nek dakle primi plaću grišnog svog odmicanja.

Vidiš, moj dragi! ovako prikorna rič oštre pravde Božije more i na te past, koji sada brez ikakva podobna uzroka odmičeš ispovid do poslidnjeg časa tvog života, i zlo se uzdaš u dobrotu i dugo trpljenje božanstveno. Nemoj se dakle, moj dragi, s Bogom i s dušom igrat, nego što ima negda bit, ono za veću sigurnost tvoje duše čini odmah, ili što prija. Kakogod je grihota naravne tilesne likarije za zdravlje tila neuzet, tako je i toliko je i još veći grih ako likariju duhovnu neprimimo, ili ju, odmičuć pokoru, neharno odbacimo: — buduć da je duša naša neumrla s neprocinjenom krvju Sina Božijeg odkupljena mlogo veće cine, neg slabo i umrlo tilo.

Mlogi su bolestnici tako isto mislili, da još imadu vrimena s Bogom se pomirit, kano da su oni gospodari života i smrti; ali jih je prija smrt prikinula neg su mislili. Od ovog smo dana i časa, moj dragi N., stanoviti i sigurni, ali što za tim, i što navlastito do sutrašnjeg, ili prikosutrašnjeg dana more bit, i što će bit, neznam ni ja zdrav, a kako bi ti bolestan znao, i sigurno mogao reći: da ćeš se sutra ili onda kad potriba bude ispovidit, kad je svaki čas života našeg u ruci Božijoj! Vidiš, moj dragi N.! da oni bolestnici očito varaju se, koji odveć otežu se s Bogom pomirit, jer nitko neznajući što se u ovi čas i zdravom čoviku, a kamo li bolestniku dogodit more, u očitu se pogibio vičnjeg izgubljenja stavlja.

Nadalje: čuo si moj dragi N., da je bolest kadgod ista božanstvena opomena za grišnika od Boga na pokoru spasonosnu probudit učinjena; ako li je i to,

a ono je i tad očita volja Božija da se skrušiš, ispovidiš, i za grihe pokaješ, što ako s pomoću Božijom učiniš, dok se duša smiri, smiri će se, ako bude za spasenje duše, i tilo; gdi bo je čista i s Bogom pomirena duša, onde je doisto i tilo u većemu miru i pokoju; ako li je nečista duša, ono je doisto u većemu nemiru i bolesti i tilo.

Ako li bi bolestnik na sva ova misnička spasonosna ponukovanja njega još pobijao, ter ili šuteć ili protiveć se ispovid odmicat hotio, nek zna dobro misnik, da je tada s obedve strane veća nužda: to jest od strane misničke veća nužda, da bolestnika tada i više putah priko dana pohodi i obadje, ter žudno, ali opet vazda krotko i ljubezno, ako gdigdi i priteć i karajuć — "Insta opportune importune, argue, absecra increpa" Th. 4. — na hitru pokoru posvituje; od strane nemoćnika veća je potriba, bivši očito zlamenje, da taki odveć morebit priprostiti, ili kadnokad baš i zloćudni bolestnik veće ubavišćenje i veću duhovnu pomoć od župnika zahtiva, da mu drugčije tilom i duša nepogine, koja bi većim trudom misničkim za uvik živit i blažena bit mogla.

Oblazeć daklen, gdi vidi da je potribito i više putah na dan bolestnika, neka ga brez pristanka u ime Božije, Isusovo i svog vičnjeg spasenja ljubezno opet na pokoru što hitriju posvituje, pak kadkod gdi bi potribito bilo, zamoli ili oštrom pravdom Božijom od koje nitko uteć nemore popriti. Misnik pak nikako od svog truda neima sumljit, premda ga u mlogih dogadjajih pridvostručit mora; jer da bi baš nemoćnik na sve misničke mlogo trudne opomene tvrdokoran ostao i brez ispovidi umro, barem u tomu miran i utišen prid

Bogom ostaje misnik, što je posve svoju misničku dužnost izvršio, i da ga ni vlastita svist ni ljudi nikad prikorit nemogu, a da trud njegov za to ipak prid Bogom vridan plaće nebeske ostaje.

Tvrdokornim grišnicim nek ljubezno a kadkod i priteć prid oči stavi: *a*) kolika je šteta, koja se nikad više popravit nemore, Boga dragog i slavu rajsku za uvik izgubit; *b*) kolika je nevolja i žalost nesritno umrit, i misto prisjajnog lica Božijeg neizkazane muke paklene brez svršetka s prokletim i s vrazim u tminam vičnjim podnosit, gdi mu je sad težko i čemerno jednu samo vrimenito bolest na svitu ovom, gdi još tako kakvo utišenje more imat, trpiti; *c*) da je po svaki način pametnije i sigurnije grihe svoje jednomu misniku za ranije očitovat, već se budalasto u očitu pogib vičnjeg izgubljenja stavit; *d*) da je bolje i lašnje s Spasiteljem pridobrostivim bolovat, i s njim sritno na križu umrit, nego se brez Boga žalostno s bolesti hrvat i nepriatelju paklenomu u ruke pridat. — Pomislit dobro volja, koga će onda hudi čovik na pomoć zvati, kad ga nitko više pomoć nemore, kad ga snaga tilesna i likar ostavi, ter žalostnoj smrti u čeljustih izruči? Kad mu ni plač žene, ni suze, ni vapaj dičice, i uzdisanja priateljah nemoć više pomoć budu? Nije li istina, moj dragi N., da je jedino i najveće uzdanje i utišenje bolestnika tad Bog, koji ako ga ostavi, komu će se drugomu okrenut? komu će na čemerni čas smrti sebe i dušu priporučit?

Slušaj, molim te, što govori odmičućim i nepokornim vičnja Istina, koja privarit nemore, Bog: "O-"bratite se na pokaranje moje, da nereknem: zvao sam "vas, pak me niste htili poslušat. Pružio sam ruku, i

"nitko se nenajde koji bi spazio. Moje ste svitovanje "pogrdili, i zanemarili ste moja karanja. Ali neću ni "ja za vas marit, kad na vas iznenada zlo navali, i kad "vas smrt kao oluja zabuši; — onda ćete vi mene "u pomoć zazivat, al vas ja neću uslišat.„ Prov. 1. 23.

A čuo si, moj dragi N., što je negda pridragi Spasitelj naš kazao nepokornim žudijam: "Tražićete me, al me nać nećete, i u grihu vašemu umrićete„. Ioa. 8. 21.

Na isti način reče Bog svakom grišniku: "Ne dan-"gubi, već se k Bogu obrati, niti odmiči s dana na "dan, jer će se srdžba njegova naglo probudit: pak "će te pogubit u dan osvete„. Eccl. 5. 8. — Opet reče po Isaiji Proroku: "Povratite se grišnici u se, pri-poznajte da sam ja Bog, i da neima drugog Boga osim mene, nit je itko priličan meni. — Čujte me vi tvrdokorni, koji ste daleko od pravde.„ Isai. 46.

Jesi li ti, moj dragi N., čuo i dobro razumio ove strahovite riči Božije? Promisli da je strašno grišniku i onda još upasti u ruke Boga pravednog, kad je vrime od pomilovanja i pokore; a kako li neće onda biti kad više nebude vrime za pokore i smilovanja? kad nećeš više Boga viditi kaono milostivog Otca, nego kao Sudca pravednog i neumoljivoga?! Strahovito je doisto, je li moj dragi N.! za nas, da bi nas koji vrimeniti kralj samo na ovomu svitu izmedju svita iztirao i sveg vrimena života našeg u tavnicu bacio! A kako nije strahovito za uvik ne samo od prisvetog božanstvenog lica odbačen, već i u družtvo prokletih i osudjenih strpan bit, i onde za vavik jaukat i plakat?!

A ova sva, moj dragi, po milosti Boži joj još prilasno moš uteć, ako se pravo skrušiš, čisto ispovidiš, i

grihe tvoje iz svega srdca oplačeš, ter sadašnju tvoju nevolju i bolest Bogu na místo druge pokore, koju sad činit nemoreš, uzdano i pokorno priporučiš. Spomeni se, da je dobri naš Spasitelj skrušene grišnike milostiv pogledao i s njima obćio; spomeni se, da koji je očitu grišnicu Mariju Mandalinu, koji je skrušenog Zakea, koji je pokornog razbojnika na križu milostivo pogledao, da ni nas skrušene neće i pokorne odbacit; a osobito spominjući se da je rekao: da će bit na nebesim veće veselje svrhu jednog grišnika pokoru činećeg, već svrhu devedeset i devet pravednih.

Ove il ovim prilične opomene more za tim misnik završit kojom kratkom molitvom, ili kojim *Očenašom* i *Zdravom Marijom*, prija bolestnika ponukujuć, da po molitvi ovoj iz sveg srdca uzdahne k Bogu, da more milost pokore izmolit. I tad opet ljubezno na svitu je nemoćnika, da što prije ispovid učini, obećajuć nemoćniku svoj trud i svoju misničku pomoć u pamet u svako prvo vrime u koje on skupi i smisli svoje grihe na pamet, ako baš to i nebi odmah moglo bit.

Dapače slabe pameti bolestniku valja da misnik u ispovidanju svaku moguću pomoć dade u izkazanju grihah.

12. Župnik, nek tako lahko onomu bolestniku od koga je dobrog i bogoljubnog življenja zadosta uviren nedopusti, da u svojoj teškoj bolesti čini ili ponavlja sveg života *Obćenu Ispovid* i več dobro učinjene ispovidi velikom mukom opet sabire i ponavlja. Al ako bolestnik u životu svomu ovaku ispovid nikad nije učinio, more mu misnik dopustit, da il hotimice ili po grišnoj nepomlji učinjena u prošastim ispovidima, u ovoj obćenoj ispovidi popravi. Od ovog pak valja

bolestnika ljubezno opomenut, da na to potribitu odluku i pomljivo izkušanje svoje svisti učini; a i misnik u istoj ispovidi ustrpljivo i otčinski njega podpomoć dužan je, koliko on to za pravu i čistu ispovid da je potribito poznaje. Mloge pak bogoljubne duše dobivaju takodjer po ovakoj ispovidi podpuni mir, duše pokoj i taku jakost, da u vrime običajne smrtne nastupljajuće napasti svaki strah sigurnije odbace i pridobiju.

13. Nije uputno, da župnik onim, kojino su već jednu ili više obćenih ispovidih u svomu životu dosta pomnjivo učinili, dopusti, da opet obćenu ispovid ponavljaju, ako opazi da bolestnika strah nastupljajuće smrti na to navodi. Jer buduć da su taki nemoćnici u svojim prošastim ispovidma sve potribite pogodbe prave i čiste ispovidi koliko je u njihovoj ruci bilo već ispunili, ima jim župnik onu odvišu brigu i nemir svisti razlogom dignut, i ljubezno jih utišit govoreć jim: *a*) da se u ovoj sadašnjoj ispovidi za sve kolike grihe u obće pokaju; *b*) da sve koliko uzdanje i uhvanje postave u prigorku muku Isusovu, koja našu nemožnost i nedoskočicu nadomiruje i nadopunja; *c*) da kad jim bolest pripusti, češće probude u sebi dilo vire, uhvanja i ljubavi, kajući se skrušeno za sve kolike grihe svoje; *d*) da nevolju, bolest i svaku svoju muku dragomu Bogu priporuče za pokoru svojih grihah, i zadovoljnost učinjenih morebit u ispovidi manjih pomanjkanjah; *e*) da se sasvim pridadu u volju Božiju; najposle nek misnik, gdi vidi da je potribito, ljubezno opomene bolestnika, da sve svoje učinjene ispovidi u ovu svetu ispovid sklopi, ali da odmah odluku i želju u sebi probudi, da mu se svi još morebit dobro u proša-

stim ispovidma neizkazani grisi, u ovoj svetoj ispovidi zajedno s drugim grisim odriše i odpuste, za koje se sve kolike sada opet bolestnik iz sveg srdca kaje i žali, da je s njima dragog Boga, najveće svoje dobro, uvridio, i hotio bi da jih nije nikad učinio bio. Ovo, ako srićom Pastir i nemoćnik izvrše, oboica se od nemira velikog svisti izbavljaju.

14. Nemoćnici koji su do svoje smrtne bolesti opaki život provodili, pak od kojih župnik temeljito sumnjit more, da su može bit koju nepodpunu, oli svetogrdnu ispovid učinili, ima jih misnik na obćenu ispovid ponukovat. Sa ovim pak poslom nek župnik ne kasni, već nek nastoji, da bolestnik, dok je još u pameti i u većoj duševnoj i tilesnoj snagi, sam sebe pomljivo pritrese, i koliko je moguće svoje žalostno i nevoljno duševno stanje misniku što brže očituje, — štono sve, kad bolestnik u tilu i u pameti oslabi doisto mučno je, a kadkad baš nije ni moguće, pak bolestnika u veliku duševnu pogibio stavlja.

Ako li bi se župnik razložito imao bojat, da bolestnik za podpuno izkušanje zapušćene svoje svisti i za cilovitu svetu ispovid snagom i životom svojim ovo učinit neće moć, neka mu naredi, da barem veće života svoga grihe i grišne *vrstne* i *brojne* okolnosti koliko je moguće misniku očituje, da ga misnik po tomu laglje: *a*) u izkazanju podpunomu svojih grihah more podpomoć; *b*) da poznavši mu iz toga barem onliko koliko je moguće stanje duševno, pristojno mu svitovanje na spasonosnu žalost, skrušenje i mržnju na grih u njemu probudi, i tako ga na svrhunaravnu ljubav Božiju što more bolje užeže i probudi.

Ima ga zatim župnik opomenut: *a*) da sve svoje

prija učinjene ispovidi u ovu sadašnju ispovid zaklopi, ter obćeno pokajanje za sve svoje grihe, koje je na koji mu drago način života učinio, učini, i Bogu za otčinsko pomilovanje iz sve duše priklonitim srdcem uzdahne; *b*) da za sve svoje muke i nevolje, a navlastito koje sad trpi, za pokoru svojih grihah pravdi Božijoj pokorno priporuči i prikaže, ter da jih s tom odlukom uztrpljivo podnese; *c*) da posve istinitu i pravu volju ima, ako bi živ ostao, življenje svoje u napridak po zakonu Božijemu upravit, i za učinjene grihe, po dostojnoj pokori uvridjenoj pravdi Božijoj, kako najbolje moć zadovoljit; *d*) da nepriateljim i onim koji su ga uvridili iz sve duše prosti, pak da i on one, koje je kakvim god načinom uvridio i svojim grišnim životom smutio ili na grih naveo, za oprostenje moli; *e*) da je koliko je samo ili sad moguće pripravan tudje dobro, ako je igda ičije prihvatio, oli štetu komu učinio, povratit i štetu popravit, il ga barem ponizno, ako bi to baš za oni čas moguće bilo, zamolit da oprosti; *f*) da iz srdca najvećma žali, da je Svete Sakramente toliko putah morebit nedostojno i svetogrdno primio, pak da žali za toliku pogrdu, koju je po taj način dragom Bogu učinio, imajuć odluku pravdi Božijoj nadoknadit. — Ova i ostala najpotribitija ima župnik, kad porad velike svoje slabosti isti bolestnik svojoj poglavitoj kršćanskoj dužnosti sam po sebi podpuno nebi mogao zadovoljit, sabrat, i svaku zaostavljajuć dušicu na skrušenje i pravu pokoru kraćim putem mudro izvest, i za uvik spasenu učinit.

15. Imade bolestnikah, koji nisu uvik tako kripki, da podpunu i cilovitu ispovid izvršit mogu. Ovomu je kadkad uzrok: *a*) ista slaba pamet, koja osobito

u žestokoj bolesti nekojim načinom kaono da zaspe i bistrinu razuma zaduši; *b*) kadkad pak ista žestina bolesti, koja bolestnika tako oslabi, da baš za ništo nemari. U prvomu dogadjaju potribito je, da župnik iz prave iskrnje ljubavi požali najpri bolestnika, pak da ga zatim ljubeznim razgovorom pomalo nastoji iz duševnog sna na skrušenje spasonosno i ispovid probuditi; da ga nebi drugčije nepripravna plahovita smrt u pogibio vičnjeg izgubljenja stavio. Nek mu tad suviše kaže: 1.o da smo mi istinito svi grišnici, ali da je pridobrostivi Bog ipak u oni isti čas na očinsko pomilovanje pripravan, u kojikod se čas grišnik za svoje grihe pokaje, ter temeljitu odluku učini život svoj na bolje okrenut, a prošaste grihe uvridjenoj pravdi Božijoj koliko je moguće zadovoljit; 2.o da nam ni po jedan način nije slobodno sumljiti od milosrdja Božijeg; da bi najveći grišnici bili, jer bi tada sumljeć priveliku božanstvenu dobrotu vrlo uvridili; 3.e da neprocinjena krv Isusova pere svekolike i najveće nepravde i grihe naše; 4.o da je Isus za grišnike a ne za pravedne tolike muke podnio, i da je za grišnike svu krv prolio; 5.o da je našoj grišnoj duši za priki lik ostavio svetu *Ispovid*, a za pokripljenje duše sveto Pričešćenje. Ova sva daklen razmišljajuć, nek bolestnik nepogrdi toliku dobrotu božanstvenu, nego nek nastoji, da se što hitrije od griha očisti i s Bogom pomiri, koji ga opet otčinski prima u sveto i primilostivo krilo. A da će i misnik slabost njegovu onde pomoć gdi on ili nebi znao, ili nebi mogao grihe svoje podpuno ispovidit. Na ovo ako i malo privoli, nek ga tad misnik u kratko svrhu deset zapovidih Božijih propita, zatim po devet tudjih grihah,

svrhu četiri griha koja osvetu vapiju prid Bogom, svrhu dužnostih njegova stanja, svrhu ispovidih nepodpuno, nepomljivo, ili baš hotimice morebit svetogrdno učinjenih, pak u ovu (vidi broj 14) zaklopivši svekolike prošaste ispovidi, nek ga odriši od svih grihah. Ako li bi bolestnik zamolio, da se uztrpi dok se on malo promisli i skupi svoje grihe na pamet, valja da ga misnik ustrpljivo i ljubezno pričeka, pak zatim u ispovidi (kako je malo prija rečeno) gdi je potribito podpomogne, ter na svršetku opomene, da u ovu sadanju ispovid sve svoje znane i neznane, ispovidjene, zaboravljene ili po slabosti neispovidjene morebit uklopi, a navlastito svrhu svijuh skruši se, koje je ili mišlenjem, ili govorenjem, ili dilom igda protiva Bogu, protiva sebi istomu, ili protiva svomu iskrnjemu učinio.

U drugomu pak dogadjaju, to jest ako je na bolestnika nemoć tolika, da nije moguće u ovi čas radi prigoleme bolesti svoju svist podpuno očistit, potribito je, da misnik ustrpljivo pričeka dok bolestniku malo odumine, da grihe svoje čisto i pravo ispovidit more. Ako nebi baš privelike pogibili bilo, da bi bolestnik brez svete ispovidi mogao brzo i plaho izdahnut gdino je i župniku i nemoćniku potribito, čuvši samo nikoliko grihah ili u najvišoj potribi primivši zlamenje od pravog skrušenja, svetotajstveno odrišenje polit, pak ako bi bolestniku zatim oduminulo ispovidnek podpuni.

Na svaki pak način valja, da župnik osobito kod žestoke bolesti i velike nemoćnika slabosti sasma milostiv, ljubezan i ustrpljiv bude, pak da od bolestnika više neistražuje, neg koliko pametno poznaje, da bolestnik učinit more. Sada je rečeno, što je i onako

svakomu župniku po dužnosti poznato, da ondi gdi bolestnik nebi mogao rad goleme bolesti, ili rad privelike slabosti svoje grihe ispovidniku podpuno vrstom i brojem izkazat, zadosta čini, ako nikoliko samo grihah ispovidi; ili ako i to baš nikako nebi mogao, ako ričju ili drugim pristojnim zlamenjem pravu žalost i skrušenje od svijuh svojih grihah misniku dade na znanje, moleć ga za odrišenje svijuh kolicih svojih grihah; pripravan zatim u svako vrime, ako mu bude lašnje, broj i vrste svojih grihah misniku svesrdno očitovat, život svoj popravit, ter za učinjene grihe dostojnu pokoru izvršit, na što ga je takodjer i misnik onda, kada bi to baš prijatno moglo biti, prija odrišenja dužan opomenut, da s tom bogoljubnom odlukom i misnik i bolestnik svoju dužnost ispune.

Ako li je baš smrt se približala, davši bolestnik zlamenje skrušenja, ili ovo poznao od bolestnika ol njegovih kućanah, da je bolestnik dobar i bogoljuban život provodio, svake se godine ispovidao, u crkvu hodio, u bolesti misnika želio, zlamenja skrušenja prid drugim dao, ima ga misnik odmah brez svakog otezanja odrišit.

Ako li bi nekoja samo od sad spomenutih članakah sumlja bila, more misnik bolestnika tad s pogodbom, to jest onliko samo koliko je nemoćnik prid Bogom zaslužio, i koliko je u oblasti misničkoj, odrišit; buduć da nas i sveta vira uči, da smo osobito u ovakoj najvišoj duševnoj potribi našeg iskrnjeg, onliko koliko moremo, dužni pomoć, željeć da bi i drugi s nami navlastito u ovakomu dogadjaju milost i ljubav pokazali. Jer da bi još taka zlamenja od skrušenja pravog sumljiva bila, i premda misnik od obraćenja tako umi-

rajućeg običajnog grišnika malo uzdanje u sebi ima, i opet nevalja mu odrišenje grihah u takomu pogibljivomu stanju ustegnut. Pokoru dajemo, veli S. Augustin, sigurnost nedajemo. Podili mu daklen odrišenje s pogodbom, misleć il govoreć kad ga budeš odrišivat ovako: ako si pravo skrušen i dostojan odrišenja.

Očitomu pak odmetniku, psovaču, brez skrušenja i pokajanja umirućemu bolestniku nemore misnik odrišenje dotlen podilit, doklen očita zlamenja pravog skrušenja od njeg nedobije, a navlastito ako je posve poznato, da je zločest i opak život prija provodio. — Ovde pak dobro valja misniku pazit, da nije morebit bolestnik u ognju, ili drugoj žestokoj bolesti, bivši daklen izvan pameti, u take psovke upao, u koje prija toga u životu svomu običajno nije upadao, dapače koji je svim poznat dobar i bogoljuban život provodio; ovakomu nemoćniku nije slobodno svetotajstveno odrišenje ustegnut i zanikat, budać da u takoj bolesti bolestnik nezna što čini.

Stare ljude, najskole one koji su već pamatupili u starostne dneve svoje, ima jih misnik motrit kao bolestnike i za vrlo nemoćne držat, zašto se pravo veli: da je starost i od sebe ista bolest. Ako bi daklen misnik takomu starcu, ili starici pozvan, i od njih vruće zamoljen bio, da što brže znade i more svoju svetu dužnost kod njih izvrši, makar jih sideć našao, nevalja dugo dvoumit, ter Ispovid, Pričešćenje i poslidnje Pomazanje odmicat, neg što brže i hitrije svoju dužnost ispunit; budać da nas svagdanje kušanje uči: *a*) da se taki stari ljudi, premda se s dvora kripki i snažni vide, plaho prominjuju, i često baš iznenada u pogibio smrtnu stupaju; *b*) da oni na sebi podobro

osićaju (štono mi izvan i nevidimo) da jim je poslidnji sat njihova života kucnuo, i do koji čas, zarad svoje privelike starostne nemoći, s ovog svita na drugi prić imadu. Ovake daklen, ako kadkad da su zanesvistili najde, ima odmah gori rečenim načinom odrišit, da nebi brez odrišenja i poslidnjeg pomazanja, koga su svojim bogoljubnim životom zaslužili, s ovog svita na drugi priminuli.

Ako se odveć jaki bolestnik pri slaboj pameti nahodi il prija zanesvisti, brzo opet u se kojekako povrati, ter ugledavši misnika, odmah dade zlamenje, da bi se rada koliko je moguće čisto i pravo ispovidio, neka ga misnik ljubezno utiši, ter u ispovidi, ondi gdi sam nemoćnik po sebi nebi mogao, broj, vrstu i druge okolovštine grihah, u koje je bolestnik u životu svomu lašnje upasti mogao, bogoljubno tako napomene, da sasvim tim po tomu vrlo slabom nemoćniku dosadan nebude.

Onog pak bolestnika, koji je pri sebi, al ipak čisto i dobro izgovarat nemore, ima misnik požalit, ter ljubezno opomenut: *a*) da se on u govorenju odveć nesiluje, već samo da na misnička pitanja glavom ili rukom zlamenje dade, je li ili nije, i koliko je na priliku putah koji grih učinio; pak *b*) da se tako i u izkazanju pokajanja vlada. Misnik pak ima kod ovakih bolestnikah onliko samo i ona pitanja učinit, koja bolestnik i njegova velika slabost podnit more; sva druga pak za ono vrime kad bude bolestniku lašnje nek ostavi. Ali ako je moguće s tim bolestnika opomenut, da stanje bolesti i slabosti za sada nepripušća svako potribito pitanje za podpunu ispovid učinit, nek se bolestnik za sve kolike grihe pokaje i odluku učini, da

će zatim, ako ga Bog bolje pokripi, podpuniju ispovid učinit. Rekavši dilo skrušenja ima ga misnik odrišit, probudivši ga u kratko, ako bolest pripusti, da barem dila vire, uhvanja i ljubavi probudi, i na misto pokore, koju sad činit nemore, onu bolest koju podnosi medjuto Bogu za svoje grihe priporuči i prikaže.

Slide obćenske uprave naredjivat pokoru različitim nemoćnicim.

Kad pokoru misnik naredjuje, ima gledat na snagu bolestnika i stanje bolesti, more li nemoćnik naredjenu pokoru brez velike svoje tegobe i nezgode izvršit, da mu po tomu nebi štogod nahudilo. On ima daklen, koji nebi mogli pokoru izvršit ako bi i sami iz srdca to želili, nek misnik naredi samo jedan *Otče naš*, ali tako, da ga tiho i svaku rič podobro promišljajuć izmole, da prislatko Ime Isusovo više putah bogoljubno izuste, da čestokrat na dan izuste: "Isuse Sine Davidov, smiluj se meni; operi prisvetom krvju tvojom sve kolike grihe moje!„; — nek naredi, da barem u srdcu dilo vire, uhvanja i ljubavi u sebi probude, da se sa svom svojom nevoljom i bolestju pridadu u volju Božiju, da svoju bolest ustrpljivo podnesu; pak najposle, ako bi volja Božija bila, da isti svoj život za pokoru grihah dragovoljno Bogu priporuče i prikažu, znajući dobro, da nam Bog milostivi i bolest i smrt za naše vičnje spasenje šalje.

Ako li je bolestnik blizu smrti, dosta je ako mu misnik napomene, da prislatko Ime Isusovo za pokoru grihah bogoljubno izusti, da se skruši i pokaje kucajuć u prsa svoja, i dajuć zlamenje, da i bolest i smrt dra-

govoljno i ustrpljivo iz ruke Božije prima, i da sva ova i najdraža svoja Bogu za svoje grihe na misto pokore prikazuje. — Što da sve baš i nebi mogao bolestnik ni izreć, dosta je ako za misnikom ova prid njim govorećim bogoljubno uzdahne, i pristojnim uzdisanjem, ili drugim zlamenjem ove svete riči potvrdi.

Misnik oblazeć bolestnike ima navlastito na to takodjer pazit, kojim je i kakvim napastovanjim bolestnik najvećma podložan. Ako li je misniku duševno stanje nemoćnika i njegov način prošastog življenja zadosta već poznat, lasno mu je iz njeg dositit se kakvu napastovanju nemoćnik običajno more bit podložan; i ako to doznade, lasno mu je tad nemoćniku i podoban duhovni lik iznać, ter mu protiva svakomu običajnomu nasrtanju krivih i izpraznih pomišljajah podobno objačenje u ruku dat, da se brani i sahrani. Ako li mu je duševno stanje bolestnika nepoznato, nek tad na svako njegovo nagnuće i protezanje podobro pazi, nek se s njim u priateljski razgovor upusti, nek njegova dila dobro motri, pak će sva ova vrlo lasno osobito kod bolestnika sve njegove nemoći, trpnje i napasti odat, i misniku odmah očitovat, kako svoje duhovno utišenje i govorenje upravit imade.

Budući pak da je kadkad taki otrov napasti vrlo duboko sakriven, ter se tako lasno poznat nemore, ima tada župnik bolestnika osobito nikim ljubeznim načinom posvitovat i nagovorit, da mu on svesrdno i po duši očituje od kakvih je pomišljajah najvećma i najčešće napastovan, da mu podobna duhovna oružja za odbijenje nasrtanjah dat more; što ako bolestnik duševno izvrši, lasno je tad misniku protiva svakoj duhovnoj oluji podobno duhovno oružje bolestniku u ruke

dat, da svaku napast odbije, pridobije i uništi. Ovo nek bude dosta za obćenske uprave, koje pastir kad pohodit ima. bolestnika obslužit dužan je. Buduć pak da ima različitih vrstah bolestnikah, a župnik po gori spomenutim uredbam svoje opomene, svoja svitovanja, svoje razgovore i svoje postupanje po razliki bolestnikah uredjivat imade, za to ćemo u slidećemu odsiku osobite vrste bolestnikah navesti i svakoj vrsti bolestnikah način svitovanjah priložit.

DIO DRUGI.

§ 1.

Kod bolestnog diteta.

Kad misnik bolestno dite, koje je već malo k razumu došlo, po svojoj dužnosti oblazi, nek se osobito spomene one velike ljubavi prama malenim, koje je naš Spasitelj milujuć dičicu očito pokazao govoreć: "Pustite malane, da k meni dojdu, i nemojte jim zabranjivat, njihovo bo je kraljestvo nebesko. Pak opet za drugomu mistu reče: "Pazite da nepogrdite kogakod od ovih malenih" Matth. 16. Nek se spomene, da je u 4. Saboru Lateranskomu u vrieme Pape Inocenca 3.eg naredjeno, da se svako od pravovirnih muško i žensko kad na razum dojde, najmanje u godi ispovidi. Pod ovom obćenskom crkvenom naredbom razume se doisto i ona dica, koja su već ili podpuno ili barem većom stranom k razumu pristupila, i zlo od dobra, ako

još i nepodpuno, ali ipak nekim načinom razabirat počmu. — Sabor nije godine dokončao u kojoj bi se valjalo dici ispovidat, ali je ipak dosta bistro to izrekao kadno je naredio, da se to onda ima činit *kako čovik na razum dojde.* Pametno daklen more svaki mislit, da ova crkvena zapovid odmah i na dicu spada kako počimaju svoja ružna dila prid roditeljim krit, lagat, srdit se, neposlušni bivat, kod zla prikrivat se, od pokore bižat, lažno sebe ogovarat, sebe hvalit a druge kudit, s dicom se, svadjat, ružnim imenim jedno druge nazivat, pobit se od roditelja ili od drugih štogod zanit, ružnih svojih besidah oli dilah stiditse, ter u potaji da jih tko nebi vidio nepoštena dila činit, ružne ako baš i pomanje riči i psovke izgovarat. — Ova, rekoh, sva i ovim prilična dila očito pokazuju, koja doba dičinja i na koji način zlo od dobra razlučuje, il da od likara duhovnog potribu ima ili neima. Na ova sva valja daklen da pastir nazor ima, ter i kod nejake dičice misničku svoju dužnost izvršivat i spasenje dušah tražit.

Koliko je pak koristno i Bogu ugodno dilo ne samo velikim i posve pametnim, nego takodjer i nejakim, neumitnim i malanim vazda, a navlastito u bolesti, otcem, priateljem i pravim se pastirom ukazat, bistrije iz istog života Isusova poznato je svakomu, nego da bi ovde potribito bilo stvar očitu još više prikazivat.

Pozvan daklen, ili po ljubavi kršćanskoj sam bolestno dite oblazeć misnik, ako ikoliko dičnji razum dopušća, neka ga najpri nastoji u kratko u onim člancim svete vire i zakona uputit, kojino su posve za spasenje duševno potribiti, štono je potribito, da se

je dite i koji put ispovidalo, opet u kratko ponovit. Ako li se još dite nije nijedan put ispovidilo, onda je potribito, da misnik poglavite članke vire i zakona što more bistrije i što more u kraće ditetu ljubezno istomači. — Svakomu ditetu, koje je toliko koliko odraslo, valja da bude u zakonu ubavišćeno, da od roditeljah već nike molitve i po njimam Boga Stvoritelja svog poznavat i štovat naučilo, da je štogod od Isusa Odkupitelja, od svete njegove Crkve, od Svetih Sakramenatah čulo, vidilo i naučilo, da je od od svojih bogoljubnih roditeljah vidilo gdi se oni Bogu mole jutrom i večerom, prija i posli jila Bogu zahvaljuju, i njega za svijuh stvarih Stvoritelja i Uzdržitelja ripoznaju, da Boga za najvećeg svoga Gospodara i Dobročinitelja drže i štuju, da se za nas propetomu Isusu klanjaju, da k Misi idju, da Boga mole, u parsa se kucaju, ispovidaju i pričešćuju. — Ova sva raspitavši i razaznavši, misnik ljubeznim pitanjem more ipak, koliko stanje bolesti i dičinjeg razuma dopušća, u kratko ovako ponovit: Jeli, moj dragi, da ti znaš molit Boga? Znašli ti da te je Bog stvorio? da ga hvališ i slaviš na ovomu svitu, a da posli smrti na drugomu svitu uživaš slavu nebesku? Znadešli ti da je samo jedan Bog, a da su u Boga tri sobstva, što reku kipa, i da se zovu Otac i Sin i Duh Sveti? Jesili već naučio, da je Bog Sin, drugo božanstveno sobstvo, za nas čovikom postao, da se je od Marije Divice rodio, da je dite malano, pak kad je narestao, da je za naše grihe pravedan na križ propet bio, i za nas umro, da nas odkupi od pakla i vikovitih mukah, da nam nebo otvori, i da nas u raj, misto svake lipote i radosti, uvede, ako ga slušali i njegove svete zapovidi obslu-

živali budemo? — Ti si čuo i naučio, da te je Duh Sveti, treće božanstveno sobstvo, posvetio na krštenju, i da si po svetomu krštenju od svakog griha opran bio, i Božij sinak, Božije dite, Božij sluga postao, da si u broj kršćanah upisan, i u svetu Crkvu uveden bio, u kojoj samoj Crkvi mogu se kršteni oni ljudi spasit, koji su dobri, mirni i pokorni, koji grihe svoje istinito i pravo misniku iskažu i mole misnika da jih od grihah odriše; ovo si ti, moj dragi N., ili čuo ili vidio, gdi tvoja majka ili otac čine, gdi u Crkvu idju, da se kod kuće i u Crkvi Bogu mole, da se u parsa kucaju, i za svoje grihe kaju, da se ispovidaju i pričešćuju, i to zato, jerbo oni dobro znadu, da je to isti Bog naredio i zapovidio svakomu kršćaninu činit; da Bog dobre i pokorne ljude rad ima, i u raj k sebi prima, a da na zloćudne, nepokorne i grišne ljude, koji grihe svoje pravo neispovidaju i koji se Bogu nemole, mrzi, i da jih Bog, ako u grihu i brez ispovidi umru, u vatru, u muke paklene baca, gdino će uvik gorit i plakat, a nigda neće moć sasvim izgorit. Ti si daklen čuo, moj dragi N., da je Bog dobar; ali si čuo da je i pravedan; čuo si, da naša duša nikad neumire, nego da duša uvik i onda žive, kad već tilo naše umre i u zemlji strune. Vidiš daklen, moj dragi, da nam se zato i netreba smrti bojat, jerbo naša duša i onda žive kad tilo umre, pak ako je čovik dobar u životu bio, ako se je Bogu molio, ispovidao, k Misi išao, naša duša posli smrti idje k Bogu; akoli čovik nije dobro činio, a on valja da se ispovidi, da misniku grihe kaže, pak će ga misnik odrišit i od grihah očistit, prisvetim Tilom Isusovim nahranit, ter opet Bogu mila i draga učinit i u raj odvest.

S ovim ili priličnim, koliko slaba dičinja pamet dokučit mogla, razgovorom prilazi zatim misnik na to, da i u nejakomu još stvoru živu viru u Boga i vruću želju i ljubav prama Svetom Sakramentu nastoji probudit, štono more, ako razum i bolest dopušća, slidećim načinom još razgovitnije izvršit.

Moje drago dite, razumio sam da si bolestan, pak sam evo došao k tebi, da vidim kako ti je, što činiš, i da te malo u tvojoj bolesti razgovorim. Ja znam, da si ti dobar i da znadeš Boga molit, ali sad nemoreš kao prija Boga molit, jer si slab i bolestan. — Vidiš, moj dragi N., kako je teško i mučno kada se čovik razboli. — Ali nemoj se ipak zato jako žalostit, jer i bolestnika more Bog pomoć i ozdravit, navlastito ako k Bogu uzdahne i ponizno ga opet zamoli da ga ozdravi; ti si bo čuo, da je dragi Bog vrlo dobar i vrlo moguć, pak da on more sve što god hoće učinit; on je mloge mrtve ljude opet oživio, zašto nebi daklen mogao i bolestnika pomoć i ozdravit, samo ako bolestnik viruje i uhva u Boga? On dobro znade, da si ti bolestan, i otčinski se za te brine. On je odveć dobar i milostiv, pak i dobru dicu miluje.

A ti si čuo, da je Bog i Otac naš, i da nas tako miluje kao otac svoju dicu; pak zato i moliš u *Očenašu: Otče naš, koji jesi na nebesih.* Viruješli dakle u Boga Stvoritelja neba i zemlje? *Odgovor:* — Virujem.

Viruješli da je Sin Božiji gospodin Isus za nas čovikom postao, maleno ditešce bio, pak kad je narestao da je za nas na križ propet bio, da je pravedan za naše grihe na križu umro, i po svojoj svetoj muki i križu sve nas odkupio od mukah paklenih vičnjih, koje smo po grihu zaslužili? *Odgovor:* — Virujem.

Viruješli da te je Duh Sveti na svetom Krštenju posvetio i od svakog griha oprao? *Odgovor:* Virujem.

Viruješli i uhvašli, da te more Bog pomoći i ozdravit od svake bolesti i nevolje? — Virujem.

Viruješli da Bog dobru dicu i dobre ljude k sebi u raj prima, i da jim daje sebe istog uživat i u slavu nebesku brez pristanka i za uvik? — Virujem.

Ljubišli i ti dragog Boga, i da bi ga rad vidit i uživat, kad bi ti on tu milost dao? — Ljubim i rado bi ga gledao!

Želišli mu mio i drag bit? — Želim.

Bili ti rada bio učinit sva ona, koja dragi Bog zapovida? — Rada bi učiniti.

A bili se ti, dragi, znao ispovidit, ako se spomeneš, da si gdigod u čemu privario, sagrišio, otca, mater, braću, sestre ili drugu dicu uvridio, il ožalostio, da si komugod ružnu rič rekao: ja vidim, da ti viruješ u Boga, ja vidim, da se ti u njegovu priveliku dobrotu uzdaš, ja vidim da ti dragog Boga iz svega srdca ljubiš, i da si ti pripravan činit što god je dragi Bog zapovidio. A ovo je, moj dragi, najveće dobro naše, ako u Boga virujemo, ako se u njegovu dobrotu uhvamo i uzdamo, ako ga, kao najmilijeg otca našeg iz svega srdca ljubimo; jer tko u Boga viruje, tko u njegovu priveliku dobrotu uhva i uzda se, tko Boga kao primilog Otca ljubi, tko Božiju volju čini i zapovidi obslužuje, on će, dragi moj, uprav u raj k Bogu doć, i Boga očima svojim gledat i uživat baš da mu sve tilo umre i u zemlji istrune, jerbo Svemogući Bog ipak učini da mu duša živa ostane. Tako će i moja i tvoja, tvoje majke i tvog otca duša vavik

živit u raju kod Boga; vidićeš daklen opet i mene i majku i otca tvog, braću i sestre u raju, ako bi te baš dragi Bog odmah sada k sebi u nebesa primio. Nemoj se daklen odveć jako žalostit, da si bolestan i da bi mogao umrit, jer ako ti i umre tilo, duša ipak i posli smrti uvik žive i lice Božije u raju veselo uživa; a tamo ćemo najposle i mi svi doći, i ako zaslužimo lice Božije s tobom uvik uživat.

Na ovi ili prilični način pripravivši dičinju pamet na poznanje Božije i na ispovid svojih grihah, odmah zatim nasvituje misnik dite bolestno da se prikrsti, i, ako za koji grih znade, da ga slobodno ispovidi, nikoga se neplašeć, a misnik ga medjuto i ljubezno od onih grihah propita, u koje dičinje doba upast običajno more. Čuvši dakle ustrpljivo njegovu ispovid, govori zatim misnik prid ditetom pokajanje ol ti dilo *Skrušenja*, ponukujuć ga prije, da on za njim (misnikom) govori, ako samo nebi znalo izgovorit. Davši mu tada za pokoru, ako stanje bolesti i razuma to dopušća, jedan *Otčenaš* ili *Zdravu Mariju* ili tri put izreć: Isuse pridragi Spasitelju moj, smiluj se meni! — Ako vidiš, da je za odrišenja, podili mu običajno odrišenje.

Ako li nenahodi u bolestniku griha, koji bi odrišenja vridan bio, a on more svrhu nemoćnog diteta slideću molitvicu izgovorit: *Domine Jesu Christe.....* Pak tada ako dičinji razum dopušća i bolest trpi, nek moli prid njim na glas dilo *Vire*, *Uhvanja*, *Ljubavi*, ili koju drugu molitvicu; koju kad svrši, more bolestnika opet na pobožno primanje prisvetog Tila Isusova ponukovat slidećim načinom.

Sada si, moj dragi, dušu tvoju lipo očistio i Bogu dragomu kao pridobromu Otcu dušu i tilo izručio; ali

ako želiš primit, ima još jedan Sveti Sakramenat za te, koji nas kripi i u ljubavi Božijoj rest čini, i oni se *Sakramenat* zove prisveto Tilo Isusovo. Ti si čuo, moj dragi, i moliš u virovanju, da je Isus za nas iz privelike svoje ljubavi na križu propet bio, svoju krv prolio, i za naše grihe na križu umro. Ovi pridragi Isus na dan prija nego će za nas propet bit sa svojim je svetim Apoštolim poslidnju večer večerao i svojim svetim učenikom na istoj večeri ovi Sveti Sakramenat naredio. — Ali sada ću ti kazat i uzrok zašto je pridragi Isus ovi Sakramenat naredio. Vidiš, moj dragi N., Isus je kano Bog i čovik zajedno znao da će drugi dan na križu umrit, i da neće više na ovomu svitu medju ljudma vidjen bit; da on daklen s ljudma i posli svoje smrti barem svetotajstvenim načinom bude i ostane, naredio je prisveti Otarski Sakramenat, to jest hotio je, da pod prilikom kruha i vina kano Bog i čovik zajedno s nami pribiva, i da ga mi tako u svetomu Pričešćenju primamo, ali da se tada spominjemo prigorke njegove muke i smrti, koju je on iz privelike svoje ljubavi za naše spasenje dragovoljno podnio. Kada ti daklen svetu *Oštiu* u Pričešćenju primaš, onda ti pravo Tilo i Krv Isusovu, koji je Bog i čovik zajedno, i pridragi tvoj i moj Spasitelj i Odkupitelj, primaš. On, moj dragi, moje, tvoje i svijuh ljudih najveće Dobro, najveće Blago, Gospodin neba i zemlje, živi i pravi Bog, koji nas u čas more stvorit i opet u ništo učinit. — Ti ovo pak sve, moje drago dite, imaš tvrdo virovat, govoreć ovako samnom: O moj pridragi Isuse! Spasitelju i Odkupitelju moj! virujem iz sveg srdca mog, iz sve pameti moje, da si ti pravi Bog moj i spasenje moje, Bog

moj i pomoćnik moj! Virujem da si ti ovde pod prilikom kruha živi i pravi Bog i čovik zajedno, jerbo si ti ova očitovao i naredio virovat, koji si istina neprivarena i mudrost nedokučena; o Bože! o Isuse! o Spasitelju! o Odkupitelju moj, pomozi me, objači me, pokripi me, spasi me i primi me u sveti naručaj tvoj!

Al osim ove vire, kojom viruješ u ovoj Svetoj Oštiji od misnika posvećenoj pravi naš Spasitelj Gospodin Isus, Bog i čovik zajedno, imaš ti, moj dragi, u tebi još i niku želju i unutrnju radost imat, kad primaš pridragog tvog Spasitelja u Pričešćenju. Moj dragi N., da ti tvoj otac ode po daleko od kuće i da po dugo zaostane, pak da ti mati kaže: sinko, sutra će ti otac kući doć; zar se ti nebi veselio, i radostno otca tvog pogledao i veseo čekao? Vidiš moj dragi! Ovdi je u Sakramentu najmiliji tvoj Otac; a što rekoh: ne samo najmiliji tvoj Otac, nego isti Bog, Stvoritelj i Odkupitelj tvoj, kojino je dobrota neiskazana, koja se ima ljubit, grlit i milovat još više nego je tvoj otac, buduć da od njega sva dobra primamo, kaono život, zdravlje, i koja blagujemo na ovom svitu; a i na drugomu svitu daje nam još lipši život, daje nam nebo, gdi ćemo ga licem u lice gledat, uživat i veselit se s Andjelim njegovim za uvik; onamo ćemo svi doć posli smrti, to jest, ako dobri i mirni budemo, onamo će i tvoja mati, i tvoj otac, braća, sestre takodjer doći, pak ćete onda opet kod Boga zajedno uvik gledat, lipo, veselo i radostno živit, i nikada se tada nećete već rastat. — Vidiš daklen koga primaš danas u svetomu Pričešćenju! Tko bi to sve drugi mogao dat? Nebi nitko doisto drugi nego sam Bog Svemogući, koji ovo samo dobrim ljudma i dobroj dici milostivo daruje.

Za Isusom daklen imaš hlepit veće nego za istim tvojim rodjenim otcem, jerbo ti rodjeni otac nije moguć ono dat, što će ti Isus sad darovat. Kad ga daklen u svetoj Oštiji u usta tvoja primiš, nemoj zubim grizkat i žvakat, nego ti ga valja, moj dragi, na jezik malo izpruženi primit i odmah ga nastojat jezikom nadalje probavit, i tako ga bogoljubno primit, ter tada ovako zavapit: O Isuse! o Spasitelju! o Odkupitelju moj! Bože moj, i sve dobro moje! ja te želim iz svega srdca primit, prem ako sam grišnik, i posve morebit nedostojan, ali si ti ipak za to odveć dobar: dojdi, dojdi i pohodi me nevoljnog i nemoćnoga, dojdi, objači me, uzdrži me u milosti tvojoj, o Isuse pridobri, Bože moj i sve dobro moje! Neću se sad više ni bolesti ni smrti bojat, jerbo si ti samnom Svemogući Bog, koji si mi moguć misto ovog prolazećeg života bolji život za uvik u nebesih dati. Pridajem se daklen u prisvetu volju tvoju i u naručaje tvoje! U te virujem, u te uhvam, tebe ljubim svrhu svih stvarih, i žao mi je iz svega srdca, da sam te, najveće dobro moje, toliko putah uvridio. Oprosti mi, molim te priponizno i skrušeno, svekolike grihe moje! daj mi prisvetu milost tvoju, da te nikad više neuvridim! da ovu moju bolest za slavu tvoju i za pokoru mojih grihah uztrpljivo i dragovoljno podnesem, ter da za uvik tebe Boga moga uživam!

Župnik more slobodno onoj bolestnoj dici prisveto Tilo Isusovo podilit. koja more razabrat da prisveto blagovanje od drugog običajnog tilesnog jila, ako i poslabo još i bogoljubno primit znaju. Osobito pak ako spazi, da posli gori rečenog svitovanja, u naučenju na prisveto njegovo primanje niku unutrnju že-

lju imaju; buduć da se je ovo priveliko Blago u stara crkvena vrimena i maloj nerazumnoj dičici davalo.

Dapače more župnik takodjer onoj pogibljivo bolujućoj dičici i poslidnje Pomazanje dati, koja od tog svetog Sakramenta, prije ili i za njega naučena, niko ako će i slabo poznanje imaju, ter medju dobrim i zlim, medju grihom i negrišenjem razliku učinit znadu. — More pak misnik bolestno dite na slideći način u ovomu Svetom Sakramentu ubavistit. Vidiš, moj dragi N., sad si se po svetoj ispovidi s dragim Isusom pomirio, i njegovo prisveto Tilo primio; ali za bolestnike ima još jedno lipo pokripljenje, jedan duhovni lik, jedan Sveti Sakramenat, koga je Isus, pridobri Spasitelj naš, za utišenje i pokripljenje bolestnikah naredio. Ovi se Sveti Sakramenat zove poslidnje Pomazanje. Donosi nam pak: *a*) oproštenje grihah; *b*) oblakšaje tilesnu bolest koju čovik trpi, ter objačuje i kripi čovika, da svoju bolest ustrpljivo i dragovoljno podnit more; *c*) pak najposle, ako je čoviku za spasenje duše, kripi mu tilo isto i povraća mu opet tilesno zdravlje. Vidiš, moj dragi N., kako si sritan, samo ako hoćeš i želiš ovi Sveti Sakramenat primit, ja ti ga mogu odmah podilit. Ali da ga pobožnije primiš, malo ćemo se prija toga Bogu pomolit. — Ovde misnik more probudit u kratko s bolestnikom kriposti, ako vrime dopušća, na slideći način.

O Bože moj! ja u te virujem: virujem da si ti jedan u božanstvu a trostruk u kipovih; virujem da se je za me Gospodin Isus, drugo božanstveno sobstvo, uputio, čovikom postao i po Duhu Svetomu od Divice rodjen, vas svit i mene po svojoj muki i križu svomu odkupio. Virujem sva ona, koja si ti, o Bože, nami

objavio, jerbo si ti mudrost vičnja, istina nevarana. Pokripi, Bože, viru moju!

O Bože moj! u te se samo ja uhvam, jer si ti sam svemoguć, koji moreš i hoćeš svaka dati, koja si nam obećao. Uzdam se da ćeš mi po dostojanstvim Sina tvoga, Spasitelja moga, oprostit sve kolike grihe moje, i dat slavu nebesku; pak zato i sva ona, koja si mi za slavu nebesku i blaženi život potribna, takodjer darovat; i to se zato uzdam, jerbo si ti Svemoguć, i u obećanju tvomu viram, svaka daješ, koja si mi obećao. O Bože, pokripi još poslabo uhvanje moje!

O Bože moj! ljubim te svrhu svega, iz sveg srdca moga, jerbo si ti najveće i svake ljubavi najvridnije dobro, koje samo duša moja želi i žudi. Žao mi je da sam tebe, Otca moga i najveću dobrotu moju, toliko putah uvridio. A kajem se iz svega srdca moga za sve kolike grihe moje, i žao mi je da sam te tako neharno uvridio. Oprosti mi, molim te, sve krivice moje, i daj mi tvoju svetu milost, da te nikad više neuvridim. O Bože, pokripi poslabu još ljubav moju, da te većma i bolje poznajem i ljubim!

Nebi nepristojno bilo, da župnik, kad bi spazio da je potribito, prije još ispovidi, ako je moguće, dite opomene, da roditelje svoje, ako bi doznao da jih je gdigod uvridio i poteže ožalostio, oproštenje zapita — i da jim sva dobročinstva i trude napomene i na njima zahvali, da se sa svim pridade u volju Božiju, i ustrpljivo svoju bolest podnese.

Koja sva podpuno dovršivši, ako bolestnik za poslidnje Pomazanje kakvo poznanje ima, podili mu sveto *ulje*; al okolo stojeće, a navlastito roditelje, ljubezno medjuto opomenuvši, da osobito prid ditetom svoju

žalost nepokazaju i neplaču, nego da većma zanj Boga mole, i da zatim ljubezno posvituju, da ustrpljivo svoju bolest podnosi, i da se sasvim pridade u volju Božiju. Najposli nek misnik dite, koliko je moguće, razgovori, utiši i protiva strahu smrti uslobodi, n.p.: Moje drago dite! ništa se nestraši, ništa se neplaši od smrti: ti si sad primio Isusa, pridobrog i pridragog Boga tvog, Spasitelja tvog, koji te je moguć od svakog zla sačuvat i rajom nadarit. Isus je sad u tvomu srdcu, i želi s tobom vazda ostat. On ako te i zovne sad k sebi na nebesa, učiniće, da tvoj otac i tvoja mater na nebesa dojdu, pak da se ondi opet prid Bogom sastanete, vidite, i da zatim zajedno za uvik u lice Boga gledate i uživate. Što daklen sad za vrime, za ljubav Božiju ostavljaš, ono ćeš opet vidit kasnije na nebesih. A ja ti nemogu, moj dragi, dosta izkazat, kako vrlo pridragi Isus dobru dicu rado imade, kako jih miluje. Sveti Evangjelišta Mateo i Luka, koji su baš s. Isusom, ili blizu Isusa na svitu bili, pripovidaju nam: da učenici Isusovi nisu hotili, da malana dica pristupe k Isusu, ali jih je zato Isus pokarao govoreć: Pustite da dica k meni dojdu, i nemojte jih odbijat, njihovo je kraljestvo nebesko. Vidiš daklen kako Isus malanu dicu miluje, rad ima, i k sebi jih da dojdu zove.

Jeli moje drago dite, da je tvoj otac daleko u drugoj zemlji, pak da bi on baš želio i zahtivao, da ti k njemu dojdeš, zar ti nebi rado k tvomu otcu išao, da bi malo i podaleko bio, da vidiš tvog dragog otca, koga ti miluješ i koji tebe vrlo miluje! Tako je moje drago dite! Vidiš, ti imaš Boga primilog Otca na nebesih, imaš pridragog Isusa, koji te želi viditi, i koji bi rad bio, da ti s njim uživaš slavu nebesku; pak zato

baš i nemoj se plašit k Isusu ići, ako bi te on k sebi pozvao na veseliji i bolji život u raju. Onde nećeš, moj dragi, tako jako bolovat, jerbo je na nebu sve zdravo i veselo, gledajuć licem u lice Boga. A ti znadeš da je za te Isus na križu umro, da te odkupi od svakih mukah i da te uvede u raj?! Uzdaj se daklen, moj dragi, u njeg, i veseli se da ćeš ga na brže vidit; a kazo sam ti, da će on takodjer na nebu k sebi posli smrti majku tvoju, otca, braću i sestre primit, da zajedno opet na nebu budete i Boga uživate. Zavapi daklen u srdcu tvomu i reci: Dragi moj Isuse! i sve dobro moje! budi u svemu sveta volja tvoja na zemlji i na nebesih. Ako ti zapovidiš i narediš, da ja umrem i da k tebi na nebo dojdem, a ja ću te iz sveg srdca poslušat, i ne samo rad umrit, već i sa svetim Pavlom želit, da se što brže s tilom rastanem, pak za tim s tobom sastanem, i za uvik u raju s tobom pribivam, pridragi Isuse, Spasitelju moj i sve dobro moje!

MOLITVA
posli Svetog Pomazanja i Pričešćenja
za dicu.

O Isuse! O Spasitelju i Odkupitelju moj, i sve uhvanje moje! ah kako sam danas sritan, da si ti Gospodin neba i zemlje k meni malenom slugi tvomu u svetomu Pričešćenju došao, da me milošću tvojom obradueš, da me prisvetim Tilom tvojim narahniš i pokripiš, da ustrpljivo bolest moju podnesem, i da prisvetu volju tvoju u svemu ispunim! Ah nisam ti doisto vridan zahvalit na tolikoj ljubavi tvojoj: ali ću ipak svu

nevolju i bolest moju ustrpljivo i dragovoljno podnosit, da ti se barem po tomu haran ukažem. Ostala pak, koja nije još moćna moja slabost dičinja učinit, smiluj se i dopusti, da popuni tvoja neprocinjena Krv, koju si za me na križu prolio. — Ali koliku si mi zatim opet ljubav ukazao, kada si mi Sveti Sakramenat i poslidnje Pomazanje po misniku podilio, da mi po njemu sve kolike grihe moje i pokaranja grihah satereš i opereš, da me u duši i u tilu objačiš, da u svem hitrije prisvetu volju tvoju ispunim i za uvik spasen budem. Ah kamo sriće! da sam ti vridan dostojno zahvalit za toliku ljubav tvoju, o pridobri i primili Spasitelju moj, spasenje moje, Bože moj, i sve dobro moje! Primi, molim te, na zahvalnost bolest moju i nevolju koju trpim, i daj mi potribitu milost, da ju na slavu tvoju i za spasenje moje još veselije podnesem.

Sva ova more misnik onako, kako opazi, da razum dičinji i stanje bolesti dopušća, poduglje, ili pokraće, s jednim ili s više pohodjenja kod bolestnog diteta tako mudro izvršit, da mu ipak odveć dosadan nepostane, a sva kolika slaboj dičinjoj pameti razumna pridstavi.

Akoli župnik temeljito dvoumi, jeli dite u ono vrime, u koje je grih učinilo, zadostno poznanje imalo od griha, jeli u vrime grišenja niki strah, ili stid imalo u pameti, ako i slabo, i pak promišljalo, da je ono mali ili poveći grih, a navlastito po tomu svoje poznanje odalo, da se je grišeć pomanje ili poveće pokore bojalo; ako, rekoh, župnik posli zadostnog svoga truda i propitivanja još nije podpuno osvidočen imali dite od onog štono se grih naziva, i drži zadostno poznanje, znali dite medju grihom, a navlastito medju većim i manjim grihom kakvu razliku učinit; tad

mu ništa boljeg neostaje, nego da ditetu, posli prokušatih priličnih pitanjah, kaže: Jeli, moje drago dite, da bi tebi vrlo žao bilo, da si ti dragog i pridobrog Boga u čemu god uvridio?! Odgovori li dite: da, ili, vrlo bi mi žao bilo! neka ga odmah ljubezno zapita misnik: A zašto bi ti, moje drago dite, vrlo žao bilo? — ili zašto ti je vrlo žao, da si pridragog Boga tvog uvridio? Ako na ovo pitanje dite dosta pametno odgovori, n.p. *jerbo nije pravo*; *jerbo sam skrivio*, *jerbo je to Bog zabranio*, *ili zapovidio*, *a ja nisam učinio*; *ili jer Bog grih i zloću kara*, *a dobra naplaćuje*, i t. d. — more misnik s ovakim, ili priličnim odgovorom već zadovoljan bit, iz njega manje ili više dosudit, jeli ili nije dite podobno za odrišenje, i more-li se posve običajno, ili pogodbeno, ili još većma prije toga od svete ispovidi još ga bolje naučit i uputit, pak zatim istom pogodbeno *(conditionate)* odrišit, u sebi kad odrišuje misleć, ako si po razboru od razuma, ja te odrišujem. — Akoli bi dite na ova gori stavljena pitanja: jeli ti žao..... šutilo, neka ga nastoji misnik uslobodit, i pomoći na dalji odgovor, na ovi n.p. način: Jeli moje drago dite, da nam ima za to žao bit, jèrbo ono dite, koje svog otca i svoju mater uvridi i razažalosti, i koje je svojim roditeljim neposlušno, koje se srdi i ljuti, koje Boga nemoli, koje se u Crkvi igra..... jerbo ono dite nije dobro dite, nego zlo dite, nepokorno i grišno dite!! — Ali moj dragi N., vidiš, ovako ti je nepokorno i zlo dite svaki čovik koji griši; Bog je naš otac, jer znaš, da moliš u Očenašu *Oče naš*; Bog je naš najbolji otac, od njega bo smo dobili život, od njega ako smo bolestni dobivamo opet zdravlje; akoli umremo, dobivamo još

bolji život i zdravlje nego što sad imamo; a sad eto vidiš kako čovik svoje zdravlje izgubi ovde kad se razboli: ali na drugomu svitu, kod Boga nemore svog zdravlja nikad više izgubit, nemore nikad više umrit, nego je uvik zdrav i veseo gledajuć Boga, pridobrog svog Otca, koji se svagdi za te još bolje nego rodjeni tvoj brine; akoli je, moj dragi, Bog još bolji i milostiviji Otac nego tvoj rodjeni otac, a onda je, moj dragi, grihota takog primogućeg i pridobrog Otca neposlušat, nepoštovat, nemolit, nego ga još grihom razljutit, rasrdit, i tako nemilo ražžalostit i uvridit. Je-li, moj dragi, da to nije pravo? *Odgovor:* Nije pravo. — Dobro si sad rekao, nije pravo: i ja velim da nije pravo, jer vidiš, moj dragi, da ti komu drugomu ditetu dadeš sad komad kruha, krušku ili jabuku, pak da ti ono dite nerekne hvala N., nego da te za tvoju dobrotu udari ili uvridi, to jest da te neposluša, ili da ti ružnu besidu rekne, da nalaže štogod na te, da štogod od tebe ukrade, da ti se naruga, jelde da ti nebi drago bilo, jeli da bi ti na tako neharno dite žao bilo? *Odgovor:* Bilo bi mi žao! — Dobro si i pravo si rekao, moj dragi N., da bi ti *žao bilo*, jerbo ti nisi taku nezahvalnost od onog diteta zaslužio, koga si gladna narahnio. Ali tako isto, moj dragi, i Bogu je žao, kad ga mi uvridimo i ožalostimo, jerbo nam on svaki dan naš kruh i hranu daje, da od glada nepomremo; i zato veliš u *Otčenašu*: *kruh naš svagdanji daj nam danas.* Bog nam je daklen ne samo život ovi dao kog sad imamo, već nam je i kruh dao, i daje nam kako vidiš svaki dan, da od gladi nepomremo: on nam more dat i zdravlje opet ako se razbolimo, on nam more dat opet i drugi bolji život ako umremo, a on

je i obećao da će nam posli smrti još bolji život od ovog dati, ako ga poštovat budemo, i ako mu se svaki dan lipo pomolimo. On se brine, da ti tvoj otac i majka živu, i da te nejaka hrane; jer kud bi ti, da ti otac i majka umre? Vidiš daklen, moj dragi, da sve dobro naše od Boga dolazi, koji je pridobri naš Otac, i žive uzdržaje, i otčinski hrani. Jeli daklen da nije pravo, da onakog posve dobra Otca ražalostimo, da mu neposlušni budemo? Jeli pravo da ga se zaboravimo, da mu se jutrom i večerom, prija jila i posli jila nepomolimo, gdi baš znamo dobro, da nam on život, zdravlje, kruh i sva druga dobra daje? — *Odgovor:* Nije pravo.

I ja velim nije pravo; i zato ono dite Boga dragog ražalostiva i po tomu griši, koje se jutrom, večerom Bogu nemoli, koje nije otcu svomu i materi pokorno, koje se u Crkvi igra; jerbo je Bog zapovidio, da ga svaki dan molimo, i da mu u molitvi za sva dobra primljena zahvalimo, da se psovke i ružnih besidah čuvamo, da neslažemo, da ništa tudjeg neuzmemo, da se s drugim nerugamo. — Ako si daklen, moj dragi, molitvu tvoju kadnokad ostavio, ako si otcu i majki neposlušan bio, ako si nevaljale i ružne riči govorio, i dici se ružnim ričma rugao; jel ti žao da si to učinio, i da si po tomu dragog Boga uvridio? — *Odgovor:* Žao mi je.

A misnik tada nek u kratko prid ditetom ovako pokajanje izgovori, opomenuvši dite, da za njim sklopiv ručice i kucajuć za misnikom u prsa reče: O Bože moj! O pridobri Otče moj! ja sam tebi mlogo putah nezahvalan bio; tebi Bože, koji si mi život, hranu i sva ostala dobra dao! Ah žao mi je (kuca se u prse) i

kajem se da sam tebe, najveće dobro moje, najmilostivijeg Otca mog uvridio; obećajem da ću se odsele griha pazit, da ću ti u svemu poslušan, pokoran i zahvalan bit; ali oprosti mi za sada, o pridobri Otče moj, i daj mi tvoju svetu pomoć, da te nikad više neožalostim i neuvridim, već da ti u svemu poslušan, pokoran, viran, ugodan i mio budem. — Molim vas Otče duhovni, da me od ovih grihah odrišite! — Na ovi il ovomu priličan način ubavistivši prija misnik dite, pak zatim, ako zadostno zlamenje razborne pameti od dite dobije, davši mu pokoru, odriši ga uprav *absolute.* Akoli razložito sumlji od razbora pameti u ditetu, a on ga odriši s pogodbom, misleć u sebi: ako potribu imaš *odrišenja*, ili ako si podoban; pak tako i dičinje spasenje i svoje i prisvetog Sakramenta Ispovidi u sigurnost, dostojanstvo i svetinju postavlja.

Akoli bi dite mladje od sedam godinah bilo, i tako u viri i zakonu slabo upućeno ili porad slabe svoje dobi od Boga i zakona vrlo bi malo znalo, ima župnik, barem onliko koliko je moguće, nastojat, da dite na smrt bolestno kako tako poznanstvo Božanstva i želju svog vičnjeg spasenja po njegovu upućenju zadobije; štono more n.p. na slideći način pokušat:

Čuo sam, moj dragi, da si se razbolio, pak evo dojdo k tebi, da vidim što radiš. Čuo sam da si ti prije dobar bio, da si otca i mamu slušao, da si Boga molio. Sada si doisto bolestan: ali želišli i nadašli se da ćeš ozdravit? *Odgovor*: Želim, nadam. — Pravo si rekao, moj dragi, da želiš, nadaš se, da ćeš opet ozdravit, jerbo si otca i mater slušao, a Bog taku dicu miluje, i rada ozdravlja. A znašli ti *Otče naš* i *Zdravu Mariju* ili drugu koju molitvicu? *Odg.*: Znam,

ili neznam. — Ako znaš a ti izmoli, ako moreš, i ako ti nije teško.

Ovde župnik slabu dičinju pamet nek nastoji u izkazanju molitvice, ako koju znade, podpomoć. Iz čega će zatim takodjer lašnje i poznat imali dite koje i kakvo poznanje Božanstva i želju svog vičnjeg spasenja. Izmolili daklen dite *Otče naš* ili koju drugu molitvicu, more župnik odmah iz nje poznat daljeg svog zakonitog ubavišćenja, koje ditetu podilit ima. Uzevši daklen n.p. Otčenaša prvu rič *Otče naš*, il iz Virovanja rič *Virujem* u Boga Otca Svemogućeg i t. d., ter pohvalivši dite da je dobro željnu molitvicu svršilo, počme odmah nadalje priuzetu ditetu ovako tomačit: A razumišli ti dobro, moje drago dite, što si molio? Znašli tko je ta naš Otac? Znašli ti tko je ta naš Gospodin? Znašli što je to: sveti se ime tvoje? Znašli ti tko je to Isus? *Odgovor:* Znam ili neznam. — Poslušaj daklen malo, moje drago dite, i ja ću ti to lipo sve sad izkazat. Vidiš, moj dragi N., ti kažeš u Otčenašu *Otče naš*, i dobro kažeš; jer mi imamo jednog pridobrog Otca na nebu, kog sad doisto nevidimo, ali kad umremo onda ćemo ga viditi. On nas vrlo rada ima, on nas miluje, on se s nami brine, on nam daje svaki dan kruh i drugu potribitu hranu, brez koje nemoremo živit; i zato da nam on za svaki dan hranu nedade, mi bi imali umrit. Što daklen živemo, to po njemu živemo, i brez njega nebi mogli ni jedan čas živit. Vidio si sunce, misec, zvizde na nebu, jel istina? Vidiš pak i to je on stvorio sve iz ništa. Vidio si zemlju i hodo si po zemlji, a i sada mi svi po zemlji hodamo, pak i to je Bog stvorio. Vodu si pijo, a i sad žedan piješ, pak i nju je Bog stvorio,

jer tvoj otac i tvoja mati nemogu vodu stvorit, ili iz ništa učinit, premda ju iz bunara, iz potoka zagrabit. Pak vidiš da neimamo vode, i da nam ju nije Bog stvorio, mi bi imali od žedje umrit. Iz tog, moj dragi, poznaj i razumi tko je ta Otac naš, komu se svaki dan u Otčenašu molimo! Ni tvog otca, ni tvoje matere, ni mene, ni tebe nebi bilo na svitu daklen sada, da nije tog Otca, i da nas nije Bog Otac iz ništa stvorio! Vidiš daklen da Bog more sve učinit štogod hoće! Jeli to istina? *Odg.*: Jest. — Istina sinko, jerbo je on svemoguć; to jest sve more, što hoće učinit, pak zato je on sunce, misec, zvizde, nebo, zemlju, vodu, i nas takodjer učinio, ali ne tako, da samo na ovomu svitu živemo za malo vrime kao druge nekoje stvari, nego tako, da uvik živemo, i da posli smrti njega licem u lice gledamo, uživamo, i da ga sa Svetim Andjelim na nebesih za uvik hvalimo i slavimo. — Mi ćemo daklen kad umremo, ako dobri, mirni i ustrpljivi budemo, uprav k Bogu pridobromu Otcu našemu u raj ić, da ga uvik uživamo, da ga u vike veselo gledamo, jerbo je on tako lip, da ga se čovik nemore zadosta nagledat, da s njime na nebu uvik pribivamo, i onde se s njim radujemo. Onamo ćemo, moje drago dite, svi ići, i ja, i tvoj otac i tvoja mati; vidiš daklen kako je Bog dragi dobar i primoguć; tko bi to od ljudih mogao učinit, da čovik posli smrti opet za uvik žive i da s Bogom vavik pribiva? Jeli da to od ljudih nitko učinit nebi mogao? *Odg.*: Nebi. — Vidiš daklen, dušo moja, da je brez Boga baš kao ovo drvo (stolac, trpeza, zid), koja duše neimaju kao što mi imamo, koja će i onda živit kad tilo umre i u zemlji sagnije. Štogod je daklen na svitu živo, to sve

od Boga svoj život ima, baš kao i mi. Bogu daklen kao dobromu imamo zahvalit, da nam je dao taku dušu, koja će i posli smrti tilesne živit i na nebu Boga uživat. Jel ti i to drago i po ćudi, da ti je dragi Bog taku dušu dao, koja će uvik živit, i koja nikad umrit nemore, ako tilo i umre? Jesmoli dužni Bogu na tolikoj dobroti njegovoj zahvalit? Želišli i ti mu zahvalit? Želišli, da ti duša i posli smrti vazda žive i na nebu s Andjelim Boga gleda? Želišli da tvoj otac i mater posli svoje smrti na nebo k Bogu dojdu i ondi Boga hvale i slave s tobom uvik? Jeli da se ti nebojiš smrti, kad znaš, da ti duša ipak nemore s tilom umrit? *Odg.*: Nebojim. — Želišli Boga dragog i primilog Otca na nebu viditi? *Odg.*: Želim. — Dobro moj dragi! Ali Bog zahtiva, da mi njemu poslušni budemo, da otcu i materi poslušni budemo. Znadešli ovo? *Odg.:* Znam. — Dobro da znaš; jeli bilo kadgod da nisi poslušao otca i mater? jel ti žao da si otca i mater uvridio? *Odg.*: Žao mi je. — A zašto ti je žao? *Odg.:* Jer nisam poslušao. — Dobro moj dragi; ali jel ti i zato žao, jer su te oni rodili, malanog hranili i čistili, a i sad te hrane, čiste i služe? *Odg.:* Jest. — Vidiš daklen sada si uprav kazao, da nije pravo onog uvridit tko nam dobro čini. Al i Bog nam dragi dobro čini; vidiš on tvog otca, mater, mene, tebe i sve ljude hrani; on nam je i život dao, a i sad nam ga daje; jeli daklen pravo da ga uvridimo? *Odg.:* Nije. — Jeli pravo da mu se nemolimo, i da mu budemo nepokorni? *Odg.:* Nije. — Vidiš daklen moj dragi, da nije pravo.

Ali kad Bog kaže u četvrtoj zapovidi dici: Poštuj otca i mater, a dica neslušaju otca ni matere; a ovo

neslušanje otca i matere, onda je Bogu žao, da njegovu svetu zapovid nedržimo, i srdi se na onu dicu, koja neslušaju otca i matere. A ovo neslušanje otca i matere zove se grih. Vidiš daklen što je grih. Ali ipak jerbo je Bog pridobri Otac naš vrlo dobar, zato je obećao, da će nam oprostit neposlušanje ili ti grih, ako nam bude iz srdca žao, da smo ga uvridili, ili da smo neposlušni bili otcu i materi, da se nismo jutrom i večerom Bogu molili, da smo se u Crkvi smijali, igrali, razgovarali i nemirni bili, da smo kadšto slagali, da smo psovali, da smo ružne riči govorili, da smo što tudjeg ukrali.... *kako je običaj dicu raspitivat.*

Bil ti drago bilo, moje dite, da ti Bog oprosti ono što nisi slušao otca i matere? *Odg.:* Ja bi rada. — Dobro, moje dite, to more bit, ali valja ti sad iz srdca žalit, da si Boga pridobrog Otca tvoga, koji te je stvorio, i koji te hrani, uvridio, kadno nisi matere i otca poslušao. Jel ti žao da si Bogu nepokoran bio? jel ti žao da nisi svaki dan jutrom i večerom, prija i posli jila Boga molio? i t. d. kako je malo prija gori navedeno. Što svršivši po razumu i dobi ditela, posvituje župnik, da za njim moli pokajanje na isti način, ili malo štogod, rad veće slabosti ditela, prominuvši, kako je rečeno gori.

Zatim misnik podili ditetu odrišenje *dovršeno* ili pogodbeno, i samo blagosov. Akoli pak opazi misnik da i više nauka dičinji razum prima, more mu tomačit bistrije i poduglje *Sakramenat Pokore* ili ti svete Ispovidi, pridavši posli izkazanja grihah u prilici ditetu ove riči: Vidiš, moje dite, eto sad si se ispovidio, sad si grihe tvoje meni kao misniku Božijemu izkazao, i

to je sve dobro, lipo, i Bogu drago. Ali da nam Bog grihe naše oprosti, nije dosta, da samo grihe naše čisto i pravo misniku izkažemo, nego je potribito takodjer, da se za grihe pokajemo; to jest valja nam iz srdca žalit, da smo Boga pridobrog Otca našeg uvridili i ožalostili onda kad njegove svete zapovidi nismo obslužili, kad otca i matere nismo slušali, kad se nismo jutrom i večerom Bogu molili, pak kad smo tako grišeć ljubav Božiju izgubili, brez koje nemore nitko Bogu mio i drag biti, i brez koje nemore nitko na nebo dojti, i onde Boga gledati i uživat; ljubav daklen Božiju izgubit jest veće zlo i nesrića, neg istog otca i mater izgubit! Jeli, dragi moj N., da tvoj otac ili majka sad umre, pak da jih ljudi iz kuće u grebje odnesu, bili ti žao bilo, i da bi vrlo žalio i plakao; i to zato, da si tvog otca ili majku izgubio, i da jih nećeš nigda više viditi? Tako, moje drago dite, tko nesluša Boga, već je nemiran i nepokoran otcu i materi, tko se Bogu nemoli, tko zlo čini, ili ti griši, oni gubi istog Boga na nebu, koji je još mlogo dobrostiviji Otac, nego tvoj otac; jer od Boga život imamo; on je nas stvorio; on nam je dušu dao, koja nikad nemore umrit, ako tilo i umre; on nam svaki dan kruh daje, ter i tebe, i otca tvoga, i majku tvoju, i sve ljude hrani. — Izgubi pridragog Isukrsta, koji je za nas mučen bio, krv prolio, na križu propet za nas umro, i nas od pakla, od vičnje vatre odkupio; izgubi Duha Svetog, koji nas je na svetomu Krštenju posvetio, i sinove Božije po svetomu Krštenju učinio; izgubi nebo, il ono prilipo i prikrasno misto, gdino dragi Bog sa svojim Andjelim i sa Svetim pribiva, i da jim se licem u lice viditi, i sa sobom vazda veselit. Vidiš daklen,

da izgubit ljubav, ili ti milost Božiju, izgubit dragog Boga i Isukrsta, veće je zlo, neg izgubit istog otca i mater; jer da nije Boga, tko bi nas stvorio, tko bi nas svaki dan od zla čuvao, tko bi nas gladne nahranio, tko bi učinio sunce sjati i na svitu sada i prija tolike ljude svojom desnicom rukom uzdržavat? Ovo bo, moje dite, ni ja, ni tvoj otac, ni drugi ljudi učinit nemogu, nego samo jedan jedini Bog! — Jeli ti žao, da si tako ljubeznivog i pridobrog Otca uvridio? *Odgovor*: Jest. — Pravo si rekao da ti je žao, jer ti je Bog svako dobro dao kojegod si imao, a ti si mu ipak neposlušan i nezahvalan bio, što baš nije pravo: jel istina? *Odgovor*: Nije pravo! — O vidiš i sam, da nije pravo! Ali poslušaj, kako se more opet pridobrostivi Bog, koga si uvridio, po dobroti i svaku ti krivicu opet oprostit. — On je rekao: da će onima, koji žale iz sveg srdca, da su ga uvridili, opet grihe oprostit, ako sklope i k nebu dignu ruke, da jim oprosti njihovu krivicu. Vidiš daklen, kakod tebi tvoj otac ili mati oprosti kad skriviš, pak jih klečeć, ili sklopivši ruke plačno zamoliš, da ti oproste, da te nebiju i netuku; tako isto i Bog nami naše krivice i grihe oprašća kad sagrišimo, ako ga plačno, klečeć, ili skopivši ruke zamolimo, da nam naše krivice oprosti. A i to si još dužan znati, da je Bog još dobrostiviji i milostiviji Otac, neg tvoj rodjeni otac i mati; samo ti valja sada, drago dite moje, sklopiti ruke, i ovako dragog Boga za oproštenje iz sveg srdca plačno zamolit: O Bože moj, i sve Dobro moje! koji si me stvorio, i koji si me nejakog i malenog do sad čuvao i držao! žao mi je iz sveg srdca moga *(kucne se ovde u prsa)* da sam ti neposlušan i nezahvalan

bio, da sam te ožalostio i uvridio; ah oprosti mi, oprosti mi, pridobri Otče moj, sve krivice moje, za koje se iž svega srdca kajem! Obećajem, o Bože! da ću se odsele svakog griha čuvat, i da te neću više uvridit; a daj mi milost tvoju, i jakost da ti vazda u ovom obećanju viran ostanem!

Ova ili prilična prid ditetom govoreć, i na njegov um i riči dobro pazeći, more župnik lasno poznat, jeli podobno da se dite *dovršeno* ili *pogodbeno* odriši, kakono je već gori rečeno. — I da mu prija odrišenja kakvo tako iztomačenje od pokore izvede, ter takodjer i prikladnu pokoru naredi ili ga posvituje, da bogoljubno Križ poljubi za pokoru grihah, i da uzdahne iz sveg srdca k propetome Isusu, da mu se smiluje, i da mu krivice njegove oprosti! Opomenuvši ga opet zatim, da će ga sada u ime i misto Boga odrišit od grihah: buduć da je Bog tu oblast dao misniku..... Uče doisto Bogoslovci, da župnik, ako je moguće, nastoji takodjer u ditetu i svrhunaravno pokajanje probuditi; ali premda je to doisto posve potribito. stvar je ipak za nekoji prislabi dičinji razum tako duboka, da ga župnik more po tomu kadkod većma uzbunit, već u slaboj njegovoj pameti na najpotribitija od spasenja opazna učinit, i takog održati; gdi bi pak i to moglo biti, lasno je misniku priliku ditetu donit: da kakod je Bog sam u sebi ista dobrota, ista ljubav, isto milosrdje, tako naša krivica biva veća uvridivši onakog priljubeznivog Otca, komu u dobroti na svitu nemore nitko priličan biti; akoli je krivica veća, a onda ima i žalost u srdcu veća biti, od one koju osićamo kadno otca i mater, ili drugog čovika ožalostimo i uvridimo. Tako daklen more misnik, po vidjenim i znanim

prilikam kao po nikim stepenim od zemaljskih na nebeska, prid slabim razumom dičiujim sve istiha ulazit doklen neopazi, da je dite ovi potribiti članak vire i spasenja po svojoj nejakosti zadosta primilo.

"Buduć pak, da je svaku narav i dob dičinju po-"teško opisat, i svakoj dičinjoj pameti naponase po-"doban nauk pripisat, donoseć za najvišu potribu samo "najpotribitija, ova i sva ostala ostavljam pravoj želji "i gorućoj ljubavi župnika, kojom srdce njegovo ima "plamtit za spasenjem dušah krvju Isusovom odku-"pljenih."

§ 2.

Kod bolestnika koji je zrile dobi ali neumitan.

S onim koji je odrastao ali u nauku kršćanskomu neumitnim, u bolesti na neki osobiti način postupat ima se. Neznanost ili ti neumitnost bila od slabe pameti, ili od zapušćenja, ili iz drugog kog uzroka, župnik neće se privarit, ako s bolestnikom ovako postupat počme; n.p. nevalja ga za to srdito karat, nego: kad opazi, da nije bolestnik u katoličkomu nauku još zadosta za svoju dob i razboritost ubavišćen, nek s njim onako u kratko, kako i koliko stanje bolestno dopusti, ono sve ponovi štono je svakom čoviku za vičnje spasenje posve i najvećma potribito znati i virovat, na ovi n.p. način: Znašli, moj dragi, da je samo jedan Bog, koji je nebo, zemlju, i sva koja se na nebu i na zemlji nahode stvorio? Znadešli ti da su u Bogu tri božanstvena sobstva, Otac i Sin i Duh Sveti, koja sva tri kipa jednu samo božanstvenu imaju, i zato se jedan Bog u

božanstvu, a trojstvo u kipovim zove? Znašli ti da se je Sin Božiji, drugo božanstveno sobstvo, za nas u utrobi Divice Marije uputio, rodio, i nas odkupio?

Znašli ti kako se je ovo dogodilo? Vidiš moj dragi, Gospodin Isus, prvo svih vikovah sin Božiji, sašao je s nebesah u pričistu utrobu B. D. Marije, ondi je po Duhu Svetomu začet bio, rodio se, malo ditešce bio, resto, a kada je od 30 godinah bio onda nam je lipi nauk dao, koga je baš uprav sa sobom s nebesah na zemlju za naše spasenje donio. Njega su najposle Žudije od zlobe i nenavidosti, što je mloga čudesa učinio, i s toga je zato pravedno svit više već njih ljubio i procinjivao — uhitili i na križ propeli; on se je mogao otet i od smrti obranit, jerbo je Bog i čovik zajedno, svemoguć dakle bio, ali nije hotio, nego je baš on dragovoljno za nas grišne na križu trpeć umro, da bi nas od mukah paklenih odkupio, i pokorne u raj priveo. Vidiš kolika je ta ljubav! Jeli da nebi nikakav od ljudih to mogao učinit, da za tudje grihe Bogu zadovolji: budući, da su svi ljudi grišni, i za svoje grihe Bogu i onako zadovoljit dužni. Ali Gospodin Isukrst bio je Bog i čovik zajedno, nije daklen ni mogao sagrišit, pak zato neimajući svojih grihah, hotio je prav pravcat za naše grihe muku trpit, na križu gô umrit, i tako Bogu za naše grihe zadovoljit i nas od vičnjih mukah, koje smo po grihu zaslužili, odkupit? Jeli, da nas nije Sin Božiji Gospodin Isukrst od paklenih mukah po svojoj svetoj muki odkupio, da bi i danas sužnji vraga paklenog po grihu bili? Jeli, da i danas još brez prigorke muke Isusove nebi mogli na nebesah doć? Akoli je tako, moj dragi, a ono je istina, da je Gospodin Isus naš Odkupitelj, naš Spasitelj,

naš Naučitelj, naš Zakonoša, naš božanstveni Meštar. On je nami nike zapovidi ostavio i očito rekao: da ako mislimo Bogu ugodit, ako mislimo Bogu na tolikoj ljubavi zahvalni biti, i u nebo dojti, njegove svete zapovidi virno obslužujemo; reče bo jedan put: *Ako hoćeš* u život (vičnji) *ulisti, obsluži zapovidi.* Pak opet reče drugi put: Tko ima zapovidi moje i obslužuje njih, on je koji me pravo ljubi, i ja ću dojti s Otcem mojim k njemu, i kod njega ću pribivat. A na trećemu opet mistu reče: Tko neuzme križ moj (ovde misnik more bolestniku bistrije iztomačit što je križ) nemetne na ramena svoja, i nebude slidio mene, nije me vridan.

Iz ovih ričih slidi, moj dragi, da nije dosta kršćaninu čoviku znat i virovat: *a*) da je jedan Bog u Božanstvu a u Trojstvu ima tri kipa; *b*) da se je Sin Božiji Gospodin Isus za nas uputio, hoće reć tilo, narav ljucku uzeo, čovik postao, i osim griha posve nami priličan učinio, za nas grišne muku trpio, i za nas na križu umro, i treći dan od mrtvih čudnovato uskrsnuo, pak tako po muci svojoj i križu za naše grihe pravdi Božijoj podpuno zadovoljio i nas grišnike od sužanjstva vraga paklenog odkupio, i s Bogom opet pomirio; *c*) da je Bog pravedni sudac, koji dobre daruje, a zle kara; *d*) da naša duša nemore nikad umrit; *e*) da čovik brez pomoći i milosti Božije nemore ništa dobra ni spasonosna učinit; nije, rekoh, moj dragi, čoviku kršćaninu to samo za spasenje duševno potribito znati i virovat; nego valja, a baš je i posve potribito, sve one zapovidi, koje nam je Gospodin Isus pridragi Spasitelj naš s nebesah donio i postavio, virno obslužit, ako želimo spaseni biti, s Isusom u raju vazda kra-

ljevat, i od robstva paklenog sačuvani bit. Zašto kakod vidiš, tebi gladnu nebi pomoglo, da vidiš samo očima tvojim kruh, i da ga poznadeš, da je ono hrana potribita, brez koje čovik nebi mogao živit: tako čoviku ništa neprudi za spasenje duševno poznavat samo Boga, i ona koja je Bog zapovidio na pamet naučit, ako čovik i dilom neučini ona, koja je Bog zapovidio. — Svaki daklen čovik, koji Boga poznaje i zapovidi Božije, a neobslužuje jih, on se nemore nazvat dobar kršćanin, jer je Bogu neposlušan i nepokoran, jer je grišan; jel istina? *Odgovor:* Istina! — Tako, vidiš, i oni čovik nemore se nazvat pravedan i dobar, koji nije naučio svoje dužnosti, koje nije hotjo učit, i slušat ono što Bog zapovida; jel istina? *Odg.*: Istina. — Pravo si rekao, i to vidiš zato: jer kako će, molim te, obslužit oni čovik volju i zapovidi Božije, koji nije hotio ni učit, i koji zato i nezna što Bog zapovida? Jer kako bi ti sada mogao tvog otca, matere, ili gospodara volju učinit, da nisi prija čuo i naučio njihovu volju i zapovidi?

Grišili svaki oni čovik, koji neće da sluša, i da uči, što Bog zapovida za naše duševno spasenje? Jeli ti žao što nisi hotio Boga slušat, i njegove svete zapovidi naučit i obslužit? Žališli iz sveg srdca što nisi u mladosti tvojoj zakon Božiji bolje naučio, i što ga nisi bolje obslužio? Bili, da ti Bog zdravlje dade, odsele brižljivi bio za duševnim spasenjem, i pomljivo sve ono od zakona naučio, što ti je za duševno spasenje potribno? Sagrišio si, moj dragi, doisto, da se tako vidiš u onomu što je čoviku najpotribitije nemarljiv bio, jer koja ti je korist što tilo u bolesti, što ti je grišna duša koja ti je korist; tilo će, moj dragi,

posli smrti istrunut, a duša će vazda živa ostat; al buduć da je grišna, na nebo doć nemore i onde Boga s drugim Svetim uživat, jer na nebo, gdino je Bog i-sta svetinja, nemore ništa nečisto ni grišno ulizt! Ali se zato odveć ne smućuj! Jer valja ti znat, da je Bog vrlo dobar lik za grišnike ostavio, kojim oni svoju grišnu dušu od griha mogu tako očistit, da postanu opet bili kao snig, i Bogu dragi, mili i ugodni, da se pakla oslobode, pak da bili i čisti posli smrti uprav na nebo k Bogu dojdu i ondi sa Svetim i Andjelim Boga licem u lice gledaju i vazda uživaju! Viruješli ovo? Ovi se lik zove, moj dragi, Pokora sveta il I-spovid. Bog je to pak ovako naredio: Čovik, koji zna u duši svojoj da je štogod nepravedno učinio, np. ako nije hotio učit zakon i zapovidi Božije, a navlastito onda kada je zato i prigodu i vrime imao u mladosti svojoj, — čovik koji je psovao — Boga pogrdjivao — Andjele, viru, zakon, Svetce, post, otca, mater, — koji se je krivo kleo, koji je drugomu štetu učinio, ili kod kuće ili u njivi livodu popasao — štogod tudje ukro, a nepovratio, — čovik, koji je nepoštene riči govorio, grišne i ružne misli u pameti imao, ružna dila činio, koja bi se stidio prid svitom učinit; — ovaki, rekoh, čovik, koji je Boga i iskrnjeg svoga pogrdio, ili kakvu krivdu iskrnjemu svomu učinio u tilu, ol imanju, ako se u srdcu skruši, to jest ako se pokaje za svoje grihe, i zažali u svomu srdcu, da je tako Boga najveće dobro svoje uvridio, da je najboljeg i najmilostivijeg Otca ožalostio i rasrdio, i ako svoje grihe čisto i pravedno izkaže misniku, i u srdcu obeća da neće nikad više Boga pridobrog Otca svoga uvriditi, da će dostojnu pokonu za grihe svoje

činit, — pak misnika zamoli, da ga misnik od grihah odriši; oni čovik po pravomu skrušenju i pokajanju, po pravoj i čistoj ispovidi i pokori, i po odrišenju misničkomu, dobiva oproštenje svijuh svojih grihah, tako, da opet postaje priatelj i sin Božiji, da opet more u raj doć, koga je po grihu bio izgubio, i da se more izbaviti mukah paklenih, koje je prija za grihe bio zaslužio. — Viruješli ti sve ovo? Bili se ti na ovaki način rada od tvojih grihah oprostit, u duši čist bit, i s Bogom opet u priateljstvo doć? Dobro moj dragi, a ti ćeš sad nastojat koliko je moguće tvoje grihe meni kao misniku Božijemu pravo izkazat; a ja ću te u ispovidi naučit, i gdi ti nebi znao pomoći; pak zatim, kad se za grihe pokaješ, na misto Boga od svih grihah odrišit.

Ovdi misnik more neumitnomu bolestniku u ime svete Ispovidi ona pitanja učinit, koja poznaje, da su njegovu razumu, bolesti, i njegovu prvašnjemu stanju prilična, da bolestnika odveć nemuči, ali da ipak koliko stanje razuma njegova i bolesti dopušća čistu i podpunu Ispovid od njeg dobije. — A i dobro bi bilo, kad bi stanje razuma i bolesti trpilo, da još prije Ispovidi — opomenuvši na to bolestnika — Dilo Vire, Uhvanja i Ljubavi prid njim, i s njim izmoli, ter da ga tako još bolje na pravo skrušenje i pokajanje gane, na ovi način ili drugi prilični, ma i pokraći.

Dilo Vire.

Svemogući Bože: Vikovičnja Istino! ja virujem, da si ti jedini Bog u bistvu, a u tri kipa, to jest Otac i Sin i Duh Sveti. Virujem da si ti Stvoritelj neba i zemlje, i Nadaritelj dobrih dilah s vikovičnjim blažen-

stvom, a pravedni Sudac i Osvetitelj grihah, po mukam paklenim, i mukam vrimenitim, ili na ovomu ili na drugomu svitu očišćenja. — Virujem da tvoj jedinorodjeni Sin Gospodin Isukrst za nas jest čovikom postao, i nas po svojoj neprocinjenoj na križu prolivenoj krvi odkupio. — Virujem da je moja duša neumrla, i da je meni za dobit vičnje spasenje tvoja milost sasvim potribna. — Virujem moj Bože! da si nam ti odpuštenje grihah, tvoju milost, i život vičnji obećao, i da ti, Svemogući Bože, u tvojim obećanjim viran, neizmirno milostiv i ljubezniv Bog jesi. I ova kano sva ostala, koja si ti o Bože! očitovao, i po Crkvi katoličkoj nami za virovat prikazao, ja tvrdo virujem, jedino i najvećma zato, jerbo si ti baš o Bože! koji si vikovičnja istina, i koja zato niti privariti, niti privarena biti moreš, sva ova nami očitovao, i virovat zapovidio. O Bože, pokripi me i objači me u ovoj svetoj viri, da u njoj i po njoj živem i umrem.

Dilo Uhvanja.

I u ovoj viri, o priljubeznivi Bože, ja se uzdam po priblagim dostojanstvim i zasluženju Gospodina našeg Isusa i po mojim slabim dilim odpušćenje grihah, tvoju milost, i vikovičnji život dobit — sva ova uzdam se rad toga dobit od tebe, jer ti svemogući, u tvojim obećanjim virni, i neizmirnim načinom milosrdni i priljubeznivi Bog jesi, kojino si nam ova obećao. Bože! pokripi me u momu uzdanju!

Dilo Ljubavi.

Ljubim te svrhu svega, o priljubeznivi Bože, iz sveg srdca moga, ne samo zarad toga, što si ti moj

Stvoritelj, Odkupitelj i primilostivi Nadaritelj, već radi tvoje neizmirne i svake ljubavi najvridnije dobrote. Želim te, o sve i najveće Dobro moje, uvik svrhu svih stvarih vazda ljubit, i licem u lice gledati i uživati, jerbo si ti, o Bože moj, sve i najveće Dobro moje, i svake ljubavi najvridnije Vrilo dobrostivosti i dobarah! — O Bože, objači me u pravoj i čistoj ljubavi tvojoj, da nigda nepomanjkam u njoj!

Dilo Skrušenja.

I jer ja virujem, o Bože moj! da si ti dobrota privelika, zato kajem se za sve grihe i sva pomanjkanja moja, zarad toga, da sam ja, neharno stvorenje, po njima tvoju priveliku dobrotu uvridio, koju sam uvik svrhu svega ljubiti dužan. O kamo srića, da te nebudem nigda uvridio! Vraćam sva kolika, koja su tvomu veličanstvu protivna; pak još i da nebi bilo pokaranja, ni pakla, ni neba, ni plaće vične, još bi se za moje grihe svesrdno kajao i plakao; a i sad se kajem i plačem, da sam ja, kano nevoljno jedno stvorenje, tebe moga pridobroga, privisokog i pridragog i svake ljubavi najvridnijeg Otca uvridio i rasrdio. Oprosti mi, o primilostivi Otče! sve grihe moje i nepravde, koji si rad grišnika Sina tvog s nebesah na zemlju poslao i za nas na križu umriti pripustio. Oprosti mi, oprosti, o Vrilo neizmirnog milosrdja, i daj mi tvoju pomoć i jakost, da te nikad više u napridak neuvridim, a da za prošaste grihe dostojnu pokoru učinim, i da i ja mojim uvriditeljem iz sveg srdca sva kolika uvridjenja za ljubav tvoju oprostim.

Ova svršivši, misnik, ako spazi da je potribito, na kratku pripravu Ispovidi, more se povratit na ovi ili

drugi prilični način: Ja znam, moj dragi N.! da ti znádeš sve ono što je Bog zapovidio, ili zabranio čoviku, da spasen bude. Znadešli deset zapovidih Božijih i sedam grihah smrtnih? devet tudjih grihah, četiri grihah koja osvetu traže prid Bogom, sedam Svetih Sakramenatah? i znašli zašto je Isukrst ove Svete Sakramente naredio: n.p. znašli što je Krštenje, i zašto ga je Isukrst naredio? Znadešli što je Krizmanje? Znadešli što je sveta Ispovid? Što je sveto Tilo Isusovo? *Odgovor:* Znam ili neznam; ili nešto znam, nešto neznam, ili baš dobro neznam.

Po razliki daklen odgovora, i po stanju bolesti i bolestnika pameti, imade misnik ono gori najpotribitijih gori rečenih članakah vire onako iztomačit, kakogod bolje i najkraće mogne, što spazi, da još bolestnik neznade, a za spasenje svoje duše znat bi dužan bio.

Pak zatim ostavivši sva, sad za sad, koja nisu vrlo potribita, more odmah posli ubavišćenja zapitat bolestnika ljubezno na ovi način: Znadešli, moj dragi, već što je sveta Ispovid?. A jesili se kad ispovidao, i kada je to poslidniji put bilo! *Odgovor:* Jesam ili nisam.

Na prvi odgovor nadoda misnik: dobro, moj dragi, a ono ćeš i sada još lašnje znati misniku tvoje grihe izkazat, da te od njih odriši, i s Bogom pomiri, ter dušu u raj pošalje.

Na drugi pak odgovor, ili da se nije nikad ispovidio, nek misnik žaleć kaže: Nisi, moj dragi, dobro učinio, ali se zato ipak nesmućuj, jer ti je Bog i ovo još vrimena poklonio, da se za ta i za sve ostale tvoje grihe pokaješ, i da jih sada čisto i pravedno ispovidiš, a navlastito zato, da si toliki narestao a nisi nastojao ono naučit od Boga, vire i zakona, što je sva-

komu čoviku tako potribito za spasenje duševno, baš kao komadić kruha za uzdržanje tilesno. — Jesili sagrišio? Jel ti žao što si pridragog Boga tvog, koji te je iz ništa stvorio, koji te je grišnika po Isukrstu Sinu svomu od vraga paklenog po muki njegovoj i križu odkupio, tako zanemario, i tako vrlo uvridio? — Jel ti žao što nisi pomljivo k Misi išao, i nauk kršćanski, sveto Pripovidanje i svetu Misu pobožno slišao? *Odg.:* Žao mi je. — Jel ti žao da si se gdigod vrlo rasrdio, da si srdit kleo, psovao viru, zakon, post, i ostale ružne i pogrdne psovke? *Odg.:* Žao mi je. — Jel ti žao da si svomu starijemu, otcu, materi i drugim nepokoran bio, da si jih kadnokad privario, da si lagao, da si štogod ukrao, da nisi, moj dragi, kad si u prigodi kojoj bio, s marvom, ili drugčije drugomu štetu učinio, n.p. tudju livadu popasao, tudju ogradu pokvario, i u pašu marvu pustio, tudju voćku ili što drugo veće skrovito i kriomice odnio, sakrio, potrošio, ili ukradenu stvar drugomu prodao? Ako je tako: koju daklen stvar i koliko putah, i bili želio povratit, kad bi to sve u rukam imao? Ili ako mu nebi mogao povratit, bili se barem za onoga Bogu molio, da mu Bog svemogući u drugoj struki blagosovi? Vidiš moj dragi, to je sve grih; jer doisto nebi tebi drago bilo, da tebe drugi prava pravcata psuje, proklinje i grdi, kao što si ti Boga pogrdio i opsovao, od kog sve dobro i isti život imaš.

Nebi ni tebi drago bilo, da tvoju stvar tko ukrade, n.p. da ti odnese tvoju košulju, ili drugu stvar, koju si ti s velikim trudom stekao. Tako vidiš, nije ni drugomu drago, da si ti njemu štetu učinio! Valja se daklen za ti grih iz sveg srdca pokajat, i Boga mo-

lit, da pridobri Bog omekša srdce onim, od kojih si odnio, da ti oni svoju štetu oproste, i da ti tako prid Bogom opravdan postaneš. Hoćešli ti to učinit, ako nemogneš drugim kakvim načinom uzrokovanu štetu iskrnjemu tvomu povratit? *Odg.*: Hoću i želim.

Jesili ti uvik misniku na Ispovidi (ako si koju učinio) čisto i pravedno sve tvoje grihe očitovao, ili da nisi koji grih zatajao, i koliko si putah ga zatajao? Jesili se tada pričestio? Koliko putah, pak da nisi u ovakom stanju i drugi koji Sveti Sakramenat primio? Akoli si — koji Sakramenat?

Da se nisi na kog ozlosrdio, ako te je morebit tkogod opsovao, ili drugim načinom uvridio? i želišli mu sada oprostit iz svega srdca, kano što i ti želiš, da i tebi svi oni oproste, koje si ti opet uvridio? Da nisi nepoštenih ričih govorio, mislio, i po tom dragog Boga, koji je čistoća ista i svetinja, uvridio? Ti znaš, da u raj ništa nepoštena i nečista unić nemore.

Ova ili druga prilična pitanja more misnik takomu bolestniku u kratko metnut, ter ako vrime dopusti i bolest po deset zapovidih Božijih, pet crkovnih, sedam poglavitih ili ti smrtnih grihah, devet tudjih i četiri koji osvetu vapiju propitat, pak, davši mu pokoru, koju vidi da izvršit može, odrišit ga od grihah; ali navlastito za pokoru priporučit: da pravu, istinitu i tvrdu odluku učini u napridak, ako ga Bog pokripi, sve ono što mu je za spasenje potribito naučit i obslužit, i tako svesrdnije Bogu služit, i za duševna se bolje pobrinut. — Akoli u pitanju ili drugčije župnik opazi, da ovo neznanje kršćanskog nauka veće je od nepomnje nego od slabe pameti, tad može lašnje iz drugog pitanja doznati, koliko je putah po nepomnji svojoj svetu

Prediku i nauk kršćanski ostavio, i jeli on ovi grih kadgod na ispovidi misniku kazao. Što ako nije učinio, opomenut ga valja, da sada, koliko je moguće, sve kolike svoje ispovidi od onog vrimena ponovi odkad je nauk kršćanski zanemario i svete Ispovidi (najveću svoju nepomlju tajeć) svetogrdno, na učinio koje dilo, buduć da bolestnu i slabu pamet, i onako pomučno, valja da misnik sa svojim nastojanjem i ustrpljenju, pitajuć gdi je potribito, uputi bolestnika, podpomogne, i onako ispravi, kako za duševnost svoju Bogu ugodno i bolestniku spasonosno iznajde. Buduć da u ovakomu dogadjaju, neumitni bolestnik od svega svita zaostavljen, jedino svoje uzdanje još samo u Bogu i u misniku stavlja, koji ako ga iz ovakih tminah na put spasenja neizvede, i sebe i nemoćnika u očitu pogibio vikovitog izgubljenja stavlja.

Akoli bi župnik opazio, da se taki bolestnik stidi ili plaši svoje grihe svesrdno ispovidit, neka ga odmah ljubezno opomene, n.p. ovako: Moj dragi, meni se čini da se ti stidiš (ili bojiš) tvoje sve kolike grihe pravo ispovidit; ali promisli, molim te, da nitko nije Andjeo, promisli dobro, da smo svi grišnici i dužnici Božiji, i da zato molimo svi kolici svaki dan u *Otčenašu: i odpusti nami duge naše, kako i mi odpušćamo dužnikom našim;* kad smo pak svi grišnici i dužnici Božiji, zašto bi se stidili naš dug Bogu, koji ga i onako znade, pak po njegovoj zapovidi i misniku očitovat? Promisli, molim te, nadalje, da će Bog naše grihe u najposlidnji dan na sudu prid svim svitom očitovat, ako jih sad na Ispovidi pravo neočitujemo, od misnika odrišeni nebudemo, i dostojnu pokoru za njih neučinimo! Bolje ti je daklen tvoju nepravdu jednomu mi-

sniku očitovat, već prid svim svitom osramoćen, i u vičnje muke osudjen bit; a znadeš da misnik pod izgubljenje svog vikovitog spasenja dužan je od onog šutit što na Ispovidi čuje, ma najveći oli najmanji grih bio. Što daklen misnik od tebe na Ispovidi čuje, tako je kao da nije ni čuo; a misnik mora promišljat i svoju vlastitu slabost, pak zato nesmi se narugat, već je dužan još pokornog grišnika požalit, i na put spasenja izvest. Spomeni se zatim, da je i dragi naš Spasitelj oholim Žudijam rekao: *da je on došao na ovi svit zvat na pokoru grišnike, a ne pravedne!* Vidiš daklen da je pripravan Bog svakomu grišniku grihe oprostit, koji jih pravo i čisto. kano Marija Mandalina i kano skrušeni bogatac Zakeo, oplače, ispovidi, i za njih dostojnu pokoru učini. Sada si ti doisto bolestan, i zato veliku pokoru činit nemoreš; ali se zato nesmućuj, jer Bog i bolest tvoju i u takomu dogadjaju za pokoru prima, ako mu ju za grihe tvoje svesrdno i dragovoljno prikažeš. — Nemoj daklen rad stida ili kakvagod izprazna straha tvoje grihe misniku stidit se ispovidit, da većma morebit Boga ne rasrdiš, i da ti zato neuskrati kasnije ovu milost i prigodu spasenja, koju sad imaš: Bog se izsmijavat neda, veli sveti Pavao.

Ako pak na ova spazi misnik da bi se bolestnik volio prid drugim ispovidit, koji bi se lahko mogao imat, neka ga i svrhu toga ponukuje, i što brže nastoji drugog ispovidnika dobavit, ali samo tako, da medjuto brez Ispovidi neumre.

Akoli župnik opazi, da se smrt približuje, i da vrime nepripušća tako razborito i podugo sva kolika ponovit i bolestnika posve ubavistit, a on, ostavivši

druga, more odmah ona samo u kratko bolestniku dokazat, koja su za spasenje duševno bolestniku posve potribita po nauku S. Pavla k Žudijam govorećeg: "Tko k Bogu doć hoće, ima virovat, da ima Boga, i "da je Bog onijuh koji ga traže Nadaritelj.„ Hoeb. 11. 6. — Nek daklen župnik takog bolestnika ljubezno na ovi način nauči:

1.o Viruješli temeljito, istinito i tvrdo, da je samo jedan Bog Stvoritelj neba i zemlje, koji dobro naplaćuje ili nadaruje, a zlo ili ti grih kara? — *Odgovor:* Virujem.

2.o Viruješli ti, da su u Boga tri božanstvena sobstva ol ti kipa: Otac i Sin i Duh Sveti, i da ova tri božanstvena sobstva jednu samo narav božanstvenu imaju, i da je zato samo jedan Bog, koji je nebo i zemlju, i sva ostala na nebu i na zemlji stvorio? — *Odg.*: Virujem.

3.e Viruješli, da je Gospodin Isukrst jedinorodjeni Sin Božiji? — *Odg.*: Virujem.

4.o Viruješli da je ovi Sin Božiji primio našu čovičansku narav il ti tilo naše, da je za nas čovikom postao, rodio se po Duhu Svetomu od Blažene Divice Marije, i da je za naše grihe dragovoljno gorku muku trpio, i najposle na drvetu križa propet umro za naše grihe, po tomu uvridjenoj pravdi Božijoj na misto nas zadovoljio, bio pokopan, i treći dan slavno od mrtvih ustao ili ti uskrsnuo, i nas tako od djavla paklenog i od vikovitih paklenih mukah, koje smo po grihu zaslužili, odkupio i s Bogom opet pomirio, i nebo nam otvorio? — *Odg.*: Virujem.

5.o Viruješli da je Duh Sveti nas na kršćenju posvetio i sinove Božije učinio? — *Odg.* Virujem.

6.o Viruješli, da je Gospodin Isukrst misnicim dao oblast, onim ljudma grihe odpustit, koje se za svoje grihe skrušeno pokaju, koji sve kolike svoje grihe misniku čisto i pravo ispovide, i pravu volju imaju život svoj u napridak po zakonu Božijemu provodit, više negrišit, i za prošaste grihe dostojnu pokoru činit? — *Odg.*: Virujem.

7.o Imašli ti želju čist i pravedan u duši bit, i ona koja su za ovo potribita učinit? — *Odg.*: Imam.

8.o Želišli Bogu drag i mio bili, i zato dušu tvoju od svih grihah očistit i za uvik spasen biti? — *Odg.*: Želim.

9.o Jel ti iz svega srdca žao, da si Boga, najljubeznijega Otca tvoga i najveće dobro tvoje, a navlastito nauk kršćanski zanemario? Jel ti žao takodjer, da si Boga sa psovkam, kletvam, kradnjom, laganjem, ružnim besidam, i nepoštenim mislima, ričma ili dilim uvridio, da nisi k Misi išao? — *Odg.*: Žao mi je.

10.o Žališli iz sveg srdca da si tako vrlo, i toliko putah pridragog Boga tvog uvridio? — *Odg.*: Žalim.

11.o Želišli nikad više pridragog Boga tvog neuvridit, a za prošaste grihe pravdi Božijoj zadovoljit, dostojnu pokoru čineć? — *Odg.*: Želim.

12.o Želišli od ovih i svih ostalih grihah, koje si učinio, ali sad rad bolesti ili neznaš, ili nemoreš, sve kolike podpuno i pravo izpovidit i odrišen biti? — *Odg.*: Želim.

13.o Prašćašli onim, koji su te uvridili, ili pitašli oprošćenje od onih, koje si ti uvridio, ili kadkod zao izgled dao, i to iz srdca? — *Odg.*: Prašćam.

Ako je tako, a ti se pokaj za tvoje grihe. — Ja ću te pak za sad u smrtnoj pogibili u ime Božije od svih tvojih grihah odrišit, i s Bogom pomirit; ali ako moreš deder govori prija samnom Dilo Vire, Uhvanja i Ljubavi. Akoli si vrlo slab, pak to učinit nemoreš, a ti barem učini skrušenu odluku, da ćeš posle, ako te Bog pokripi i zdravlje dade, sva ona, koja su ti za spasenje duševno potribitija, bolje naučit, i u napridak virno Bogu služit i podpuno tvoje grihe ispovidit. Kucaj se tri put u prsa i reci: Bože, smiluj mi se privelikomu grišniku i oprosti mi po dostojanstvih Muke Isusove sve kolike grihe moje, i daj mi milost, da te više nikad neuvridim! — Kajem se iz srdca moga, da sam tebe najveće i svake ljubavi najvridnije Dobro toliko putah uvridio! Oprosti mi, oprosti!

Razumivši daklen misnik od takog pogibljivog bolestnika jedan ili više, ili veću dio grihah, i ponukujuć ga što kraće bit more na skrušenje i na dostojnu pokoru, ima ga nastojat, ako je vrlo teška bolest, što prija odrišit, da brez Ispovidi neumre.

Akoli pak baš i to nebi moglo biti, u najpogibljivijem dogadjaju dosta će bit, ako bolestnik samo od skrušenja dosta zlamenja dade, da ga po njemu misnik od grihah odrišit more. Zatim kasnije, ako bolest popusti, i bolestnik se javi, more misnik gori rečene članke bolestniku prid oči stavit, bolje ga za vikovičnost ubavistiti i podpuno ispovidititi.

Ostala pak za bistrije pokazanje bistva Božijega, i ostalih potribitih za spasenje članakah i molitavah, more misnik iz onih, koja su gori za naučit malu dicu navedena, i odreslim neumitnicim onako kako zapotribito vidit bude višto prikrojt.

Postupanje župnika s bolestnicim, koji su zdrave pameti.

Medju mložinom bolestnikah najde se više putah i onakih, koji su pometene pameti: ovake župnik često, a osobito na čas smrti i u vrime bolesti, s pastirskom ljubavju pogledat imade, buduć da se često dogodi da taki ljudi kadnokad, a navlastito u vrime potribe i smrtne pogibili u se dojdu i osviste se, i od svog spasenja mislit počmu, samo da bi u taki sritni čas kogagod kod sebe imali, koji bi jih na put spasenja izveo.

Župnik daklen pozvan, ili zarad svoje pastirske dužnosti sam otišavši k onakomu bolestniku, ima po mogućstvu svomu nastojat razaznat:

a) Jeli onaki bolestnik svoju duhovnu nemoć od istog porodjenja imao, ili ju je kasnije u zriloj svojoj dobi iz kakva slučaja dobio;

b) Jeli u prvom dogadjaju kadgodir u životu svomu prid onim, koji su s njim najobičajnije obćili, bistru pamet kojimgod načinom pokazivao, i tad dobru ćud i volju za uljudni život pokazivao;

c) Jeli se vidio kakva zlamenja od poznanstva Božijeg davat, Boga molit, starijemu pokoran i podložan biti, k Misi ići, i onde ponizno stat, i ostala prilična;

d) U čemu je najveću svoju zabavu i veselje (kakono se govori) imao? — Iz kojih umilno i potiho stavljenih pitanjah, i dobivenog odgovora, more župnik stanje onakog nevoljnika lašnje poznat, i jadnoj njegovoj duševnoj rani svaki mogući duševni lik iznać, ter ga u ovo prijatno vrime upotribit.

Žacujeli misnik, da onakog nevoljnika pamet od poroda budalasta, i da nikad od bistre pameti zlamenja nije davao, ali zato ipak miran i dobroćudan bio, premda taki bolestnik imade se baš kano nerazumno malo ditešce negrišno držat, i zato dobromu providjenju Božijemu priporučit; ali buduć da su nam ipak misli i nutrnja ljucka poželenja nepoznata, s kojima takodjer navlastito u većoj dobi lasno sagrišit moremo, nebi se privario, da pače za nika župnika poznana okolostanja mlogo bi putah baš i potribilo bilo, onakim nemoćnicim pogodbeno odrišenje (conditionate absolvere) koliko bi ga potribovali i vridni bili podilit; buduć da smo u takom dogadjaju dužni svakomu iskrnjemu što moremo bolje pomoć. A i Sveta Mati Crkva dár odrišenja onim samo uzteže, koji do svrhe svog života u povoljnoj nepokornosti ostaju, štono se doisto kod onih, koji svog pravog razuma i volje neimaju, mislit nemore.

Akoli su onaki ljudi u životu svomu kadnokad baš i zloćudni bili, kršćanska nas ljubav ipak svituje i uči, da sasvimtim u najvažniji čas vrimenitog i vičnjeg njihova spasenja sažalenje svrhu njih imamo, i našu jim osobito najpotribitiju pomoć na čas smrti neustežemo, neznajući štono se i s nama do naše smrti dogodit more. A ista nas narav uči, da žestoka bolest svaku ljucku zloćudnost hitro ukrotit i srdce na skrušenje pripravit običaje. — Riči pak nepristojne i neslane, koje kadnokad onaki nemoćnik misniku u oči nabacuje, valja uztrpljivo podnit; buduć da se najpravednije od onakog reć more, a reć se ima: Oprosti mu Bože! *jer nezna šta čini.* Gdi bi pak pogibljivi stepen budalaštine i bisnoće u nemoćniku bio, onda

župnik jednog oli dvojicu uza se uzme, da hotijuć drugomu pastirsku ljubav ukazat, brez očite potribe i nevolje sebe istog u kakvu nepotribnu pogibio, ili koju drugu nepristojnost kakvu nepostavi.

Onim pak, koji svog bistrog razuma neimaju, neima župnik prisveto Pričešćenje pružat, izvan da baš po milosti Božijoj u koji čas k sebi bi došli i svetu brašljenicu s pristojnim primit.

Lašnje će bit s onim postupat, koji su ipak u životu svomu kadnokad svitle čase imali, i ona koja se navlastito vire i zakona, pak s tim i duševnog spasenja tiču, manje ili više čuli ili naučili. Ovaki su ljudi oni, koji su veće u zriloj dobi svojoj, u bolesti kojoj žeštokoj, ili ikog drugog uzroka svoju pamet izgubili, pak opet kadnokad u bistrost pameti dolazili, i pametno razgovarali i dilovali. S onakim nek nastoji župnik svako uztrpljenje imati, i, ako bolest dopušća, vrime od bistroumnosti dočekat, da jim tad sigurnije i plodnije Svete Sakramente podilit, i s Bogom pomirit more. Što ako nebi slidilo, a smrt bi se približala, ima jih što brže po stanju njihova doznatog stanja *dovršeno* ili *pogodbeno* odrišit, i posle (ako bi se providjenju Božijemu vidilo život jim i zdravlje poklonit) ugodniji čas dočekat, u komu bi jim koju iskru od poznanja Božijeg, i od potribnog skrušenja uliti, i sveto Pričešćenje dostojno pripravit mogao.

Pak lašnje je misniku postupat i s onim, koji su u pameti mlogo pozbunjeni, ali na ljubezno misničko ponukovanje rado se u se povraćaju, i za spasenjem svojim po svom mogućstvu uzdižu se. Pazit se misnik ima, da jih već od sebe dosta tužne i nevoljne u duboka pitanja, i slaboj njihovoj pameti nedokučena ne-

zavodi, — nego čuvši od njih ono štono je slabosti njihovoj kazat moguće, i primivši rič, ili očito kojegod zlamenje skrušenja, nek jih odmah kako budu zaslužili odriši, ako su pri sebi zadosta. Sveto Pričešćenje i poslidnje Pomazanje takodjer nek jim podili; pak ako, jih Bog podrži, drugim pohodjenjem onliko utišenja dade, koje i koliko njihova slaba pamet tako primit more, da u novu opet pogibio od izpamečenja neupadu. Gdi bi pak žalostni slučaji bili, da se bolestnik, koji je sam uzrok svoje mahnitaštine, nikako razabrat nebi mogao, ima ga misnik kako je gori rečeno s pogodbom odrišiti.

Postupanje župnika kod putnikah i nepoznatih ljudih.

Kod putnikah i nepoznatih nemoćnikah imade župnik najpri umitno propitat i razaznat: *a*) Koga su zakona; *b)* Jesuli u viri i zakonu zadosta ubavišćeni. One, koji nebi bili u zakonu podpuno ubavišćeni, imade misnik po gori rečenomu načinu onako i onliko ubavistit, kako i koliko nemoćnika bolest i pamet nosit mogla, da dostojno barem najpotribitije primiti i u stanju milosti priminut mogu.

Ostavivši dakle sva manje potribita pitanja, nek bolestnika odmah ljubezno zapita: *a*) Želili on, kao svaki dobar kršćanin, živit i umrit? *b)* Jeli mu iz svega srdca žao, da je kadnokad morebit u ljutini psovkom, kletvom, poganim mislim, ružnim i nepoštenim besidam, drugog od zlobe zlogaseć, pridragog Boga, najveće svoje dobro, pak kadnokad iskrnjeg uvridio? I ako je tako, koliko je putah to učinio? Da nije komu

koju nepravdu, i ako je tako, koliko putah i kakvu je učinio? I jeli pripravan po svomu mogućstvu svaku uzrokovanu štetu i kvar popravit, i tudje dobro nadoknadit il popravit?

Da nije koga svojim grišnim životom kadnokad smutio i na grih naveo? i ako je tako, jeli pripravan uzrokovanu zlim izgledom smutnju boljim životom, ako bi mu opet život i zdravlje Bog poklonio, i na grih navedenog, gdi bi zagoda bila, za oprošćenje zamolit?

Prašćali i on svim onim (radi ljubavi Božije) koji su njeg uvridili? — Koja razumivši, more ga misnik na sveto odrišenje opazna učinit. Ali more prija s bolestnikom Dilo Vire, Uhvanja i Ljubavi kako je na listu 65 na misto pokore izmolit; pak tad, ako stanje bolesti dopusti, ljubezno ga opet ponukujuć da volju svoju s voljom Božijom sjedini, od grihah odrišit; pak mu zatim i ostale Svete Sakramente, koliko bi jih primit bio dostojan, more podilit.

Ako taki bolestnik brzo primine, imade župnik osobito pazit, da iz njegovih putnenih pisamah *(Passaporto)* bistro i temeljno razaznade, odkud je, kakva je imena, prizimenka, zanata, ili rukotvorja čovik, da u župničke matice upisat more, ter po sebi oli po vladi od mista svomu rodnomu mistu župniku, ili ženi, ako bi bio oženjen, dici ili drugoj rodbini, službeno javit, da se na ti način svakoj došastoj smutnji more u kraj stat.

Kadnokad nebi nahudilo, dapače posli podiljenih Svetih Sakramenatah bilo bi potribito, da ga misnik ljubezno priupita: Odkud je? jeli oženjen, ili nije? imali on uza se kakvih *pisamah*..... da se za svaki dogadjaj znati, i službeno onim, koji bi to znat imali,

javit more: da je ovdi oli ondi taki čovik putnik priminuo i ukopan. Ovako dilujuć, more župnik mlogoj smutnji i buni, koja bi se drugčije kod kuće putničke naravno dogodila, na kraj stat.

Akoli bi taki putnik prije neg misnik stigne zanimio, nek misnik onog domaćina gdi bolestnik leži od stanja njegova izpita, i čuvena dobro pobiliži, a dužnost je i mistne vlasti pazit, da se, ako bi baš i to potribito bilo i stanje kipa bolestnog onliko koliko je moguće opiše i pobiliži, i da se, ako putnik nikakvih pisamah nebi imao, i za došasta raspitivanja pomljivo sačuva.

Kako pak misnik s onakim već onimljenim bolestnikom ima postupat, lasno će iz gori i doli postavljenim upravam znati.

Akoli taki putnici i drugog spola kakvu osobu imali bi, ima jih misnik pametno i ljubezno propitat: *a*) Jesuli oni zakonito vinčani? *b*) Imajuli oni svrhu toga kakvo pismo? — Što ako nebi bilo, imade misnik bolestnika prija odrišenja ljubezno, pak gdi bi to malo bilo, baš i s pritnjom oštre pravde Božije, od koje grišnik nikad uteć nemore, posvitovat: da ako misli s Bogom u milost i priateljstvo stupit, odmah se griha i prigode grišne odrekne, ter grišnu drugaricu odpusti. Ovu pak stvar još bolje bi i priličnije bilo, ako okolostanja dopuste, prije ispovidi izvršit.

Postupanje misnika kod bolestnika još nekrštenog, ili ti nevirnika.

Premda ritko, more se ipak kadkad dogodit, da kojigod i od nevirnikah, navlastito u velikoj svojoj bolesti, taknut od primoguće milosti Božije, u pravoj viri

umrit zaželi, i misnika k sebi zazvat dade. Ako bi se gdigod dogodilo, nije misniku vazda uputno u takomu tešku poslu vrlo hitit u svakomu mistu — i kraljevini — pak sebe i mloge ostale u očitu pogibio progonstva i zlobe postavit, nego je potribito, da misnik pozvan onakomu bolestniku sva njegova i onog mista u komu stanuje okolostanja podobro promotri, i bolestnika najpri ljubezno zapita: *a*) Iz koga je uzroka on misnika baš sada činio k sebi zvat? *b*) Ako je on to rad zakona i spasenja duševnog (kako on morebit govori) to učinio, zašto on to nije prija uradio? *c*) Zašto baš katoličkog misnika hoće i želi, kad bi ga mogao u takoj pogibili svaki čovik krstit, i svaki prosti kršćanin u člancim zakona za spasenje duševno zadosta ubavistit? — Zašto on nije drugog čovika za to dilo k sebi prizvat dao? *d*) Znali on, da primivši kršćanski zakon, more on svog zakona ljude, a navlastito poglavare uvriditi? *e*) Bili on bio pripravan sa svoje barem strane ikakva progonstva za pravi zakon Isusov podnit; pak kad bi potriba bila i domovinu svoju ostavit, i za virno obsluživanje zakona kršćanskog isto rodno misto prominut, i svaku vrimenitu nevolju za ljubav Isusovu podnit? Zakon Isusov nije meki priatelj tilu i krvi, već je nikim načinom baš tilu i krvi suprotivan; jer isti Isukrst veli: da tko nenastoji sebe istog (to jest koji svoje zle i grišne požude neukroti i razumu nepodloži) i nemetne križ svoj na ramena svoja, da ga nije dostojan. Pak opet na drugomu mistu veli: da kraljestvo nebesko silu trpi, to jest tilesne svoje i grišne požude ukrote i privladaju; dapače ako je potriba, koji su pripravni za zakon i Isukrsta prija život svoj izgubit nego zakon i Isusa zatajat.

Suviše opet mu slideća napomenut: — Moj dragi, ti si mene zovnuo, da mi najveću i najsvetiju želju srdca tvog očituješ, i da od mene pút vičnjeg spasenja razumiš; a ja ti velim: da je put spasenja svakomu onomu otvoren, koji ga pravim i istinitim srdcem traži. Ako ti daklen pravu i istinitu želju imadeš u pravomu zakonu umrit, i vavik spasen bit, od dobrote i milosti božanstvene nimalo nesumlji. Želišli daklen zato i kršćen biti, a ti siguran budi, da te milosrdje Božije nikad zaboravit neće; jer da baš ni mene, nit ikakva drugog na tvojoj smrtnoj postelji nebi imao, koji bi te mogao krstit, ti bi se zato ipak mogo sahranit. Uči nas Crkva katolička, da ima trostruko kršćenje, to jest kršćenje u vodi, kršćenje u vlastitoj krvi, pritrpivši muku i smrt za viru Isusovu, i kršćenje želje, to jest iz sveg srdca želeći bit kršćen vodom, i u pravoj viri Isukrstovoj živit i umrit. Koji daklen baš nebi imali prigode prvo vodeno, ili drugo krvno kršćenje primit, oni mogu k Bogu uzdahnut, i od njeg priveliku milost izprosit, da priminu u želji prvog ili drugog kršćenja, da u želji primit zakon i pravu viru Isukrstovu izdahnu, i tako u najsvetoj želji svoj život dovrše. A ja mislim, da ti taku želju u srdcu imaš, i da želiš po pravomu kršćenju u pravu viru stupit, u njoj virno živit, Bogu iz svega srdca služit i njega svrhu svih vidjenih i nevidjenih stvarih ljubit, za grihe učinjene pokajat se, zla se čuvat, svakomu čoviku dobro želit, i svakog čovika kaono tvog iskrnjeg radi Boga ljubiti, štetu ako si kakvu komugod učinio ispravit, onim koji su te uvridili rad Boga iz sveg srdca oprostit, od svake grišne prigode bižat, i u čistoći i pokornosti srdca Bogu služiti. — Ako je istinito zvanje

Božije, i prava želja spasenja, more tada misnik, ako još stanje bolesti toliko vrimena dopušća, bolestniku slideće članke vire i zakona na slideći n.p. način u kratko iztomačit: Moj dragi! ti veliš da bi želio u pravoj viri umrit i za uvik spasen biti, ali koji želi u pravom zakonu živit i sritno umriti, oni svaki ima temeljito i brez svake sumlje virovat:

1.o Da je samo jedan Bog, koji je stvorio nebo i zemlju, i sva ostala koja su na nebu i zemlji, i da više Bogovah nemore ni bit: bivši Bog po naravi i bistvu svomu svemoguć, svaznajuć, i primudar, koji daklen u stvaranju, uzdržanju i u vladanju svita od drugog pomoćnika potribe neima, gdino sam sva more učinit, sva zna, i sva na dobro upravlja;

2.o Da je Bog sudac pravedni, koji dobre nadariva, a zle kara, kako tko zasluži;

3.e Da su Božanstvu tri kipa: Otac i Sin i Duh Sveti, ali da ova sva tri božanstvena sobstva jednu samo božanstvenu narav imaju, i zovu se jednim imenom: Trojstvo Prisveto;

4.o Da se je drugo božanstveno sobstvo, sin Božiji, u utrobi Blažene Divice Marije po Duhu Svetomu za nas čovikom učinio, rodio se, nas naukom božanstvenim naučio, i najposle po muki svojoj i Križu, na komu je propet umro, i na misto nas pravdi Božijoj zadovoljio, i tako nas od griha i sužanjstva vraga paklenog, u koje smo po grihu upali, odkupio, ter sinove Božije po muci svojoj učinio;

5.o Da je milost, ili ti osobita milost Božija svakomu čoviku za spasenje potribita, i da se brez milosti Božije nitko spasit nemore; da katolička Crkva broji 7 Svetih Sakramenatah, n.p. Kršćenje, Krizmanje,

Tilo Isusovo, Pokora, ili ti sveta Ispovid, poslidnje Pomazanje, Sveti Red i Ženidba, po kojim pravo skrušeni ljudi milost Božiju dobivaju;

6.o Da je duša čovičanska neumrla, to jest da nikad umrit nemore il ti poginut, nego da će uvik živit, i posli smrti za svoja dobra ili zla na ovom svitu učinjena od pripravednog Boga svoju zasluženu plaću primit, pak tako ili u raju za dobra svoja dila licem u lice uvik Boga uživat, ili za grišna, a dostojnom pokorom neoprana dila muke paklene vazda podnosit;

7.o Da će Gospodin Isukrst opet jednoč doć sudit žive i mrtve, i da će tada i tilesa ista naša opet uskrsnut, s dušom se sjedinit, i prid sudca Isukrsta imat doć na sud, da svaki čovik za svoja dila dobra ili zločesta prid svim svitom zasluženu plaću primi;

8.o Da milost Božiju, koju smo po grihu i slabosti našoj izgubili, moremo opet po pravoj pokori zadobiti, ako se za učinjene grihe skrušimo, i svesrdno, žaleć da smo s njima Boga dragog najviše i svake ljubavi najdostojnije dobro uvridili, pokajemo, ter u napridak život naš popravimo, pokoru učinimo, i s pravim srdcem Bogu služimo;

9.o Da Sakramenat kršćenja sve kolike naše grihe i pokaranja vrimenita i vikovičnja grihah posve diže, i nas Bogu mile i ugodne čini i nebo nam otvora;

10.o Da je Isus nekim ljudma, koje mi sad misnike zovemo, ali koji su na to zakonito pozvani i redjeni, dao oblast, ovakim, rekoh, ljudma grihe odpušćat, ili jih rad razložitog uzroka zadržat.

Tko ova daklen, moj dragi, sva viruje, i s ovim sva kolika ostala, koja je Isukrst učio i njegovi Apo-

štoli svitu su pripovidali, drži, i kršćenje primi, on će bit spasen, i na nebu će lice Božije vazda uživat.

Crkva katolička nikomu sile nečini; ali koji dragovoljno ova prima i drži, onog i ona za svog sina i za baštenika kraljestva nebeskog prima. — Čuo si daklen, moj dragi, u kratko za sad vas nauk Isukrstov, kog se nestidim nigdi ispoviditi, i dilom takodjer potvrdit; sad ostaje u tvojoj volji Sveto Kršćenje i Nauk Isusov primit, i spasenje vičnje zadobit, ili za uvik osudjen biti.

Ako daklen želiš iz svega srdca Boga ugodit, i po Svetomu Kršćenju i obsluženju nauka Isusova spasenje duševno zadobit, a ti mi sad istinito očituj želju tvoju; ja sam pak za ljubav Božiju i za spasenje duše tvoje pripravan sva ona činit, koja ti želiš i iziskuješ. Promisli, moj dragi, da ti je Bog taku prigodu vičnjeg duše tvoje spasenja dao, koju izmedju mlogih ljudih jedva jedan ol dva zadobivaju, koju prigodu, ako sad izpustiš, ostaćeš prid Bogom odgovoran veće, nego oni komu Bog take milosti nije davao.

Način hitro na čas smrti pripravit nekršćena za Sveto Kršćenje.

Misnik. Kako ti je ime? *Odgovor*: N. — Ivan, Iva.

Misnik. N. Što tražiš i želiš od Svete Matere Crkve Katoličke? — *Odgov.*: Spasonosnu Viru i Zakon.

Misnik. Što ti Vira donosi? — *Odgov.*: Život vičnji.

Misnik. Ako hoćes imat život vičniji, obsluži zapovidi: Ljubi Gospodina Boga tvoga iz svega srdca tvoga, iz sve duše tvoje, i iz sve pameti tvoje, a iskr–

njeg tvog kako tebe istog. U ovim dvima zapovidma vas zakon i Proroci zadržaju se. Vira je pak u tomu, da jednog Boga u trojstvu kipovah, a trojstvo kipovah u jedinstvu božanstva poznaješ, i njemu se klanjaš; ali to ti tako virovat valja, da kipove božanstvene medjusebno nepomišaš, niti da jih u bistvu božanstva razdiljuješ. Različit je kip Otca, tako kip Sina, tako kip Duha Svetog, ali je ipak triju ovih kipovah jedno bistvo, i samo jedno božanstvo.

Mis. pita *nemoćnika.* Odričešli se vraga paklenog? — Odričem.

Mis. I svijuh dilah njegovih? — Odričem.

Mis. opet u kratko pita ga za virovanje, n.p. ovako: Viruješli u Boga Otca svemogućeg stvoritelja neba i zemlje? — Virujem.

Mis. Viruješli u Isusa Krsta Sina Božijeg jedinorodjenog i mučenog? — Virujem.

Mis. Viruješli u Duha Svetog, Svetu Crkvu Katoličku, Svetih Općenje, grihah odpušćenje, puti uskrsnuće (tilesah) i život vičnji? — Virujem.

Ova čuvši, krsti misnik nemoćnika, imajuć sa sobom jednog, oli dva svidoka, ako more imat, pak zatim, ako ostane živ, druge svete činbe izpuni.

Akoli je sasma velika pogibio brže nastupljajuće smrti, more misnik još u kraće ovako krstit:

1.o Viruješli u Boga jednoga u Božanstvu i u Trojstvu kipovah? — Virujem.

2.o Viruješli sva ostala kojano je Isus, za nas čovikom učinivši se, nas virovat naučio, i koja nam Sveta Crkva Rimska Katolička u ime njegovo virovat zapovida? — Virujem.

3.e Želišli se i hoćešli se krstit, da za uvik spasen budeš? — Želim i hoću. — Koja razumivši more ga misnik krstit, pak zatim, ako mu odumine, bistriji nauk od zakona i vire podilit mu. Medjuto more ga sad slidećim govorenjem, ako uzažive, na zahvalnost k Bogu probudit, pak i druge sv. zvane umirajućih podilit.

Sad već, moj dragi brate kršćanine! zahvali iz sveg srdca Bogu na tolikoj milosti, da te je ne samo na pravu viru i spasenje pozvao, nego da ti je i u najvećoj tvojoj pogibili misnika svoga poslao, koji bi te na misto njega na put spasenja izveo, Svetim Kršćenjem krstio, i za dite već Božije i udo Svete Majke Crkve priporodio po Svetomu Kršćenju, pak zatim opet prisvetim Tilom Isusovim (ako je nemoćnik ove Sakramente primio) na pokripljenje spasonosno nahranio i poslidnjim svetim Pomazanjem za odlakšicu duše i tila pomazao. Drugo ti, moj dragi, sad neostaje, nego da opet iz sveg srdca Bogu na toliko mu zahvališ, i da tvoju volju pridadeš posve u svetu volju Božiju, koji će doisto sva ona učinit, kojano su za tvoje i vrimenito i vikovito spasenje najpotribitija i najkoristnija. — Smrti se sad plašit nemoj zato, jerbo si već sin i dite Božije; primivši spasonosni zakon Božiji, po kršćenju primio si milost opravdanja, u kojoj svi koji umiraju idju uprav u slavu nebesku; a znadeš, moj dragi, i onako da smo svikolici umrli ljudi, i da nam valja oli prija oli posle s ovog svita na drugi poć.

Ako bolestnik počme izdisat, misnik će mu tiho podpomoć, govoreć prid njime: — Smiluj mi se Gospodine Bože, i oprosti mi sve grihe moje! Bože Stvoritelju moj! primi dušu moju! Isukrste Odkupitelju moj pridobri, primi duh moj!

Dogadja se kadnokad, najskoli u onim župam gdino je krivoviracah, razdvojnikah, i odmetnikah stanujućih, ili u službu (momaštvu), a kadikad i putujući najde, da gdikoji od njih osobito na smrti, taknut od privelike milosti Božije, poželi u pravoj viri umrit, i s toga čini dozvat misnika, koji bi ga na pravi put izveo, i u krilo Svete Matere Crkve priveo.

Ali buduć da je i to poznato, da kadnokad bolestnik taki zaište misnika koji bi ga u pravo stado Isusovo uveo, ali neumitni ili sami, još brež krivice morebit svoje vlastite bludeć, kućani, ili suside ogovaraju ga, a kadikad baš i smetaju ga od spasonosnog obraćenja, da nebi oni po tomu u nekoje izprazno zasramljenje upali; dužnost je daklen svakog misnika, osobito župnika, da svakim pristojnim putem nastoji porano razumit: *a*) Imali jih, i koji su u njegovoj župi zakona bolestnici; *b*) bili i kad bilo prijatno take nemoćnike iz ljubavi Božije i iskrnjeg u bolesti obać, nje ljubezno u bolesti utišit i razgovorit, pak, ako bi potribito bilo, svoju jim tilesnu i duhovnu pomoć ponuditi i ukazat; *c*) osobito na one bolestnike obzir imat, koji bi se istinito rada u krilo Svete Majke Crkve povratili, samo da jih roditelji, priatelji, dica, i štokakve druge vrimenike zaprike, u njihovoj spasonosnoj želji nezapinju i nesmetaju, koje bi ipak dobar i srčani Pastir vištim svojim postupanjem prilasno svladat, ter onakog nemoćnika na put spasenja izvest mogao; *d*) pazit valja župniku i na one bolestnike, koji su doisto u pravomu zakonu odhranjeni, ali služeć podugo kod krivoviracah ili su malo u viri i zakonu zapušćeni, ili još morebit virnog priatelja našli, koji bi jim u smrtnoj bolesti misnika doveli.

Akoli su bolestnici putnici, nek jih mudro najpri propita, koga su zakona, pak da i nebi katoličkog zakona bili, nek jih ipak ljubezno obadje, i od stanja bolesti propita, ter gdi bi prijatno, potribito i koristno bilo, navlastito svoju duhovnu pomoć ponudi, na put spasenja najpri u obćemu, pak onda i naponase opomene, govoreći: da Bog čovika uvik na put spasenja pozivlje, a navlastito u nemoći, i u smrtnoj pogibili na spasenje baš tada očito upućuje i vodi, kad mu na to prigodu zdrave još pameti, misnika koji bi ga naučio, ter zdravi razum daje. da istinu božanstvenu pripoznade kad mu ju misnik iztomači, koji ga želi s Bogom spriateljit, i u slavu nebesku uputit. — Na koja ako nemoćnik samo iskricu želje od pravog zakona imade, nek misnik sve nadalje s naukom postupa, dok mu posve oči razuma neotvori i s pravom ga virom nesastavi, premda bi tako dilo i velikog kadikad truda posao bio.

Pitanja pak more uredit po načinu stanja i razumu bolestnika, a sve tako ljubezno, da mu njegov zakon nekom kano silom, psovanjem i gorčinom iz glave neizbija, nego većma ljubezni i krotki izgled Isukrstov u svemu nasliduje, ter većma nek nastoji pokazat mu istinu i potribu zakona katoličkog, nego na pamet srdito dovodit nepodpunost za spasenje i pomanjkanje njegova zakona. Od pitanja obćenskog more daklen misnik sve iztiha sać na pitanja posebna, n.p.: Imašli pravu želju za uvik spasen i blažen bit? *Odg.*: Imam. Želišli ti iz sveg srdca u pravoj spasonosnoj viri umrit, i po tomu za uvik spasen biti, od pakla se oslobodit i lice Božije s blaženim dvoranim nebeskim uživat? *Odg.:* Želim. Dobro si sve rekao, moj dragi; ali hoćešli tu

Svetu Viru sad pridamnom i prid dva svidoka očito ispoviditi, i zatim ju, ako ti Bog zdravlje pokloni, virno svagdi i dilim i ričma ispoviditi? *Odg.*: Hoću.... Ako misnik po milosti Božijoj s onakim nemoćnikom do poznanja i primanja prave vire dojde, nek uzme dva, ili barem jednog svidoka, pak iztomačivši mu u kratko najpotribitije samo za sad članke vire, i opomenuvši ga, da sva ova iz prave ljubavi Božije i jedine želje svog duševnog spasenja primi i ispovidi; zatim govori prid njim *Ispovid* katoličku od Pape Pia IV tako, da nemoćnik za misnikom, ili na glas, ako bolest dopušća, ili barem očitim zlamenjim svoje pravo privoljenje prid misnikom i svidocim učinit more.

Ova sva dovršivši, najpri misnik odriši ga od *nevirstva*, *odmetništva*, po načinu od Crkve odredjenomu, pak zatim što u kraće bit more pripravi za Svetu Ispovid, ter stavivši mu ona pitanja, u kojim je nemoćnik najglje s puta zać mogao i sagrišit, i čuvši, ako bit more, cilovitu, ili ako i to stanje bolesti nebi dopustilo, čuvši, rekoh, barem veći dio, ili u poslidnjoj potribi nikoliko grihah, i davši mu, ako vrime dopušća, pokoru, odriši ga od grihah.

Opomenuvši ga zatim i probudivši na Pričešćenje, i kazavši mu koju kripost i milost Tilo Isusovo, koje u Pričešćenju primamo, donosi, pokripi ga ovom nebeskom hranom.

Tada, ako vrime dopušća, iztomači mu kripost *Poslidnjeg pomazanja* (svetog ulja) i ovi mu Sakramenat što brže podili. Sva ova bogoljubno dovršivši, ako stanje bolesti trpi, ljubezno bolestnika opomene: *a*) Da Bogu zahvali na tolikoj milosti, koju mlogi drugi nisu imali sriće primit; *b*) da pridade posve volju svoju

u Božiju volju, koja drugo nediluje, već naše vrimenito i vikovičnje spasenje; *c*) da svoju bolest uztrpljivo podnosi, i da je Bogu ili za pokoru svojih grihah ili u zahvalnost na primljenoj milosti Božijoj prikaže. — Obeća zatim nemoćniku, ako samo okolostanja i pastirski posli ostali dopušćaju, da će ga naopet u bolest obać, utišit, naučit i razgovorit. — Izpita najposle bolestnika za njegovo rodno misto, i *putnička Pisma* (Passaporto) da ga ili živućeg, ili umirajućeg u običajne matice (Protokole) upisat more.

Ako bi se dogodilo, da ovaki putnik uza se koju nevinčanu žensku glavu vodi, ima ga misnik po načinu gori danom svitovat, i baš s pritnjom pravde Božije nagovorit, da on, ako u pravu Crkvu Isukrstovu stupit i dionik milostih božanstvenih bit žèli, odmah to čeljade odbije od sebe, buduć da drugčije sahranit se nemore.

Akoli je nemoćnik iz onog istog mista, more ga od ljubavi župnik pohodit, ter za bolest propitat, i duhovno utišenje s prva u obćemu dati, pak zatim, ako bi bolestnik svoje prignuće kojimgod načinom na pravi zakon ukazao, najpri razpitat, zašto bi on volio u katoličkomu zakonu umrit neg u svomu? Dogodi se, da gdikoji onaki bolestnici, većma iz vrimenitih nikih uzrokah, neg iz nutrnjeg uvirenja žele prić na katoličko viroispovidanje, gdi tako misleć i dilujuć niti oni, niti Sveta Mati Crkva željni cilj dostiguju, nego kadnokad veću smutnju trpit imaju.

Ako nije župnik posve istinit od istinite i prave želje spasenja onakog bolestnika, nek se lasno, dapače nikako na očito ispovidanje zakona katoličkog neupušća, jer bo željnog ploda u onakim nikad dočekat neće. Nego,

ako pravo smotri istinitu, ma baš i najmanju iskricu u onakom bolestniku duševnog spasenja, more n.p. na ovi način počet mu rič Božiju tomačiti:

Ja vidim, moj dragi! da se ti dušom tvojom većma brineš već umrlim tilom, i pravo imaš, jerbo duša vazda žive, a tilo posli smrti u zemlji sagnjie. Ja znam da bi ti rad bio sritno i blaženo umrit; a to naravno svaki pametni i razložiti želit mora, jer o sritnoj smrti sva naša vikovita srića visi. Čuo si morebit više i više putah, da je Bog dobar i milostiv; ali si čuo da je pravedan i neumoljeni sudac, koji dobro nadaruje a zlo kara; koji samo one k sebi na nebo prima, koji u pravoj viri, i njegovoj svetoj milosti Božijoj umre, pak baš u pravomu zakonu i milosti Božijoj priminuje; oni doisto sritno umiraju, i uprav u slavu vičnju polaze. — A tko od nas nebi želio! Ja znam istinito, da svaki čovik želi tako sritno i blaženo umrit, i slavu nebesku dostignut, ali se mlogi siromasi varaju misleć, da su u pravomu zakonu i na putu spasenja, gdino su baš u očitoj pogibili izgubljenja vičnjeg.

U Svetomu Evandjelju očito štijem, gdi je Gospodin Isukrst rekao: da je on put na nebesah, da je on istina i život: to jest da se samo oni mogu spasit, koji vas pravi njegov nauk ričma i dilim ispovidaju, a ne oni, koji osim njega druge krive naučitelje nasliduju, koji su mloge i dobre ljude u krive i lažljive nauke zaveli, kakvi su bili Focio negdašnji Patriarh Carigradski, Miho Cerulario posli mlogo godinah njegov u zakonskoj privari naslidnik, Martin Luter, Ivan Kalvin, i mlogi ostali ovim prilični, koji su po svomu grišnomu hotjenju i nepornosti — drugi grišnoj našoj naravi zgodniji ali lažljivi put iznašli u za-

konu, i tako za sobom mlogu dobroćudnu i priprostitu čeljad s pravog puta zaveli, i u nesriću vičnju oborili. Mlogi daklen i danas dobri drugčije i pošteni ljudi slide ove opake i krive naučitelje, koje Isus nije poslao; koji nit su svit odkupili, nit su za Svetu Viru i pravi spasonosni zakon kaono Isus i Apoštoli najžešće muke podnosili, i za svoj nauk kano Isus i Apoštoli krv prolili i najposle nemilu smrt pritrpili. Ovo bi i oni krivi naučitelji učinili, da su uvireni bili da je njihov nauk istinit i spasonosan. Ovo da sve dobro poznaju njihovi naslidnici, nebi jih istinito slidili. već bi se što brže opet k svomu pridragom Spasitelju, kojino jih sam on jedini spasit more, obratili, ter pravi njegov nauk primili, i njega po križu na nebesah slidili.

Neću ja njihove falinke različite ovdi ponavljat, nego ću ti samo u kratko kazat: Da je Isus svoj sveti nauk, koga je uprav s nebesah za naše spasenje na zemlju donio, i nami ga kazavši, svojim Apoštolim, i po njima svetoj svojoj Crkvi izručio, da ga ona sama u svomu krilu do skončanja svita obdrži, sačuva, i svemu ga svitu brez pristanka navišćuje, ter gdi je potribito ondi ga takodjer bistro iztomači, da nebi drugčije slabi i priprostiti ljudi, nerazumivši morebit gdigod dobro i pravo riči Isukrstove, na putu spasenja zašli. I porad toga obećao je Isukrst Apoštolim svojim i po njima svoj Crkvi katoličkoj Duha Svetog, Duha istine, i to ća do skončanja svita, da Apoštoli i njegova sveta Crkva u nauku istine, vire i spasenja nikada se nebi privarili. Ovo je do istine više putah Gospodin Isus svojoj svetoj Crkvi obećao, ali osobito onim ričma govoreć Petru: "Ti si Petar, to jest stina

tvrda, i svrhu ove stine sagradiću crkvu, i vrata paklena nju neće svladat„. Math. 16. — Zatim opet na drugomu m'stu ovako govoreć: "Evo sam ja s vama tiha do svrhe vikovah„. Math. 28; a kod svetog Ivana na 14 pog. još bistrije to potvrdi govoreć: "Poslaću vam Duha Svetog utišitelja, Duha istine, koji će vam navistit svaka, i naučit svaka, kojugod sam rekao vami„. Iz ovih ričih Isusovih razumiš, moj dragi! da je Gospodin Isukrst jednu samo taku Crkvu ili ti skupštinu pravovirnih kršćanah ovdi na misto sebe na zemlji ostavio, i tako utvrdio, kojoj ni vrata paklena naudit nemogu; ili da ti drugčije kažem: taku je Naučiteljicu i čuvaricu istine od Vire Gospodin Isukrst na misto sebe na svitu ovom ostavio, koja nikad u nauku pomanjkat nemore. A ti si čuo, da će prija nebo i zemlja minut, nego će rič Isukrstova na manjak doć. Ostavio je Isus na svoje misto jednu istinitu naučiteljicu, kojano je sad S. Mati Crkva rimokatolička koja po svem svitu istinu i jednakost svetog nauka Evandjelskog čuva i pravovirnim dili. Ostavio je Gospodin Isukrst misto sebe i jednu takodjer vidjenu glavu Crkve katoličke, da jedinost nauka njegova prisvetog čuva i sahrani. Prva je vidjena glava Crkve misto Isukrsta i od istog Isukrsta postavljen bio S. Petar, pak za njim redom nepritrgnutim od početa katoličke Crkve ća do danas ostali Sveti Otci Pape, biskupi rimski, buduć da je ondi i Sveti Petar za mlogo vrimena s Crkvom vladao, i slavni mučenik za viru i zakon postao.

Iz ovog nauka, moj dragi, slidi: *a)* Da oni koji spasen i blažen uvik želi bit, imade pravi i spasonosni zakon Isukrstov u katoličkoj samo Crkvi tražit, i našasti ga takodjer istinitim srdcem i dilim ispovidit,

slidit, ili ti po njemu živit, buduć da sama ova jedina Crkva u nauku Isukrstovu, u nauku spasonosnomu nikad privarit se nemore; *b*) imade svako istinito iztomačenje Svetog Pisma, i pravo spasonosno pridavanje nauka Isukrstova od Svetih Otacah učinjeno, u ovoj svetoj Crkvi iztraživat, i po našastom živit; *c*) imade rimskom Svetom Otcu Papi, kano vidjenoj glavi Crkve Isusove, i svih pravovirnih kršćanah obćenskomu Otcu, u onim, koja se nauka Isukrstova tiču, pokoran i poslušan bit. — Odkud i veli S. Ciprian: "da je S. Mati Crkva rimokatolička prilična nikoj ladji, izvan koje nitko spasen bit nemore„.

Ako želiš daklen, moj dragi N., za uvik spasen bit, valja ti se s ovom svetom Crkvom sjedinit, ter sva ona dragovoljno primit, srdcem virovat, a dilim javno ispovidit, koja je Gospodin Isukrst za naše spasenje očitovao, i koja od njeg postavljena naučiteljica istine Sveta Mati Crkva po Duhu Svetomu virovat pridstavlja, bilo ono očito pisano u Svetomu Pismu, ili se u ustmenom Apoštolskom pridanom nami nauku zadržavalo: buduć da izvan ove prave Crkve vičnjeg spasenja neima.

Viruješli daklen sva ona, koja je Isukrst očitovao, i koja Sveta Mati Crkva rimokatolička u viri i zakonu svima, koji žude spasenje svoje, virovat stavlja, bilo to pisana rič Božija, ili po Apoštolim nami ustmeno pridana? — *Odg.:* Virujem.

Želišli ti baš iz svega srdca u pravoj viri živit i umrit, i jesili ju pripravan primit, i prid svim svitom, kad bi moguće bilo, ispovidit, i za nju kad bi potribito bilo i umrit? — *Odgovor*: Želim i jesam pripravan.

Viruješli, da je rimska katolička Crkva prava i samo jedna jedina izmedju svih ostalih naučiteljica istine, i da u člancim vire i zakona nikad privarit se nemore po božanstvenomu obećanju Isukrstovu? — *Odg.*: Virujem.

Odričešli se svake nepokornosti, i primašli ponizno vas nauk Isukrstov, koji se samo u pravoj rimokatoličkoj Crkvi nahodi? — *Odg.*: Odričem, primam, i želim po njemu živit i umrit.

Ako na sva ova, ili, po okolostanju krivovirstva, drugčija pitanja nemoćnik svesrdno odgovori, da iz svega srdca sva viruje i prima, i da se odriče svakog krivovirstva, odmah ga opomenut ima misnik, da to ponukovanje je velika milost Božija, od koje se veća ni pomislit nemore, i da bi najviša nezahvalnost prama Bogu bila tako primilosrdno pozvanje Božije za slavu vičnju zanemarit, i sebe u očitu pogibio od izgubljenja vičnjeg stavit. Da je zato najbolje vrime i prigoda, koju mu morebit drugi put Bog neće darovat, i da baš zato nekasni ovi lipi dar Božiji odmah primit.

Razumivši misnik posli ovog ponukovanja opet pravu želju nemoćnika za pravi zakon zagrlit, opet ga ljubezno nasvituje, da svetu viru ispovidi, ako bolest to dopušća, po načinu od S. Otca Pape Pia IV pripisanom na slideći način, uzimavši dva svidoka, i u potribi jednoga, a gdi nebi bilo muških i ženske za svidočanstvo.

Akoli bi bolest pogibljiva bila tako, da bi se imala jedna i druga strana pravedno pobojat prinagle smrti, ostavivši i ovi podugi način, i u jezgru samo nekoja gori rečena pitanja, ili iz slidećeg ispovidanja većma

potribita sabravši i metnuvši bolestniku, pak ili ustmeno, ili samo s kojim zlamenjim razumivši od njeg privoljenje, odriši ga misnik odmah od proklestva i od svih grihah u kratko govoreć: *Ego te absolvo a censuris et pecatis in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.*

Akoli bi se bolestnik medjuto i ispovidit mogao, ima ga misnik u tomu pripomoć, i samo ona koja bolest i vrime dopušća zapitivat, ter upazivši skrušeno srdce, i na pokoru pripravno, opomenuvši ga od ovog dila spasonosnog, i ostalih Svetih Sakramenatah, odriši ga općenim načinom odrišenja; ako ga je od proklеštva i ostalih zaprikah crkvenih, u kojim je bio, prija tog već odrišio.

Način od Pape Pia IV.,

pripisani za ispovidanje S. Vire onim koji se iz krivovirstva u krilo Svete Matere Crkve povraćaju, ili iz nevirstva u prava katoličku Crkvu prilaze.

Ja N. temeljito virujem i ispovidam sva kolika, koja se zadržaju u Virovanju Apoštolskomu, s kojim se služi Sveta Crkva rimska katolička; to jest: Virujem u jednoga Boga Otca Svemogućeg, Stvoritelja neba i zemlje, i svijuh vidjenih i nevidjenih stvarih. I u jednoga Gospodina Isukrsta Sina Božijeg Jedinorodjenog. I od Otca rodjena prija svijuh vikovah. Boga od Boga, svitlost od svitlosti, Boga istinitog od Boga istinitog, rodjena neučinjena, jedino-bistvenog Otcu, po komu su sva učinjena, koji radi nas ljudih i radi našeg spasenja snijde s nebesah, i upućen je po Du-

hu Svetomu od Marije Divice, i čovik je učinjen. Propet takodjer za nas u vrime Poncia Pilata, mučen i pokopan. I uskrsnuo je treći dan po Pisamah. I opet ima dojt sa slavom sudit žive i mrtve, kojeg kraljestvu neće bit svrhe. I u Duha Svetog, Gospodina i životvorećeg, i koji od Otca i Sina izhodi, komu se s Otcem i Sinom zajedno klanjamo, i koji se s njima zajedno slavi; koji je govorio po Prorocih. I u jednu Svetu Katoličku i Apoštolsku Crkvu. Ispovidam jedno kršćenje na odpušćenje grihah. I čekam uskrsnuće mrtvih i život došastog vika. Amen.

Apoštolska i crkvena pridavanja, i sva ostala crkvena obsluživanja naredjena temeljito, primam i grlim. Sveto takodjer Pismo po onomu razumljenju, koje je držala i drži Sveta Mati Crkva, kojoj se pristoji sudit od pravog razumljenja i tomačenja S. Pisamah, primam, niti ću išto ikad drugčije, nego po jednodušnomu iztomačenju Svetih Otacah, primit i tomačit. Ispovidam takodjer, da je sedam istinito i vlastito Sakramenatah ili ti svetotajstvah novog zakona, od Gospodina našeg Isukrsta naredjenih i za spasenje ljudskog naroda, premda nisu svi svakomu, potribnih, i to je Kršćenje, Potvrdjenje ili ti Krizmanje, Prisveto Tilo Isusovo, Pokora ili ti Sveta Ispovid, najposlidnje Pomazanje, Sveti Red i Ženidba; i da ovi Sveti Sakramenti milost Božiju primajućim daju; i da se od njih Kršćenje, Potvrdjenje i Red brez svetogrdja ponavljat ili ti dva put primit nemogu.

Primljene takodjer i pohvaljene Crkve katoličke svetoredne običaje u gori rečenim svih Sakramenatah slavnomu služenju uvedene, primam i prigrljam. Sva kolika, koja su od griha iztočnog i opravdanja u pri-

svetomu Tridenta Skupu dokončana bila, grlim i primam. — Ispovidam takodjer, da se u Misi prikazuje Bogu pravo, istinito, utišljivo Pozvetilište za žive i za mrtve; i da u prisvetomu Tila Isukrstova sveto otajstvu jest istinito, pravo i bistveno Tilo i Krv Gospodina našeg Isukrsta, i da biva obraćenje svega bića krušnog u Tilo i svega bića vina u Krv Isukrstovu, koje obraćenje Crkva katolička pribistvenje zove.

Ispovidam takodjer, da pod jednom samom vrstom vas i cilovici Isukrst i pravi Sakramenat prima se. Temeljito, držim, da ima Očišćenje (Purgatorje) i da se duše u njemu zadržane s dobrim dilim od pravovirnih kršćanah pomažu.

Po isti način ispovidam, da i Sveti zajedno s Isukrstom kraljujući imaju se štovat, izazivat, i da oni za nas molitve Bogu prikazuju; i da se njihovi ostanci, to jest zadržana, i bogoljubno sačuvana, navlastito tilesna uda, s kojim su Bogu služili i ugadjali, mogu štovat.

Stalno govorim, da se prilike Isukrstove i Bogorodice vazda Divice, kano i drugih Svetih mogu imat i uzdržat, i da im se dostojno poštenje i štovanje ima dat.

Da je takodjer oblast oprošćenja davat od Isukrsta Crkvi ostavljena, i da je kršćanskomu puku s istim se služit koristno i spasonosno, potvrdjujem.

Svetu Katoličku Apoštolsku Rimsku Crkvu za svih Crkavah Mater i Učiteljicu poznajem. I Rimskomu Papi, Blaženog Petra Apoštolskog Poglavice nastupniku, Isukrstovu namistniku, obećajem pravi posluh i na to se zaklinjem.

Ostala takodjer svaka od svetih naredbah i ob-

ćenih saborah izdana, odredjena, i iztomačena, brez sumnje primam i ispovidam. I zajedno svaka protivna i poluvirstva, kojagod su od Crkve osudjena, odbačena i prokleta, ja takodjer osudjujem, odbacujem i proklinjem.

Koja slide govori obraćeni metnuvši ruke na Evandjelje.

Ja N. ovu ću istinitu katoličansku viru, izvan koje nitko nemore bit spasen, koju sad povoljno ispovidam i pravo držim, istu ću, rekoh, cilu i neoskvrnjenu tiha do najposlidnjega časa života moga s pomoći Božijom temeljito držati i ispovidat, i od mojih podložnikah, ili ti od onih koje dužnost moja bude upravljat, da se drži i uči i pripovida, koliko mogao budem, nastojaću držat.

Ja N. isti ovo obećajem, zavitujem i zaklinjem se. Ovako me Bog pomogao, i ova Sveta Božija Evandjelja. —

U očitoj smrtnoj pogibili, po nauku Svetog Skupa od Trenta, more svaki misnik od svih crkvenih zavezah i od svih grihah pravo skrušenog grišnika odrišit; buduć da za dobro dušah Sveta Mati Crkva nijednomu misniku za onaki dogadjaj potribitu oblast neuskraćuje.

Posli Pričešćenja i poslidnjeg Pomazanja, ako je ove Sakramente bolestnik primio, more misnik bolestnika na slideći način opomenut:

Moj dragi sad već kršćanine! Stupio si u krilo Svete Matere Crkve, stupio si u broj sinovah Božijih, stupio si kano si želio na pravi put spasenja, i unišo si u stanje milosti Božije, u stanje duševnog priatelj-

stva s Bogom, koje nadilazi u cini svojoj sva kolika zemaljska najprocinitija dobra i priateljstva, jerbo te čini dionika ne zemaljskog, koje prolazi, nego baš nebeskog kraljestva, koje vazda ostaje, i koje ti nitko otet more. — Osim toga promisli opet i druge privelike Božije milosti, koje ti je u Svetom Otajstvu prisvetog Tila Isusova i poslidnjeg Pomazanja Bog udilio. U prvomu je isti pridragi Spasitelj tvoj Gospodin Isus tebe nemoćnog prisvetim svojim Tilom nahranio, da te većma u ljubavi svojoj pokripi i utemelji; a u drugom da te i u duši i u tilu objači, da ti ili odumine, ili da uztrpljivije tvoju tešku bolest podnosio, i da po uztrpljenju za uvik spasen budeš. — Moreli se još štogod većeg i boljeg od pridragog Boga tvog želit? — Ako ti daklen i trpi tilo, barem ti je duša sad vesela i zdrava, jer je s Bogom u pravo priateljstvo stupila, u komu, ako do svrhe života tvoga viran ostaneš, kruna te sjajna života nebeskog gotova na drugom svitu čeka. — Neimavši ništa Bogu za toliku ljubav dati, zavapij barem ovako u srdcu tvomu: O Bože, Otče svakog milosrdja! sad poznajem istom kako sam ti dosad nezahvalan bio, koji si me za toliko vrimena na pokoru pozivao i čekao, koji si me tako vrlo ljubio! Ah kako ću-ti na tolikoj ljubavi zahvaljivat, koji sam ništa i najmanji crvak zemaljski? — Ah Otče pridobrostivi! da si me pustio u tminam krivovirstva moga priminut, što bi činila žalostna duša moja! A sad si me nedostojnog ne samo u tvoje sveto stado kaono izgubljenu ovčicu primilostivo primio, nego i vlastitim tvojim tilom nemoćnu i gladnu moju dušicu nahranio, i na put spasenja upravio. — Ja ti za toliku ljubav nisam vridan nikakvim načinom

zahvalit, nego ti na misto dara zahvalnosti istu moju bolest, i sva koja si mi darovao prikazujem; navlastito svu moju volju pridajem u prisvetu volju tvoju, i obećajem u napridak, ne moju, nego svagdi prisvetu volju tvoju činit, i po njoj živit. — Čini daklen samnom štogod je prisvetoj volji tvojoj milo i ugodno. — Pokripi me, o prijaki Bože! da u te živom virom virujem, da se u te samog uhvam i uzdam, da tebe samog najvećma i svrhu svih stvarih ljubim, i da te iz ove goruće ljubavi nikad ni najmanje neuvridim. O Bože sve utočišće moje i jakost, pokripi me u milosti tvojoj, da tebi samu živem i umrem. Učini da me nesmuti nikakvo stvorenje, ni ikakva napast u prisvetoj ljubavi tvojoj!

Ova ili prilična more misnik nemoćniku u kraćem ili u dugljemu razgovoru na pamet donit, ter ako je brzo umrli, istog na blaženu smrt pripravit. Akoli poduglje uzažive, more ga župnik češće obać, pak mu potribita za spasenje još razgovitnije dokazat. Akoli ga milo Božije providjenje posve pokripi, ima ga misnik u nauku kršćanskomu zadosta ubavistit, i krotko opomenut, da u viri stalan i Bogu posve viran ostane, nepazeć kadnokad ni na svoje protivnike, ni na nekoje zločeste kršćane, od kojih je i u malom društvu Isusovu jednog nać bilo, štono doisto druge dobre Apoštole i Učenike Isusove u ljubavi i u viri Isukrstovoj nije pobunilo. — A kada sva kolika nauči pokripljeni novi kršćanin, i želju pokaže, da bi svetu viru svoju i u Crkvi u vrime Mise očito prid svim kršćanim ispovidio, neima župnik u ovoj svetoj želji pometat, nego ga ima još na to nasvitovat, ter za oni dan ispovidjenog pod pučkom Misom pričestit.

Akoli bi se, izvan dogadjaja bolesti, gdikoji morebit i zdravi od krivoviracah kod župnika javili, da bi rad katolici biti, ima dobro župnik pazit, da se u ovakomu postupanju ove svete želje koja druga stvar vrimenita neleži, rad koje bolje bi bilo onakog licumirca odmah zatirat, već u vitar trudit. Što se pak krivoviracah na mrtačku bolujućih tiče, slideća nek se u dilo postave:

a) Da ovako župnik i nezvan obadje, da jih požalivši u njihovoj bolesti utiši, ter da jim od neizmirne dobrote božanstvene, i od zasluženjah Isusovih ljubezno jih naučivši, svoju duhovnu pomoć i nastojanje priateljski ponudi i obeća; *b)* zatim ako bi morebit želili, i baš zahtivali, nek jih u katoličkomu zakonu dobro upućene i naučene, odrekavši se najpri prid dva svidoka svoga krivovirstva, u krilo Svete Matere Crkve primi, i pokripi sa Svetim Sakramentim; *c)* ali onim, koji kod sveg toga župnikova nauka u svomu krivovirstvu, oli odcipljenju od Crkve atoličke ostaju, svoju duhovnu pomoć silom nek netovari; ali sasvimtim, ako se oni nesuprotive, i ako od svog viroispovidanja al ti zakona neimaju pastira, nek jim pobožna ponukovanja, i utišenja duhovna, uztrpljivo prikazat neoblini se; *d)* nek jim ona koja svi kršćeni narodi s rimo-katolicim zajedno viruju, n.p. nek nastoji u njimam probudit dilo obćenske vire u Boga, u Isukrsta Odkupitelja i Spasitelja našeg, dilo uhvanja i sinovskog pouzdanja u neizmirno milosrdje Božije, koje nadilazi sva dila njegova; nek mu iztomači sramotu griha s kojom čovik Boga najveće dobro svoje toliko putah brezobrazno uvridit nestidi se; nek mu zatim kaže pút, s kojim čovik u priateljstvo Božije može opet unić; a navlastito da se

skruši, da se za grihe kaje, i žali iz svega srdca što je Boga najveće dobro svoje toliko putah i tako teško uvridio, da Boga za milosrdje skrušeno i ponizno moli i njegovoj se očinskoj milosti priporuči, da se posve i sasvim prida u volju Božiju, da u sebi probudi želju, i odluku, sva ona virovat i činit, koja se Bogu dopadaju, i koja je god Bog za ljudsko spasenje virovat i činit zapovidio. U ostalomu, ovake bolestnike na smrtnomu njihovu času, ako zadosta skrušenja i žalosti svrhu učinjenih grihah ukažu, najskoli kad bi se spazilo, da više od slabe pameti, nego zločudnog srdca u nevirstvu svomu ostaju; na čas samo smrti, mogo bi s pogodbom — ako su odrišenja vridni i dostojni — odrišit jih.

Kako se župnik ima vladat s bolestnikom il ti s bolestnicom, koji u mladosti svojoj u tešku bolest upanu i smrti se boje.

Došavši misnik u kuću onakog bolestnika, ili bolestnice, nek koliko je moguće nastoji k njemu veselo pristupit i ljubezno bolestno čeljade zapitat kako mu je, na koje pitanje, po razliki odgovora, nastojaće takodjer upravit svoj misnički način utišenja, na ovu priliku:

Vidim i ja, moj dragi kršćanine! da ti je poteško, i da mlogo trpiš; ali ako je istina, i štono nas Sveta Vira uči, da je istina, da ništa nebiva brez volje Božije, da ni dlaka s naše glave nespada brez Božije volje na zemlju, a ono se je doisto i to po prisvetoj volji Božijoj dogodilo, da u mladosti tvojoj taku bo-

lest i nemoć trpiš; te da pô tomu dragomu Bogu još većma ugodiš, i dušu spasiš, koja ti je najveće cine. Ti znaš kao dobar kršćanin, da je Bog najljubezniviji Otac naš, i da on kao sva znajući najbolje poznaje, što je komu za spasenje vičnje najkoristnije i najpotribitije; kaono najljubezniviji Otac naš neće nam više suprotivnosti slat, izvan onliko i ono što podnositi moremo; a kaono sva znajući, neće nam drugo dat trpit, već ono što nam je za spasenje duševno najpotribitije i najkoristnije. — Utišen daklen budi, i pridaj se posve u prisvetu volju Božiju, ter trpeć nereci drugo neg ovo: Bože moj i sve dobro moje, ti si me iz ništa stvorio, ti si me grišna po pridragomu Sinu tvomu odkupit odredio; ti si me nedostojnog slugu tvoga do današnjeg dana u životu pridržao, da nebi tužan brez svete pokore poginuo. Ako si se daklen do danas očinski za me brinuo, ako si mi ti život i sva koja imam udilio, kako bi ja danas moje sinovsko uhvanje prama tebi gubio, kako bi ja tebi ono povratit zanikao štono sam od tebe dobio, ako bi se ja u ovoj bolesti odveć smutio, koji me samo zato bolestima pohodio, da me za vazda na nebesim prid Svetim Licem tvojim zdrava i vesela učiniš? Trpiću daklen po milosti tvojoj dragovoljno i uztrpljivo ljutu bolest moju, baš i u cvitu mladosti moje: *a*) da tebi još većma ugodim; *b*) da po njoj sve grihe moje operem, i dušu moju za uvik spasim. — Ako je moj dragi Spasitelj u najlipšoj dobi svojoj pravedan za me grišnika trpio, i najčemrniju smrt podnio, zašto bi ja krivac i grišnik bolest i smrt bižao? Ako Sveta Agata, S. Apolonia, Sveta Dorotea, Sveta Oršula i ostale mloge Svete Divice dragovoljno mladost svoju Bogu prikazale su, i još

u velikim mukam za ljubav Božiju umrle, zašto bi ja bolji se od njih držao? — Ako mlad umrem, manje grihah na duši nosim, nego da podugo živuć, i došavši u veću prigodu od grihah, dragog Boga moga većma uvridim, i dušu moju grisim ogarim! A bio mlad ili star, vazda sam Božije stvorenje, vazda sam dužnik njegov, vazda sam mu, rekoh, dušu i tilo kadli tadli vratiti dužan. Što bi mi žao bilo mladost moju ostavit, koja je ljutoj bolesti podložna, kad mi je Bog dragi moguć na nebesim drugu mladost darovat, koja nikad nikakve bolesti trpiti, nikad uvehnut nemore!!

Ostavljam lažljivi svit, a Bog mi daje za bolje društvo kore Andjeoske, kore Svetih i blaženih Duhovah, u kojim zlobe i laži neima, nego istinita i prava ljubav i slava pribiva. Daje mi Bog misto Otca, kog ostavljam, za Otca ljubeznivog sebe istog; daje mi za Majku Blaženu Divicu Mariju; daje mi za sestre i braću toliko dobrih i blaženih Duhovah nebeskih. Pokripi me dakle, o Bože primilostivi, u prisvetoj ovoj misli, i daj mi milost, da moju kršćansku dužnost svesrdno izpunim, da se čisto i pravo ispovidim, da prisveto tvoje Tilo pobožno primim, da i ostale sve kolike Svete Sakramente za ljudsko spasenje po Gospodinu Isukrstu Sinu tvomu a Spasitelju momu primim, pak da me posve pridam u prisveti naručaj tvoj, o priblagi Stvoritelju moj, i sve dobro moje!

Dovršivši ova, ili prilična s onakim bolestnikom, misnik, kako za okolostanje bolestnika bolje iznajde, nega ga posvituje ljubezno, da se nastoji najpri s Bogom pomirit po Svetoj Ispovidi, i ostalim bolestniku potribitim Svetim Sakramentim; a ostala da pridade posve u prisvetu volju Božiju, koja ništa toliko

nežudi koliko naše spasenje. — Vidili misnik, da se onaki bolestnik još malo u duši zato buni da mlad umrit mora, a on nek mu opet nastoji onu misao izbit iz glave, i volju njegovu prisvetoj volji Božijoj priklonit, iste gori navedene, ili druge koje razloge stavljajuć mu ljubezno prid oči.

§ 3.

Kod vrlo starih ljudih.

Pravo se reć običaje, da je starost gotova bolest, osobito tad ako je velika starost. Sa starim daklen ljudma valja misniku tako postupat, baš kano s običajnim bolestnicim, a kadnokad još pomljivije; jer se kod onakih ljudih nije nadat, kao kod mladih, da će se morebit sama narav po sebi pomoć, bivši kadnokad više mrtva već živa.

Došavši daklen misnik k starim bolestnicim, ima jih ljubezno odmah pozdravit, gdi je potribito, ter bolest to dopušća, malo jih razgovorit i utišit, pak tada istom kano uvižbane dobre kršćane na najpreću dužnost kršćansku, rad Svete Ispovidi i ostalih Svetih Sakramenatah istinito opomenut, neznajuć kod svoje velike starosti koliko jim časovah još dragi Bog za život poklanja.

Buduć pako da stari ljudi od svoje privelike starosti nešto malo kadkad mogu priuzeti, nek jim tu slabost župnik lipim i ugodnim načinom ovako izmaknut nastoji:

Moj dragi kršćanine, doisto dužni smo veliku starost vazda poštovat, nju kano niko dobročinstvo bo-

žanstveno motriti, i Bogu za nju zahvaljivati; ali i to dobro znamo, da što duglje čovik žive, to je većma slabostima i nevoljam podložan, i sve jednako približaje se k smrti. Star je čovik istinito došao već do onih krajevah, kojino su baš na prvim mejašim došastog života. On je istinito dosta i zla i dobra upamtio; ali je po tomu bolje promotrio, i naučio, da je sve na ovomu svitu kao kap na listu, pak baš zato sve to veće prisvetoj volji Božijoj podložan biti mora. — Živio je star čovik mlogo godinah; ali koja mu je korist od istih godinah sada, kad je to ko jedan dan, oli čas, koji će odmah proletit, a nigda više se nepovratit?

A što more kršćaninu, koji je za kraljestvo nebesko rodjen, prudit, da još 70 ili 80 godinah požive, kad u slabosti i bolesti, i u nevolji život svoj provodi; — odkud i Sveti Augustin pita sam sebe ovako: Moguli još za produgljenjem ovog trudnog života žudit? — "Ah s uzmložanjem mojih godinah uzmložaje se takodjer i brime mojih nevoljah, tegobah i prigrišenjah!" — Buduć pak da je staru čoviku tilo već posve oslabilo, a duši trulo svoje pribivalište na brže ostavit, valja da s kraljem Davidom, s Izaijom Prorokom, i s uztrpljivim Jobom ovako zavapije: "Promišljaću ti, (o Bože) sve godine moje u gorkosti duše! Gospodine nespominjaj se prigrišenjah mladosti moje!" Nek star čovik oni čas u koji će ga Bog pozvat s ovog svita sebe pokorno promotri i zavapi: "Gospodine ja čekam dok dojde promina moja; ti ćeš me pozvat, a ja ću se ozvat tvrdim uzdanjem, da ćeš me, koji sam dilo rukuh tvojih, dobrostivo primit!"

Ovim ili drugim kojim priličnim načinom oboružavši misnik starog nemoćnika, ako nebi sam zaželio

se ispoviditi, nek ga opomene, da se s Bogom po Svetoj Ispovidi promini, i ostale Svete Sakramente, koji nikomu nahudit nemogu, bogoljubno primi, pak da se posve pridade u volju Božiju, ter tako dušu svoju u sigurnost potribitu postavi, a mladjim dobar izgled od bogoljubnosti staračke dade.

Dapače nek misnik nepazi na to da su stari ljudi iz postelje, da se još bistro razgovaraju, i zato, rekoh, nek jim nekasni podilit što brže Svete Sakramente; jerbo mlogi stari ljudi tu milost od Boga imadu, ali ipak dobro osićaju, da jim je poslidnji čas primako se, i da će brže priminut. Onakim daklen i poslidnje Pomazanje, navlastito ako i sami zahtivaju, valja brez odmicanja podilit. — Ostala pak znade i onako misnik, da je osobito velika starost već ista i gotova bolest.

§ 4.

Postupanje župnika kod onih bolestnikah, kojim je se bojat brzo i lasno izać iz pameti, ili pobudalit.

Ovake bolestnike ima župnik što brže, i brez mlogog otezanja i razgovora, na primanje Svetih Sakramenatah bogoljubno pripravit, buduć da se je drugčije bojat, da će jim se kod velike bolesti ista i od sebe poslaba pamet zanit i pobunit, ter u najpotribitiji čas života, to jest na smrti, za Svete Sakramente nepodobna biti. Ako daklen spazi misnik da ovaki bolestnik još niku zeru pameti imade, i želi Svete Sakramente primit, nek ga nastoji što prija ispoviditi i pričestit,

neznajući pravo za koje još vrime more u pameli oli pri sebi bili. i ove najpotribitije Svete Sakramente pobožno primivši, pak mu posle koje svitovanje davat.

Akoli smotri, da ovaki nemoćnik neki strah na ispovid pokazuje, more mu po njegove uma bistrini i razabranosti slideću ili priličnu opomenu dati, n.p.: Moj dragi kršćanine! svakomu je čoviku, ali navlastito veliku bolestniku milost Božija posve potribita. Najbolji i najprečiji način je izgubljenu milost Božiju opet dobit, kada se čovik po Svetoj Ispovidi s Bogom pomiri. Ako je duša bolestna, oduminuće i tilu bolestnomu. Kada je duh od griha prost i slobodan; kada je u pravomu miru i zadovoljnosti duša, onda se i lik mlogo brže i lašnje tilu nalazi, bolest tira i liči, ter čovika mlogo brže ozdravlja, nego kada je čovik u duši nemiran. Znaj da su mlogo putah isti naši grisi izroditelji i uzroci naše bolesti tilesne; pak zato je baš onda i Ispovid priki i najbolji lik zdravlju tilesnomu. Kada je čovik u duši i u svisti dobro, onda i tilo oblakšicu ćuti. A valja ti i to znat, da su sve suprotivnosti i nevolje koje trpimo brez svake vridnosti kod Boga donlen, doklengod jih čovik u stanju smrtnoga griha podnosi. Bolestnik, koji je u milosti Božijoj, dvostruku korist od svoje bolesti prima. Bolest mu daje prigodu, da štogod kod Boga zasluži. Bolest mu se prima za pokoru grihah, i s toga mu da drugomu svitu vrlo koristna biva, jerbo za grihe svoje na ovom svitu Bogu s istom zadovoljit može, i da drugi svit čist prić.

Župnik nek se dobro čuva, da onake bolestnike neplaši, i u strah neugoni, stavljajuć jim prid oči n.p. oštru pravdu Božiju, strašni sud njegov, pokaranja vičnja, vatru i muke paklene, i ostala, buduć da je o-

naki bolestnik i po sebi već slab i strašiv, pak da mu se još štogod onakog kaže, odmah bi se morebit od straha izgubio i pobunio. Bolje mu je daklen, da se s onakim bolestnicim (ako to vrime i njihovi slabi razum dopušća) o milosrdju Božijemu, o zadobiću slave nebeske, o utočišću Svetih razgovara, n.p. govoreć jim: Vrlo je veliko milosrdje Božije. Bog prašća grišniku sve, i najveće grihe, samo kad jih on skrušeno i ponizno ispovidi; da je milosrdje božanstveno veće od svid dilah njegovih, i od svih i najvećih zloćah naših; da je na nebu veće veselje svrhu jednog skrušenog grišnika, nego svrhu 99 pravednih; da je Bog pripravan najvećemu zločincu, u oni isti čas u koji se on k Bogu obrati, sve njegove zloće oprostit, i opet ga u milost svoju primit: kao što je na priliku Isukrst zločinca i ubojicu i na križu skrušenog pomilovao, i slavu nebesku odmah darovao mu. Ovako će, rekoh, utišenje u bolestniku želju probudit, da će se dragovoljno na primljenje Svetih Sakramenatah pripravit, pak i u istomu svomu zanešenju baviti će se onaki bolestnik o dobroti i milosrdju božanstvenomu, o uhvanju koga nam je naš pridragi Odkupitelj od spasenja dao, kadno je rekao i na križu umirući skrušenog razbojnika za naše takodjer utišenje pomilovao.

Akoli bi onaki bolestik (kano se kadikad dogadja) Boga pogrdjivat, psovat, dvoumit, ili od svog izgubljenja i proklestva govorit, pak zatim i misnika što čim pogrdjivat počeo, neima se ispovidnik zato smućivat, ili plašit, nego kano virni vojnik Isusov slobodno u svom poslu ovako napridovat:

1.o Nek opomene okolostojeće, da se zarad toga nebune i nesmućuju, i da zato zlo nemisle i ne-

sude, jer je bolest bolestniku pamet uzbunila i pomela. A tko u mahnitosti brez pameti što čini, on to nečini svojom voljom, pak mu se nepiše u grih.

2.o Nek tada mlogo s bolestnikom negovori, jer bi to zaludni trud bio njega porad onakih ričih i rad izgubljenja pameti opominjat. Zar je bolestnik podoban razloge promotrit i razumit? Što kad bi vridan bio, nebi doisto budalasto ni govorio. Misnik će daklen dobro činit, ne samo šuteć, ter malo kad koju rič, kad se bolestnik u se povrati, izustit, nego baš ako bi vidio, da je bolestniku dosadljiv, malo se medjuto uklonit, i dok se bolestniku pamet povrati kadnokad k njemu pristupit.

3.e Povratili se bolestnik u se, nek mu tada misnik od onoga što je u bolesti svojoj činio, ili govorio, ništa nekazuje, da se nebi u sebi zastidio, i opet na koji način uzbunio; nego je uputno još većma iste okolostojeće opomenut, da od čuvenog zatapanja bolestniku ništa nenapominju. Ovo bi moglo kadnokad gdikog bolestnika u veći nemir duše bacit, i tako mu odveć naglo brez svake potribe kadikad naudit. — Pametno će misnik činit, ako samo u onakomu stanju pameti ona samo bolestniku napomene, koja se samo spasenja duševnog tiču, to jest: da se on koliko je moguće odmah čisto i pravo ispovidi, i ostale Svete Sakramente primi, i tako u milosti Božijoj dušu svoju za uvik sahrani. Ako bi nemoćnik tako za dugo u zanešenju pameti ostao, da župnik radi drugih svojih nastupajućih dužnostih razabranje njegovo dočekat nebi mogao, a nikakva očitog zlamenja od skrušenja medjuto nebi u bolestniku vidio; pametno razumivši prošasti njegov život od kućanah, i želju Svete Sakramente

u sadanjemu stanju bolesti primit, od grihah odriši ga *posve*, ili gdi bi okolostanja drugčije zahtivala *s pogodbom;* ter marediv kućanim, da kako nemoćnik u se povrati se, misnika što brže za njegovo podpuno duševno namirenje opet zovnu, medjuto misnik nek se svojoj kući poteži, i pomljivo čeka novo pozvanje k rečenomu bolestniku, ako sam nebi imao časa rad dalečine mista, ili rad drugih dužnostih, više putah njega prigledat, i razabranje njegove pameti zateć.

§ 5.

Kod bolestnika neuztrpljivog.

Neuztrpljenje more se kod bolestnika dogodit: 1.o rad neugodnog ili slabog služenja; 2.o rad toga što mu nije lašnje ili bolje; 3.e rad velike bolesti koju trpi.

1.o Ako je bolestnik neuztrpljiv rad neugodnog i poslaboga u bolesti služenja, nek mu misnik lipim načinom kaže: da on po neuztrpljivosti, i svomu nemiru, onim koji se s njim dan i noć muče dosadljiv biva, a onim koji ga morebit poslabije dvore, još većma uvridjuje i uzrok biva da mu dragovoljno neslože; a da je on uztrpljiviji, i da on s onim koji mu služe ljubeznivije postupa, dražeg srdca služili bi ga, i tako od službe nebi bio nezadovoljan. Osim toga kako je neuztrpljiv, svaki čas romza, i za svašto prigovara, daje službi zao izgled, s toga veće griši, koliko više svaki kršćanin dobar od njega dobru priliku od uztrpljenja očekivat i želit ima pravo.

2.o Ako je bolestnik neuztrpljiv - što mu se na bolje neokriće, i da se stanje njegovo neprominjuje,

more mu misnik kazal: da Gospodin Bog diže ili oblakšava onda, kada znade da je bolestniku potribito, i za spasenje vičnje koristno, a da likarim daje kripost u oni čas, u ono vrime, i na oni način, koji je svetoj volji njegovoj ugodan. Buduć daklen, da znade Bog svaki koristni način i svaki udesni čas duševnog i tilesnog našeg spasenja, a kaono dobri naš Otac s tim se doisto brine; nek daklen nemoćnik s uztrpljenjem, i s pridanjem u volju Božiju junački čeka oni čas, u koji je Gospodin odlučio doći, koji doisto zakasnit niti hoće, niti more, buduć da je kano svemoguć i mrtvo naše tilo oživit i ozdravit možan, a gdi bi baš za zakon i za nas to potribito bilo, doisto i pripravan je to učinit.

3.e Akoli je bolestnik neuztrpljiv rad velike bolesti, koju često ili brez pristanka podnosi, onda nek misnik stavi prid oči priliku Isusa, n.p. ovako govoreć: Priatelju dragi! Ja vidim i sam da ti je teško, i da veliku bolest trpiš; ali promisli, molim te, Odkupitelja tvoga u njegovim mukam; promisli dobro tko je trpio! Najpravedniji i najsvetiji. — Pak jeli grišni sluga veći od svog Gospodara? — Promisli zatim dobro što je Spasitelj u duši i u tilu trpio: da je njegovo tilo bilo nemilo vezano, nemilo izmlaćeno, nemilo trnovom krunom okrunjeno; da su njegove ruke i noge bile čavlim na križ prikovane, a tvoje su proste; tvoja glava počiva na poduzglavju, a njegova je oštrim trnjem skroz izbodena, i na tvrdo drvo križa propeta. Ako pokripljenje tražiš, što se more doniće se; a gledaj tvoj Spasitelj išće u najvišoj žedji piće, pak nitko i nehaje, nego mu za veće ruglo i muku žuč i kvasinu pit daju. Pak kako je on to sve trpio? Moj dragi!

čuo si i znaš, da je sve te muke za naše nepravde s najvećim uztrpljenjem podnio, jer kad bijaše mlaćen, trnovom krunom okrunjen, krivo na križ osudjen, i nemilo prikovan, nikomu se neopri, nego već propet moljaše Otca nebeskog za svoje ubojice i progonitelje govoreći: "Otče! oprosti jim, jer neznaju što čine„. Luc. 23. — On hoti umriti, jerbo je otčeva volja bila, i umri na drvetu križa, pak sve i svagdi pritrpi uztrpljivo i dragovoljno. A ti, moj dragi kršćanine, koji ime tvog propetog nosiš, na svaku si bolest neuztrpljiv, i u svemu nezadovoljan! A promisli nadalje za koga je Isus ova sva trpio. Za te; on je tebe više nego sebe i svoj vlastiti život ljubio; najposlidnju kap krvi dao je za te; pak da ti živeš, on je volio umrit. A ti, moj dragi, nećeš za ljubav onog tvoga Spasitelja ništa da trpiš, koji je za te tolika pravedan podnio? A promisli najposle, da neuztrpljenje i tužba bolest nesmalakšavaju, nego ju kadnokad uzmložavaju i primiču, pak hotio, nehotio, ipak trpit imaš ono, što nitko osim Boga prominut nemore. A da ti toliko trpljenje, tolika muka zaludu nebudu, tvomu božanstvenomu Odkupitelju ovako reci: Ja trpim, o pridragi Spasitelju moj! ono što sam zaslužio: ti si pak pravedan bio, i opet si još više trpio. — Gospodine, sve za ljubav tvoju! Uzmložaj, o Spasitelju pridragi! koliko hoćeš moju bolest; ali uzmložaj, molim te, u meni i tvoju milost, da ju uztrpljivo podnosim. Po tvojoj muci, o Isuse, pokripi me, da ja bolest moju uztrpljivo za pomršenje mojih grihah podnesem. S mukom si ti, o Isuse, ulizao u kraljestvo; udili i meni ovu svetu jakost, da pokripljen ovde s tobom trpim, pak da zajedno s tobom uzveličan budem u slavi tvojoj. O pri-

ljubeznivi Isuse, za ljubav tvoju želim i hoću trpit; zato sjedinjujem moju bolest s tvojom, i prikažujem ti ju kano malovridno i malocinjeno pomirenje za grihe moje. Primi milostivo ovo moje malo prikazanje!

Ovde more misnik po razliki bolestih i bolestnikah različite riči Svetog Pisma, ili Sveti Otacah, za utišenje i razgovor bolestnikah donit i prikazat, n.p.: 1.o Braćo! nečudite se na suprotivnosti, koje su vam za izkušanje (potribito ili koristno) kano da vam se štogod izvanrednog dogadja. Dapače radujte se koliko god putah s Isukrstom trpite, jerbo ćete se veselit i radovat kad vam svoju slavu ukaže. — Petr. 4.

2.o Tuga koja nas ovdi obrvat običaje, u času prolazi i lahko se more podnit, ali nam brez mire vikovite slave obilnost. — 1. Cor. 4.

3.e Pritrpi ono što ti Bog pripusti, sjedini se s njim i budi uztrpljiv, da život tvoj obiluje u čas poslidnji. — Eccle. 2. 3.

4.o Vatra kuša zlato i srebro, a nevolje kušaju čovika, koji je Bogu ugodan. — Eccl. 2. 3.

5.o Sveti Augustin veli: Gospodine! Ovde žeži, ovde sici, ovde peci, samo oprosti za vazda.

Vidiš, moj dragi N., da te i nauk Isusov, izgled koliko njegov, toliko i Svetih njegovih, očito uči da ako spasen ter s Isusom i njegovim Svetim za uvik proslavljen bit želiš, samnom zajedno na ovomu svitu podnosit uztrpljivo usilovani smo! A promisli, da bolesti ovog svita, makar najveće bile, opet kadli tadli pristat imadu, ali kod svega toga valja često uzdahnut k Bogu, da nas samo od bolesti vičnje sačuva, koja nikada svrhe neima, i koja nikad pristat neće.

Za utišenje i likariju u tvojoj bolesti obrati se

k Otcu milosrdja i moli ga ponizno i pouzdano, da ti dade oblakšicu i milost, da ono što ti je on za spasenje vičnje poslao, dragovoljno ovde podnosit moreš. Akoli te baš odmah nebi ni uslišao, a ti s pridragim Spasiteljom ovako zavapij: Otče, ako je tvoja volja od mene ovu muku odaleči; ali ne kako ja hoću da bude, nego kako je tebi drago. Udili mi, prosim, barem milost tvoju, da volju moju vazda sjedinjujem s tvojom voljom, i da te po slabosti mojoj brez uztrpljenja kakogod neuvridim, ugasi i utuši svako moje neuztrpljenje.

Ovim ili priličnim načinom nek misnik razgovori bolestnika ljubezno, i posve uztrpljivo, da baš ondi, gdi bi mu imao živu priliku uztrpljenja dati, nebi probudio na veće neuztrpljenje; zatim neka ga posvituje na primanje Svetih Sakramenatah, ako jih do ovog časa nije primio, i podilivši mu svaka, ako bolest dopušća, nek izmoli s bolestnikom Dila Vire, Uhvanja i Ljubavi, pak, davši mu poljubit priliku Isusovu, rastane se s bolestnikom.

§ 6.

Kod bolestnika, koji je strašiv, bojazan i sumoran.

Kada misnik dojde k bolestniku koji je u nikoj duševnoj pometnji, nek najpri promotri odkud ova pometnja i bojazljivost duševna dolazi, n.p. dolazili ova bojazljivost i sumornost od straha nastupljajuće smrti, ili od male vire i sumlje od milosrdja Božijeg, da pravo vrilo poznavši i uzroke sumornosti, more jim tada pri-

stojni lik nać, i tako mlogovrstnoj rani podobne zavoje udarit, to jest nemoćnika razlogom dovest, da volju svoju pridade posve u volju Božiju, i svako odredjenje Božije dragovoljno brez svakog priodvišnog straha i sumornosti primi. Umitan daklen pastir kod ovakih bolestnikah samo one riči i ponukovanja govorit more, koja promotri da su toliko stanju razuma, koliko takodjer stanju takog bolestnika ni u čemu odveć nedosadna, i da ga brezposlenim i nekoristnim svojim razgovorim odveć nemori.

Ako je ovaka pometnja od straha približajuće se smrti, nek misnik za utišenje i razgovor bolestnika samo ono iznajde, i stavi mu prid oči, što rečenoj bolesti priki je lik, izvan da baš isti bolestnik poduglje utišenje i sam nebi potribovao, ili zahtivao. More mu pak slideća utišenja sva redom, ili samo gdikoja na pamet donit i napomenut:

Moj dragi, istina je, da nam se smrt na dvi ruke strašna i gorka vidi; jer ili ju promišljali kaono naravno zlo, gdi se duša razdiljuje s tilom, ili ju razmislili kaono zlo naše veliko, gdino čovik umirajući radi svojih dilah oštri sud Božiji čeka, vazda nam po naravnoj našoj slabosti neki strah prinosi. Ali kad mi tu stvar kršćanskim pogledamo okom, drugčije nam ona lice pokazuje, i tada nam smrt ni pojedan način nije tako strašna, kao što mislimo. — Ova u obće rekavši, lasno će spazit pomljivi župnik, odklen svoj ostali razgovor započet i proslidit ima.

Ako bi se bolestnik smrti plašio kano zla naravnog gdino se duša s tilom dili, nek promisli:

1. Da nije on sam ovomu zlu podložan, nego sve pleme ljudsko.

2. Na svitu uvik ostat i živit po naravi nitko nemore; nek se daklen neboji jedan put poć onim putem, kud svi imamo jednoč proć.

3. Sam je Bog po naravi svojoj bivstveno neprominljiv; mi daklen bivši svi prominljivi, što bi se odveć bojali onoga, što nam je u naravi grišnoj, i što je rad griha naših prvih roditeljah s nama se rodilo?

4. Isus je, Sin Boga živog, za nas čovikom postavši, na križu gorku smrt podnio, a mi na našoj postelji, i barem brez one pogrde i privelike muke, koju je Sin Božiji za nas pravedan umiruć podnosio, umiremo.

5. Kako se je duša po providjenju Božijemu s tilom združila i sastala, tako će se i po providjenju Božijemu lipo rastati. Bog je uvik i svagdi s nami, samo ako ga ponizno zazivamo.

6. Svako stvorenje teži k svomu cilju, i k mistu svoga pokoja. Svi bolestnici žele zdravlje, svaki rob uzdiše za slobodom; svi putujući na moru vesele se kad brig ugledaju, kraj vode i zavitarje, gdi se neimaju bojat pogibljivih valovah morskih. Tko bi se daklen odveć smrti plašio, kad nas smrt vodi k našemu cilju, k našemu željnom pokoju, k našemu zdravlju vičnjemu, i k zavitarju sigurnog našeg života, gdino svaka oluja i strah od pogibili nesritne smrti i izgubljenja sasvim pristaje?

7. Svako putovanje ima dva cilja ili kraja: jedan putujući ostavljamo, a k drugomu prispivamo. Umirajući kano putnici šta oli koji kraj ostavljamo na ovom svitu? Ostavljamo križ, nevolje, omraze, nemir, ubožtvo, bolesti, progonstva. A komu kraju dolazimo posli smrti? U veselje, u mir, u pokoj, u zadovoljnost, u svaku sigurnost od nevolje, u poštenje, u vičnju

slavu. Zato reče Sveti Augustin: O kolika će bit ono srića, gdi se čovik nikakva zla neima bojat, a svako dobro more imat, gdino ćemo se samo o hvalam Božijim zabavljat, koji će sve u svemu bit! — Lib. 22 de Civ. Dei.

8. Moj dragi kršćanine! smrt tebi se čini strahovita; a zar neznaš, da po smrti neumrli postaješ, da ćeš u Boga sve nać što uhvaš i želiš, pak da ništa neće bit šta bi se bojao?

9. Trgovac se veseli kad s ladjom svojom kraju oli k brigu stigne, jedan put oslobodivši se morske pogibili. A što smo mi drugo na svitu nego trgovci, koji trgujemo na ovom svitu s onom jasprom, koju nam je Bog, za blaženstva vičnjeg trgovinu dao? Umirajuć daklen uklanjamo se od svih valovah svake pogibili svitovnje, koja nam se našoj vikovitoj srići suprotivi i priti, i dopiremo u sigurno zavitarje blažene vikovičnosti, u kojoj u Bogu vazda počivamo.

10. Tvoj strah smrti, moj dragi kršćanine! protivan je svetoj viri, koju ispovidaš, protiva uhvanju koga ti u Boga, koji varat nemore imat moraš stalno, protiva ljubavi kojom si kano kršćanin dužan Boga svrhu svake stvari ljubit. Tko će trepit i žalostit se, već oni, koji niti vire, niti uhvanja ima? Oni se samo smrti boji, koji neće da idje k Isukrstu; samo oni neće da idje k Isukrstu, koji neviruje, da posli smrti počimlje s Isukrstom kraljevat, veli S. Ciprian. — Lib. de immortalitate.

11. Mi se samo onog zla bojimo, koje prid očima imamo. Ako je daklen smrt tako zlo, zašto se mladi ljudi neboje starosti? zaštoli žele ostarit — znavši da je starost blizu smrti? i da u starosti nikakvim na-

činom uteć nemoremo? Ako bi se daklen smrti bojat imali, zašto bi ono želili, što nas bliže k smrti privodi? I opet svi ljudi ostarit žele, dapače vrlo ostarit! Svi ljudi jedan put usilovani su umriti; sam je Bog vrime odlučio, koliko ima čovik živit. — Kad poslidnji čas dojde, neima pomoći, ima se umrit. Kršćanin mora iz potribe kripost, a iz dužnosti zahvalnost ukazat, i zato nas Sveti Ivan Zlatousnik ovako svituje govoreć: Smrt je kamata, koju po grihu pokvarena naša narav platit ima. — Dajmo daklen Bogu dragovoljno ono, štono i onako za nevolju dat imamo. Učinimo Bogu poklon s onim što mu i onako platit dužni smo.

12. Svaki dan, veli Sveti Ciprian, molimo se Bogu, da bude volja njegova, pad da nas s ovog svita k sebi pozove, onda nam se nemili njega poslušat. Suprotivimo se, nećkamo se, već silom idjemo s ovog svita, pak opet želimo, da nas nadari oni, komu protiva našoj volji ići usilovani smo. Zašto molimo *pridji kraljestvo tvoje*, kad volimo na zemlji živit, nego na nebu uvik sritni i blaženi biti?

13. Sveti nas Brnardo uči, da kad ovako smrt promotrit imamo, žasto tako vrlo želimo živit? Što dalje živemo, to više grišimo; što je duglji život, to je veća krivica. Stid me je živit, jer malo u dobru napridujem, strah me je umrit, jer nisam pripravan; al opet volim, pridavši se u milosrdje Božije, umriti, nego li druge zlim izgledom na zlo navodit.

14. Vira nas uči, da su nebeska neizkazana, i svrhu svakog pomišljenja ljudske pameti uzvišena dobra za nas pripravljena; kako smo nesmotreni, ako u svako trenuće oka našeg života na dobra vičnja negledamo?

15. U vikovito blaženstvo virovat, a bojat se k njemu poć, kakva je to vira? Zato veli Sveti Augustin: Ljudi koji neviruju u život vičnji, živu u razkošju, a umiraju u žalosti; kršćanin pak, virujuć doć u slavu nebesku, žalostno žive, ali radostno umire.

16. Ako smrt promišljamo kao ljudi, nahodimo doisto, da je ona dospitak žalostih i straha; akoli ju okom vire kao kršćani promotrimo, tad je dan smrti za nas dan uskrsnuća, dan veselja, dan pridobića, veli S. Bernardin.

17. Stanje pravog kršćanina kad mu se smrt približaje, ima tako puno veselja bit, baš kao onog, koji, sideć u tavnici, čuje gdi se vrata otvoraju, i veseli se, da će izbavljen bit iz tminah i oprošćen od verugah, opet željnu svitlost i slobodu uživat. Što ostavlja čovik kad umire? Jedan svit neharni, svit koji vrlo često svoje virne službenike zlo plaća. On ostavlja zemlju, u kojoj nezadovoljnost, tugah i nevoljah hiljadu pribiva. A kud dopire kršćanin posli smrti? U svoju domovinu, u svoju baštinu, gdino je mir i veselje, gdino on sa svojim dragim Bogom, s najvećim i neizrečenim dobrom uvik žive. Kako daklen more promišljanje smrti jednog pravog kršćanina smutit, buduć ona jedan jedini put, kojim k Bogu dolazi; kako, rekoh, ova more njega ožalostit i uplašit? Gdi ti je vira? Pravo je kazao Tertulian: "Što od straha izbavlja, onoga se strašit neimamo uzroka„. Pokloni, moj dragi, Gospodinu tvoj život za tvoje grihe, smrt bo je, veli S. Augustin, biva po naravnom zakonu pokaranje griha, po pravdi milosrdja obratila se je u likariju griha. A S. Ambroža govori: Bog je dopustio, da smrt dojde, da po njoj krivica dovrši. Ako daklen svojski razmisliš, vidićeš da smrt nije svrha života, već svrha griha.

S ovim ili priličnim razgovorim nek misnik nastoji bolestniku poveći barem strah rad približajuće se smrti smalakšat, i kršćansko dragovoljno pridanje u volju Božiju na misto straha u srdce mu usadit, da ono što smo po grihu zaslužili, i što nas rad toga sve kolike čeka, dragovoljno iz ruke Božije primimo.

Akoli bolestnik na ova misniku odgovori, da se on neboji toliko smrti, koliko se boji oštrog suda Božijega; ili ako mu rekne, da bi on rad miran i brez svake brige umrit, samo da znade, i da osiguran bude, da će u milosti Božijoj priminuti, tada na prvi njegov odgovor ovo nek mu misnik rekne: Ako je oštar sud Božiji, i njegovo je milosrdje neizmirno i svrhu svih dilah njegovih; akoli je strah suda velik, a ono je uhvanje od privelikog pomilovanja Božijeg još veće i kripkije, osobito ondi gdi nas Sveto Pismo očito uči, da Bog hoće i želi, da svi ljudi spaseni budu. —Timoth. 2, 4. — Put je daklen skrušenja svakomu otvoren, buduć da nas Bog na isto skrušenje svagdi poziva, pak po njemu i po milosti svojoj gotovo uhvanje spasenja daje; visi daklen od naše volje, samo ako hoćemo, da se iz sveg srdca za grihe skrušimo. Ako je razbojnika Isus skrušenog pomilovao, zar i nami onako skrušenim istu sigurnost blaženog života nebi mogao dat, koji smo istom krvju odkupljeni?

Da Bog pak istinito želi i hoće da se svaki čovik spasi, iz toga je zadosta poznato, jerbo je *a)* on to nama očitovao; *b)* to isto po muki Sina svog za sve kolike ljude pritrpljenoj obilno pokazao i potvrdio. A zašto bi on pod izgubljenje vičnjeg spasenja zapovidio, da se mi nesamo uzdamo, da ćemo se spasit, samo ako i mi s naše strane nepomanjkamo, nego što

smo s pomoću njegovom da dilujemo? Zar nije i nami kraljestvo nebesko pridragi Isus svojom krvju zaslužio, i kupio? Zar on to islo nije nami grišnikom više putah obećao, a osobito kad je rekao: "Nisam došao spasit pravedne, nego grišnike. Netriba zdravim likar, nego bolestnim; veće će veselje bit na nebu svrhu jednog grišnika pokoru činećeg, već svrhu 99 pravednih, kojim netreba pokore." Zašto se daklen kod tolikog obećanja Božijeg tako plašiš i smućuješ, moj dragi kršćanine? Zašto i kako smiš dvoumit od dobrote Božije, kojano je veća od svih zloćah naših? A zar nas Bog istiniti more privarit?

Ti imaš tri uzroka i temelja uzdat 'se, da ćeš spasen biti. *Prvi* je očinsko providjenje Božije; *drugi* neizmirno milosrdje Božije; *treći* primudro i dobrostivo svemogućstvo Božije. *a)* Providjenje Božije sa svakim čovikom brine se, ter spravlja sve moguće načine, i sve pute otvora, koji nas vode na spasenje naše. *b*) Milosrdje se božanstveno brine, kako će sve prigode i načine spasenja na tvoje sahranjenje obratiti. *c*) Svemogućstvo božanstveno sve zaprike, koje bi nas na putu spasenja mogle pomest, svladat more i znade, a bivši Bog neizmirne dobrote, doisto svladaće.

Imaš daklen od strane Božije svaku sigurnost i obećanje njegove svete volje, da se on brine, da nastoji, da baš može i hoće pomoć one koji se u njega uhvaju, pomilovat i spasit. — Kako se daklen od strane Božije moreš oštrog suda njegova bojat, kad ti je baš on isti zato Sina svog u zalog dao, i kaono za istinitog Jamca tvog spasenja stavio? Baci oči tvoje na Propeće, i doisto će u srdce tvoje ovi vapaj stupit: Ah Gospodine! da si ti hotio mene odbacit i pustit, da

se izgubim, nebi se ti za me na križ dao propet. A da me n'si vrlo ljubio, nebi se ni na smrt pridao! Moju siromašnu dušu, moje spasenje, moju vikovičnost pridajem u ruke tvoje, i u tvoje iz ljubavi rad mene otvoreno srdce sve uhvanje postavljam.

Na *drugo:* Ako bolestnik rekne, da je siguran od milosti Božije, da nebi žalio umriti, nek mu misnik ljubezno nadostavi: Dragi kršćanine, da ti imaš u rukam veću sigurnost od tog, tada nebi ima nikakva uhvanja; a to je baš osobita i poglavita kršćanska kripost, uhvati se rad neprocinjene muke Isusove u neizmirno milosrdje Božije, rad privirnog obećanja, da će nam Bog dati oproštenje grihah naših.

Uzdaj se u Boga i nećeš se smutit. Pokloni mu vrimeniti život, a on će ti zato blaženu vikovičnost dati. Sad misli, nasloni se na njega, i stanovito se uzdaj u njega, a on će na čas tvoje smrti za te misliti, i tvoj Spasitelj biti. On ti sam more milost, da ostaneš do svrhe u njegovoj milosti, darovat. Sve brige, vas nemir, vas strah, kog trpiš i ćutiš, nepomažu ti za spasenje ništa; ali uhvanje, molitva, uztrpljenje, odrečenje svoje volje, i pridanje iste u volju Božiju, to čini, da ćemo od Boga sve zadobit štogod se zadobit može. Velik je strah smrti, ljubavi takodjer suprotivan: ljubav prava Božija svaki strah suvišni iz srdca na dvor goni, izgoni iz čovika svaku neurednu bojaz. Tko Boga istinito i pravo ljubi, oni neima druge veće želje, nego k Bogu doć, i s njime sjedinjen biti. Kako daklen more oni reć, *da on Boga ljubi*, koji toliku protivnost osića u sebi onamo poć gdi se rad lica Božijega veseli? Kako more oni reć, *da on ljubi Boga*, koji se njegovoj svetoj volji božanstvenoj iz sveg srdca neće da

pridade? Sin je Božiji svoj život za te, dragi kršćanine, dao, i ti si mu daklen dužan tvoj život vratit i prikazat. Ljubav božanstvenog Spasitelja siluje te da i ti njega ljubiš kako je on tebe ljubio. On je iz ljubavi prama tebi umro, a kad je on za te, i ti moraš iz ljubavi zanj umriti. Ova daklen nek bude tvoja srčana želja: Bože moj! Gospodine moj! što znam i mogu, za tolike milosti, i tolika dobročinstva, tebi za dar prikazat? Kako bi ti mogao sve izplatit i vratiti? Ah! ništa neimam drugo, nego samo ovi nevoljni život, koga sam već hiljadu putah zaslužio izgubit. Tvoj je, jerbo sam ga od tebe i dobio, a to je još jedino što ti mogu dati. Dostoj se daklen, o Bože moj i Gospodine moj! ovi dar od mene milostivo primit. Ti si rekao: da neima veće ljubavi, nego kad život za onog dademo, koga ljubimo. Tebi ga daklen prikazujem za posvetilište pomirenja, i zahvalnosti! Primi dobri Otče! Ja združujem moju smrt sa smrti tvog dragog Sina, mog Odkupitelja Gospodina Isukrsta, i vapijem k tebi s onom istom pripravom, s kojom je i on vapio govoreći: Otče! budi volja tvoja. Dapače ja umirem sa svom zadovoljnošću, jerbo ti tako hoćeš, da umrem. Želim daklen umriti za pomršenje mojih mlogih i različitih grihah, i za zahvalnost neizmirnih dobarah, koja si mi ovde poklonio, i koja ćeš mi, kakono se uzdano nadam, u slavi vičnjoj poklonit. —

Akoli je morebit koji veliki uzrok ovog straha i plašenja smrti, da n.p. rad toga bolestnik o milosrdju božanstvenomu sumlji, i n.p. misli, da je sad pokora kasna; ima ga misnik opet lipim načinom s onim ričma Svetog Pisma svitovat, koje ukazuju, da je milosrdje božanstveno u svaka doba, u svaki čas, makar

on poslidnji bio, sklono očinski pomilovat i primit grišnika, samo ako se grišnik iz svega srdca za svoje grihe skruši, i Boga za milosrdje pomoli. N.p.: Ti sumljiš morebit, kršćanine! od neizmirnog milosrdja božanstvenog radi toga, da si Boga mlogo putah i velikim grisim uvridio, a nisi dosad morebiti dostojne pokore za grihe izvršio? O moj dragi, nemoj zato još ni sad dvoumit, jerbo bi tada istom Boga najvećma na srdžbu probudio. Spomeni se da je lupež i na križu odmah pomilovan bio, kako se je k Spasitelju pravim i skrušenim srdcem obratio i zamolio ga, da ga se spomene u kraljestvu svomu. Spomeni se da je pisano: da u koji se čas grišnik k Bogu obrati, i ponizno ga za pomilovanje zamoli, da je, rekoh, u oni isti čas Bog pripravan i najvećega grišnika uslišat i pomilovat ga; buduć da je veće milosrdje njegovo, nego svi grisi naši. Spomeni se sina razasipaoca, koji razpuškaravši sva dobra, povrati se skrušen i pokoran u dvor otca svog i najde milosrdje.

A za koga je Sin Božiji umro na drvetu križa, ako nije za grišnike; a koga će opet oprat Krv njegova, ako neće grihe naše? A s kim je Isus i živuć obćio nego s grišnicim, tražeć jih svakim načinom ganut na skrušenje i pokoru? Odkud i veli S. Ivan pouzdano: "Krv njegova (Isusova) čisti nas od svakog griha„. A slušaj opet kako nas Bog baš prizivlje k sebi govoreć: "Obratite se k meni, i ja ću se obratit k vama; obratite se i činite pokoru za vaše zloće, pak vam neće vaša nepravda na izgubljenje biti; ja neću smrt umirajućeg, nego hoću da se obrati i da žive„. — Ezech. 18. 30-32.

Ali ovi pridobrostivi Bog nezove te samo s ovim

ričma na pokoru i skrušenje; nego ti još obećaje povrh toga oprošćenje grihah s ovim ričma, govoreći: Neću se nikakvih grišnih zloćah spomenut, ako se grišnik pokaje, i pokoru učini. Velik je uzrok zarad koga to Bog čini: Zar ti misliš — veli: da je meni smrt grišnika ugodna i draga? Nije! Neću smrti grišnika, nego hoću da se obrati i da žive. — Ezech. 1. — Ali ni ovo nebi dosti, nego još da milosrdni Otac našu slabost ozdravi i objača, on se povrh toga i zakleo životom svojim govoreć: Ta ako sam živ, veli Gospodin, neću smrti grišničke, nego hoću da se vrati zločinac s puta svog opakog i da žive. — Ezech. 33. — Vidiš, dragi, pričudnovatu dobrotu Božiju i providjenje njegovo, gdi ti on još sa zakletvom obećaje, da ćeš živit, samo ako se skrušiš, i kajući se iz sveg srdca za grihe k njemu se za milosrdje utečeš. Neboj se daklen i neplaši se množine i veličine tvojih grihah kod onakog milostivog Otca! Oh koliko je veliko milosrdje Gospodinovo, koliko je velika srića onih, koji se k njemu obrate! — Eccl. 17.

Pogledaj, dragi, Isusa na križu visećega, na tvog milostivog Odkupitelja. Promotri što ti vridiš, i kolike je cine duša tvoja? Ti vridiš i valjaš onliko, koliko krv i život Sina Božijega čovikom učinjena, koji je za te umro, i koji je uvik pripravan i na križu visećeg zločinca i grišnika pravo skrušenog pomilovat, i grihe mu oprostit. Nek su tvoji grisi i veliki; ali ipak još veće je milosrdje Božije, koje nadilazi sva pričudnovata dila njegova. — Gledaj (ukaže mu Propeće Isusovo) kako je Isus glavu svoju prignuo, da te poljubi za zlamenje od pomirenja s tobom; pristupi k njemu brez ikakva straha. Usta su mu još zatvorena da

neizusti protiva tebi osudu vičnju, a srdce mu je na ljubav otvoreno i pripravno. Uhvaj, dragi, i baš uzdaj se u Isusa. Umro je da te odkupi; uhvanje tvoje neće ti na sramotu i na izgubljenje biti.

Ovi dobri pastir, pun ljubavi dušah naših, uze i uprti na ramena svoja izgubljenu ovčicu, kad ju bavljajuć izvan ostalog stada najde, i donese ju medju ostale ovce.. On isti primi, zagrli, poljubi, i novom haljinom zaodi izgubljenog sina, kada se skrušen k njemu povrati. — Mandalinu, koja mu prid noge pouzdano pade, nije odbacio, već joj milostivo primljenoj, i radi velike ljubavi pohvaljenoj, grihe oprostio. Ženu u priljubodinstvu uhićenu od smrti oslobodio je. Milostivo je Petra pogledao, koji ga je malo prija zanikao. Ubojici je na križu oprostio, i obećao mu raj; za svoje je vlastite ubojice i na križu Boga molio. Na ovakoga se priatelja slobodno nasloni. Uhvaj i baš se uzdaj u njega, on bo prima grišnike i s njima blaguje; ali samo one koji ga skrušeno želiše i primiše u kuću svoju. — Jer oni koji je došao grišnike, a ne pravedne zvati; oni, koji je došao za grišnike, a ne za pravedne trpiti; oni, rekoh, Spasitelj i Odkupitelj naš, neće doisto odbacit, ni ostavit grišnika, samo ako se grišnik svesrdno i pouzdano k njemu obrati, i skrušeno ga za oprošćenje grihah zamoli. Da je on htio tebe odbacil, koliko je putah mogao dosad to već učinit! Ali buduć da on to nije učinio, imaš daklen odtud pripoznat pravu njegovu želju i volju da se skrušiš, i da se skrušen i pokoran spasiš. Daklen samo u tebi stoji, da po njegovoj svetoj volji činiš, i da ovu priveliku milost njegovu sada upotribiš, ako želiš i hoćeš za vazda spasen i blažen biti. Jer te je doisto

Bog brez tebe stvorio; al te brez tebe ne da spasi, nego čeka da se skrušiš, da se pokoriš, i da priporznaš priveliko milosrdje njegovo. I s ovim su putem samo svi grišnici u stanje pomilovanja Božijeg dolazili.

Akoli bi bolestnik misniku rekao: Sramota i ruglo mojih grihah vrca mi se sve prid očima — u cilomu životu momu nisam nikad prave pokore činio, pak kako bi ju sada na jedan put mogao za tolike grihe izvršit? Sad je već daklen kasno, a morebit da taka pokora nebi ni bila Bogu ugodna, pak kako bi ju sada činio, i kako nebi od mog spasenja sumljio! — ima ga misnik slidećim razgovorit i podpomoć.

Nije, dragi, ni zloće ni rugla na svitu, koga neprocinjena Krv Isusova, za grišnike prolivena, oprat nebi mogla, kad bi se grišnik samo skrušeno u nju pouzdao. A to je pak posve naravno, da ti se baš sad na čas smrti svi grisi prid očima vrcaju, i njeku priveliku sramotu prikazuju; i to je zato: *a*) jerbo ti je pamet sada bistrija i razabranija, ter bolje poznaje i razabire dobro od zla, nego prije dok je u stvari svitovnje zadubla se bila; a *b*) po tomu te morebit i providjenje božanstveno na skrušenje što hitrije i pravu pokoru ponukuje, da nebi u nepokornosti nesritno priminuo. — Akoli je ta ružna prikaza od griha (pripušćanjem Božijim) baš i od vraga, a ono znaj, da te on po tomu traži smutit, i po nesritnoj sumlji od Boga i spasenja tvoga odvratit; ti pak baš sad oprezan budi, ter mu se opri i reci: Nećeš me privarit, nećeš nepriatelju duše moje! Neću nikad gubit uhvanja u dobroti i milosrdju božanstvenomu, koje je veće nego sve nepravde i opačine svega svita.

Što ti se pak čini, da je kasno činit pokoru, i tu te ili tvoja slabost, ili nepriatelj pakleni privarit nastoji. Doklengod milostivi Bog čoviku prigodu daje skrušenja i pokore! Spomeni se, molim te, da je razbojnika Dizmu jedno pravo i skrušeno uzdahnuće k Spasitelju sritna i blažena za ùvik učinilo. Istina je da mi na čas smrti, kao na pola mrtvi i bolestni, nemoremo pravdi Božijoj onako i onliko, koliko bi dužni bili za naše grihe zadovoljit; al ti ipak znat valja, da i pridobrostivi Bog neišće i neiztražuje od nevoljnog grišnika više, nego on učinit more. Ako daklen nemoreš učinit onliko koliko si dužan, a ti učini za sada onliko koliko moreš: skruši se n.p. iz svega srdca tvoga za grihe tvoje, pokaj se za njih iz ljubavi prama Bogu, i moli ga, da ti se smiluje i oprosti sve nepravde tvoje, a osobito zato, da si dosad kasnio za grihe tvoje činit pokoru, uzdaj se i nasloni se na Boga, podloži se svetoj volji njegovoj u svemu što je on naredio da svrhu tebe dojde, primi dragovoljno smrt iz ruke Božije, sjedinivši ju sa smrću tvog pridragog Spasitelja. Ovo je za sada najveća pokora, kojoj se ništa prilikovat nemore; a za koju ti pridobrostivi Bog i vrime i prigodu (davši u bolesti misnika) poklanja. Nije daklen, nije kasno i nemoguće taku barem pokoru učinit; a ostala će krv i muka primilostivog našega Spasitelja namirit i nadopunit.

Spomeni se, da ona žena, koja jedini i najposlidnji novčić u crkvenu milošću baci, bi od Isusa većma pohvaljena, nego oholi Farizei i Pisaoci, koji šakom u crkvu davaše. *Marc. 12. 40.* — Negleda Bog uvik na mložinu naših dobrih dilah, nego i na srdce s kojim jih izvršujemo. Jedan skrušeni vapaj i uzdahnuće grišnika

pokornog iz pravog srdca Bogu učinjen veće je više putah cine, nego kadikad mloge godine pokore, koja iz pravog i čistog srdca neizhodi. Od života svog većeg dobra čovik neima. Tko daklen svoj život na misto pokore dragovoljno Bogu prikaže, oni prikaže sve štogod ima, i to mu čini njegovu smrt skrušenu i blaženu.

Vidiš daklen, moj dragi, kakvo i koje utišenje ima kršćanin čovik i na smrti! Jer kud će veća milost čoviku grišniku, nego kada na smrtnoj postelji, gdino se inačija pokora činit nemože, po pravoj i skrušenoj Ispovidi pravdi Božijoj zadovoljit se more, i uhvanje pouzdano tvoje spasenja u Otca rad milosrdja stalno postavlja! Gdino je svaki čas života, čas je takodjer skrušenja i pomilovanja. Čujder i pazi što od tog Sveti Otci govore: Moremo broj i veličinu grihah naših izmirit; ali je milosrdje Božije neizmirno, koje je uvik i svaki čas pripravno primit pravo skrušenog grišnika, kakono to isto i Duh Sveti po Proroku izusti ovako: Dok si se obratio bićeš spasen.

Nijedna pokora nije kasna, samo ako je istinita i prava. Niti težina grihah, niti kratkoća vrimena, niti skrajnost časa diže grišniku oprošćenje, samo ako je u njemu pravo skrušenje, veli S. Ciprian. Nek nedvoumi zločinac rad mložine svojih zloćah. Znamo da smo velikom cinom, to jest krvju božanstvenog Odkupitelja, odkupljeni. Što će ti manje dati, kad je sebe istog za te dao? Od onog sumljiš, da ti neće poklonit život, koji je dopustio, da dionik budeš njegove smrti? O Bože moj! ti si Stvoritelj svijuh stvarih, ti si čudnovat u svemu; ali opet ništa većeg nenalazim, ništa čudnovatijeg od tvog milosrdja. Ti nepogrdjuješ nikog, neodbacuješ nikoga, nemrziš ni na koga, nego

samo na onoga, koji je budalasto te zabacio i na te mrzi. Ali kajeli se grišnik, a ti mu prašćaš; povraćali se k tebi, a ti ga primaš, veli S. Augustin.

Pak ako tko i cilu pokoru neučini, opet Bog nemrzi ni na kratku i raztrkanu pokoru. Jedna daklen pokora samo od trenutka oka pere sve grihe života, veli Zlatoustnik.

Vidiš, dragi! kako krivo sudiš misleć, da ti je već kasno pokoru činit. Plaši te morebit skupljenje i promišljanje tvojih grihah? Znaj priatelju! da skrušena Ispovid netraži više, nego samo duševnu pomnju. Kripost Ispovidi nestoji toliko u razabranju i prikazivanju grihah, koliko u skrušenoj žalosti i mržnji učinjenih grihah. Pak da nebi baš i sigurno znao, da je Bog tvoju pokoru primio, ipak imaš mi dopustit, da je uvik bolje i sigurnije pokoru činit, negoli brez pokore umriti. Čini daklen što za sad moreš, a drugo pripusti i nasloni na milosrdje božanstveno, i dosta ćeš sritno umrit.

§ 7.

Kod bolestnika, koji se plaši pogleda misničkog.

Imade bolestnikah, koji se, kad ugledaju dolazećeg misnika, odmah odveć priplaše, i misle da kad misnik dojde, već sigurno ni smrt nije daleko.

Ovakim se ima misnik veselim licem i posve ljubezan ukazat. — Došavši daklen takim bolestnicim, nek jih najpri ljubezno zapita od stanja bolesti, ter primivši od njih odgovor, more jim tiho reć: da bolest

nije uvik zlamenje istinite smrti, nego mlogo putah samo božanstveno pokušanje našeg uztrpljenja i ostalih kripostih; da misnik nedolazi k bolestniku kano glasonoša smrti, nego kano duševni pastir misto Isukrsta, da se za bolestnika Bogu moli, da ga u bolesti razgovori, da mu, ako bolestnik hotit bude, kano dobrom kršćaninu Svete Sakramente podili, da ga u njegovoj nevolji otčinski utiši, da ga na uztrpljenje, koje je svakomu čoviku za spasenje vičnje potribito, ponukuje, i da ga protiva svakomu vražijemu nasrtanju pokripi i oruža. Što ako dragovoljno nemoćnik primi i svitovanje misničko posluša, nadat se je, da će prija ozdravit, jer kad je duša čovičanska čista i vesela, onda i tilu prija odumine.

Bog je dobar i moguć, on će navlastito poniznu misničku molitvu uslišat, ter ako bolestnik svoje uhvanje u dobrotu i svemogućstvo Božije pouzdano postavi, bolestnika će takodjer brzo i na život pokripit.

Vira čovika spasena čini; a misnik što je drugo, nego naučitelj Svete Vire i razdilitelj Svetih Sakramenatah, koji nas posvećuju i kripe navlastito na život vičnji? Ono pak što je Bog za naše spasenje naredio i ostavio, misnik je dužan i zdravim i bolestnim takodjer podiliti.

Dragi kršćanine! ti se morebit misnika malo plašiš, kano da ti je misnik na neko ožalošćenje tila ili duše u kuću došao! Al te u ime Spasitelja tvoga opominjem, i molim, da svaki strah od srdca odbaciš. Jer ako tilesnog likara bolestnik rada dočeka, zašto bi se od duhovnog likara plašio, koji baš u ime Isusovo dolazi?

A zar ti duša, oni neumrli duh, nije mlogo više

vridnija, nego gnjilo tilo, koje će kadli tadli imat umrit i sagnjit?

Imam ti kazat, dragi, još i to, da duhovni lik, kao i tilesni, smrt sa sobom nenosi, da pače duhovni je lik i tilu koristan, jer kad je mirna duša i utišenjem napunjeno srdce, onda isto tilo niko pokripljenje i mir osića, i bolje ga se tilesne likarije primaju.

Duša se po Sakramentu pokore tiši i u miru ostaje, koja po sebi od strašnog suda Božijeg drhće. U Svetomu Pričešćenju prima bolestnik Isukrsta, koji je vrilo svih milostih. Ti, dragi, nećeš ni pomislit, da će ti tvoj Stvoritelj i Odkupitelj Gospodin Isukrst po svomu misniku i po Svetim Sakramentim smrt uzrokovat, koji je ne samo tolike bolestnike ozdravio, nego mloge i mrtve uskrisio.

Svaki dobri kršćanin, kako se razboli, zove k sebi misnika, da ga razgovori, da ga utiši, i s Bogom opet u priateljstvo stavi; pak zašto bi se ti misnika plašio, koji ti je na pomoć od Boga poslan, i koga dobri kršćani osobito u bolesti veoma žude, samo da uvik u kraj sebe imat mogu. A promisli, molim te, i to, koliko i koliko imade sada živih ljudih, kod kojih je u bolesti misnik bio, koje je misnik tišio, i sa Svetim Sakramentim pokriprio, pak, kako rekoh, zato nisu umrli. Sakramenti ni misnici nikoga umorit neobičaju, nego po milosti Božijoj još većma čovika pokripljuju i tiše.

Kralj Asa, premda je svaki lik kušao i uzima da ozdravi, ipak je umro, jerbo se je, kakono veli Sveto Pismo, u kripost likarijah uzdao. Kralj pak Ezekia, komu je Bog isti smrt bio po svomu Proroku navistio, opet ga je ozdravio, i baš zato, jerbo se u svojoj

nevolji nije na same likarije, nego najvećma na Boga naslonio bio, i uhvano k njemu se utekao.

Zašto bi se daklen na vidjenje misnika, duševnog likara, plašio, i zašto bi se ti bojao po misniku k onomu Vrilu pristupit, iz kog tako velike i svim na spasenje potribite milosti iztiču?

Na ostala pak, s kojim bi bolestnik mogao još misniku suprotivit se, more misnik iz gorih postavljenih i slidećih upravah nemoćniku lasno zadovoljit, i tako ga ljubeznim načinom, ma i po više putah pohodeć, od velika straha oslobodit i na put spasenja izvesti.

§ 8.

Kako se misnik ima vladat kod onih bolestnikah, koji ga neće da slušaju, nego od njega okriću.

Ovako stanje bolestnika more se iz različitih uzrokah dogodit, kano:

1.o Od bojaza smrti, ili iz nekog načina sumljeć od milosrdja Božijeg;

2.o Od velike slabosti i nemoći;

3.e Iz neke neuredne postidnosti i sramote.

Imade kršćanah, koji iz neke privelike postidnosti, ili sramote, baš neće na čas smrti da se ispovide; a imade i onakih dušah, koje se doisto malih grihah nestide ispovidìti, ali se ipak stide velike grihe misniku ispoviditi, rad kojih bi se morebit naravno imali zastiditi. I ovi se misnika i Ispovidi neodriču, da se dobri kršćani nazovu; ali buduć da hoće, da jih misnik za krotke i bogoljubne kršćane drži i procinjuje, stide se

kadikad one grihe misniku ispovidili, koji bi jim, po njihovu slabom umu, na mišljenu cinu i poštenje kod ispovidnika smalaksali.

Bilo bi daklen veoma dobro, da ovaki kršćani negledaju na vrimenito neko poštenje, navlastito onde gdi je malo ispovidnikah, pak gdi je usilovan bolestnik se svomu poznatomu duhovnomu pastiru ispoviditi; ali buduć ova slabost čeljadih, osobito kod ženskog uha, pogolema, i za spasenje mlogih drugčije dobroćudnih dušah pogibljiva, ima pastir na ovake bolestnike osobiti pozor imati, ter bolestnika ljubezno propitat, da se nebi morebit prid drugim nepoznatim misnikom volio ispovidili, i ostale Svete Sakramente primit, a osobito onda, kad bi to stanje bolesti i bolestnika trpilo, dok bi se drugi ispovidnik makar iz drugog mista dobavit mogao.

Ako daklen pastir iz odgovora bolestnika spazi, da bi mu se draže bilo prid kojim drugim misnikom ispoviditi, a u to bi i vrime brez pogibili bolestnika služilo, nek mu pastir duhovni sasvim otčinski i svesrdno rekne, da on za zlo neprima ako se' bolestnik želi prid kojim drugim misnikom ispoviditi, dali će se još on i sam pobrinuti, da željni ispovidnik dojde. Po tomu nek još ukaže i svoje srdčano veselje, da on na ovi način duhovnu korist svoje ovčice podpomoći želi i hoće. Medjuto nek bolestnika tiho i ljubezno opomene, da se nipošto nestidi prid onim, koga je baš on sam za ispovidnika svoga imat želio, nijednog griha očitovat, buduć da smo svi grišnici i dužnici Božiji, a sveznajućemu Bogu bivši i onako sva očita i poznata, i od koga se daklen nitko sakrit, nitko uteć i nemore. Rekne li bolestnik: da bi on istinito želio drugog imat ispovi-

dnika, ali da se boji, da nebi susidi mislili i sudili, da je tako velik grišnik, da se nesmi prid svojim vlastitim pastirom ispoviditi; misnik nek mu odgovori i obeća, da će on nastojat tu stvar tako izvršiti, da mu željni ispovidnik brez susidah vidjenja u kuću dojde; a pametnomu pastiru, koji znade da je svakomu a navlastito misniku slobodno bolestnika pohodit, lasno će bit tu kršćansku dužnost tako mudro izvršit, da suside i drugi nikakva kriva pomišljenja nepriuzmu. A posvitovaće medjuto i ovako bolestnika, da gdi se od vikovičnjeg spasenja duševnog razgovor vodi, nepazi on toliko na izprazne svitovnje riči, koliko: 1.o Na vikovičnja dobra, koja Ispovid duši donosi; i 2.o Na ona vikovita zla, od kojih mi grišnici uteć nemoremo, ako se čisto i pravo od naših grihah neskrušimo i neispovidimo misniku, da nas od njih na misto Boga odriši i s njim pomiri.

Akoli se je bolestnik još i prija, bivši zdrav, prid drugim misnicim ispovidao, nek nezaboravi njegov duhovni vlastiti pastir dolazećeg misnika od toga okolostanja opomenut, da ga on, došavši k bolestniku, na pravu i čistu Ispovid ljubezno ponukovat i dostojno odrišit more.

Akoli okolostanja, to jest dalečina puta, vrime i bolest nebi dopustila drugog ispovidnika hitro dozvat, ter bi bolestnik usilovan bio svomu se pastiru ispoviditi, more ga pastir ovako n.p. opomenut:

1.o Dragi kršćanine! ja vidim da bi ti volio drugog ispovidnika imati, a i ja bi ti ga doisto dragovoljno dobavio, da duhovnu tvoju želju izpunim, da je kako moguće to učinit; ali ti kao pametan čovik i sam vidiš, da sadanja okolostanja to činit nedopušćaju,

i da nije moguće želji tvojoj u tomu za sad zadovoljit. Žao mi je daklen veoma, da si odviše postidan i strašiv u naravi tvojoj, i da se uztežeš pridamnom ispovidit; ali ti dobro znadeš, da nisam ni ja Andjeo i da nisam brez griha, pak zašto bi se stidio grišnik grišniku svoje slabosti i svoje grihe ispoviditi? Štogod je jedan čovik učinio, ono je isto mogao i drugi čovik učinit, da ga Bog nije od grišne prigode milostivo sačuvao! Akoli je jedan čovik od drugog kadikad i manje sagrišio, to neima nitko sebi i svojoj vlastitoj kriposti, nego samo jedinoj milosti pripisati. A što smo svi po naravi (veli S. Pavao Apoštol) bili nego *sudje srdžbe*, daklen grišnici! U čemu se daklen čovik jedan drugomu more narugat, ili u čemu grišnik grišniku zamiriti, kada smo svi po naravi grišnici? A ti, brate kršćanine, znaš i to, sva znajućemu i svagdi bivšemu Bogu ni najmanja ni najskrovitija stvar nije sakrivena. Što se daklen nije stidio čovik prid očima Božljim učinit, zašto bi se stidio grišnik grišniku na Svetoj Ispovidi očitovat, gdi zna da je to naredba Božija, gdi zna da je to jedan jedini put odrišenje misničko a od Boga oprošćenje grihah i priveliku milost spasenja zadobit. Riči su Božije, da kojigod hotimice zataji svoje zloće ispoviditi, oni se neće sahranit; a koji jih skrušeno i pravo ispovidi, oni će milosrdje zadobit. *Prov.* 28. — A zašto su Apoštoli i s njima ostali misnici od Isukrsta dobili oblast grišnikom grihe odpušćat, nego za duševno spasenje onim, koji se podpuno, čisto i pravo ispovide, i za svoje grihe dostojnu pokoru učinit nastoje? Na poslidnjemu sudu sva ona koja je grišnik na ovomu svitu na Svetoj Ispovidi zatajo, za očitu našu sramotu prid svim svitom

posve odkrivena bit će. — Protivnim pak načinom, štogod grišnik ovde skrušenim i poniznim srdcem pripoznade i ispovidi, on će pokornu dušu njegovu u najveću svoju slavu i veselje Svetih i Obranih Božijih na sudu obćenom prid svim svitom slavno uzvisit. Imaš žive prilike u Evandjelju, Marija Mandalina, S. Petar, žena Samaritanka, sin razasipaoca, koji nas sve uče, da se neimamo stidit grihe naše pokorno ispoviditi, i za njih dostojnu pokoru činit.

Promisli, dragi, opet tko je oni, komu ti tvoje grihe ispovidit imaš: on je namistnik Isukrstov, koji nemoćnog svesrdno požalit, svaku i najmanju njegovu slabost i krivicu pokrit i kruto tajat dužan je, i to pod izgubljenje svoje duše, i tilesne žestoke pokore, da je usilovan svaku muku, dapače i nemilu smrt prvo podniti, nego išto očitovat što je na Ispovidi čuo. Kao Sveti Nepomucen volio je muke zeštoke i smrt podnit, nego odkrit što je na Ispovidi čuo. Ispovidnik je čovik, koji znade da je Gospodin Isukrst Sakramenat Svete Ispovidi za grišnike a ne za pravedne naredio, i svojom vlastitom krvju podpisao i zapečatio; čovik daklen koji znade, da se na Ispovidi svakaki grisi i slabosti ljudske odkrivaju. — Ova daklen dobro promišljajući, zašto bi se, dragi, stidio prid grišnikom, kao što si i sam tvoje grihe, i onako Bogu poznate, ispoviditi, i za njih se svesrdno pokajat, znajući navlastito, da ni ja, ni ti, nit itko drugi more brez podpune i cilovite Ispovidi spasen bit i lice Božije vidit.

Božija je volja (veli S. Augustin) da mi naše pogriške svesrdno ispovidimo, da on poniznog oslobodi od zla vičnjeg, a onog koji se pravo neskruši i neispovidi odbacuje Bog zato, da oholog pokara.

Promisli daklen, moj dragi, kako bi ti nepametan bio, kad bi rad izpraznog nekog stida ovdi grih tvoj zatajo, da ga Bog na strašnom sudu s većom tvojom sramotom prid svim svitom očituje, a tebe zato za uvik po svojoj svetoj pravdi u muke paklene osudi. — Zar bi se pravedno bolestnik morao stidit likara, ako mu, želeć ga ozdraviti, tila svog najskrovitija neodkrije, da ga rizat i palit pripusti? A ti moj dragi! smiš se stiditi, po malomu očitovanju tvoje svisti, život vičnji zadobit! veli S. Pancian.

Slidi daklen, brate kršćanine, slidi opomenu Duha S. govorećeg: Nestidi se rad duše tvoje istinu ispovidili; jer ima stida, koji slavu i milost donosi. — Eccl. 4. 24.

Ako ipak bolestnik, kod svih ovih svitovanjah, još ostane u želji drugog ispovidnika imati, more mu pastir slideća ljubezno opet ponovit:

Dobri kršćanine! ti ćeš i sam, kao pametan čovik, pripoznat, da kod tolikih neprilikah nije moguće za ovi čas drugog ispovidnika imat; a dosta bistro kazao sam ti i kako imaš sve tvoje pouzdanje u takomu okolostanju i u drugog misnika postaviti, koji sve tvoje slabosti duševne iz svoje vlastite slabosti razsuditi i požalit imade, a ne tebe sebi posve prilična izsmijhavat i narugat ti se. A promisli zatim, molim te, kako je ova tvoja želja za ovi čas pogibljiva i štetna. Lasno bo se more dogodit, da željni ispovidnik u ovi čas nebude kod kuće, ili da bude morebit kod svojih bolestnih ovčicah takodjer službeno zadržan i duševno zaustavljen, pak da ti na vrime nedojde, a tvoja se bolest more pozledit, u veću slabost bacit, ter tako te more nepripravna ista nesritna smrt zadušit. Slušaj što ti na to S. Bonaventura veli: "Njeka budalasta posti-

dnost i sramota uzdržaje te od tvog obraćenja (k Bogu), pak to ti je dilo tako nerazumno, baš kao onog koji upavši u glib, voli onde poginut, nego pomoć tražit„. — U gov. Čiste sride.

A Jozua reče Akanu: Moj sinko, podaj Gospodinu Bogu Izraelskomu slavu, i ispovidivši kaži mi, što si učinio, i nekrij od mene. A Akan odgovori: U istinu sagrišio sam protiva Gospodinu Bogu Izraelskomu, i to sam učinio, pak onde izkaza sve štogod je učinio. Joz. 7. 19-20. — Privolili na to bolestnik ispovidit se, a duhovnik u njemu opazi, rad stida morebit, neko nesvesrdno grihah ispovidanje, more mu tada slideća ljubezno opet nadodat:

Brate kršćanine! gledaj (pokazavši mu Propeće) ovdi tvog Odkupitelja, tvog došastog sudca, svijuh srdcah izviditelja i poznatelja, ovi ti neće nikad oprostit, nego će te prid nebom i zemljom, prid svim obranim i prokletim za vazda od sebe odbacit ako hotimice koji grih zatajiš. Suprotivnim pak načinom, po svojoj neizmirnoj dobroti i neizkazanoj milosti sve tvoje grihe oprostit, i da bi ti sam samcat svih ljudih grihe počinio, odpustio bi ti jih, ako jih svesrdno, kao razbojnik na križu, ispovidiš, ter istinitu odluku učiniš negrišit više, i pravdi Božijoj, koliko je barem moguće, za prošaste grihe zadovoljit.

“More bolestnik, koji se ugledavši duhovnika okriće još i ovi uzrok imati, da morebit samo svog duhovnog pastira nemore trpiti„.

U ovakomu dogadjaju nek i sam duhovni pastir nastoji, da bolestnik drugog ispovidnika odabrati i dobit more. Ako bi pak očita pogibil bila, pak da se drugi ispovidnik brez velike muke nebi mogo imat, more

tada duhovnik bolestniku slideću opomenu ljubezno nadodat: Priatelju moj! mogu ti istinito kazat, da je moje prignuće i moje srdce tako isto priateljsko, služeće i prignuto prama tebi, kao da se nigda ništa medju nami suprotivnog nije ni dogodilo. A da se je baš štogod i dogodilo, ovo je čas i prigoda najbolja i najspasonosnija, da se bratinski pomirimo, da jedan drugomu iz srdca uvridjenja oprostimo, da ostalomu svitu dobru priliku damo, pak da se za vikovičnije spasenje brinemo: "da nezadje sunce, i da nepane vičnja srdžba Božija svrhu srdžbe naše".

Oprosti mi daklen, brate, za ljubav Isukrstovu, i za spasenje tvoje i moje, da gdi smo kao ljudi jedan drugog morebiti i nehotimice uvridili, sad kao ljudi, jedan drugomu oprostivši, moremo zavapit obadva k Bogu: *I odpusti nama duge naše, kako i mi odpušćamo dužnikom našim!* A ja kao misnik i pastir duše tvoje pripravan sam, po zapovidi Gospodinovoj, navlastito u ovi gorki čas, istu dušu moju položit za spasenje tvoje! — Promisli zatim, da sam ja samo oružje Isusovo, a on ti je pripravan po svoj mojoj slabosti sve tvoje grihe oprostiti, ako jih samo svesrdno sada ispovidiš. Ja ću pak činit štogod ti želiš, i štogod sam vridan i moguć, za spasenje tvoje. A znaš, brate, da spasenja brez mira i brez prave ljubavi Bog nedaje nikomu. Čini daklen, dok imaš prigodu spasenja, dužnost tvoju najpotribitiju i najveću, da obojica oprošćenje grihah dobijemo od Isusa. — More takodjer župnik i druge gori navedene razloge za dobro bolestnika na svoj način upotribiti doklen ga na put spasenja izvede. Od šta kod neizmirnog milosrdja Božijeg nevalja sumljit.

§ 9.

Kako se ima vladat župnik kod bolestnika, koji je već zanimio.

U prošastomu članku bijaše razgovor od bolestnika, koji mogaše al nehtijaše govorit; u ovomu pak članku od onih nemoćnikah razgovor je, koji sva ostala ćućenja kripka još imaju, ali samo govorit nemogu. Ako daklen k ovakomu bolestniku župnik pozvan bude, more ga na slideći način za S. Ispovid i ostale Svete Sakramente pripravit:

Moj kršćanine! Drago mi je, da se tako s tvojom dušom brineš, i da bi se želio cilovito ispovidili, samo da govorit i tvoje grihe izkazat moreš; ali buduć da tvoja bolest to za sad nedopušća činit, a ono će dosta bit ako tvoje grihe barem onako, kako bolje more bit, misniku očituješ, a Bog milostivi (ti znadeš) od čovika više i netraži, neg ono što čovik po slabosti svojoj učinit more. Dobre daklen volje budi, a ja ću na misto tebe sve zapovidi Božije i kršćanske poglavite dužnosti tako pritrest, da mi ti kod svake barem kakvo tako zlamenje dati moreš, jesili ili nisi protiva kojoj Božijoj zapovidi, ili kršćanskoj dužnosti sagrišio, ili sumljiš da si morebit sagrišio. A to kad svršimo, ja ću prid tobom Dilo Skrušenja govorit, a ti ćeš mi opet zlamenje skrušenja, pokajanja i žalosti porad grihah učinjenih dati, da te pravo skrušena i pokorna od svih grihah odrišit, pak zatim s brašljenicom nebeskom bogoljubno nahranit mogu: da se tako posve, kao svaki dobar kršćanin, s Bogom pomiriš, i tvoju volju u njegovu svetu volju pridaš, bilo njemu drago da ozdraviš i živeš, ili da sritno i blaženo na bolji život pridješ.

Ova ili prilična izrekavši, i primivši od bolestnika kojegod zlamenje od privolenja i želje tako se ispovidili, projde i pritrese misnik ljubezno prid takim bolestnikom sve one grihe i dužnosti stanja bolestnika, gdino, pametno razložeć, misnik pomislit more, da je bolestnik bližnju prigodu imao dragog Boga uvriditi. Al misnik ima zato ipak pazit, da bolestniku nebude vrlo težak i dosadan, ili da mu još veću bolest neuzrokuje. Gdi bi daklen stanje bolestničko to zahtivalo, a vrime bi dopušćalo, more misnik ta pitanja kadkad kano pomalo pristajuć i počivajuć postavljat, da bolestnika odveć neumori, i da mu većma i tako najposli dosadan nepostane, da mu iste Svete Sakramente pomrske neučini.

Akoli je pogibio taka, da onaki bolestnik podpunu Ispovid dočekat i učinit nemore, nego sve to veća zlamenja od teškoće bolesti daje, misnik tada, ostavivši ostala pitanja, neka ga u kratko upita svrhu jednog oli drugog, ovog ili onog griha, koga po prilici čeljade one dobi i onog stanja običajno učinit mogu, ili običaju, pak čuvši taku Ispovid, opomene bolestnika: *a*) da se za sada, nemogavši rad bolesti podpunu učinit Ispovid, ne samo za ove, nego i za sve kolike svog života grihe pokaje, za primit od misnika od svih grihah odrišenje; *b*) da na misto pokore, koju za sad bolest velika po pripisu učinit nedopušća, dragovoljno podnosi bolest svoju, i za pokoru svojih grihah Bogu ju priporuči, pridavši i sjedinivši volju svoju s voljom Božijom, moleć ga za milost uztrpljenja; *c*) da ako mu odumine, da opet čini zovnut misnika, ter samo koliko moguće bude svoju ispovid podpuni. Dobivši zatim misnik od bolestnika svrhu svih ovih zlamenje pod-

punog skrušenja, podili mu odrišenje, i ostale Svete Sakramente, koje u ovomu stanju bolesti brez svake pogibili primit more. — Akoli nikakvo zlamenje skrušenja bolestnik nebi dao, a prije on isti misnika je želio, i kršćanski živio, more mu ipak misnik posve sveto odrišenje dati, pametno razložeć, da je za sad privelika nemoć istu pamet bolestniku uzbunila, da se običajnim načinom i nemore ispovidití.

Akoli su zlamenja skrušenja sumljiva, a on nek mu odrišenje *pogodbeno (conditionate)* podili; u takoj nuždi iskrnjemu svomu svaku moguću pomoć spasenja bivši dužan dati. Kućane pak ima opomenut: da ako opet u se dojde, odmah misnika k njemu prizovnu, da mu podpuno sve Sakramente podilit more.

§ 10.

Postupanje duhovnika kod bolestnikah, koji su od porodjenja slipi, gluhi oli nimi.

Postupanje misnika s onim bolestnicim s kojim ispovidnik rad gluhoće i nima jezika razgovarat se nemože, ili nezna, jest uvik, navlastito u vrime pogibljive bolesti, pomučna stvar, ali zato baš stvar je najviše vridnosti kod Boga. Ovaki su bolestnici više putah nepodobni za sve ostale Sakramente, osim Kršćenja, buduć da se oni nekim načinom neumitnim, nerazumnim, i maloj dici istoj prilikovat mogu.

Ako je daklen misnik komu nimomu, ili gluhomu od porodjenja zovnut, nek odmah razpita koji su s ovakim nimo-gluhim obćili, kakvim zlamenjim ima služit se, da jim po kojigod način kripost Svetih Sakrame-

natah iztomačit more, i tako da mu ovi ili oni grih, koliko je moguće i za njegovo duševno spasenje potribito bilo, kaže kojimgod putem razumi, i njega za Svetu Ispovid i za odrišenje podobna učinit i pripravit more. — Što ako misnik i s većom mukom i ustrpljenjem učinit moć bude ter tako nevoljnog bolestnika za Svetu Ispovid i blaženu smrt pripravi, veliku je doisto plaću kod Boga našao.

Imade pak nimo-gluhe čeljadih kadkad u pismu i štivenju ubavišćenih, s kojim će misnik dosta svoju dužnost hitro svršit, buduć da svoja zlamenja skrušenja i učinjenih grihah znadu, a i mogu takodjer dosta lahko, ili pismeno, ili iz molitvenih svojih knjižicah misniku dokazati, na koja jih more misnik odmah *posve i dovršeno* odrišit.

Al imade i nimo-gluhih, koji take prigode od ubavišćenja pismenog nisu imali, i koji su zato i sebi i misniku, u smrtnoj pogibili, u potribitomu spasonosnomu ubavišćenju dosta poteški, pak ni kod onakih neima misnik dvoumit, da imadu i ovi njeka svoja običajna zlamenja po kojim svoju bogoljubnost prama Bogu Stvoritelju svomu ukazuju i svidoče. Iz ovih prija izučenih, il od kućanah iskušanih i primljenih zlamenjah, nek take nimo-gluhe nastoji misnik opomenut, da ruke sklope, da ruke i oči k nebu podignu, da od Otca nebeskog milost mole, da se u prsa kucaju, da Propeće poljube, i k njemu se, sklopiv ruke i poniznim očima, obrate.

Iz kojih zlamenjah opaziti će misnik, koliko je nimo-gluhi bolestnik u zakonu i u poznanju Božijemu ubavišćen, ter ako spazi i da se svesrdno za grihe kaje, da diže ruke i oči k nebu, da Propeće bogolju-

bno prima i ljubi, da se kuca u prsa, i žalost za grihe pokazuje, da se veseli na vidjenje misnika; a razumi povrh toga od kućanah, da je u životu svomu i k Misi išao, i kod Svete Mise miran i krotak bivao, ima ga misnik brez svakog odmicanja od svih grihah odrišit; pak ako mu rad razložito sumljenih kojihgod okolostanjah i prisveto Pričešćenje nebi mogao podilit, more mu barem kao i drugim bolestnicim sveto poslidnje Pomazanje podilit, ostavivši ona uda s kojim u životu nije se nikad služio, izostavivši kod nimogluhog n.p. uši, usta, pomaže ga na očima ako jih zdrave ima, zatim na rukam i nogam. Akoli onaki bolestnik samo sumljiva neka zlamenja od poznanja Božijeg, od grihah i ostalih najpotribitijih članakah dade, ima ga ipak misnik *pogodbeno*, to jest *ako je i koliko je za sveto odrišenie podoban*, odrišit, da iskrnjemu u najvišoj pogibili života svaku moguću pomoć od duševnog spasenja dat nezakasni.

Kod slipih samo bolestnikah lašnje je misniku svoju duhovnu dužnost izvršit, jer bivši oni barem zdrava jezika i čuvenja, kod sve svoje slipoće, mogli su sva ona koja se zakona i spasenja tiču polasno čuti i naučit, pak zato takodjer i lašnje svoje sve kolike kršćanske dužnosti izpuniti. Ovaki daklen bolestnici, ako su ikoliko u zakonu ubavišćeni bili, mogu se lasno po misniku za Svetu Ispovid i ostale Svete Sakramente pripravit, ter na smrtnoj postelji za blaženu vikovičnost odmah podobne učinit; samo kad jih ima *pouljat*, ol jim najposlidnje Pomazanje učinit, oči njihove nemažu se, ako su prije neg su grih počeli u ovu nevolju upali. Akoli se je slipoća kasnije, najskole u stanju poznanja smrtnih grihah dogodila, mogu se takodjer i

oči pomazat, imavši odluku na ono vrime, u koje su vidjenjem takodjer pridobrostivog Boga uvridit mogli, ako nećemo, po umu mudrog *Scenchli*, isto nutrnje poželenje okom grišit za temelj pomazanja očijuh uzet.

Ima takodjer i *misečnjakah* ili takih bolestnikah koji nisu uvik čiste i bistre pameti, nego baš mlogo putah posve smućene pameti, i koje zato njekoji ljudi za misečnjake, ol na pola budale drže, i tako jih nazivaju, jerbo svog zdravog razuma neimaju. Ali jerbo su i oni neprocinjenom Krvju Isusovom odkupljeni, a po svojoj morebit krivici u toliko zanešenje pameti nisu upali, svačijeg su a navlastito misničkog, koji svaka svakomu sa Svetim Pavlom Apoštolom bit mora, požalenja i motrenja vridni.

I na onake daklen bolestnike ima takodjer misnik osobitu brigu i opaz imat, ter i kućane opomenut, da kako u bolestniku neko običajno vrime razabranja pameti opaze, odmah misnika k njemu prizovnu, da mu, koliko moguće bude, Svete Sakramente podili, i za smrt blaženu pripravi ga. Akoli je vrlo pogibljivo i odveć prominljivo onakog bolestnika stanje pameti, nek misnik nauči kućane, da ga oni i sami u ono vrime, u koje opaze da je pri sebi, od Boga, Svete Ispovidi i pokajanja za grihe kako bolje znadu i uzmognu nasvituju, ukazavši mu Propeće, i davši mu ga da ga bogoljubno poljubi, kucajuć se prid njim u prsa, i njega na to ponukujuć; dokazavši mu zatim, da će odmah misnik doć, i da će zanj Boga molit, — da će ga od grihah odrišit, koliko pamet takog bolestnika podnit i razumit bude mogla. — Vidjena zatim zlamenja bolestničke pobožnosti mogu kućani dojdućemu misniku kazat, da se i on, kad bolestnika pri sebi našao, po

njimam u svojoj dužnosti vladat se, ter istog bolestnika oli *posve* ili u temeljitoj samo sumlji *pogodbeno* od grihah odrišit more. *Ovo budi rečeno samo za onake bolestnike gdi bi se moglo upotribit.*

Najbolje bi pak bilo, kad bi isti župnik bolestnika kad je bistrog razuma, ili bi mogao dočekat, na skrušenje, ili Svetu Ispovid brzo pripravit i od grihah odrišit more. Što ako bi mu milostivi Bog dočekat dao, i vidio bi, da se stanje pameti u bolestnika često i brzo prominjuje, nek nastoji, da čuvši samo jedan ili nikoliko ako bi moglo bit grihah, odmah ga i što brže odriši *posve* ili *pogodbeno* u sumlji, i tako iskrnjeg u sigurnost spasenja na svaki mogući način metne; buduć da u ovakomu pogibljivu stanju, gdino se bolestniku svaki čas pamet minja i pomućuje, cila se i podpuna Ispovid svih grihah u bolestnika iztraživat nemore. Akoli bi župnik spazio, da bi u bolestniku još prija odrišenja mogao pobožno Dilo Vire, Uhvanja i Ljubavi probudit, stvar bi vrlo dobra, i za sigurnije *dovršeno* odrišenje jednoj i drugoj strani najsigurnija bila; buduć da je (kako bogoslovci najnaučniji mudro razlože) probudjenje ovih bogoštovnih kripostih za pravu i zakonitu cilovitost ili podpunost ispovidi sveosve potribito.

§ 11.

Postupanje pastira duhovnog kod onog bolestnika, s kojim se on rad nepoznatog jezika nezna razgovarat.

Bolestnik, koji nedobije ispovidnika komu bi se on s kojim sebi poznatim jezikom ispoviditi znao, premda bi tomačitelja pri ruci imao, doisto nije dužan svoje

grihe po njemu (tomačitelju) kazivat; buduć da nitko nije usilovan *očito* grihe svoje ispovidili. Al ipak morala bi ga vlastita ljubav na to pritegnut baš zato, buduć, da drugčije nijedan ispovidnik od njegova pravog svrhunaravnog pokajanja nije uviren, da ga sigurno i brez svake sumlje *posve* odrišit i za vikovito spasenje dostojno pripravit može.

Ali dosta će bit ako onaki pokornik svomu ispovidniku po tomačitelju odabranomu i manji grih koji rad kog se manje ima stidili ispovidi, a ostale sve kolike grihe u *obćenu* u *ovu svetu* Ispovid uklopi, dokazavši misniku po tomačitelju u obćenu: da mu je vrlo žao, da je dragog Boga kano najveće svoje dobro toliko i toliko putah s ovim i s ostalim većim grisim uvridio, da se za njih iz sveg srdca kaje, da odsele griha će se čuvat i pazit, i prija umriti, nego Boga najveće svoje dobro i svake ljubavi najvridnije dobro uvridili, da prosi od misnika dostojnu pokoru, i od svih grihah svojih odrišenje.

Dobivši župnik temelj odrišenja, nek da po tomačitelju taku pokoru, koja ga u nikakvi poveći stid nepostavlja, ter opomenuvši ga prija po istomu tomačitelju, da onaki bolestnik ostaje dužan, odmah kako od svog jezika ispovidnika nadje, istomu sve svoje grihe vrstom i brojem skrušeno ispovidili, i od njih opet odrišenje zamoliti, zatim ga odriši, navlastito ako smotri, da on vas ovaj misnički nauk ponizno i dragovoljno prima.

Akoli se ni tomačitelj imat nemore, a bolestnik dade podpuna i istinita zlamenja skrušenja i pokajanja, sklopa na priliku ruke, kuca se u prsa i kazuje sebe grišnika i uvriditelja Božijega, prima skrušeno Propeće

u ruke i pobožno ljubi, ter za svog Odkupitelja pripoznaje, i svoje oči pune uhvanja na njega često obara, u nebo i u misnika ponizno za svetotajstveno odrišenje pogleda, ima ga misnik *posve* i brez svakog zadržanja odrišit, davši mu i od svoje strane kako bolje znade po pristojnomu zlamenju pokoru, pokazavši mu na priliku *Otčenaše*, ili sklopivši ruke, oči k Isukrstu obraća u nebo, i moleć Boga i Spasitelja za potribitu milost i oprošćenje grihah. Pak ako bolestnik i nadalje svoju pobožnu želju prama prisvetomu *Pričešćenju* ukaže, ima mu misnik prisveto Tilo Isusovo, pak zatim i sveto *ulje*, poslidnje Pomazanje podilit. Akoli bolestnik sumljiva zlamenja skrušenja i pokajanja daje, kada n.p. ječi i uzdiše, plače, ali oči poridje i u kratko prama nebu i prama ispovidniku upravlja (žaleć morebiti zato više što je u smrtnoj pogibili, nego da je Boga pridragog najveće svoje dobro uvridio), misnika za ruku na priliku utopljenika da se zla izbavi hvata; takog morebit zadosta još neskrušenog bolestnika ima misnik *pogodbeno* ako je i koliko je za odrišenje podoban odrišit.

Pogodbenim najposle načinom imade misnik umirajućeg i onda takodjer odrišit, kada on, nebivši morebit pri sebi, i nikakva zlamenja nebi mogo dat; buduć da smo dužni u takoj očitoj smrtnoj pogibili iskrnjemu našemu u svemu, a navlastito u duševnoj potribi svaku moguću pomoć dati, a neuzkratit.

---

§ 12.

Postupanje župnika kod bolestnikah nepoznatih.

Često se dogadja, da i tudjini, putnici ili prišlaci na putu gdigod razbole. Ovake takodjer nek misnik dobrovoljnim, vedrim, ali milostivim srdcem pohodi. Slideće pak uprave imade običajno kod takih bolestnikah obslužit:

1.o Ako misnik k tudjinu bolestniku pozvan bude, nek nastoji iznać i poznat prije nego ga ispovidi:

a) Jeli on zadosta u Istinam Svete Vire ubavišćen. Što ako nebude, nek ga tada misnik najpri barem u najpotribitijim člancim Svete Vire za ovi pogibljivi čas, i to kratko i uztrpljivo ubavisti, za ljubav Božiju i spasenje njegove neumrle duše. Ovo će oni misnik koji znade, da je prisveta volja Božija, da svi ljudi spaseni budu, doisto radostno i veselo učiniti, a osobito promišljajuć riči Svetog Ivana Zlatoustnika govorećeg: "Ja sam nebo i zemlju učinio, veli Gospodin, a tebi dajem taku oblast, da od zemlje napraviš nebo. Ja sam zapalio svitnjake, zapali jih ti još svitlije nego su, jer moreš onim, koji su u boravljenju neznanstva, svitnjak istine zažeć. Čovika do istine stvorit nemoreš, ali ga ipak pravedna i Bogu ugodna učinit moreš. Nah! kako te ja ljubim davši ti moć, da još veća moreš činit!„

b) Imali taki bolestnik koje žensko čeljade sa sobom, štono se kadkad dogadja, nek misnik pametno prije propita, jeli bolestnik s njome zakonito vinčan, i moreli on zakonito svoje vinčanje povirovanim

kakvim svidočanstvom zadosta osvidočit. — Iznajdeli po tomu misnik, da ovo žensko čeljade nije zakonita bolestnika drugarica, nek joj misnik odmah, i ako ikako more bit još prija ispovidi, baš i s pritnjom neugodne kojegod kaštige koja će je stignut, kaže, da se ona od onog bolestnika, brez svakog otezanja i na koji mu drago dopušćeni način, što brže znade i more ukloni.

Akoli misnik tu stvar iz Svete Ispovidi razumi, nek odmah bolestnika duševno opomene, i baš mu na dušu natovari, da se on s ovom nezakonitom drugaricom odmah i brez svakog izgovora razstavi, ter da joj to ili po komu domaćemu čoviku, ili po komu drugomu odmah obznanit dade. Ako bolestnik ovi poso istomu svomu ispovidniku naloži, nek ga se misnik tako lahko i rada neprima, jer mu se to: *a*) i nepristoji, a *b*) nekojim načinom i skrovitost ispovidi jednoj ili drugoj strani malovridnu pokazuje, i u neku brezposlenu sumlju stavlja. Akoli su baš taka okolostanja, da drugčije bit nemore, a bolestnik i sam misnika moli, da on na misto njega to dilo izvrši; da nebi drugčije kućani, il ostali mišćani u poznanje njegova ružnog dila došli (kad bi on sam nezakonitu svoju drugaricu takom po sebi pozdravit ter na srditost i žensku buku od dužnosti podleć usilovan bio bi), nek misnik u onakoj najvećoj nuždi za ljubav spasenja svog bližnjega tu stvar na se primi. Ali neka takodjer u onakoj zakučenoj pozdravi odveć pametno i smotreno svaku rič izgovara, i više nego je potribito negovori. Dosta će n.p. bit, ako on onakomu čeljadetu u kratko i pooštro dokaže: "Po zahtivanju i naredbi ovog bolestnika imam ti kazat, da bolestnika i ovu kuću imaš odmah ostavit, pak se odovlen odmah podaleko u-

klonit; a od uzroka zašto ti je to rečeno i zapovidjeno, ništa dalje nikoga nimaš propitivat, jer od tog nikakve pravice i neimaš; -- a sm tnog bolestnika nije ni slobodno s takim pitanjem uznemirivat, buduć da on u ovaki čas razlog duše svoje još samo Bogu a ne ljudma imade dati„.

2.o Akoli je bolestnik, komu je misnik pozvan, koje tudje i nepoznato žensko čeljade, ima misnik osobito opazan i smotren biti, da ga onako čeljade privarom ili licumirstvom nezaplete. Kolikogod daklen putah duhovnik k onakoj bolestnici pojde na razgovor, neka sa sobom uvik još koje drugo pošteno čeljade uzme; pak kad ju, i ako ju bude ispovidat, nek to čini otvorivši vrata, da izvan stojeća sva čeljad sva ona koja se u kući čine zazrit ili čuti mogu, al ipak ispovid sasvim čuti i razumit nemogu. Ovo opazno postupánje misnika kod ženske čeljadi toliko je veće potribito, što je više poznato, da su kadikad najpošteniji u ovakim prigodam po krivom potvaranju i ženskoj varki u svomu poštenomu glasu veliku štetu pritrpili. Ostala misnik imade kod onakih tudjinah i putnikah onako kako je već gori rečeno izvršivat.

§ 13.

Kako se misnik ima podnosit kod bolestnikah smrtno ranjenih.

Ranjenje more se dogodit: ili slučajno, i brez vlastite krivice, ili hotimice i vlastitom krivicom.

1.o Slučajno ranjenje jest ono, gdi ranjeni svojoj smrtnoj rani nikakva krivog uzroka hotimice dao nije, i čemu daklen pravo govoreć ni kriv nije, n.p. upade

kadnokad i opazim poslenik s krova, s drveta nesritno na zemlju, ili na kamen, ili se nesritno sikirom, ili drugim kojim poslenim oružjem nehote i u dužnom svom poslovanju rani.

Ovake nevoljnike, koji drugčije mladi i zdravi od ovake rane smrtne neizkazanu tilesnu bolest podnose, imade misnik sa svakim požalenjem i ljubavi ovako, ako vrime pripušća, tišiti: Dragi kršćanine! Žao mi je vrlo što ti se je ta nesrića desila; ali ti znaš, da se dragi Bog ni mrava, koga je stvorio, nezaboravlja, mlogo manje tebe zaboravit neće, koji si brez tvoje krivice te žalosti dopao. Nek te sad u tvojoj bolesti ta misao tiši: *a*) da se Bog u tugi i nevolji nikog nezaboravlja; *b*) da ti uzrok toj nesrići nisi bio. A tko će se, molim te, na ovom svitu, osobito u poslu pogibljivomu, od svake nesriće zadosta učuvat, i od tog posve osigurat, kad smo svaki čas i onako u pogibili smrtnoj. Prikloni se visokomu i mudromu viću Božijemu, i pridaj se sveosve u volju Božiju, da ti barem tu nevolju tvoju za spasenje duše tvoje Bog primi i okrene. Sjedini bolest tvoju s prigorkom mukom pridobrog Spasitelja tvog na križu, i tvoje ranjeno tilo prikaži Bogu za pomršenje tvojih grihah; nemoj se zlosrditi; uztrpljiv budi, da ti barem duša spasena bude; u najžešćoj tvojoj bolesti iz sve duše ovako zavapi: Hvala ti pridragi Bože i Otče moj, i na ovom daru! ti bolje znaš nego ja, što je komu za spasenje vičnje koristno i potribito! Ja znam da si ti pravedan, i da su pravedni sudi tvoji; a od moje pravde što bi ja grišnik smio reć? Spasi me, milostivi Otče, spasi me barem za vazda. A koja je razlika oli mi bili po kojoj bolesti, ili kakvim nenadnim slučajom, kog nam Bog pripusti, ter

nas k sebi iz ove doline suzah pozove? Ako samo naša neumrla duša u svoje blaženo misto, gdi svaka bolest i tuga pristaje, dodje, onda je sve spaseno.

Ova ili još pokraća za potribu bolestnika izkazavši, nasvituje zatim misnik što brže ranjenog, da nezakasneć dužnost svoju kršćansku učini, da se što prija more bit ispovidi i s Bogom pomiri, pak da pridavši se posve u volju Božiju, uztrpljivo boljeg zdravlja očekuje. Buduć pak da smrtno ranjenje toliko kadkad bolestnike muči, da jim se gotovo ista pamet pomete, ima misnik na Svetoj Ispovidi takog bolestnika koliko mogne bolje pomagat, i što brže u potribi odrišit.

Akoli bi misnik opazio, da se već poslidnji čas života približuje, nezadržajuć za dulje bolestnika, nego čuvši gdikoji grih, i čuvši zlamenje skrušenja, odmah ga odriši od svih grihah, ponukujuć ga medjuto: *a*) da na misto potribite pokore svoju bolest Bogu za pokoru grihah prikaže; *b*) da ako mu Bog oblakšicu pokloni, opet pozovne misnika i cilovito i podpuno ispovidi se; *c*) neka ga opomene da nepazi na plač i bugarenje roditeljah, žene, dice, nego da se najveće brine dušom; a ostala će svemogući Bog, kano svih sirotah najbolji Otac, bolje neg on isti upravit, ter misto njega roditeljim, ženom ol dicom upravit. Zatim roditelje, ženu, dicu, i ostale rodjake ima ljubezno opomenut, da neplaču prid bolestnikom, da ga po tomu za ovi gorki čas većma neožaloste i nesmute; a da Boga na misto njega za Otca prime i oberu, koji sve znade i more, a i hoće sa svakim se najbolje pobrinuti.

Akoli misnik spazi, da je onaki bolestnik baš posve u očitoj smrtnoj pogibili, ostavivši sve razgovore,

odmah ga nastoji ispovidili i ostalim Svetim Sakramentim pomiriti, pak, ako mu zatim odumine, more zatim ostavljena lahko nadopunit.

2.o More se ranjenje i vlastitom takodjer krivicom, n.p. *a*) pozvanjem na boj, gdino se dvojica do rane, ili kadkad do iste smrti medju se silovito pobiju il umrtve; *b*) od noža ili puške s kojim silovito tko komu život uzet radi, ali medjuto po Božijemu providjenju odmah nepogine; *c*) od otrova, kad tko povoljno uzme, da sam sebi u kakvoj nevolji život skrati.

U prvomu dogadjaju (pozvanja na boj) ima misnik svoje požalenje bolestniku ukazat, ali smionost takodjer i njegovo ruglo nerazložitog dila istinito pokuditi, pak koliko okolostanje dopušća *pooštrije* pokarat. Osobito pak more misnik ranjenomu dokazat: 1.o da je to dilo u sebi već i u naravi preružno, i za svakog pametnog i razumnog čovika nepošteno, jer ga ni pametni neznabožci nisu pripušćali, mlogo manje daklen svitlošću zakona Isusova prosvitljeni kršćani mogu ga pohvalit; 2.o da to dilo nije siguran način pravdu i poštenje svoje prid svitom osvitlat, buduć da vištiji i jači krivac more baš pravednog nesritno nadbit i život mu uzet; 3.e da je to dilo i od privisoke vlasti pod najžešću kaštigu zabranjeno, i po tomu takodjer u sebi već nezakonito i nerazložito; 4.o da strahovite poslidice sa sobom nosi, to jest šalje ovake svojevoljne ubojice na drugi svit brez priprave za smrt, u grihu smrtnomu, brez milosti Božije u muke paklene; il ako i ostane živ, sramotno ga ruži, a ne samo dvobojci nego i oni koji gledaju i brane upadaju u proklestvo crkveno.

Ovo sve pravo promišljajuć, ima se doisto čovik pristrašit oštrih sudah Božjih, pak da nepane u ruke neumoljene pravde Božije, barem u ovi poslidnji čas života, Bogu se obratit i njegovo neizmirno milosrdje za pomilovanje molit.

U drugomu dogadjaju, gdi ranjeni puškom oli nožem, hotimice je sam sebi smrt uzrokovao, ima misnik kao i u prvomu dogadjaju sažalenje ranjenomu pokazat; ali mu odmah takodjer istinito sramotu i težinu griha bistro kazat, ter ga što brže od svih grihah, a osobito nerazložitog sad učinjenog griha očinski pokarat, i na skrušenje posvitovat, oštru mu pravdu Božiju, koja takog grišnika ako se za grihe nepokaje i Bogu neobrati čeka, istinito prid oči stavit, i uzrok rad koga je to učinio mudro kadkad propitat; pak navlastito, ako je uzrok sumlja bila, umitnim načinom ranjenomu to iz glave izvadit, u zadnje mu Boga u srdce stavit. Akoli je drugi uzrok od tog nerazložitog dila bio, a navlastito nerazložito i plaho u glavu uzeto koje ljudsko uvridjenje, ima ga nastojat na pravo oprošćenje i na pomirenje s njegovim nepriateljom posvitovat, istinito kažuć da je to sami način po komu i mi od Boga oprošćenje naših grihah čekat i zadobit moremo. Uči nas tu istinu isti naš Spasitelj Isus očito, koji i na križu umirući za svoje ubojice Boga moljaše; pak osim toga učeć naš u *Otčenašu*: Da odpustimo našim dužnikom, ako i mi odpušćenje grihah od Boga zadobit želimo.

Akoli je taki bolestnik štogod otrovna popio, ima i tu misnik najvećma i najprije o tomu nastojati, da se taki bolestnik za svoje sve kolike grihe, a navlastito za ovo nepodobno dilo svog vlastitog ubojstva

skruši i pokaje i ispovidi, pak, ako vrime dopušća, more se i s tilom onliko pobrinut, koliko se dostojanstvu njegova stanja pristoji; n.p.: u onomu mistu, gdi se likar nahodi, odmah po likara poslat, da mu priki lik dade, koji hitro onake nevoljnike osobito onda pomoć more, kad se otrov još nebi po svemu tilu razašao, i nebi još sok životnih žilah otrovao. U onomu pak mistu gdi likara neima, premda se po dužnosti nije slobodno, navlastito u onakomu pogibljivu dogadjaju, gdi bi se kukavnog po krivomu potvoru neznanosti smrt misniku pripisat mogla, u posao likarski mišat; mogao bi sasvim tim opet od kršćanske ljubavi, gdi bi suprotivni lik sigurno znao, nevoljniku ili kućanim ili njegovoj službi onaki lik samo dokazat, koji bi ga od smrti oslobodit mogao. U obćenu n.p. poznato je, da se onakim nevoljnikom mliko pit daje, i da mliko otrovu niki dio snage diže, a nikako bolestniku naudit nemože; ovaki bi lik misnik bolestniku, ili kućanim da mu ga oni dadu, mogao kazat; ali misnik po sebi bolestnika neima ličit, n't mu što kakve nepoznate likarije silom davat, osobito što se bljuvanja, ili gona nadvor (purge) dotiče, kog likari u onakomu dogadjaju davat običaju, jerbo se lahko dogodit može, da onako oslabljen bolestnik uzimajuć likarije izdahne, pa bi se od maloumnih ljudih reć moglo, da je isti misnik na kojigod način uzrok njegove smrti mogao biti, što bi doisto od mirnog i krotkog stanja misničkog dosta nepriličuo rečeno i čuveno bilo.

Postupanje misničko kod različitih ranjenih u obćenu.

Ako misnik kakomu drago ranjenomu, ili pogibljivo otrovanomu bolestniku pozvan bude, gdno se

već poslujući likar nahodi, nek najpri upita likara, bili se sa svojim poslom malo utrpiti mogao? Što ako mogne bit, a ono nek odmah misnik k smrtno ranjenomu bolestniku ter nek nastoji, da u ovako naglomu dogadjaju nastupljajuće smrti barem jedan grih, ako nebi više kazat mogao, ovaki bolestnik ispovidi, pak da u ovu Svetu Ispovid svega svog života grihe uklopi, kajuć se za iste grihe, da se takodjer i za ovi sadanji grih, navlastito tada, ako je sam sebi hotimice ranu dao, ili sam sebe smaknut htio, skruši i pokaje, i svim svojim nepriateljom sva kolika uvridjenja iz srdca oprosti, buduć da brez pomirenja i prave iskrnje ljubavi nije moguće Bogu ugodit i spasen biti. Ako na ove spasonosne misničke opomene ranjeni bolestnik ukaže pravo skrušenje svrhu svih svojih grihah, pak se navlastito baš i za sadanji grih svoj kaje, i to ne toliko što će umriti koliko što je pridobrog Boga svoje najveće dobro vrlo uvridio, pak još svrhu svega toga ričma kazuje, ili zlamenjem, da svim protivnicim i nepriateljim svojim iz srdca prašća, ima ga tad misnik odrišit od svih grihah i crkvenih zaprikah brez svakog obustavljenja.

Akoli za sad likar s ranjenim bolestnikom svoj poso još nebi bio dovršio, il ga nikakvim načinom brez očite veće pogibili njegove pustit i poso svoj produgljit nebi smio, tada je dosta, ako ranjeni bolestnik ričma ili drugim zlamenjim misniku podpuno javi, da on u duši svojoj prid Bogom poznaje i ispovida, da je grišnik, i da je moguće, da bi se baš želio čisto i pravo prid misnikom ispovidìti, ali buduć da to sad rad smrtne pogibili bit već nemore, zato se za sve kolike u obćenu prošaste i sadanje grihe svoje kaje

i želio bi da jih nikad nije učinio, al obećaje odsele, ako ga opet Bog na život podigne, od svakog i najmanjega griha čuvat se, i za učinjene grihe dostojnu pokoru činit, svim nepriateljim svojim oprašća on iz srdca sva kolika uvridjenja, i moli Boga za oproštenje, i neizmirno milosrdje njegovo, želeć u napridak posve život popravit. Ovakog skrušenog bolestnika ima misnik u onakoj potribi slobodno i brez svakog otezanja od grihah odrišit, davši mu prija u kratko nauk i ponukovanje, da ako ga Bog kasnije pokripi, i prigodu imat bude, odmah sebi ispovidnika prizvat dade, za podpunu ispovid učinit.

Gdi pak smrtno ranjeni na misničko dolazenje već izdiše, a poznato je da je želio misnika imati i zlamenja od skrušenja dao, ima ga misnik brez svakog zadržanja što brže odrišit, govoreć: "Ego te absolvo ab omnibus censuris et peccatis in nomine P. et F. et S. S. Amen".

Pak ako još zlamenje života daje i poslidnje Po mazanje podilit mu more, mažuć ga u onakomu dogadjaju na jednomu samo poglavitomu mislu, i tomu pristojne riči govorit.

Akoli se rana u pravednoj, to jest pri glavi, obrani, ili na vojski dogodi, more misnik ranjenomu kazat: Ti si, brate, kano virni i hrabreni vojnik po zapovidi naravnoj i Božijoj dao Caru što je Carevo, i dužnost tvog stanja viteški izpunio; sad daklen još kano Božiji i Isukrstov srdčani vojnik podaj i Bogu što je Božije, pak izvrši dužnost i dobrog kršćanina, pak kakogod se sada svaka čine da ti se tilesna rana izliči, tako još većma, moj dragi, imaš nastojat, da i rane tvoje duše budu izličene; a k tomu je Bog dragi prigodu dao.

Nemoj daklen propustit da brez ispovidi pogibljivo živeš, ili nesritno umreš! — Buduć pak da se na bojnomu polju ili u vojničkoj bolnici običaje više smrtno ranjenih bolestnikah nahodit, zato nek misnik nastoji i zadovoljan bude, ako samo svaki onaki bolestnik barem po jedan ili drugi smrtni grih ispovidi, da brže odrišiv ga, i ostalim svoju duhovnu pomoć neuztegne.

§ 14.

Postupanje misnika kod bolestnicah u pogibljivom porodu.

Ako misnik kojoj teško radjajućoj bolestnici pozvan bude, nek se kod onake nevoljnice tako namisli, da ništa nepristojna svojim očima nepogleda i nesmotri; nek daklen, unišavši krotko u kuću, spustiv oči, sva projde, ter kod bolestnice tako postidno stane, da oči svoje k njezinoj glavi obrati, da se ni on ni bolestnica većma nesmućuju; a kod ispovidanja onake bolestnice nek nastoji misnik svoju misničku dužnost u kratko i što brže može izvršit, da nevoljnoj i od sebe veću još morebit muku nezadade. Nije potribito daklen da dosta veće i od sebe trpeću i obnevoljnu bolestnicu na brojnu sa svim vrs'am i okolostanjim nesmotreno siluje, ili da n.p. od nje svaku okolnost i podpunu ispovid ondi iztražuje, gdi nevoljnica od slabosti jedva diše, i neku samo još poslidnju snagu života pokazuje; nego dosta je ako od ovake nevoljne radjajuće poveće grihe, ako je u onake po slabosti svojoj kadkad upala, u ispovidanju čuje, i taku ljubezno opomene, da se i za ostale sve grihe u ovoj privelikoj nuždi, *uklopiv jih u*

občenu samo, pokaje, buduć da u ovakomu dogadjaju milostivi Bog od grišnika više neiztražuje nego je on moguć učinit, i ako ju Bog pokripi more i posle Svetu Ispovid učinit, podpunivši sva koja su ostala. Čuvši zatim od nje pokajanje, i opomenuvši ju, da na misto pokore sadanju svoju muku Bogu priporuči, odriši ju brez svakog otezanja i podugljeg nauka od svih kolicih grihah.

Kad ju pak pojde pričešćivat, nek dozove k postelji koju ženu da ju pridrži, da onaka bolestnica nebi štogod učinila u micanju svog tila zarad pobožnosti što bi joj naudilo, ter u poslidku veoma štetno i pogibljivo bilo.

Ako je bolestnici radjajućoj baš tako teško, da se od nje ženska druga glava ni odmaknut nesmi (pupčena baba) brez velike pogibili, ima misnik tako s njom postupat baš kao s onim ranjenim od kojih ni likar brez očite smrtne pogibili otić nesmi; čuvši daklen jedan oli dva i pomanja griha, ili primivši u poslidnjoj potribi zlamenje samo skrušenja, ter opomenuvši bolestnicu, da zarad ove nužde ostale sve kolike grihe uklopi u ovu ispovid, i svoju muku za pokoru Bogu prikaže, što brže odriši ju od svih kolicih grihah, da pupčena baba more lašnje i sritnije svoj posao kod nje izvršivat, pak mater i dite od smrtne pogibili izbaviti.

Akoli je mater u takoj bolesti, da se i ditetu bojat, ima misnik u kratko pupčenu babu od njezine dužnosti (ako ju dobro znade) opomenuti, da što brže dite krsti, samo ako i do kakva dičinjeg uda doprit more voda. Akoli pupčena baba tu svoju dužnost još nebi dobro znala, more ju misnik pristojnim ričma što brže uputit, da nebi dilešce brez kršćenja priminulo.

Kad ju maže Svetim Uljem, nek misnik samo uši, oči i nozdrve i usta pomaže, pak odmah ovi Sakramenat, pomazavši usta, završi.

Akoli je se već smrt približala, nek misnik, sva ostavivši ostala ćućenja, na jednomu samo poglavitijemu mistu, ili čelo pomaže, i s njim uklopi po crkovnomu pripisu i ostala ćućenja ujedno.

Druga je dužnost misnička trpećoj bolestnici pokratkim ali ričma užganim utišili i uztrpljenje priporučit, i to navlastito onda kad spazi, da onaka nevoljnica i likarskomu takodjer vištomu pomaganju u svomu porodu podložit se stidi, što je postidnoj ženi dosta pomučno, a više putah sasma neugodno.

More joj i tu dužnost na ovi ili koji drugi način izručit:

Dobra kršćanko! Ti znaš kako nas je dragi Isus ljubio, da je i sebe za nas na križu Bogu prikazao, a i materinsko pravo je srdce i od naravi već tako puno ljubavi prama svomu porodu, da mloge i nerazložite živine, braneć svoj plod, više putah mloga pritrpe. Iziskuje to isto danas Bog, zakon i materinska ljubav takodjer i od tebe, da se podložiš vištomu likarskomu podpomaganju u tvomu priteškomu porodu, nebili likar svojom učnom vištinom tebe i ditešce tvoje oslobodio od pogibili smrtne, da se ono barem krsti, i da se spasi po tomu za uvik. A svemogući i dobrostivi Bog, koji svakog nevoljnog tiši i pomaže, mogué je, a i pripravan je takodjer, i tebe i ditešce tvoje pomoć, i koliko za duševno spasenje služit bude, i od smrti sadašnje izbavit. — Ova u kratko dovršivši, ima se odmah misnik uklonit iz kuće, ali medjuto likara i pupčenu babu duševno opomenut, kad je već ispovidio

nemoćno čeljade, da u ovoj očitoj pogibili svoju najveću dužnost učiniti, to jest dite krstit nezaborave.

Postupanje župnika u podiljenju Sv. Sakramenatah u vrime kužno.

Župnik nikad nesmi svoje duhovno stado ostavit; on je dužan svoj život na priliku Isusovu za svoje ovce položit, jer samo najmenik biži kad ugleda vuka dohodećeg, zašto nije pravi pastir i nisu njegove ovce. — Ioa. 10. 11.

Ali sasvim tim da je dužan župnik i u vrime kužne bolesti kod svog stada biti, medjuto razum i razložita vlastita ljubav uči i svakog zadužuje, a osobito župnika, da svekolike moguće načine iztraži i s njima se služi, po kojim bi mogao i sebe i ovčice svoje nesamo od duhovnoga, nego koliko je barem moguće i od zla tilesnog pričuvat, i od nagle smrti obranit. Kod pogibljivih daklen bolestih, kakva je osobitim načinom kuga, i ovoj još nike manje prilične bolesti, more on slideće uredbe slidit, i koliko moguće bude učinit da jih i drugi obsluže:

1. Ako je dite za krstit, koga mater u otrovnoj bolesti leži, neka ga krsti brez svakih pripisanih svetih čimbah (cerimoniah) i brez svakog tilesnog doticanja kuma i kume, rad očite pogibili u koju bi drugčije on i kumovi veoma lasno upasti mogli. Ovako isto neka čini i s našastim ditetom od koga se pametno sumlji da je morebit kužno. Imena pak ovako kršćenih, misto, godinu, misec, dan u koji su kršćeni bili, nek župnik pomljivo zabiliži u maticu (protokol) kršćenih.

2. Misnik koji se odredi kužnicim Svete Sakramente dilit, a navlastito kužne ispovidat, nek jih nesluša iz bliza, nego najmanje na tri, 4, il ako lahko bit more i na više koračajah podaleko na prostomu zraku, i okrenuvši se uvik tako prama vitru, da vitar na njega otrovnu paru kužnog nenatira, il ako i to nebi moglo biti, nek se izvidi, kako će se kužnici u kakvu kuću prija nakadjenu uniti, ili drugčije nek pristupi ispovidnik k prozoru (pendžeru) oli vratma, medjuto nigdi, osobito na prtenu, vunenu, svilenu, ili kožnu stocu sidajuć (podlogu) i ništa tilom ol odilom doticajuć se. Akoli bi na blizu više ili zdravih ili bolestnih okolostojećih ljudih bilo, rad kojih nebi mogao bolestnik podpunu ispovid učinit, i drugog načina nebi bilo za odkučit okolostojeće, nek misnik dopusti, da bolestnik jedan ili nekoliko grihah ispovidi, a ostale uklopi pod ključ Svetog Sakramenta u ovoj ispovidi, ter nek zatim svrhu svih grihah dilo skrušenja učini; a misnik, davši mu pristojnu pokoru, neka ga od grihah odriši i ljubezno ponukuje, da ostale za sad po broju i vrsti neispovidjene grihe bude vazda pripravan na prvoj ispovidi podpunu ispovidili, ako bi ga dragi Bog od one bolesti oslobodio i zdravlje mu poklonio.

3. Sveto Pričešćenje misnik bolestniku dili na ovi n.p. način. On slavi Sveto Pričešćenje u drugu veću neposvećenu *Oštiju*, ter obloži tada i ovu bilom kartom, ili bilom krpicom, a kad dojde u kuću k bolestniku, nek dosta podaleko stane, ali tako da ga bolestnik čut i razumit more. Zatim bolestnika ponukuje u kratko, da probudi u sebi Dila Vire, Uhvanja i Ljubavi, i oprostivši svim svojim nepriateljim iz srdca, pridade se sasvim u volju Božiju. Ova učinivši, metne *Oštiju* na

pristojno misto, il ako okolostanja dopušćaju i od vitra pogibili nije, nek ju metne na prozor (pendžer), ili blizu njega, ali podalje od bolestnika, i on se prilično odmakne; sad ako kužnik Sveto Pričešćenje sam po sebi uzet more, nek ju bogoljubno dokuči i odmotavši kartu oli krpicu bogoljubno primi; akoli ju sam po sebi dokučit i uzet nebi mogao, nek mu ju njegov dvoritelj prinese i na način rečeni dade, i opravši prste, vodu u čisto misto baci, a medjuto nek misnik brižljivo pazi jeli bolestnik Sveto Pričešćenje primio i progucao, da se nebi drugčije kakvogod svetogrdje dogodilo. Akoli je bolestnik Sveto Pričeščenje primio i pobožno progucao, nek misnik odmah naredi da se karta ili krpica u kojoj je Sveto Pričešćenje s većom *Oštijom* neposvećenom zamotano bilo, prid njim na žeravici sprži.

4. Poslidnje Pomazanje misnik dili kužnicim slidećim opazom:

Ako bolestnik sam po sebi nemore do vratah kućnih oli sobnih doć, neka ga misnik po dvoranim donlen čini prinit, ako bi i to moglo bili; tada misnik uzimavši podugačak štapić i metnuvši pamuk, sa Svetim Uljem natopljen, na vrh razcipljenog štapića, i tako stavivši da vitar njega kužnim otrovom nezapane, pomaže kužnika samo na jednomu od pet ćućenjah mistu, oli čelu, govoreć u isto vrime pomazanja: Po ovomu svetomu Pomazanju ✝ i po svomu velikom milosrdju oprostio tebi Gospodin što si god po svim ćućenjim sagrišio. Amen. Koja svršivši, dade rečeni procip odmah u vatru bacit i spržit.

5. Akoli se je veća strana župe kugom raztrovala, nek župnik uzme sebi jednoga, ili više ako mo-

re bit pomoćníkah, koji bí sa župníkom Svete Sakramente i ostala duševna potribita utišenja bolestnicim tako dilili, da se oni za ono vrime sa zdravim nemišaju, i njih u kužne otrove pogibili nemeću. Što kad bi isti župnik za pastirsku svoju dužnost virno izvršit i ostalim dobar izgled dati nastojao, imao bi tada svoje ostale pastirske dužnosti, osobito u župničke matice (protokole) da se nebi izgubile, drugomu misniku medjuto izručit. A od ove dužnosti osobito u kužne svake obćenske potribe nesmi se nijedan misnik izgovarat, koji se neželi iskrnjeg svoga i svog vlastitog spasenja odreć.

6. Kada bolestnika misnik pozdravi, nek mu nepruža ruku ljubit, a još manje da mu udarac žile na ruki izkušaje, štono uprav na tilesnog likara spada; već da bi baš tako i slobodan bio, neka bi prije i posle doticanja u isti čas s jakom kvasinom (sirčetom) slipe oči, ruke i prste svoje nakvasio i poprao. Za koju svrhu dobro bi bilo jedan sunger kvasinom natopljen uza se nosit, da kad bi ga se tkogod možebit iznenada dotaknuo, mogao bi odmah ono misto sungerom protrti i nikoliko zrnah smreke uzet u usta i žvakat, ali pljuvaku uvik izpljunut, ili korenčić *andjelike* trave na isti način žvakat.

7. Prije neg hode misnik kužnika providiti, ako bi vrime dopustilo, nek i tilo i odiću, koja bi u tako vrime malo i pokraća od zemlje mogla biti, smrekom ili dimom od kvasine na žeravi, oli s kojim drugim mirisom nakadi. Ovo isto more činiti kad se i kući povrati, a još bi koristnije bilo kad bi mogao i svoje ruho čisto prominut.

8. Kad bi, povrativši se od kužnika, baš izbilja, a

ne od straha izpratnog, u svomu tilu, a navlastito u glavi oćutio neku jaku prominu, n.p. glavobolju, ili neku nesvisticu, imao bi tad odmah štogod vruća ili takog štogod uzet, što bi mu u ti čas znoj iz tila izvest moglo, da ga zajedno sa znojem, ako bi koji otrov u se primio, što brže iz sebe protira. Za taki pak dogadjaj nek opomene kućane, da ga se medjuto nedoticaju.

Kužna zlamenja i način od kuge se učuvat.

Kuga se običajno, hvala Bogu! kod nas sad nečuje, nego gdi su velike vrućine, kano u Aziji, u Afriki. — Zatim po doticanju živih ili mrtvih tilesah, onda se i u Europu nesmotreno prinosi; al odkud mu drago kuga u naše zemlje prišla, ako bi nas otčinska ruka Božija u kojegod vrime s onim bičem za naše grihe pohodila, vlastita a i bližnjeg ljubav iziskuje, da dobri pastir i ovu nevolju poznade, ter koliko je barem moguće od sebe i od svog stada svaki otrov odbije, ili joj barem put pripriči; i jesu slideća zlamenja:

1. Neko vrtoglavje, ili neka povelika glavobolja običaje naprid obuzet čeljade, tako da malo posle zatim u niku hitru i jaku ognjuštinu pade.

2. Ukaže se na tilu otok na različitim mistim, navlastito pod pauzom, pod rukama, za ušima, na vratu, na prsi, na pripunih ili na drugim udim, i to na priliku velikog crnog prišta.

3. Ukaže se kuga s prva i pod običajnim prištim, čirim, micinim, modrim pigam i ostalim priličnim čvorim; ali mlogo većom, oštrijom i hitro restućom bolešću, nego je u nas u priličnim bolestima običajno.

Buduć pak da se sada izbrojena kužna zlamenja i u drugim bolestima kadkad ukazuju, da se za prava

kužna zlamenja mogu uzet, potribito je slideća u njima paziti, kano:

a) Ako se po udiljnomu doticanju onakih bolestnikah ili stvarih od onakih bolestnikah dotaknutih i nošenih, ili u njihovoj sobi ležećih, malo do posle jednaka i na drugomu zlamenja ukažu, dosta je prilično i baš temeljito, da je bolest otrovna, pak baš zato i kužna, ili po drugim morebit imenom otrovna i sasma pogibljiva, i zato pastirske opaznosti vridna.

b) Ako se rečena zlamenja brez ikakve druge bolesti na tilu prija toga očuvene ukažu, i nike ljude naglo umore, zlamenje prave kužne, ili koje mu drago pogibljive i baš otrovne bolesti.

c) Što se modrih pigah doliče, imale bi se i one za otrovne držat, kad bi tko u kraj njih brez ikakve druge prijašne bolesti naglo pao mrtav, jali kad bi prvo njih imao veliko vrtoglavje, ili drugu veliku glavobolju; ili kad bi rad kakve drugih udah jake i oštre bolesti naglo pao, i posle smrti ukazale bi se na njemu pige.

Ako se ovo opazi, navlastito što je u prvomu i drugomu broju rečeno, dosta se pametno more pomislit, da se je onaki bolestnik okužio; a još mlogo više, ako je kod njega, kod izbrojenih zlamenjah, oštro vrtoglavje i sasma neobičajna glavobolja prija došla ili slidila.

Ostali pak pomori ljudski, osobito odveć pogibljivi od nikoliko godinah kod nas strašno moreći kratelj (kolera) a i ognjuština ili srdobolja neimaju se za pravu kugu držat.

Likari se i danas prigovaraju odkud iztočni kužni porod ili živac biva, i premda je svim poznato da se

najvećma u toplim svim zemljam, a osobito u Egiptu (Misiru), il iz lešinah različitih živinah po razlivanju rike Nila smaknutih, ili kad prišuši na mistim ista rika Nil, pak živine koje uvik u vode stoje, na suhu ostavši, od žestine sunca pocrkaju, i tako neizkazani smrad uzrokuju; al smo mi, Bogu hvala, od onog biča prosti, nego dosta je ako su nam poznati načini za pričuvat se od onakog otrova. Nek nam budu slideće opomene zadosta.

Način za učuvat se od kužnog otrova.

Buduć da je svim poznato, da se kuga po udiljnomu doticanju kužnog tila najhitrije razlazi, zato: *a*) kad baš istinito znamo da kuga mori, *b*) kad začujemo il opazimo da su nike naše stvari u našemu neznanju otrovane, ili kad se tko istinito okuži, ili je barem sumlja da je kužan, tada valja tu stvar:

1. Varošu, ili prvomu poglavarstvu javit, da je kužni otrov, i obćenske zato naredjene i postavljene zaustavljajuće uredbe što brže da proglasi, i od toliko otrovne pogibili pričuva; drugčije sve zlo, koje se dogodi, pada na onog dušu, koji znavši za zlo, ili barem sumljeć, na vrime nije svomu poglavarstvu, ili bližnjim ostalim javio, da se svak od onakog zla pričuvat može.

2. Valja da svak od onog mista, od one kuće, kućanah, marve, vunenog, prtenoga, kožnog, svilenog ruha, novacah i svega što je tako otrovno sačuva, da u nikakvo doticanje s njima nestupi. A dobro je tada i od svih ostalih nepoznanih ljudih uklanjat se, i svoje kućane u samoći koliko je moguće i zatvoru čuvat. Novac (jaspre) zlatni i srebreni i bakreni primat se more, ali prije u kvasinu stopljen i njom opran. U

obćemu govoreć, vas koliki temelj i najbolji način od kuge se sačuvat u ovomu stoji: da se svako doticanje kužnih tilesah i stvarih ukloni.

3. Za uzdržanje života, kako u novcu, tako u hrani i smoku, nek nastoji kućni domaćin svaka na vrime tako pribavit, da priprava malo više nego je običajno more durat; jerbo se iznenada i u brzo štogod može dogodit, što bi višemu pripravljenju pút pripričit, i tako kućane u dvostruku pogibio postavit moglo.

4. Kad bi se ili na blizu ili baš u onomu mistu gdi tko pribiva, kuga proglasila, tada se priporučuje, da se sve kolike skuplije, a navlastito svilene, pamučne, prtene, vunene i kožne stvari, u jednu kućeru, oli sobu, unesu, zaključaju i po samomu domaćinu više putah na zrak iznesu, da se nebi pokvarile, ili jih mrmice izšletile.

5. Kućni domaćin ima se osobito brinut i pazit, da opazno kupuje, da od poglavarstva učinjene za dobro obćensko uredbe što opaznije čuva; da na domaću čeljad, a osobito na službu dobro pazi, da se s drugim na blizu nesastaju, da se jedno drugog nedotiču, i stvar u dvoru, oli na sokaku ugledanu, makar zlatna, srebrena il svilena bila, nipošto neuzimlju, ni primaju; da se isti starešine što mogu manje sa svojim kućanim mišaju, zato da ako bi oni po dužnosti svojoj gdigod na dvoru pomišali se, a još nebi bolest oćutili, druge kućane neotruju.

6. Jid ili kužni otrov odveć je hitar i svud se brže razpali i raširi. Zato je istina, da sve stvari, koje su se u kući kužnika nahodile u se su primile kužni otrov, pa iste zivine koje su u kuću kužnika ulazile, kao mačke i mala paščad, otrovne su postale. Da se

ovi otrov nadalje nebi raširio, dužan je kućni domaćin stvari koje su blizu kužnika bile spržit, a živine pobit. Ol da bi stvari od velike cine bile, barem jih u kvasini (sirčetu) proprat. Ama buduć da blaga većeg od duše i ljudskog života neima, najbolje bi bilo za veću svoju i svog iskrnjeg sigurnost i od veće cine stvari, ako su otrovne, sažeć.

7. Valja nastojat, da se čistoća koliko u tilu, toliko u odilu, u kući, u sobi, u dvoru i u svakomu mistu podpuno uzdrži; ne zato kano da ovaka čista mista po mišanju i doticanju otrovnih bolestnikah i stvarih nebi se mogla otrovat, već što se čistoća kaono najjači podpor svake slabosti, i kano zdravlju prva pomoć od svakog vazda hvali, priporučuje i uzdržat zapovida. U kojoj mu drago daklen kući, sobi, kolibici ljudi stoje i spavaju, da bi najžešća zima bila, potribito je nikoliko putah na dan, a osobito jutrom i večerom, vrata i prozore (pendžere) otvorit, pomest, smrikom oli kvasinom (sirčetom) okadit na žeravi, ali ne da odviše zadimi.

8. Ako bi se tko naglo razbolio, a navlastito niku glavobolju, vrtoglav, neobičajnu slabost, oli kakvu drugu prominu u tilu oćutio, nevalja se vrlo pripadat, misleć da je jurve kuga ovde, i da brez sumlje umrit ima; već valja brez svakog straha i odmicanja svoju nemoć odmah što bistrije more biti odkriti i viće od pametna likara, ako ga more imat, tražit, koji, ako se za dugo nezataji bolest, more brže i mlogo lašnje pomoći, nego kad bolest bama uzme.

9. Ako bi se tko tako teško i naglo razbolio, da bi odmah morao u postelju leć, ima se bolestnik razstavit od ostale čeljadih zdrave, i dobro pazit da ni on

ni njegovi dvoritelji u doticanju nebudu. Dvoritelji imadu bolestnika čisto držat, ako je moguće likara dobavit, sobu, oli kuću, oli kolibu u kojoj bolestnik leži često kadit i otvorat, da zrak zdrav unidje, da bolestnika gdi velika potriba nesiluje golim se rukam nedotiču, a da bi se u potribi dotakli, da odmah ruke, slipe oči i usta kvasinom (sirčetom) izmućaju i operu. I nek se dobro čuvaju, da jih bolestnik nezadahne. Nek žvaču bobu smrikovu i na dvor pljuvaku bacaju.

10. Kada tko nebi odmah mogao imat likara, a bolest bi tako ljuto tištila, da ju već nebi bilo moguće podnit, dobro bi onda bilo, ako se more imat, uzet terjaka mletačkog koliko jedan orah, a bolestnik neka ga odmah proguca i dobro se potrpa, da se more oznojit i kužni otrov kakogod na znoj iztirat; a kad se bolestnik počme znojit, u onoj ognjuštini i onomu znoju neima nipošto na hladan zrak izhodit, na što njegovi domaći vrlo pazit imadu, buduć da onaki bolestnik pavši u vatru nije pri sebi, niti zna šta čini.

Tko pak *terjaka* nebi mogao nabavit, oni more bile oči od raka uvik pripravne držat, iste u sitni prašak stuć, u čaši s vodom izmišat i popit jednu oli dvi čaše, ter dobro se u mlakoj sobi oli kod vatre utoplit, da se more što prija oznojit, pak kod sebe čistu košulju i gaće imat, ter kad se pristane znojit ima se prisvuć, a znojne gaće i košulju na drvo oli gvozdenu šibku uzet, ter ju u lug sa živim klakom pomišan bacit; pak tako nikoliko putah znojit se iznova i prisvlačit se, doklengod bolestnik na sebi oblakšicu neoćuti.

Ako bi se medjuto kuga oli veliki crni prišt napeo il na vratu, il na prsima, il gdi mu drago na

tilu, nek sime laneno (prediva), žabjak i crni sliz u mliku vari i na čvore (napetke) pritisne ili priveže, da čvori što prija sazore, il se privije na čvore na krpici razmazan *terpentin*, il se metne na čvore *terjaka*, svrhu terjake golubica živa na dvoje razrizâna, i nek stoji dotlen, doklenkod golubica nepozeleni a *terjak* nepocrveni. Pak kad se golubica skine s rane, kužni čemer procuri kao zelena voda. Može se takodjer na kužne prište kapule (crveni luk) u vrućù lugu pećene mećat, i dva tri put na dan prominut iznova, dok nesazrije i neprocuri. Ako bi se prišt prokinuo i rana počela s gnjojom i sukrvicom curit, valja ju češće suhom čistom krpom trti, ter sa šeničnim kvasom i tučenim crvenim mišanim misto melema zavijat. Ovaki bolestnik nek se vrlo čuva od razhladjenja, od svake tvrde jistbine, od ljutih stvarih, kiselih, i pića koja krv užižu i uzbunjuju.

Priporučuje se takodjer neko mlogo koristno sirče, kvasina, slidećim načinom spravljeno. Na priliku uzme se nikoliko *butice*, *pelina*, *kadulje*, *metvice* i *lavendule*, i metne se u jednu bocu od dvi oke oli lonac pun dobrog vinskog sirčeta (kvasine), bocu dobro začepivši oli lonac povezavši da neizhlapi. Izmetne se posli boca oli lonac na vatru oli na dobro ugrijanu peć, doklen se počme malo bistrit, pak posli četiri dana nek se kvasina (sirče) kroz čistu krpu procidi, zatim u ovu hvasinu metne se *kanfora*, u nas se zove *ćafuria*; na priliku, ako je boca bila od po oke, metne se šest dramah *kanfore* (po lota), akoli je boca od oke, metne se 12 dramah i t. d.

Ovu kvasinu netreba pit, već je vrlo dobra meklja tilesna uda, na priliku ruke, obraz, slipe oči, iz-

pod pauze prati i t. d., s njom natopljenu krpicu uza se nosit i često mirisat, i tako otrov kužni od sebe odbijat.

Nikoji višti likari priporučuju misnicim, kućanim, i službi, da ruke čistim uljem (zejtanom) za ono vrime, dok se kod bolestnika nalaze, namažu. Ovo je kušano, da je dobro.

Nek misnik kad ima pristupit k bolestniku, ako je u sobi bolestnik kužni, uvik jedan prozor (pendžer) zapovidi otvorit, da more zdrav unić zrak u sobu. Nek zrno smrike drži u ustim i žvače i škodljivu pljuvaku izbacuje. Vrativši se od bolestnika nek odmah usta, ruke, slipe oči i vrat kvasinom (sirčetom) gori opisanim propere; nek se prisvuče i prvašnje haljine na čist zrak obisit dade, da se od otrova, ako je koji za haljinu prionuo, očisti. Nek se svake odiće kužnika čuva, da se nedotakne, i ako je potribito, da kod bolestnika side, ovo nek čini na goloj daski oli drvenu stocu.

Način pohodit bolestnika u koleri.

Buduć da se je i u našim zemljam još od 1830. uvela i druga strahovita bolest rečena kolera — ovde ju svit zove *kratelj*, jer u malo vrimena prikine čeljade — ova azijatička bolest, koja u kratko najjačega i najzdravijega čovika obori i umori, a navlastito ako se odmah u početu takoj bolesti u kraj nestane; koristno je, dapače i potribito onomu osobito misniku, koji kod sebe likara ni likarijah neima, da narav, početak i razširenje ove vrlo nemilostive bolesti opišemo, ter da poznate dosad načine nju posve dobit, il kojoj barem poveću silu slomit, ukažemo. Ova bolest običajno slideća zlamenja imade:

1. Dojde vrtoglavje, i njeka slabost u svemu tilu. 2. Na jedan put klonu noge i ruke. 3. Zaboli ga, i potira na dvor više putah tako jako, da iz čeljadeta brez pristanka toči dok neizdahne. Kadnokad ga i bljuvanje muči, kini i smrtno mori, dok ga i prikine. 4. Počmu hladit noge i ruke, i zimogriz kroz sve tilo prolazit. 5. Uhiti ga grč s prvice kadkad na damarinu (žilam), pak zatim po svem tilu tako nemilo hvatati, da u velikoj bolesti u nikoliko satih i dušu iztisne. 6. Pomute mu se oči i počmu mu se caklit, i kao modar obručić ukaže se u očima; zatim do malo sve to dublje tone. 7. Jezik mu toliko oslabi, da ga je mučno razumit kad govori.

Likari različite uzroke ove bolesti donose. Ovi je obćeno govoreć najviši uzrok, kad se u času razhladi, ako je u velikoj vrućini bio čovik. Tko se kratelja (kolere) učuvat želi, oni valja da se nagle razhlade osobito liti čuva, il ako je na njemu kratelj (kolera) da se odmah u postelju legne, da se što prija oznoji. I sasvim, da još nije osvidočeno, da se od bolesti ove drugi truju, da je otrovno prilazeća *(contagiosa)* kao kuga, ali buduć, da ni to nije dosta osvidočeno da i nije otrovna, osobito razmišljajuć, da su kadkad baš u jednoj kući mlogi pomrli, gdi su u istomu mistu u drugim kućam svi zdravi ostali; zato je potribito da se misnik a i svaki čovik, onliko koliko je barem moguće, od bolestnih krateljem (kolerom) čuva, navlastito njihove oduhe, koji su već u ovoj bolesti ili na čas smrti ili već izdahnuli; buduć da su ovi najotrovniji kušano je u mlogih dogadjajih. Rečeno je, da se čeljade koliko je moguće mrtačke koleričke oduhe čuva, jer drugčije mudro i pametno takog mrtvog oko no-

guh dotaknut se, da je stvar otrovna, nije se iznašlo, jer kućani i susjedi (konšije) u pokopanju onakih mrtacah ruke i noge brez svake pogibili doticali su, a onda samo smrdljivu oduhu opazili, kad su blizu usta stali.

Za misnika daklen, kao i za svakog drugog čeljadeta ova opaznost nek bude:

1. Kad služe kolercim, nek se od njihova zadahnuća čuvaju što mogu bolje. Bolestnicim nek dobro ruke i noge pokrivaju, da se što prija oznoje, i sa znojom otrov iz sebe izbace.

2. Da se njihovih bljuvotinah barem koliko je moguće čuvaju, bljujećemu kakav sud pokuče, da oni smrad kakogod nezadahne i neotruje. Porad bljuvanja od kratelja bolestnicim nedaje se Sveto Pričešćenje, nego dosta jih ispoviditi i Svetim Uljem pomazat, i dušu jim priporučit. Nek se neplaši misnik, da će odmah s prvim dotaknućem bolestnika bolest na njega prić; ako se samo, kako je rečeno, dobro uzčuva da ga ne zadahne.

Kako bolestnik rečena zlamenja od kratelja na sebi oćuti, ima se što prija utoplit, ako bi se baš kadkad u potribi za ugrijanje žličicu i vina dobra po malo okusio, ili drugog pića ugrijavajućeg (osim piva, koje još više uzbunjenje u trbuhu čini) koristno bi bilo.

More se bolestnik po izkušanju gospodina Morvaja na slideći način ličit:

1. U toplu postelju leć i dobro se po glavi i svemu tilu potrpat, da mu se samo nos vidi, da nikakav hladni zrak ni blizu bolestnika doć nemore. Postelja se takodjer ugrijat more s opekam oli pločam dobro ugrijanim, obloživši istim bolestnika.

2. Ima se bolestnik obavit po žličici i trbuhu

s vrućim zavojim kako more trpiti. Ovi se zavoji spravljaju od mirisavih travah, n.p. od metvice, kopra, kadulje, pelina i t. d. Ove se trave sitno izsicaju, pak u krpu zamotane nakvase se u vruću vinu, ol u vriloj vodi. Ako nebi ovih travah bilo, more se i triva upotribit.

A dobro je i ugrijana zob oli proso, oli kukuruzno brašno (mlivo) oli pržina; a i sô ugrijana dobro čini kad se metne u zobnici ol u krpetini na žličicu.

Buduć da samo znojenje od ove bolesti liči, zato bi dobro bilo i pod krste i bubrige, u zobnici vruće zobi, il vruća kukuruzna brašna metnuti, takodjer i vruće opeke oli ploče na tabane i na ruke mećat, samo da se bolestnik što brže oznojit može.

Kako je gori rečeno, u ovoj bolesti ohlade se noge i ruke, koža se naježuri i pocrni. Dobro je daklen noge i ruke s kanforskom rakijom trti sa suknenom laptinom, istu laptinu dobro rečenom rakijom nakvasivši.

3. More se bolestniku dat vruće *tehe* piti. Tehe se vari od metvice, od kadulje, od žabljaka i t. d. Akoli neima ovih travah, dobra je i vruća voda, oli dobro ugrijano vino, samo da se bolestnik što brže oznoji.

4. Ako bolestnik žedni, nesmi mu se drugo davat za pit osim od ječma soka, to jest vodu u kojoj je ječam malo provaren. Ova voda neima bit vrlo hladna.

5. Ako bi bolestnik zaželio jist, more mu se dati malo vruće čorbe (juve).

6. Kako se bolestnik dobro oznoji, valja ga prisvlačit u čiste košulje, ama zgrijane.

7. Kad mu se na laglje i bolje okrene, onda se još mora toplim zavojim obavijat, čimgod lakim po-

krivat, kao gunjem, jorganom do nosa i t. d. da se nebi razhladio, il se znoj natrag zauzbio, jer se ima sve jednako i dugo barem za 10 satih znojit, pak onda dobro se obukavši iz postelje izać. Ako je gladan malo čorbe (juve) jist i malo se vina napit. Posli toga za dva tri danah od velika jila, pića i nazebe čuvati se.

Akoli je bolest još žešća, i bolestnik se nemore brže oznojit u postelji, onda se mora parilo oli kupalište pripravit, i bolestnik se ima metnut na paru oli u dobro mlaku vodu kako more trpiti. Oli uzme se opekah, oli pločah dobro ugrijanih, ter se metnu prid bolestnika, a polivaju se kvasinom (sirčetom), smišanom s rakijom. Bolestnik se ima dobro u gunj oli jorgan zamotat do vrata, da sva para uzanj idje. Ove opeke oli ploče dobro ugrijane dotlen se uz bolestnika imadu mećat i polivat kvasinom pomišanom s rakijom dok se god neoznoji. A kad se oznoji, onda se ima u vrućn košulju prisvuć, u toplu postelju leć i pritrpat, i vruće *tehe* uzimat, kako je gori rečeno.

Il se uzme trine, pak se provari, zatim bolestnik nek metne noge u onu vodu s trinom na kakvo drvo oli klupicu da se noge nestope, pak se dobro umotavši pari, dok ga znoj ne popane. Što kad bude, onda se prisvuče, u postelju metne, zamota i štogod vruće pije.

Ako bolestnika počmu hvatat grči i ako mu je jurve bljuvanje i dvor pritužio, onda mu se imadu noge, ruke, i ako je vrlo slab sve tilo s kanforskom rakijom i sirčetom na pola izmišanim trti. I ovaki se bolestnik svejednako ima pojit s *tehom* od metvice, doklen mu god bljuvanje i dvor nepristane. Ako jedne *tehe* izbljuje, opet mu se mora davat, jer kad se žličica ugrije neće više bljuvat.

Sa slidećom masti u Galiciji mlogi su se izličili, a ovako se spravlja. Uzme se po litre gorušice samlivene (50 dramah oli 4 lota), 12 dramah bibera (pipera), 12 dramah kanfore, dva česma bilog luka. Ovo iztuci i metni u litru rakije vrlo dobre, a metni još po' litre vinskog sirčeta, pak metni na sunce, ili na vruće ognjište nek se ugrije, izmiša i izbistri. S ovim mazanjem valja bolestnika mazat po žličici, izpod kolinah, po trbuhu i ručnim žilam (damarim) a vruće *tehe* piti.

Za one, koji oko bolestnika rade, dobro je:

1. Jutrom nebit taštu oli na štesrdce. 2. Nedat se od bolestnika zadahnut, ili pobljuvat, jer oduha bolestnika odveć je nezdrava, i zato se valja dobro pazit, krpu sirčetom nakvasenu uza se imat, i češće mirisat istu krpu, osobito ako od bolestnika koja izlazi oduha, il ako ga bolestnik zadahne. Dobro je takodjer uza se nikoliko bobakah smrikovih imati i žvakat, oli česan bilog luka grist. 3. Sirčetom ruke oprat, osobito kad se bolestnika rukom dotiče, oli kad ga privrče. 4. U poklopljenoj tavi sirče na vatri ugrijat i odklopivši tavu kuću oli sobu sirčetnom parom kadit. 5. Barem se u 24 satah jednom dobro u postelji oznojit i prisvuć se u čiste haljine. 6. Želudac čist imat, i s mlogim osobito debelim i ladnim jilom i pićem netrpat ga; zelja se koliko je moguće čuvati od svakog se, a navlastito nezrila voća paziti.

Takodjer i od mladih pećenih oli varenih kukuruzah čuvat se i ustegnut. Ovako s Božijom pomoćju postupajuć zdrav će ostat i likar i misnik, a i mlogi bolestnici ozdravit, oli učuvat se od bolesti.

TREĆI DIO.

---

§ 1.

Kako misnik ima postupat s onim koji su na smrt osudjeni.

1. Prija nego misnik k osudjeniku dojde nek, razabere i dozna kakve je ćudi bolestnik, to jest il je blag il je bušljiv, jeli krotak ol osorljiv, jeli razuman il je tup, posve tvrdokoran il samo običajno jogunast, jeli uplašen ol je razabran i t. d. I to zato, da misnik na svako okolostanje osudjenika, i na svaki njegov protivni razlog bude slobodan, u riči svojoj stalan i u svomu duhovnomu poslu posve srdčan ostane, i svoj nauk po različitoj ćudi ovakog osudjenika vazda dobro upotribit i upravit znade. Vrime je kratko, pak zato svaki čas ovog vrimena ima misnik nastojat dobro, koristno i za spasenje osudjenog provest. — Običajno se u njekim mistim znade, da će zločinac bit osudjen na smrt; dobro bi daklen tada bilo, da misnik onakog zločinca poznade. Po tomu bi lašnje zločinac u potribito vrime u misnika pouzdanje imao, i njegova spasonosna svitovanja primio.

2. Kada misnik najpri k osudjeniku pozvan bude, nevalja da se plašiv oli osoran ukaže, da većma osudjenika nesmuti, koji bi, smotrivši uplašena misnika, mogao pomislit da se misnik više smrti boji, nego oni koji ima bit smaknut; već valja, da prid osudjenim duhovnu srdčanost, uljudnu slobodu, krotko i blago lice i dobru volju ukaže, da lašnje prigne i na put spasenja nesritnika dovede.

3. Ako je osudjeni posli navišćene smrti još odveć ljutit i smućen, nevalja da odmah misnik k njemu ulazi, doklen ga ona prva ljutina nemine i nepopusti; jer ne samo da tada s njime nikakva i ništa dobra opravit neće, nego ga još gore razjidit, tako da ga za dugo, ili baš nikako neće moć na pripravu duhovnu prignut, kakono se je veće putah dogadjalo. U čoviku koji zdrav ima umrit sva kolika narav se plaho potrese i zabeuši; zato valja popočekat, dok ono prvo uzbunjenje i zanešenje pameti osudjenog popusti.

4. Nije uvik uputno, da misnik osudjenoga odmah, dok prvi put unidje, na ispovid ponudi i kano siluje, već valja da misnik s prvim svojim oblazkom na to samo nastoji, da ožaložćenog i smućena utiši, da ga u duši pokripi, da ga na milosrdje Božije i pouzdanje u njegovu dobrotu probudi, da je zato k njemu došao, da njegovu dušu s Bogom pomiri, i svaku mu moguću i željnu pomoć učini. A ova na slideći način činit more:

Žao mi je, moj dragi N., iz sve duše da sam u tomu žalostnomu stanju tvomu k tebi pozvan; ali ti i sam pametno moreš mislit, da iz drugog uzroka nisam k tebi došao, nego da te razgovorim i utišim. A ovo sam ne samo kao svaki drugi dobri kršćanin, nego navlastito kao misnik i sluga Božiji za spasenje dušah pozvan, dužan činit. Ja držim, da ti po tomu zla neželim; ja mislim da i ti tomu protivan nisi, videć dobru moju odluku, da sam za spasenje duše tvoje sva kolika moguća i potribita pripravan činit, da neznam koliko truda imaš.

5. Akoli misnik vidi da je uputno i potribito, ili da je ti osudjeni pripravan učinit odmah i s prvim nje-

govim pohodom, ima osudjenomu najpreću njegovu dužnost iztomačit, koja ga siluje da se sudu i pravdi, koja ga u ime Božije kano svake nepravde najpravednijega osvetitelja sudi, rad ljubavi i poštenja Božijega uztrpljivo podloži, ter zasluženu smrtnu osudu dragovoljno i uztrpljivo podnese. Ako ga misnik s razlogom na to dovede, da on sam poznade da istinito za svoja opaka dila smrtnu je osudu zaslužio, i da po svakomu zakonu umrit ima, i zato da je pripravan zasluženu za grihe svoje smrt uztrpljivo podnit; s ovim bi načinom misnik sebi mlogo truda uzkratio, a osudjenomu u duši mir i utišenje uzrokovao. — Ali je ovo očitomu i tvrdokornomu zločincu vrlo mučno dokazat, a poznato je, da brez pripoznanja svoje krivice i brez skrušenja nije moguće spasenje duše dostignut.

1. Zato je misnička dužnost, da osudjenog na to ljubezno (il ako vidi kadkad i po oštrim ričma) navede, da učinjenu krivicu (kakva mu drago ona bila) pripoznade, i da zasluženu za zloće svoje osudu smrtnu dragovoljno primi i podnese. A ovo more na slideći način učinit:

Moj dragi N., kako sam razumio, tebe je sud za tvoju zloću na smrt osudio. Žao mi je, da te u tomu žalostnomu stanju gledam, al se ipak odveć nežalosti i negubi uhvanja. Ja mislim, da kad čovik grišnik još nije svog dragog Boga izgubio, kad nije nebesku slavu, kad nije za uvik dušu izgubio, da još nije sve izgubljeno; a ovo tebi, moj dragi N., još negine već ti je u ruci. Ako ti daklen i pogine tilo, koje bi i onako negda imalo umrit, ostaje ti barem živa duša i to za uvik živa. S njom valja nam se toliko većma brinuti, koliko bistrije iz našeg prisvetog zakona po-

znajemo da ćemo dragomu Bogu za svako naše krivo i nepravedno dilo oštar razlog davat; znaš ti, da je Bog svet i pravedan, pak nečistoću i nepravdu nepušća u kraljestvo nebesko, gdino sama svetinja, čistoća i pravda pribiva. Znaš i to, da Bog srdce naše vidi, da misli iste poznaje, da su Bogu sva dila, sve krivde ljudske poznate, pak jih Bog il na ovomu il na drugomu svitu po svojoj svetoj pravdi valja da pokara i pedipsa. Kod sveznajućeg i pravednog Boga neima nam se koristi ogovarat i pravdat i tajat; jer kojugod našu krivicu, oli grih na ovomu svitu nepokara, istinito pokaraće na drugomu, i to žešće i oštrije.

Al on hotivši i ovomu svitu svoju prisvetu pravdu očitovat, zato je na misto sebe sudce stavio i njima zakon dao, po komu i krive i pravedne sudit imadu: i da krive pokaraju i pedipsaju, a pravedne pomiluju i nadare.

Ovo nas uči Sveto Pismo, koje je rič Božija. Isti Bog govori iz usta Svetog Pavla: "Svaka je oblast od Boga„. Rom. p. 13. "Podložni daklen budite svakomu ljudskomu rad Boga, il kralju kano izvrstitomu, il vojvodam kano od njega poslanim na osvetu zločinacah, hvalu pak dobrih.„ 1 Pet. 2. 13-14. "Poglavice nisu za strah dobrog nego za osvetu zločestog dila. Ako zlo učiniš boj se, nenosi sablje zaludu i brez uzroka. Sluga je Božiji za pedipsat onog koji zlo radi.„ Rom. 13. 3-4.

Iz ovih ričih, dragi brate, moreš lasno razumit da je svaka Oblast i Poglavarstvo stavljeno od Boga na osvetu i pedipsu zloćah. Daklen kad je istina da je sud od Boga metnut, valja ti se, htio nehtio, volji Božijoj i vlasti starijoj podložit. Ako primiš drage volje

što i onako pritrpit imaš, prija će ti se Bog smilovat i sritno ćeš umrit. Isto je pravda Božija i zakone ostavila po kojim se poglavice postavljene vladaju. Tako je Bog, još prija došašća Isusova na ovi svit, po Moisiji rekao: "Svaki koji ubije čovika, i on valja da ubijen bude." Lev. 21. — A na drugomu mistu još oštrije reče: "Oko za oko, zub za zub, glavu za glavu svaki zločinac ima izgubit." Iz ovih ričih vidiš, da je Bog zakone i pravde ostavio po kojima se sudac ima vladat. Daklen nije te sudac osudio na smrt po svojoj volji već po Božijemu hotjenju. Daklen ne budi ti žao na sudca od Boga metnutog, on je dužan po naredbi Božijoj i krivog i pravog sudit, kako tko po svojim dilim zasluži, i kako zakoni zapovidaju.

2. A to je, dragi brate, i Bog pravedni mudro, istinito naredio. Ti znadeš da nije pravo da dobri i zločesti ljudi jednaku plaću prime. To jest n.p. da koji siromah gladna nahrani, gola zahodje, bolestna obavlje i pomogne s onim čovikom jednaku plaću primi, koji siromaku pravu pravcatu poslidnji zalogaj krušca otme, koji mu dobra njegova pokrade, njega ubije i t. d.? Vidiš daklen da je potribito bilo, da dobri i pravedni Bog postavi svakomu čoviku pravdu i zakone po kojim živit i umrit svak mora. Jeli de ovako?

I zato je primudro, pravedni i sveznajući Bog, da oni koji pošteno i po zakonu u društvu ljudskomu živu, mirno i slobodno svoja dobra uživaju, a oni koji neuredno i naopako žive, i u tudja dobra, a kadkad u isti život i poštenje dira, uznemiruje, buni i porazuje, valja da istu štetu i zlo trpi, koje je drugomu učinio; i to je Bog pravo i mudro učinio, da ljudi dobri i zločesti pravednu desnicu Božiju svagdi pripoznadu i nje se

boje, da se zla i krivde čuvaju, a da dobro i pravedno diluju; ter da tako na ovomu i na drugomu svitu blažen i miran život uživaju.

3. A promisli, kad take pravde na ovomu svitu nebi bilo, tko bi tada slobodan u svom imanju il istomu životu bio? kakvo bi nam tada življenje bilo? tko bi tada miran i slobodan ili kod kuće ili na putu bio? Jeda nebi tada slobodnjaci i jači zločinci slabije pobili i uništili? Vidiš daklen, da ni dobri ni zločesti ljudi nebi nikad u svomu dobru il u životu slobodni bili, kad nebi pravde bilo! Koliko bi noćom, koliko bi danom pravih ljudi od brezdušnih ubijeno bilo? Vidiš daklen da je starija vlast i sud potribit, da se obćenski mir uzdrži, da se svačiji život i imanje učuva.

4. Promisli zatim, moj brate, da je tebi ako si i kriv teško poginut: sudi daklen kako je teško pravomu poginut. Što bi se istinito često dogadjalo, da nije pravedni Bog visoke vlasti i sud postavio, koji će zloću pedipsat, a pravdu branit. Ti moraš osudu smrtnu primit, ne samo kao dokončanje svitovnje vlasti promatrat, nego kao odredjenje Božije, koje uvik dobro je i sveto primit i pritrpit. — Buduć pak da znaš, da je Bog posve pravedan i svet, pak da zato krivdu i grih il na ovomu svitu ili na drugomu pedipsaje, potribito je da se njegovoj svetoj i pravednoj volji posve podložiš, i tvoju smrtnu osudu iz njegove očinske ruke dragovoljno i uztrpljivo primiš. Bog, zakon i vlada hoće, da se teški grisi oštro i očito za izgled drugim pokaraju. Pravda Božija trpila te je, dok ti to i tako zlo učiniš: al je njegova sveta volja naredila, da ti sudu u ruke padneš, da se tude gdi si sad pokoriš i spasiš. Božija je volja da u tomu stanju dobar posta-

neš. Božija je sveta volja, da ti kazana smrtna osuda za spasenje koristna bude, to jest da svršivši život u pokori i u potoku suzah milost Božiju i kraljestvo nebesko dobiješ. Suviše promisli: 1. da te je Bog od ništa stvorio; 2. da te je prisvetom svojom Krvju odkupio Isus; 3. da te je Duh Sveti na Kršćenju posvetio i za sina primio.

Kano Stvoritelj tvoj je i svega svita posve Gospodar; more ti daklen uzet život kad hoće, a u tomu nitko mu se protivit nemore, jer svemogućoj i pravednoj desnici Božijoj tko će na put stati? Ti daklen kano slabo stvorenje bolje ti je da se prikloniš njegovoj svetoj volji, ter da ono što su tvoja dila, i što je njegova sveta pravda sudila za tvoje zloće i grihe uztrpljivo podneseš, nego da se kano očiti krivac Bogu protiviš i po tomu Božiju milost za uvik izgubiš.

Isus Odkupitelj dao je za te i za me i za vas svit i najposlidnju kap krvi svoje neprocinjene, i zato Sveti Pavao veli: "Vi niste vaši, jerbo ste za jednu priveliku cinu odkupljeni." Ako nas je Isus svojom vlastitom krvju odkupio, mi smo njegovi dužnici, njegovi odkupljenici. Nismo ni tako od nas gospodari, nego Bog i Odkupitelj naš; valja mu se daklen i zato posve podložit. Akoli zločinac dragovoljno to pripoznade, i po volji Božijoj to učini, plaća mu je ona kojano bijaše na križu skrušenog lupeža Dizme, t. j. raj nebeski: "buduć da nas krv Isusova čisti od svakog griha, ako se skrušimo", veli S. Ivan 1. 2.

Duh Sveti posvojio je sebi i duše i tilesa naša; duše zato, jer nas je učinio po svetomu Kršćenju svoje baštenike, a tilesa zato, jerbo veli po Duhu Svetomu: "znajte da tilesa vaša jesu stan Duha Svetog", i tako

smo daklen posve Božiji. Koji nas je daklen po svetomu Kršćenju za svoje baštenike primio, on se istinito za našu vičnju baštinu očinski brine: akoli smo baštinu stratili zločineć i bludno živuć kao sin razasipac izgubljeni, a mi se pokorni opet povratimo u dvor našeg milostivog Otca, da nas skrušene primi i zagrli, da i tako opet sve neizgubimo, ako po svetoj volji njegovoj učinimo.

5, Valja ti najposle, dragi brate, znati, da je smrt dvostruka: jedna *vrimenita*, koja nas samo s tilom i sa svitom rastavlja; druga je smrt *vičnja*, koja nas i s Bogom za uvik rastavlja. Od prve, to jest *vrimenite*, nemore nitko uteć, jer tko se rodi valja da umre. A od *vičnje*, koja je najčemernija, najžalostnija, najjadnija, i pravo se smrt zove, moremo se po milosti Božijoj učuvat makar najviši zločinci bili, i to ako se za naše grihe skrušimo i pokajemo, ako jih pravo ispovidimo i podobrit se istinito želimo, i obećamo Boga nikad više hotimice neuvriditi.

Promisli sada sve tvoje grihe i zloće, ter ti sam sudi kakvu si pedipsu za njih zasluzio? Ja znam da te ista svist tvoja kori i da ti govori da nisi dobro učinio, da si smrtnu osudu pravedno zaslužio! — Umriti daklen valja ili vrimenito, ili za uvik za tvoje opačine i zloće. — Da neumreš daklen za uvik, nemoj Boga pogrdjivat i svetu pravdu njegovu, kao oni razbojnik s livu stranu Isusovu, nego se skruši i ispovidi zloću tvoju, kano razbojnik s desne strane Isusove, pak ćeš i na križu umiruć čut glas Isusov, glas Spasitelja tvoga, koji ti govori: ***U istinu velim tebi, danas ćeš bit samnom u kraljestvu nebeskomu.***

6. Za osudjenog još veće u duši umirit i utišit,

ima osudjenog misnik ljubezno opomenut, da mu sve svoje unutrnje tegobe, muke i plašenja zato najviše očituje, da misnik svakoj njegovoj duševnoj nevolji pristojni lik nać, osudjenog razgovorit i da blaženu smrt i slavu nebesku dostigne može učinit. Ako bi daklen kakogod mogao umitno svaku nevolju duše ili posve uklonit ili ju barem uzkratit, i osudjenog na put blažene vikovičnosti upravit misnik ima.

Ako bi misnik smotrio, da osudjeni još nije zadosta u viri i zakonu upućen, ima ga što more bolje i razgovitnije u viri i zakonu Isusovu naučit, barem stvari brez kojih se nije moguće sahranit, i tada istom ostala s njim izvršivat.

§ 2.

Od vrlo plašivog osudjenika.

Nahode se njeki osudjeni, koji se vrlo plaše smrti, razmišljajuć mložinu svojih zloćah i prioštru pravdu Božiju, koje misnik na slideći način more ispovidili:

Moj dragi! ti se vrlo bojiš smrti rad mlogih zalah koja si učinio, a da je prioštra pravda Božija! Ali to je stvar naravna da si velik zločinac, i velike se pedipse bojiš. Ali znaj da je Bog ne samo pravedan, nego da je i posve milostiv svim onim koji se skrušeni i pokajani povrate k njemu i svoje grihe gorko oplaču, ispovide jih i za nje dostojnu pokoru učine. Ovo nas uči Sveto Pismo, koje nas privarit nemore, jer je rič Božija. Evo kako Bog isti govori po svomu Proroku Ezekielu: "Neću smrti, neću osudjenja vičnjeg jednog grišnika, nego hoću da se obrati, žive

i spasen bude„. C. 33. — Pak na drugomu opet mistu govori isto Sveto Pismo: Paralip. 2. C. 30. v. 9. "Milotvoran i milostiv je Gospodin Bog vaš, i neće okrenut lica svoga od vas, ako se povratite k njemu. Milostiv je Gospodin i uztrpljiv. Ti ne ostavljaš nikog, koji u te svoje uzdanje stavlja.„ Eccl. 17.

A znaš, dragi moj, što je naš primilostivi Spasitelj rekao, koji je grišnike oko sebe kupio, koji je s njima blagovao i obćio, koji je u svakoj prigodi izgubljenu ovčicu, izgubljenog grišnika tražio na put spasenja izvest, reče on: "Sin čovičanski došo je spaseno učinit što je izgubljeno.„ Math. 18. — A kod Svetog Marka C. 2. govori Isus: "Zdravim netriba likara već bolestnim. Ako mi poznamo grihe naše, on je viran i pravedan da nam grihe oprosti, i nas očisti od svake nepravde.„ Ioa. 1. C. 1. — A evo takodjer i Svetog Augustina riči: "Tko bi, o pridobri Isuse, od tvog milosrdja sumnjio? Ja očito govorim, da je veći grih neuzdat se u te, nego koji drugi grih po slabosti ljudskoj učinjen.„

Govori se da je Gospodin Isus rekao Svetoj Katarini od Siene: Koji na čas smrti sumlji od mog milosrdja, oni me po tomu više uvridja nego po svima grisim za života učinjenim. Ovo se štije u životu njezinu. Sad promisli, dragi brate, bili to za te spasonosno bilo, kad bi ti kod toliko spasonosnih opomenah Isusovih od tvog spasenja još sumljio? Bili to pametno bilo Isusu, kano vičnjoj istini, koja privarit nemore, nevirovat tvomu Bogu, onde se u njeg neuzdat gdino te očito svojim ričma po skrušenju i pokori u raj zove, i kano drugomu Dizmi rajsku slavu očito obećaje?

Ako se pokaješ i čisto ispovidiš, viruj da ćeš čut

Isusa gdi govori: *hodie mecum eris in paradiso* (danas ćeš bit samnom u raju). Promisli, molím te, da je milosrdje Božije brez mire i brez broja, i da svaki broj i svako mloštvo, težinu i zloću grihah naših nadilazi! Promisli, da još nitko nije izmirio ni dokučio dobrote i milosrdja Božijega! A svi tvoji grisi, ako su i mlogi ipak nisu brez broja. Promisli da svi ljudi nemogu sagrišit koliko Bog more oprostit. Nemore bit, da si toliko sagrisio, da ti Bog, ako se iz sveg srdca skrušiš i pokaješ, nebi mogao tvoje grihe oprostit; buduć da je više moguć Bog oprostit, već vas svit sagrišit. Ne uvridjuj dakle, moj brate, ovako milostivog Otca novim grihom od neuhvanja; nesrdi Boga još više s većim grihom od dvoumljenja; evo ga, pogledaj (ukaže se Propetje osudjeniku) kako je propet za me, za te i za vas svit. Evo je ruke razapeo da te zagrli, glavu prignuo da te poljubi, prsi otvorio da te milostima svojim napoji, i sve nas čeka uztrpljiv na pokoru. Obrati se daklen Bogu tvomu i nestraši se više vrimenite nego vičnje smrti. Vrimenita će smrt za jedan čas proć; ali onda istom nemila i gora smrt nastaje za one, koji svoje pouzdanje u Boga nestave, već od milosrdja njegova sumlje.

§ 3.

Od osudjenikah, kojim se rad svojih imanjah i rodbine teško vidi umrit.

Dogadja se više putah, da osudjenomu valja krasna svoja dobra i imanja, dobre roditelje, rodjake, ženu i dicu ostavit, ter jih još i pogrdnom smrću naružit,

i ovo doisto nije mala već dosta zamirita stvar za siromaha osudjenog; drugo je naravnom smrću umrit, ali pogrdno je poginut i svoje najmilije roditelje, rodjake, ženu i dicu ne samo ostavit, već još vičnji bilig pogrdne svoje smrti na imenu i prizimenku. Ova je stvar tako nemila, koja svako ljudsko srdce na strah i suze pobudjuje i pošteno srdce cipa.

Onakomu daklen kukavcu s velikim požalenjem valja kazat: 1.o Da mu jedan put prija oli posle sva dobra svitovnja ostavit valja; i ako se za svoje grihe skruši i pokaje, Bog će mu na drugomu svitu (za ova vrimenita dobra) mlogo lipša i bolja dobra povratit u raju. Veli S. Pavao, da nit je oko vidilo, nit je uho čulo, niti more pamet začet, koja je Bog dobra pripravio kojim ga ljube. Ako on daklen Boga bude više ljubit nego ova dobra vrimenita, i ako za svoje učinjene zloće dragovoljno odredjenu smrt podnese, nek istinito znade, da mu na drugomu svitu bolja dobra i bolji priatelji neginu. A nek promisli, da ga je tkogod iznenada u ovoj zloći ubio, što bi tad činio, kad bi brez ispovidi i brez milosti Božije ipak svoja dobra ostavit imao; gdi sada lipu zgodu imade skrušit se, pokajat se, ispovidit se, pričestiti se, i tako u milosti Božijoj priminuvši, na misto vrimenitih vičnja dobra dobit. — Nek dakle promisli ovu milost Božiju i nek ju nezabaci dok mu ju Bog daje, nego nek ju za spasenje svoje što bolje more okrene i upotribi. 2.o Što se tiče dobrih rodjakah, istina da je poteško njih ostavit; al nek promisli, da i to kadli tadli ima bit, buduć da nitko uvik nežive, već samo za kratko vrime. Što bi daklen po teškoj bolesti ili svojoj ili svojih rodjakah, žene, dice i ostalih pritrpit imao, on nek sad

pritrpi, i to toliko dragovoljnije koliko bolje poznaje, da je on ovu pedipsu istinito zaslužio, i da s ovom strahovitoj pravdi Božijoj za sve kolike svoje grihe zadovoljit može, pak da će odmah posli smrti božanstveno lice uživat. Zatim ima se spomenut ričih Isusovih: "koji neostavi rad mene otca, mater, ženu, braću, sestre, nije me dostojan„. A na drugomu mistu: "koji ljubi otca, mater, ženu, dicu više nego mene, nije me dostojan. I koji neostavi sva rad mene, nije me vridan. Koji samnom nekupi, oni razasipa.„ Ove su riči za svakog spasonosne i potribite. Ako želiš dakle s Isusom u kraljestvu nebeskomu dio imat, valja ti se svega svita, daklen i najdražijih tvojih roditeljah i t. d. zaboravit. — Daklen, moj dragi brate, što bi onako moralo biti učini i podnesi uztrpljivo i dragovoljno i Bogu za tvoje grihe izruči, pak ćeš zato brže plaću na nebesim veliku imat. A da uztrpljivo i dragovoljno za spasenje duše tvoje to podneseš, Božija je doisto volja; jer da nije Božija volja, mogo bi te davno Bog zapustit, da te u takomu žalostnomu i nesritnomu stanju duše tvoje nemila smrt prikine, i tad bi još žalostnije tvoje roditelje i rodjake imao ostavit. Poznaj daklen dobrotu Božiju, i prikloni se sasvim njegovu svetomu odredjenju, a on će te očinski kao svoje pokorno dite primit. 3.e Da se pak rad sramote koju rodbini činiš odveć nesmućuješ, promisli da je dvostruka smrt i sramota. Smrt pokornikah i skrušenih zločinacah, i sasvim da se z dvora čini sramotna i pogrdna, al je opet blažena i skrušenomu zločincu spasonosna; eno ti izgled u razbojniku Dizmi, koji rad svojih zloćah s pravednim Isusom propet bijaše i pogrdno istinito umriti imadjaše, ali mu ova pogrdna smrt ipak bijaše blažena

i spasonosna, jerbo se je na križu za grihe svoje skrušio, ispovidio, i od Isusa oproštenje grihah i slavu nebesku dobio. Ova daklen smrt, moj brate, nije sasvim pogrdna, kako ti misliš, jer po njoj dušu negubiš, a one kojim si tvojom zloćom dao zao izgled opet svitaješ i pokazuješ, da se nisi Boga zaboravio, da si kao i svaki drugi grišnik za grihe tvoje uztrpljivo i dragovoljno zasluženu pedipsu primio i izvršio. Kad je tako, u ime duše neostaješ nikomu ništa dužan; daklen ni sramotan. Tko bi ti pak zamirio, ter s tobom se i s tvojim roditeljim i rodbinom u ime pogrdne tilesne smrti narugao? Nek dobro promisli, da i on nije brezgrišan; mi smo svi manje više prid Bogom grišnici i krivci, i tako svi take kakve pedipse vridni. Suviše promisli, dragi brate, nijeli moj i tvoj Odkupitelj na križu prikovan bio i pogrdnu smrt podnio? a tko, a zašto, a za tkoga? nego uprav za mene i za te, da bi nas odkupio i za uvik spasene učinio? — Ako je daklen tvoj Spasitelj pravedan za te pogrdnu i najsramotniju i najnemiliju smrt podnio i svoju majku i ostale svoje rodjake odveć ožalostio, zašto bi se ti odveć smućivao kao krivac umriti, i roditelje tvoje ožalostit, kad je to svakomu poznato, da svaki čovik more oli više oli manje privarit se? Pak tako će se i tvoja smrt pogrdna i sramotna okrenut i prominut u smrt blaženu, u smrt spasonosnu, pak ćeš i ti, tvoji roditelji i ostali rodjaci brez velike sramote barem prid Bogom biti. Akoli se neskrušiš, nepokaješ, neispovidiš, neustrpljiv i osoran ukažeš se, onda istom imaš i ti i tvoji roditelji pravu sramotu i pogrdu podnosit, to jest da su otvrdnutog grišnika i nepokornika u svomu rodu imali. Ovde nije samo sramota iz-

vanjska, već takodjer sramota i pogrda iznutrnja, od koje ništa goreg, ništa sramotnijeg nemore se ni pomislit, ništa žalostnijeg ni čut, jer čovika s istim Bogom razstavlja i to za uvik. Pak i to ti valja znati, da će se sadašnja tvoja i tvojih roditeljah sramota i ruglo na poslidnjemu sudu slavna i sjajna prid svim svitom ukazat, ako se za zloće tvoje iz svega srdca pokaješ, ako zasluženu smrt i sramotu uztrpljivo i dragovoljno podneseš: Bog neće vičnje smrti i sramote gnišnika, veli Ezekia Prorok, 18, nego hoće da se zločinac obrati i žive, to jest da spasen i blažen bude. Što ti se daklen, moj dragi, za sada odveć pogrdno, sramotno i ružno vidi, more s pokorom i s uztrpljenjem tvojim za uvik prid Bogom dično i slavno biti.

Akoli osudjenik ima brigu rad uboge žene i dice, more mu misnik reć:

Moj dragi! Nebrini se ti s tim, kako će tvoja žena i tvoja dica brez tebe živit. Otac nebeski svakim kog je stvorio brine se. On je koji goji cviće poljsko, on je koji hrani tice nebeske, brinuće se doisto kao milostivi otac tvojom ženom i dicom. Ti jih od tvoje strane samo Bogu priporuči, i učini tvoju dužnost, to jest skruši se i pokaj se za tvoje grihe, a ostalo će Bog i ženi i dici tvojoj providit. A da si još poduglje u tvojoj zloći zastao, pak da si tvoju dičicu tvojim opakim životom smućivao i zlu jih učio, što bi jim dobra tad ostavio, osobito ako bi s vrimenom po tvomu nesmotrenomu izgledu i oni u taku sramotu upali? Sad daklen nije vrime ni tvoje sramote, ni roditeljah, ni potribu tvoje žene i dice promišljat, koju je prija tvog opakog dila valjalo da si promišljao, već valja nastojat, da ti duša s dobrom pripravom s ovog svita pojde.

§ 4.

Od različitih tvrdokornih osudjenikah.

Premda je i za misnika i za osudjenog poteško kad se medju osudjenim na smrt taki tvrdokorni, najde, koji se il odveć teško ili baš nikako neće da obrate, medjuto nevalja gubit uhvanja, već mu valja toliko većma Boga molit, i nastojat da žalostna duša onakog tužnog neizgubi se; koliko više misnik u obraćenju grišnika truda uloži, toliku veću kod Boga plaću prima. Da pak misnik tvrdokornog grišnika na put spasenja lašnje i zgodnije privest može, ima najpri njegove tvrdokornosti osobite uzroke znati. Ovo pak vrlo lahko doznat more misnik s prvim sastankom iz ričih osudjenog. Počmu se osudjeni tužit: 1.o Da jim je osuda posve nepravedna, i da zato ni za Boga, ni za dušu, ni za tilo nemare, makar što mu drago bilo i dogodilo se. 2.o Da jim je osuda oštrija nego bi bit imala, i da je još onakih zločinacah bilo, pak opet nisu ovako oštro osudjeni bili. 3.e Njeki su rad hrdjava uzdignuća tvrdokorni, jer u zakonu i viri božanstvenog bića, njegove svete pravde i neizmirnog milosrdja i drugih izvrstitostih božanstvenih, kano: da nas je Isus odkupio, da je duša neumrla, što smo dužni prama Bogu, prama nama i prama našim bližnjim — iskrnjim — il posve nisu, oli onliko barem ubavišćeni, da znadu Dila Vire, Uhvanja i Ljubavi u sebi prama Bogu probudit i za blaženu vičnjost pripravit se; zašto došavši u opaku družinu, od koje nisu ništa dobra vidili ni čuli, već psovke, pogrde, lupeštine, otimanja, ubojstva i t. d. A da su štogod u mladosti

svojoj od svojih roditeljah i čuli ili vidili, ono su zatim po zlu družtvu sve zaboravili i posve zabacili; zato od stvarih božanstvenih nežele ni čut, a kamoli što dobra činit. — S ovakim tvrdokornicim ima misnik više muke, pokore i truda nego isti osudjeni; ali za dušu iz vičnjeg osudjenja izbavit, i za uvik spasenu učinit, misnik po svojoj dužnosti neima većeg truda; ali valja sve moguće sile i trude uložit misniku, da iz čeljusti vražije oslobodi dušu za koju je Isus svoju krv prolio. 4.o Neki bi htili po svojoj tvrdokornosti usprkos vlasti starijoj, koja jih je na smrt osudila, da istog misnika na sramotu od sebe zatiraju. 5.o Nekoji neće ništa da čuju ni od ispovidi, ni od pokajanja, budalasto misleć, da njihova skrovita zločinstva, koja na sudu još nisu izkazali, ispovidnik bistrije nerazabere za njihovu veću pedipsu, ruglo i sramotu. 6.o Nekoji se odriču ispovidi, promišljajuć velika i priteška svoja zločinstva, i strahovitu pravdu Božiju, pa misle da nije moguće da se čisto i pravo od tolikih grihah ispovidili mogu, i da jim strašna pravda Božija tolike zloće po Svetoj Ispovidi i pokori pomrsit nemože. 7.o Nekoji se odriču skrušenja, jer jim se približuje gorka smrt. 8.o Nekoji radi svoje mladosti, misleći da će pomilovanje i oproštenje od pravde dobiti, navlastito ako nisu nikoga svojom rukom ubili. Na sve ove isprazne ogovore dužan je misnik suprotivne razloge iznać, i svakomu nepokornomu osudjeniku po njegovu stanju, odgojenju, godinam, ćudi i t. d. potribiti i spasonosni nauk dati; na slideći na priliku način:

1. *Nepokornomu, koji se tuži, da mu je osuda posve nepravedna, i da s toga ni za Boga, ni za dušu, ni za tilo nemari,* more misnik najpri tihim i

krotkim glasom reći: Moj brate! ti se tužiš da ti je osuda posve nepravedna, i da se zato nećeš pokajat, skrušit, i za blaženu smrt pripravit; ali dobro promisli: *a)* da se dva put neumire; *b)* da jedan put učinjena nesritna smrt više nikad popravit se nemore; *c)* da crnija i gora smrt, posli ove vrimenite smrti, na drugomu svitu čeka, gdino će bit brez pristanka plač, žalost, jauk, škripanje zubih, gdino te više nitko svitovat ni požalit neće, gdi se skrušit i pokajat više nećeš moć, gdi će te i svit i Bog ostavit, koji te još za ovo kratko vrime na pokoru zove i čeka, da te zagrli i poljubi, kano dobri otac svoga takodjer negda izgubljenog, ali posli skrušenog sina; nemoj daklen toliku milost Božiju gazit i pogrdjivat; nemoj dragog Boga, koji neće tvoje nesriće, neće izgubljenja, već te žali i na pokoru zove, većma srdit i pogrdjivat. A promisli, dragi brate, komu ćeš ti po tvojoj tvrdokornosti nauditi? — Zar vladi, koja svaku očitu zloću i opakost po duši, po zakonu i obćenskim upravam sudi? Ah nećeš, ne. Vlada opet ostaje u svojoj oblasti, koju joj je Bog dao, jer je to Božija naredba, da zapovidnici pravdu uzdrže, da zle pokaraju a dobre nadare. Veli Sveti Pavao: "Da vlast uzalud sablje nenosi, već da joj je sablja data za osvetu zloćah i opačinah.„ Daklen ako se vlasti protiviš, istomu se Bogu protiviš, koji je mudro svaku oblast, svako poglavarstvo ostavio; ako se neskrušiš i neispovidiš, niti ćes naudit Bogu ni vladi, već sam sebi; a od Božije se ruke uteć nemore. — Ako dakle svete zapovidi Božije zabaciš, ako se za grihe tvoje iz svega srdca neskrušiš i nepokaješ, ako se neispovidiš, i osudu tvoju uztrpljivo i dragovoljno neprimiš i nepodneseš, brez svake

sumlje padaš u ruke strašne pravde Božije, i posrčeš u vičnje muke paklene, brez pristanka s vrazim mučit se. A bojišli se i strašiš kao i drugi svak ove vrimenite smrti, koja će u jedan čas, u jedan hip proć? Brez sumlje. A kako se nećeš bojat smrti vičnje, koja nikad pristat neće? — Veliš: krivo sam osudjen, i zato nemarim za uvik izgubit se.

Ali, moj brate, to se tebi samo u tvojoj velikoj žalosti sada čini. Potresi ti vaskolik tvoj prošasti život, i naćeš mlogo uzrokah ove pravedne osude. Ti misliš, što svit sva tvoja opaka dila nevidi i nezna, da jih ni Bog svaznajući nevidi? A zato je morebit pravda Božija, kojoj ništa sakriveno nije hotila, da ti za tvoja skrovita opaka dila vrimenitu pedipsu podneseš, da ti duša na drugomu svitu nebude osudjena. Promotri vaskoliki tvoj prošasti život, i vidićeš da nisi tako pravedan kao misliš, već da si dostojan ove osude, i sadanjeg pokaranja Božijeg, da se uzrokom vrimenite smrti skrušiš, pokaješ, ispovidiš i spasiš.

Za ovo ti valja Bogu zahvaljivat, kojino tvoje sakrivene grihe kara, i po tomu dušu tvoju od izgubljenja vičnjeg izbavlja. Pokazujuć mu Propetje Isusovo (koje uvik valja da bude prid osudjenim) slidi: A što je ovi propeti Isus skrivio? Ne samo, da ništa nije skrivio, nego posli toliko svetih priblagodarnih dilah svojih. koja je toliko i toliko putah svakomu živu ukazao, pogrdno je i prinemilo osudjenje na križ dragovoljno primio i uztrpljivo smrt podnio. Kad je dakle tvoj i moj Spasitelj pravedan ovaku nemilu smrt za me i za te uztrpljivo podnio, što ćeš ti krivac već? već da se za grihe tvoje skrušiš, pokaješ, i da jih sve kolike svesrdno ispovidiš, i za njih, misto pokore, ovu gorku

smrtnu čašu uztrpljivo popiješ. — Buduć pak, da je, po nauku Svetog Tome od Akvina, svakomu čoviku (posli Boga i duše) najveće i najplemenitije dobro njegov vrimeniti život, za to i ti za grihe tvoje ništa dražeg Bogu nemoreš poklonit, već vlastiti tvoj život. Pokloni daklen i prikaži tvoj život Bogu kao dar najbolji, a Bog će tvoju pravdu (ako si, kako ti veliš, pravedan) ili još na ovomu svitu, ili istinito na drugomu, prid svim svitom i svojim Svetim očitovat i proslavit. *Nije moguće*, veli S. Augustin, *da pod dobrim, svetim i pravednim Bogom itko, brez vlastite svoje krivice, nesritan bit more.* Na poslidku more misnik osudjenomu kazat: Dragi brate! da si ti tu smrtnu osudu, kako ti veliš ! misliš, prav pravcat dobio, tko je drugi kriv već ti? Zašto si se mišao u zlo društvo, zašto si zlo branio i krio? Znaš ti da S. Pavao govori: "Dostojni su smrti, ne samo oni koji zlo čine, nego i oni koji privole i brane." Ako si daklen u zlo privolio, ako si zločinca branio i pokrivao, dostojan si smrti kao isti zločinac.

2. *Tvrdokornicim koji se tuže, da jim je osuda oštrija nego su zaslužili, i da više imade onakih zločinacah, koji pak nisu onako oštro sudjeni bili*, more misnik reć: Dragi! svaki čovik običajno više sebe ljubi i procinjuje, nego što bi po zakonitoj pravdi imalo biti. Odovlen slidi, da čovik dobro čineć, svoja dila hvali više nego su u sebi vridna; a koji zlo čini, oni opet misli, da njegova dila nisu tolike pedipse vridna, koliku pravda svitovnja i njezini zakoni pripisuju. — Tako se isto i ti varaš; ti tvoj život odveć ljubiš, kao i svaki drugi čovik, pak ti se zato čini, da ti po tvomu zločinstvu nisi onaku pedipsu zaslužio kakvu ti

je zakon i sud odredio. A promisli, da svaki zločinac sam sebi za svoju zloću pedipsu daje, a koji bi zločinac sam sebe na višala, oli na drugu sramotnu smrt osudio? Doisto svaki bi se ogovarao, da onake smrti nije zavridio, da neznam kakvo zlo učini, makar po' svita popalio! A jeli istina? I zato je božanstvena uredba najmudrija, kad je vladu i vlast sudbenu postavila, da ona podložnička dobra i zla dila po zakonu stavljenomu razsudjuje, ter dobre nadari a zločince pokara. Ti daklen po uredbi Božijoj niti moreš niti smiš sam svoj sudac biti, i tako kako ti se vidili bude tvoja dila kudit, oli ogovarat, već valja ti se kao i meni, i svakomu drugomu čoviku vlasti i sudu od Boga postavljenomu podložit, ter zasluženu osudu uztrpljivo i dragovoljno primit i podnit, osobito ako želiš kano svaki dobar kršćanin u milosti Božijoj s ovoga svita poć.

3. *Onim osudjenicim koji od zloće ili rad opakog uzdignuća neviruju ni u Boga, ni u ona koja je Bog očitovao*, ima misnik s velikim uztrpljenjem sva ona bistro iztomačit, koja vidi da su komu osudjeniku najpotribitija; jer kratčina vrimena nepripušća, da jim se svaki članak Vire i Zakona na duglje iztomačit more. Ako dakle opazi misnik, da osudjeni od bistva Božijeg sumlji, more mu u kratko ovako razložit, buduć da onaki očitovanju neviruje, koji od istog božanstva ili sumlji ili sve osve neviruje: *a*) da ima Boga, koji dobro plaća a zlo kara; *b*) da je naša duša neumrla. Dakle ovako mu govorit ima:

Moj dragi brate! meni se čini, da si ti istinito posve jedan nesritan čovik, i žao mi te je. — Ti misliš, da nema Boga koji dobro plaća a zlo kara, i da u

čovika nije duša neumrla, već da na način jedne nerazložite živine dospije. Ali ti ako si, kao misliš, razuman i pametan čovik, čekaj da se malo razumimo i pametno razgovorimo.

1. Promisli ti, moreli štogod od ništa biti, n.p. da ti ova kuća brez kamenja, brez klaka, brez drveta postane? i to, da se sama brez majstora, i brez ratila il ti oružja (*alata*) tako uredna u času stvori, kakvu ju gledaš? — A što rekoh kuća, nego da i nebo, i sunce, misec, sjajne zvizde, vode i sva plodna zemlja iz ništa brez majstora, brez ičije pomoći iz *ništa* tako uredena i stalna postane, kakono jih mi očima našim sad gledamo? — Jeli moguće pametno i pomislit?

Ako mi rečeš, da to je sve s vrimenom i slučajem samo po sebi postalo; a ja ću ti istim razlogom odgovorit: kada, u koje vrime i s kakvim slučajem? Ter ako je ovo sve s vrimenom i slučajem postalo, i u ovaki lipi red i stalan došlo, kako to s vrimenom i slučajem dosad se nije razstvorilo, ili kako se nije istim putem u svoje prvašnje ništo istim putem povratilo? Kojimbo je putem štogod postalo i došlo, s onim se istim putem more u prvo svoje stanje povratit i uništit.

Akoli je koja ljudska ruka sunce i misec na nebu metnula, da čini dan i noć, zašto jih koja druga ljudska ruka nije moguća sa svoga mista skinut, il u svomu urednomu, stalnomu i krasnomu putovanju smesti, il zaustavit? Akoli je koja ljudska ruka zemlju, vode i ostala stvorila, zašto jih sad nije moguća razstvorit i uništit? il zašto jih više nestvori? Ali slobodno znaj, da se sada skupi sila svega svita, pak da se s topovim, ili kojim drugim načinom, ili na sunce, il na mi-

sec udari da jih s neba poturi i pokvari, ili da udarí na zemlju, da ju sasvim razstvori i uništi, promisli pametno, bili mogla ikakva sila to učinit? A doisto bi se i ti sam grohotom nasmijao, kad smotriš budalaste ljude, da samo o tomu misle; a kamoli, da sbilja tu budalaštinu počmu kušat! Ako daklen, moj brate, ni sunce, ni misec, ni zemlju, ni vodu nitko od ljudih razstvorit nemože, nije jih nitko od ljudih ni stvorio. Stara je rič: koja sila što stvori, ona ista sila oli ruka more i razstvorit. Ali jer nikakva meni i tebi poznata sila spomenuta lipa stvorenja niti razstvorit, niti u svomu krasnomu putovanju zaustavit nemore, naravno slidi, da mora koja druga mogućnija i posve prijaka *Desnica* biti, koja je nebo, zemlju stvorila, ter tolika dva svitnjaka na nebo postavila, da svemu svitu bude svitlosti! A ovo je primoguća Desnica, ista kripost Božija, koja je sama samcata moguća štogod iz ništa učinit ili stvorit.

Da, moj brate, ljudska ili koja druga kripost more onaka čudesa stvarat i dilovat, zar mi nebi svaki dan, ili barem više putah u našemu životu novih suncah, novih misecah, novih svitovah stvorenih smotrili? Zar misliš da nemirni i oholi ljudi nebi bili to kušali i učinili? Ali, moj dragi brate, tko je Bogu priličan? tko je moguć za hiljade godinah ili ikad ono učinit, što Bog svemogući u trenuće oka učini? — Od ovog ti više neću, jer mislim da razumnom i pametnomu čoviku, kakav se ti držiš, to je dosta, da Boga i svoga i svih stvarih Stvoritelja poznade, njemu se pokloni i njemu haran bude; razložeć da kakogod je Bog sunce, misec, zemlju, vode i ostala stvorio, isto je tako i čovika stvorio; samo s tom razlikom, da je čo-

viku razum, pamet, prostu volju i dušu neumrlu dao, i da je uredio, da ga čovik svojom razumnom dušom poznaje, da mu haran bude, da ga hvali i slavi osobito dobrim dilim, pak da po tomu i na ovomu svitu i na drugomu spasen i blažen bude. Ali ako čovik svomu Bogu i Stvoritelju neharan i nepokoran bude, ako se u zločesta i opaka dila pusti, i opet k Bogu neobrati, od svojih grihah pokoru neučini, nek znade, da će ga pravda Božija dostojno i na ovomu i na drugomu svitu pedipsat, kako se eto i tebi dogodi.

2. Iz tvoga se dogadjaja uči, žalostni čoviče: *a*) da ima Boga, *b*) i da je Bog pravedan, koji tako zlo kara kakogod i dobro plaća.

Toliko se je putah na svitu dogodilo, da je jači slabijeg toliko putah pričepio i oglobio, da zločinac iskrnjemu svomu oli imanje oli život na silu uzeo, il ga smrtimice ubio i zdravlje mu pokvario. Sad kaži mi po tvojoj pameti, jeli pravo? i tko će onomu žalostnomu pravu i rad branjenja svog imanja izpribijanomu, a morebit i ubijenu, ili zdravlje ili život povratit? Da uvik sud more zločinca uhitit pak da ga pogubi, zar bi se po tomu šteta oli ista smrt uzrokovana čoviku mogla povratit? Nikad doisto, kakogod, na priliku, ni tebi na silu život ili zdravlje uzeto nigda se više povratit nebi moglo.

Sad sudi, molim te, bili to pravo bilo, da čovik prav pravcat za svoje oli za obćensko dobro pogine, a da ni na ovomu ni na drugomu svitu za svoju dobrotu i pravdu nikakve plaće neprimi, nego da još po tomu onaku pedipsu i štetu trpi, koja se više nikad povratit nemore, a da zločinac žive i dobije? A to bi slidilo i bilo, da nije svaznajućeg i pravednog Boga,

i da naša duša nije neumrla; da nije, rekoh, Boga na nebu, koji je moguć ovu štetu pravednomu čoviku i na drugomu svitu nadoknadit, i koji će doisto svakomu svaka po svojim zasluženu plaću primit? Ima daklen bit pravedni sudac Bog, koji će jednom svakomu po dilih svojih platit.

3. Valja ti pak znati: da je bistvo Božije i neumrlost duše naše jedno s drugim tvrdo sjedinjeno, jer nije moguće, da naš bistri razum pomisli Boga brez pravde, a pravdu opet da pomisli brez pokaranja zloće a nadarenja dobrih dilah. A buduć da više putah očito vidimo, da su pravi progonjeni i to od zločinacah, a kadkad na ovomu svitu pogubljeni, gdi bi morali za svoje dobro srdce i pošteno življenje bit nadareni; ako daklen onaki za svoje pošteno življenje ovde umoreni a na drugomu svitu od Boga plaće nebi prïmili, tad bi osobito tajni zločinci sritniji bili, već najpošteniji čovik na ovomu svitu; što doisto nikakav pametan čovik ni pomislit ne može. — Valja ti zatim znati, da nikad na svitu nikakav nije se čuo ni glasio, koji nije virovao da ima Boga, njemu se klanjao, i za grihe darove i posvetilišta prikazivao. Zar ćeš ti daklen gori bit od najdivljih narodah, koji si u svetoj viri odgojen?

4. Svi razumni i pametni ljudi i danas posve pravog Boga na nebu poznaju, njemu se klanjaju i od njega svojih grihah oproštenje i blaženi život na ovomu i na drugomu svitu očekuju; a ti sam hoćeš, da brez Boga živeš i umreš, kano da si ti pametniji i razumniji već toliko hiljadah hiljadah, koji Boga ispovidaju i njemu se klanjaju?

Kaži mi, molim te, jesili čuo da je komu dragi

Bog, Vira ili Zakon, ako ga je virno obdržavao, naudio? — Pak hoćeli tebi pripoznanje i ispovidanje pravog Boga nauditi moć? Ja mislim, da je svakog pametnog i razumnog čovika odabrat ono što je bolje i sigurnije. Ako je daklen i za te i za obćensku sigurnost koristno s Bogom živit i umrit nego brez Boga, ja bi barem iz ovog razloga moga Stvoritelja ljubio i k njemu se najskole u najžalostnije i čemernije života moga vrime iz svega srdca obratio i njegovu primoguću pomoć zamolio; a on je Otac milostiv i ljubezan, on je pun milosrdja, on nikog od sebe neodbacuje, dali svakog na pokoru, skrušenje i ispovidanje grihah čeka, ter po tomu u blažene svoje dvore zove. Vrime još, dragi brate, imaš kratko, i zato okani se tvoje tvrdokornosti, već svaki čas života tvoga Bogu i tvomu spasenju pokloni.

Nesrićan se posve držiš na ovomu svitu; ali ovo je još ništa prama onoj nesrići, koja te na drugomu svitu čeka, ako se tvomu dragomu Bogu iz svega srdca neobratiš, grihe neispovidiš, i za nje se nepokaješ.

5. Ti misliš, da čovik kao i druga živina gine, pak da mu duša posli smrti nežive i neprima plaće od pravednog Sudca na drugomu svitu one, koju je zaslužila. Al si u ovomu odveć malouman, za nereć budalast čovik, jerbo ono što očima nevidiš, nevirujeś.

Ama promisli tu stvar i naravno, pak ćeš viditi, da je medju čovikom i nerazložitom živinom privelika razlika. Čovik ima ne samo tilo i ćućenja kano i živine nerazumne, dali još ima dušu razumnu, kojom sva stvorenja ovog svita nadvisuje, i lipo do nebesah i do Boga s pameću svojom uzhodi. Stvoritelja svoga iz

stvorenja bistro poznaje i njemu se klanja, zapovidi razumne naravi lipo razabire i po njima se razumno vlada. Čistoću, pravdu, krotkost, uztrpljenje ljubi, dobro od zla potanko razabire, dobro procinjuje i hvali, a zlo kudi i odbacuje. Uljudnost i kripost ljubi i slidit jih po razumnoj naravi nastoji. Brez zakona i brez Boga neće da žive. Ovo nerazložite živine niti razume, niti će ikad razumit; pak bili pravo bilo, da razumno i razložito stvorenje, čovik, koji čisto Boga poznaje i ljubi kao svog Stvoritelja, i ljubitelj kriposti, tako isto s tilom i s dušom dospije, kao jedno nerazložito živinče. Niti dobro od zla bistro razlučuje koji nezna cinu i lipotu kriposti, niti će ju ikad imat, niti znati.

Nemoj daklen, moj brate, od ovog dvoumit, što je svitlo kao isto sunce. Začudno mi je, da je samom tebi ovo tavno što je svemu svitu svitlo; ali ti morebit u tomu oblakšicu tvojoj zloći i opakosti tražiš; ti bi sam rada, da je tvoja duša umrla, zato da pravedni Bog tvoje zloće na drugomu svitu nepokara, al je to sve zaludu, jer il ti virovao il nevirovao, s tim mogućstvu i pravdi Božijoj nećes stavit zaprike, da tvoju zloću za uvik nepokara; ti to, ako je srića, sam imaš znati, da ti za tvoja zločesta dila ni na ovomu ni na drugomu svitu slave ni hvale nisi zavridio, već pedipsu. Al ja ti opet ljubezno i priateljski velim: mi smo svi ljudi grišnici, mi svi moremo sagrišit, Boga se zaboravit i zlo činit; al nam se zato nevalja izopačit, i grihah učinjenih tvrdokorno nespominjat, da se stidimo grihe naše ispoviditi i opet se k Bogu dragomu obratit; dali bolje nam je iz svega srdca prid Bogom, kano prid milostivim Otcem, na zemlju past, prid njim prostrt se, ter svesrdno vlastitu zloću ispo-

viditi, oproštenje grihah od njeg prosit, a on kano naš pridobri Otac, znavši dobro slabost ljudsku, viruj mi da te neće odbit, nego će te pokornog teško dočekat. Ti pak tvoju osudu i smrt priporuči i prikaži njemu za pokoru tvojih grihah, i vidićeš kako će ti onda u srdcu i duši utišenje i veselje biti. I što ti je sad gorko i čemerno, ono će ti pod istinu duši sladko i ugodno postat. Promisli, dragi brate, i pripravi se dobro na put vikovičnosti, jer znaš, da se nesritna smrt više popravit nemože.

Ako se medju osudjenicim nahodi tvrdokorni da se uzprkos vladi i sudcim neće da ispovidi.

S onakim se valja malo pooštro vladat, i pokarat jih baš zato, da je njihove tvrdokornosti osobiti uzrok ista zloća; ovako n.p. govoreć:

Dragi brate! Vidi mi se, da ti po tomu hoćeš prkosit vladi i sudcim, ako tvrdokoran brez skrušenja i brez ispovidi pogineš; ali promisli: *a*) Da po tomu ništa nedobivaš, buduć da vladaoci ostaju u svomu stanju i poštenju, i da jim tvoja zloća i tvrdokornost ni pojedan način naudit nemore. *b*) Valja ti znati, da jih po tvojoj tvrdokornosti na to navest moreš, da ako bi te drugčije hotili morebit na kojigod način ili požalit, ili pomilovat, rad tvoje silovite nepokornosti niti će te požalit, niti će te u čemu god pomilovat. *c*) Ti po tvojoj nepokornosti i puku zao izgled i zlu priliku daješ, komu bi sad dužan bio dat dobar izgled od prave pokornosti, da se sada svak po tebi na dobro svituje i da se od zla čuva, a to (ako neučiniš) na

drugomu će ti svitu za najveći grih Bog upisat i ubrojit, ter s najvećom pedipsom pokarat; jer je nepokornost prid Bogom najveća zloća, rad koje je on i Andjele nebeske za uvik u muke paklene odbacio od sebe. *d*) Isti puk, koji će te do smrtnog mista pratit, videći tvoju nepokornost, niti će te požalit, niti će za te Boga molit, niti će za te koju Svetu Misu platit, nego će se još većma morebit na te zlosrditi, i tvomu zlu radovat. *e*) Po tvojoj nepokornosti (da si sve kako ti misliš i veliš do sada pravedan bio) svidočiš i očito ukazuješ, da nisi dobar ni pravedan čovik, nego da si zloćudni odmetnik i prokletac, koji misto krotkosti, poniznosti i uztrpljenja, kog svaki čovik a najskole očiti grišnik imat i pokazat mora, neko tvrdokorno i silovito srdce pokazuješ, koje ti ipak ništa nepomaže. *f*) Da si dobar i pravedan čovik kako ti veliš i misliš, imao bi znat, da je svaka zakonita vlast od Boga postavljena, i tko se njoj protivi, istomu se Bogu protivi i prkosi. Ako si daklen dobar i pravedan kršćanin kako ti veliš, a ti pripoznaj, da ti nije sama vlast brez volje Božije tu osudu donila, već s voljom i pripušćenjem Božijim, brez koje ni dlaka s glave nepada naše. Ako je pak Bog pripustio da tebi kao očitomu zločincu starija vlast smrtnu osudu odredi, što se suprotiviš istomu Bogu, ter pravednoj vlasti koja sudi prkosiš?

Ja bi tebi svit dao, da ti dobro promisliš one muke koje na drugomu svitu nepokorne grišnike čekaju, pak da se spomeneš, da ćeš i ti one iste muke, koje sada nepokorni negda Andjeli Bogu podnose, za uvik s njima zajedno podnosit; a držim da bi tvoje srdce odmah omekšalo, i dragomu Bogu za milosrdje uteklo bi se. Ja mislim, da je sigurnije s ovoga svita na drugi

skrušenim nego s tvrdokornim i s nepokornim srdcem poć, zašto jedan put učinjena nesritna smrt više se nemore prominut i popravit. Sad se daklen dobro promisli, a ja ću opet moju misničku dužnost učinit.

5. *Onim koji se boje svoje grihe ispovíditi zato da jih misnik (po njihovu mnenju) nebi odao vladi, i da veću sramotu morebit netrpe prid misnikom, ispovidivši osobito one grihe, koje nisu sudbenomu ispitu morebit izkazali*, valja da misnik veliku skrovitost *S. Ispovidi* čisto i bistro iztomači, očito kazavši, koliko su strašne ne samo duhovne nego i tilesne pedipse odredjene za one misnike, koji bi se usudili samo iz daleka štogod na ispovidi čuvenog očitovat; oni misnik nikad nebi više mogao medju svit izać, da bi (Bože sačuvaj) štokog kazao. Za izgled pak krutog misničkog mučanja od onih koja se na Ispovidi čuju, nek bude Sveti Ivan *Nepomuk*, koji je prija odabrao strašno sužanstvo, prioštre muke, pak zatim istu smrt podnit, nego kralju Venceslau ispovidne skrovitosti očitovat. Njegov izgled prija ima slidit svaki misnik, nego najmanje štogod čuvenog na Ispovidi očitovat. A rad većeg zasramnenja more biti, kog se osudjenik plaši, more mu misnik kazat, da će sva naša potajna dila na poslidnjemu obćenskomu sudu prid svim svitom posve odkrivena biti. Promislit daklen valja, da je bolje sada prid jednim grišnim čovikom, kakav je svaki misnik, svoje, makar najpogrdnije, grihe skrušeno ispoviditi i za njih pokajat se, nego na strašnomu sudu prid svim svitom osramoćen biti, i još k tomu vičnje muke podnosit.

6. *Onim osudjenikom, koji promišljaju velike i priteške svoje zloće i prioštru pravdu Božiju, pak*

misle da se čisto i pravo od tolikih grihah ispovidit i nemogu, i da jim strahovita pravda Božija tolike zloće po Svetoj Ispovidi pomrsit i neće, ovakim misnik slideći nauk može dat: Dragi brate! ti misliš, morebit, da su privelike i mloge zloće tvoje, pak da će jih teško pravda Božija hotit prostiti. Ali da jih nebi ni mogao, ni znao svekolike pravo i podpuno ispoviditi, ja bi ti ipak smio obećat u ime Božije: *a*) Što se veličine i mložine tvojih zloćah i prioštre pravde Božije dotiče, da se ni najmanje nebojiš. Bog isti, koji privarit nemore, po svomu je Proroku Ezekielu rekao: "Živem ja, veli on, neću smrti grišnika, nego hoću da se obrati i da žive, to jest da spasen bude. I da bi grisi tvoji još toliko veliki bili, i da bi se njihov broj tako uzmložao kano pisak morski, u isti čas u komu se grišnik k meni obrati, sve ću mu njegove zloće oprostit, i nikad se od njih više spomenut neću." Jesi li čuo ove riči Božije, koje su svakomu i najvećemu zločincu rečene zato, da nijedan zločinac od privelikog i neizmirnog milosrdja Božijeg nesumlji i uhvanja od spasenja negubi, dali nek se slobodno u svako vrime k Bogu kano primilostivomu svomu Otcu obrati, za grihe skruši, i oproštenje zamoli; a Bog, koji je dobrostiv i u obećanju svomu viran, ispuniće doisto sve ono što je obećao. Da bi daklen tvoji grisi toliko veliki i mlogobrojni bili, valja ti virovat, da bi se opet sračunit i izbrojit mogli; ali milosrdju Božijemu niti ima broja ni mire, odkud slidi, da milosrdje Božije svaku našu zloću i mloštvo grihah nadilazi. Spomeni se, da nisi ni ti taki prvi zločinac, već da jih je takih morebit prija tebe dosta bilo, pak jih je skrušene i ponižene Bog milostivi sebi primio. Da jih više nespominjem, evo ti

razbojnik s desne strane Isusove, imenom Dizma, koji ispovidajuć na križu svoju zloću i moleć Isusa za milosrdje, dostojan bi od Isusa ovo pomilovanje čut: Danas ćeš bit samnom u kraljestvu momu. Ako je daklen milostivi Bog po svomu istinitomu obećanju druge skrušene zločince ljubezno pomilovao i spasio, zašto bi ti od neizmirnog milosrdja Božijeg sumljio? A znaš da je to još veći grih nego sve naše zloće! Nemoj daklen dobrostivog Boga većma srdit, nego uzdahni s kraljem Davidom: Smiluj mi se Bože, po velikomu milosrdju tvomu! Sagrišio sam nebu, protiva tebi i momu iskrnjemu, ali je veće i mogućije milosrdje tvoje, već svi moji griši. Krv neprocinjena Sina tvoga, Odkupitelja moga pridragog, nek opere i pomrsi sve zloće moje; neću više dvoumit o dobroti tvojoj, o Vrilo svakog pomilovanja, Bože moj i sve dobro moje! *b*) Što se pak dotiče podpune ispovidi tvojih primlogih grihah, valja ti znati, da za učinit Svetu Ispovid neiziskuje se veća pomnja, negoli za koju drugu najvažniju stvar. — Koji daklen nemore doć u poznanje broja svih svojih grihah, zadosta je da kaže za koliko je vrimena u komu grihu živio, na priliku: koliko je putah u godini, u misecu, u nedilji danah koje zlo učinio; dapače, ako i to po slabosti pameti svoje i naravne zaboravnosti nebi mogo pogodit, nek ispovidi svoju ćud, pohlepnost i jače prignuće naravi na ovi oli na oni grih, a što grišnik nemore, isporaviće i napomenut ispovidnik, kako se u takim ispovidma običaje činit, kadno se u cilovito poznanje svakog grihah doć nemore. Dosta je u onakim prigodam, da se broj i po prilici kaže. A od kojih bi se grihah dvoumilo i nemože se znat onako kako su učinjeni, zadosta je ispo-

vidit kao sumljive. Znaj zatim, moj brate, da milostivi Bog većma na skrušeno srdce grišnika gleda, nego na hladno brojenje grihah na Ispovidi. Nutrnje dakle suze tvoje i pravo skrušenje mogu prid Bogom sve ono nadoknadit i nadopunit, što na Ispovidi nemoreš brojem pravim, sa svim okolostanim i po svojoj vrsti kazat. Ako se daklen i neznaš ustmeno podpuno ispoviditi, a ti Boga moli, da ono što na Ispovidi neznaš čisto i pravo ustmeno kazat, sa suzam srdca tvog opereš, pak da ti prisveta Muka Isusova i neizmirno milosrdje Božije sve ove grišne ostanke otare i pomrsi. Ovo je pravi nauk naše svete vire katoličke. Ako daklen po njemu dilovat budeš, ja ti od strane Božije obećajem, da je tvoja duša spasena. Razaberi se daklen, jer je vrime kratko, a ja ću te kano misnik službenik Božiji svagdi pomoć gdi sam neznat budeš.

7. *Onim koji se odriču skrušenja i ispovidi samo zato, da jim je jednako na pameti smrtna bolest, koju će u vrime smicanja brže imat pritrpiti*, nek misnik kaže: Dragi brate! Od onog sad valja najveće mislit i brinut se što čovika za uvik sritna ili nesritna učinit more, a ne od onog što će u jedan hip minut. Tvoja će smrt vrimenita, makar najgorčija bila, za dva tri časa proć, pak se opet tako vrlo vrimenitog smrtnog udarca plašiš; ali promisli, moj dragi, da posli tilesne smrti ima još druga gora smrt, duševna zvana, koja će vavik trajat; ove se daklen smrti pametnome čoviku valja bojat više neg one tilesne u času prolazeće. Primilostivi Spasitelj naš ovo isto onim ričma hoće da kaže, gdino Apoštolim i nami govori: "Nebojte se onih koji tilo smiču, duše pak ubit nemogu, nego većma bojte se onoga, koji more dušu i tilo

poslat u vatru paklenu„. Promislivši ova, pristani o gorčini i udarcu tilesne smrti toliko se mučit, već moli Boga da ti milost udili, da sa skrušenjem i pravoj Ispovidi moreš ubignut od smrti duševne, koja vavik traje. — Promisli zatim toliko Svetih *Mučenikah* i *Mučenicah*, koji su pravi pravcati najveće i najžešće muke na ovomu svitu za Viru Isusovu podnili, a ti krivac da se plašiš one sablje, ili ličine koja, u trenuće oka prolazi i tvoje zloće, ako jih uztrpljivo podneseš, pomrsuje. Promisli, da si ti za tvoje opačine morebit i veće muke zaslužio; ali Bog gleda na slabost ljudsku, i zato je pripustio da laglju pedipsu za tvoje zloće pritrpiš. Zahvali daklen Bogu da te je od većih mukah oslobodio, i moli ga da ti onu milost duševne jakosti udili, koja ti je potribita da ustrpljivo zasluženu tilesnu smrt za spasenje duše podneseš; a milostivi Bog, koji je razbojnika na križu, i ostalih mlogo više skrušenih razbojnikah, koji su se pouzdano u njegovo milosrdje uticali, pokripio da zasluženu smrt vrimenitu uztrpljivo podnesu, i tebi je moguć i pripravan onaku istu kripost darovat. — Što bi daklen i onako podnit usilovan bio, podnesi skrušen, podnesi pokoran, s uzdanjem u pomoć onoga, koji svakog nevoljnog kripi, pak će ti prid Bogom na veliku korist duše tvoje biti. A što je sva muka ovog svita prama veselju rajskomu i uživanju vične slave, koju je Bog onim pripravio, koji ili putem pravde, ili putem pokore i skrušenja s ovog svita na drugi priminu. Reci daklen sa Svetim Augustinom: "Ovde žeži, ovde sici, ovde me muči, o Bože, ali samo mi onamo, ah samo za uvik oprosti!

8. *Onim koji se odveć žaloste i smućuju rad svoje mladosti i zato i nemisle na Ispovid*, nek jim misnik

na priliku ovako govori: Istina je, dragi brate, da si mlad, i znam da ti je teško takom nemilom smrti poginut; ali promisli i to, da si i ostario, ter taku zloću protiva Božijemu i ljudskim zakonim učinio, da tvoja mladost za pedipsu zasluženu takodjer stara je. Jer da bi se mladjima svaka zloća i krivica od vlade kroz prste gledala, gdi bi pravda bila? Kako bi obćensko a posebno dobro sigurno bilo? Tko bi slobodan na svitu bio? — A da si ti postariji more bit da bi do sad još više zla učinio, kad si još mlad počeo toliku opakost činit, kad si u toliko zlo ubrusio! Da i tebe daklen dobri Bog od većeg zla i rugla i od veće vrimenite i vičnje pedipse oslobodi, pak da mloge dobre i prave ljude od tvoje nemile ruke obrani, pripustio je, da na vrime upaneš u šake suda, da se sada u manjoj zloći lašnje spasiš. Budi pokoran i uztrpljiv, kano negda mladi, sasvim da je pravedan bio, Izak otcu svomu; prikaži Bogu dragomu za grihe tvoje mladost tvoju, a on ti je moguć i pripravan za kratko tvoje uztrpljenje nebesku mladost, koja nikad nestari, poklonit. Promisli, da je i pridragi tvoj Spasitelj u najlipšoj svojoj mladosti, i to nekriv i dužan kao ti, već prav, zdrav, na križu nemilo propet bio, i to porad nas i naših krivicah. Promisli Svetu Agatu, Katarinu i ostale Divice i Mučenice, koje sve u cvitu svoje mladosti svoj život za viru Isusovu na muke dadoše i Bogu svoju mladost prikazaše. Što ćeš ti krivac na ovo reć, već da jih skrušen i pokoran nasliduješ?

9. *Onim, koji, misleć pomilovanje života dobit, odmiču nesvistno i pogibljivo ispovid do poslidnjeg časa života*, nek misnik ljubezno govori: *a*) Da je osuda smrtna istinita i već kazana, a da se od pomilovanja

nezna ništa, a i neće se do poslidnjeg morebit časa znat; dužnost je daklen tada svakog razumnog čovika činit ono što je sigurnije, najskole ondi gdie je vrime od sritne ili nesritne vikovičnosti, za koju dobra i razabrana priprava triba. *b*) Da je to uzdanje nesvistno i nesmotreno u milosrdje Božije, i neka neharna brezobraznost prama dobroti Božijoj, s kojom čovik nezahvalno tlači najprocinjenije vrime pokore od Boga sebi pripušćeno i blagodarno dato, i svojim se sahranjenjem igrat. *c*) Pak da bi pomilovanje i slidilo, zar nije svaki grišnik, osobito očiti zločinac (čuvši smrtnu osudu stanovito odredjenu), dužan za grihe se svoje skrušit, pokajat i dragomu Bogu obraćenje života obećat? Drugčije to je pravo zlamenje očite tvrdokornosti, za koju će pravda Božija grišnika najžešće pokarat. *d*) Da nitko nije, a osobito oni koji u prijatno vrime očitu milost pogrdi i zanemari, od poslidnjeg skrušenja istinit i siguran, buduć da je to osobita milost Božija, bogoljubnim samo obećana. *e*) Da je tako nepokorno usudjenje mloge zločince bacilo u muke paklene, štono se i tebi lasno dogodit može, ako se za vrime k Bogu neobratiš. Neće ti ni onako S. Ispovid nikakva zla učinit, već doisto u duši oblakšicu uzbudit, pak ćeš milost Božiju dobit, da žalostno tvoje stanje uztrpljivo podneseš.

10. *Onoj, koja je navlastito nezakonito dite umorila*, more misnik napomenut: *a*) prvu njezinu divičansku čistoću i brezgrišnost, koja je najveće blago divičanske mladosti, i najdraži Bogu dar bila; pak je sad po grihu izgubljena; *b*) kako je sadanje mlogo drugčije duševno njezino stanje prama onomu, koje je u divičanskoj čistoci provodila; sad grizodušje i uz-

nemirenje svisti trpi, dneve i noći u žalosti provodi, straše ju pedipse vrimenite, muke paklene, koje već počimlju, more i nemilo muče i smućuju, a prija griha duševnost i dobra svist brez pristanka veselila; *c*) dakle nek dobro promislí, kako je ju grišno i bludno življenje već na ovomu svitu nesritnu učinilo, a kamo li na drugomu svitu, kad čeljade upane u ruke prioštre pravde Božije. Pak valja joj promislit: *d*) istu strahotu i veličinu učinjenog griha, ubojstva, pravedne prolivene krvi dičinje, *e*) a navlastito oni grih, ako dite nije kršćeno bilo. Po ovim ovde stavljenım ponukovanjem valja ju opet ljubezno utišit, nepazeć više putah na ženske suze, koje većma rad meka srdca porad izgubljenog poštenja i stida i rad zaslužene smrti idju, a ne iz pravog skrušenja. Valja ju najpri navest, da plače grihe, a osobito strahoviti ubojstva negrišnog diteta, govoreći: Doisto grisi su tvoji veliki, ali je ipak milosrdje Božije veće nego svega svita grisi, a mislim da si i u nauku kršćanskomu učila, da je Bog najvećim zločincim oproštenje grihah obećao, ako se istinito skruše, i za sve grihe iz srdca pokaju, ako se čisto i pravo ispovide, i pripravni su za svoje grihe dostojnu pokoru činit, i svoj život na bolje okrenut. Ti misto pokore zasluženu osudu smrtnu dragovoljno primi, uztrpljivo ju podnesi i Bogu ju pokorno za tvoje grihe prikaži, a i oni milosrdni Spasitelj Isus, koji je skrušenog ubojicu i razbojnika i na križu pomilovao, slobodno se pouzdaj, da će i tebe pravo skrušenu pomilovat, jer nikakva skrušena Bog nije od sebe odbacio.

11. *Onomu uskoku, koji je k nepriatelju pribigao ili više putah izpod vojničkog barjaka utekao i uhićen*

smrtnu osudu dobio, more mu ovako misnik govorit. Ti znaš: *a*) da si se pod barjakom zakleo, da ćeš Caru i domovini virno služit, a kad si se zaklinjao, ti se spominješ da si isto prisveto Trojstvo za svidoka tvoje svedjerne virnosti uzeo, to jest da ćeš u tvojoj službi prija umrit, nego Boga i prisveto Trojstvo pogazit, ter Cara i domovinu ostavit, ili izdat, i to si isto prid nebom i prid zemljom stalno i virno uzdržat sa zakletvom obećao. Buduć pak da si priko zakletve tvoje pribižavanjem k nepriatelju *(ili čestim izpod barjaka već kušanim bižanjem)* tvoju prisvetu zakletvu nogam pogazio, Cara, domovinu i tvoje sveto vojničko stanje ostavio i izdao, ter dobro tvoje domovine po niki način nepriatelju pridao, zato si sada tu smrtnu pedipsu pravedno zaslužio. A ti znaš i znao si, da je ta osuda svakomu uskoku i službenom izdajniku odavno odredjena; niko ti daklen kriv nije da, znajuć zakon i pedipsu koja te čeka, zlo si učinio. *b*) Ti znaš, da je vojničko stanje za slobodu i mir domovine najpotribitije; mora takodjer svoje tvrde i žestoke zakone imati, koje ako tko pristupi, krivac je one pedipse, koju je zakon vojnički odredio. *c*) Ti znaš da od vojničke virnosti i na oprezu stanja srića tolikih dusah, srića domovine visi, a takodjer od vojničke nevirnosti more sva domovina i mlogo hiljadah ljudih život u smrtnu pogibio upast, a to je, moj brate, više nego kad pastir (čoban) hotimice napusti vuka, kog je stojeć na oprezu mogao i dužan bio odbit, da mu mirne ovce nepokolje. Koliko daklen veća pogibio od izdajnika i vojničkog uskoka domovini nastaje, toliko veću pedipsu taki nevirni uskok zaslužuje. *d*) Ti znaš, da sudci nemogu nikoga na smrt osudit brez vlade i nježine zapovidi; daklen da oni

neimadu te uredbe, nebi te doisto na smrt osudili; a valjalo bi ti pametno mislit, da sudci brez veće i poštrije uredbe nebi ni htili u tvoju krv ugazit, i svoje ruke uzalud nepravedno okrvavit. Držim da nikakav pošten čovik brez velika uzroka nebi se tvomu najvećemu zlu radovao. *e*) A promisli, molim te, na dalje, da nije taka pedipsa u ime bigunacah il ti uskokah od carstva za vojnike stavljena, tko bi tolike vojnike, osobito u vrime rata, u svomu redu i službi uzdržao? jer samo da se jednomu oprosti, svi bi se vojnici razprhali i sva bi tad domovina u ruke nepriateljske zapala. Niti se daklen na Boga, nit na one koji su te po zakonim vojničkim morali na smrt osudit, tuži, već zasluženu osudu uztrpljivo primi, i za tvoje grihe Bogu prikaži. Skruši se i popravi se za oni svit, kao svaki dobar kršćanin; a Bog će te žalostnog doisto utišit, i kratko tvoje uztrpljenje vikovitom plaćom rajskom i veseljem nebeskim utišit. Moja ti pak pomoć i duhovno utišenje neće manjkat.

12. *Onim koji prid misnikom uzdahnut običaju i zavapit: ah da mi dragı Bog samo sada moj život pokloni, ja bi se doisto ovog zločestog života okanio, i njemu odsele virno i pomnjivo služio*, more mu misnik reć: Moj dragi, ti veliš da bi ti odsele Bogu pomnjivo i virno služio. Ali jesili ti posve siguran, da nikakva više griha nebi nikad učinio? Sveti Bernardo veli: "Koliko više živemo, toliko više grihah imamo„. I kaži mi baš pravo, da ti morebit neželiš većma zato živit, da se smrti ukloniš, a ne da odsele Bogu virnije i pomnjivije služiš, i za grihe svediljnu pokoru učiniš? Nuder se saberi, šta ti srdce govori? Dali, ako ću baš i virovat da je ova tvoja volja i odluka dobra i bo-

goljubna, pak morebit i Bogu ugodna, ali sasvim tim, buduć da svaznajući Bog najbolje poznaje hoćešli ti ovomu tvomu obećanju bit viran i u njemu stalan ili ne, zato ne moreš bolje učinit, nego ako prikloniš tvoju volju volji Božijoj, koja uvik ono čini što je za naše spasenje najkoristnije i najpotribitije. Pak reci s tvojim Spasiteljem: Otče, ako nije moguće da me mimojde, onda ne moja, već tvoja volja nek se vrši! Promotri zatim, da nije morebit za spasenje duše tvoje mlogo bolje i sigurnije, da te žestoka pravda svitovnja k Bogu tvomu privede, već da u grisim otvrdneš, brez skrušenja i obraćenja živeš, mlogim zao izgled dadeš, pravedne očepiš, sirote ucviliš, pak najposle nepokoran upaneš u ruke strahovite pravde Božije. Zar ti nisi sritan prama onim zločincim, koji u svojim opakim dilim do greba živu, pak ako se i vide prid svitom pošteno umirat, ali prid pravednim sudcem nebeskim, žalostna je smrt njihova na drugomu svitu? Veli Sveto Pismo: "Smrt je nemila i nesritna prid Bogom opakih i nepokornih grišnikah„. Hvali daklen priveliko milosrdje Boga tvoga, i reci: Gospodine, budi sveta volja tvoja a ne moja. Tebi budi slava, čast i hvala uvik, da si se smilovao na mene izgubljenu ovčicu tvoju, i po ovomu putu u nebesa na vičnje duševno spasenje pozvat, jerbo ti, Otče, znadeš što je komu za spasenje najbolje, a milostiv si, pak znaš različitim načinim zvati k sebi grišnika po pokori, da mu se duša neizgubi. Priklanjam volju k tvojoj prisvetoj volji, i molim te za milosrdje!

13. *Od osudjenih, koji dragovoljno osudu primaju.* I ovima se teško vidi umrit, jerbo je smrt gorka, navlastito onim osobito mladim, a starim koji su zdravi.

Istina je, da je poteška stvar ovako pogrdno umrit i sramotno se čini; ali buduć: *a)* da jedan put najposle valja umrit; *b*) da osudjenik iz one ni tamo ni amo ubignut nemore, najbolje je i spasonosno, da on, kano očiti krivac, svoju krivicu duševno pripoznade, i da zasluženu smrtnu osudu pokorno primi, i uztrpljivo podnese; jer sramotu koju mu valja prid tolikim svitom podnit, mladost koja mu se skraćuje, zdravlje i život koji gubi, sva se ta u pokoru mogu okrenut, kad jih navlastito čovik krivac pokorno trpi i za pokoru svojih grihah Bogu svesrdno prikazuje. A buduć, da su taki ljudi još zdravi i u podpunu razumu, mogu se još do poslidnjeg trenutka oka sva rečena u zasluženje blaga duhovnog obratit, i kano, ispovidajuć viru, uhvanje i ljubav prama Bogu, po kojim se mogu prijašnja zločesta dila u dobra obratit, uzmložat i s tim u slavu nebesku unić. Koji se ovako za smrt priprave, oni sveto umiru, od smrti prilaze u život vičnji; jerbo jim ova vrimenita pokorna smrt otvora vrata nebeska, gdino će sva veselja i razkošja za uvik uživat.

Svaki osudjeni, koji ovako povoljno zasluženu smrt prima i Bogu prikazuje, još na ovomu svitu očišćen od grihah biva i vrimenitih pedipsah, tako da odmah posli smrti u vičnje veselje prinešen bude. Štije se u životu Svetog Jakova od Markie, da mu je visoko sudjenje u svitlomu zraku i plemenitoj svitlosti očitovano bilo, od pokornih osudjenikah, da kad su smicani bili, kako su jim Andjeli čuvari slavno ukop držali; jer su one duše, kojih tilesa pogrdno pod višalim zakopana bijahu, posli pritrpljene vrimenite osude i smrti odmah u vičnju slavu unišle. Osudjeni, koji se po pravoj pokori k Bogu obrati i svoje krivice iz svega srdca opla-

će, valja da Bogu zahvali, koji je milostivo pripustio, da on na ovomu svitu za grihe može pokoru činit, koju će mlogi drugi na drugomu svitu usilovani bit izvršivati. I rad toga zahvalit mu valja ne samo vladarim koji su ga po zakonim sudili, već i ostalim koji su njegovu osudjenju privolili, sudeć da ima umrit; to jest, iz svega srdca valja da pripozna, da je on za svoje zločinstvo smrt pravedno zaslužio, i da tomu drugi nitko osim njega kriv nije; valja daklen da svima koji su njegovoj osudi po svojoj dužnosti poslovali iz sveg srdca oprosti, i nikakva jim zla nepomisli, buduć da mu krivi nisu. Valja takodjer, da osudjeni i lipu priliku il ti izgled dade onim, koji priminuće njegovo dojdu gledat, da se oni po njegovu pravomu skrušenju i pokajanju od zla biže, pak da za njega Boga mole, koju Svetu Misu slušaju, i ostala dobra dila učine; koji duhovni darovi osudjenoga dušu čiste, i na uztrpljivu smrt kripe, ter umirajućemu vrata nebeska odmah otvoraju.

§ 5.

Od drugog poglavitog misničkog pohoda k osudjenomu.

Kako valja osudjenog za Svetu Ispovid pripravit.

Kada misnik osudjenog na povoljno primanje smrtne osude već pripravi, kad ga na skrušeno pripoznanje svoje osude (da je on smrt rad svoga zločinstva pravedno zaslužio) dovede; kad izprazne misli rad pogrdne smrti izbije iz glave, i kad ga ubavisti o svetim otajstvim naše svete vire, ako jih nije znao; tad ga imade na

sveto otajstvo *(Sakramenat)* Svete Pokore, ol ti na skrušenu Ispovid i svesrdno pokajanje svojih zloćah opomenut; ter k ovomu najzamiritijemu dilu, od kog vičnja srića osudjenog zavisi, ljubezno, višto i umitno pripravi, što dostignut može, ako osudjenog u kratko ali temeljito ubavisti i uputi, kako ima svoju svist pritrest, to jest sam sebe izkušat, i ako mu u ovomu izkušavanju treba postupat, ter započet posao od vičnjeg spasenja sritno takodjer i dovršit. — Da se pak ovako već smućeni i poplašeni čeljadi u protresanju i u iskušavanju njihove svisti od misnika dobro ubavistit i pomoć imadu, sumlje neima. Medjuto misnik dobro ima pazit, da već uplašena i smućena rad približanje pogrdne smrti na jedan mah od duška s mlogim ričma i pitanjim mlogo nekini; već valja da mu stvar ovu kadkad i s drugim sladkim duhovnim razgovorom začini, i po niki način oblakša; valja daklen misniku osudjenika najvećma na one grihe navest da ispovidi, u koje je osudjeni po svomu prvašnjemu stanju najvećma i najlašnje mogao upasti; pak zatim na oni dovest rad koga je sudu u ruke upao, ako različita stanja nebi što drugo iziskivala. Ovo pak na slideći način more činit: Sada ćemo, moj dragi brate, ono što je najpotribitije, što je najkoristnije uzet. Ti znaš i onako da je za svakog grišnika potribiti put u nebesa skrušeno pripoznaje i pravo ispovidanje učinjenih grihah. Ako daklen želiš spasen bit, ako želiš s ovoga svita na drugi čistog srdca poć, i prid pristolje Božije opravdan doć; valja ti se s Bogom još ovde pomirit, štono će po Svetoj *Ispovidi* lasno bit. Da se pak čisto i pravo ispovidit moreš, valja ti tvoju svist dobro protrest i iskušat, valja ti se dobro promislit, i koliko je mo-

guće grihe na pamet skupit. Ali buduć, da ni ovo brez milosti Božije nemore bit, valja ti dar Duha Svetog, to jest prosvitljenje pameti od Boga molit. Reci daklen samnom ustma i srdcem: Otče milosrdja! padam evo s bludećim nikoč izgubljenim sinom prida te na kolina, ispovidam prid nebom i zemljom, da sam protiva tebi, momu Otcu, i to najdobrostivijemu Otcu, mlogo i primlogo sagrišio. Od mladosti moje bio sam ti neviran i priko svega života moga uvridjivao sam te, brez broja pristupljajuć prisvete zapovidi tvoje. Tvoje sam sveto Ime s opačinam mojim i razpuštenim životom nemilo pogrdio, tvoje sveto dugotrpljenje naružio, dobrotu brezobrazno potlačio, i za tvoje očinsko milosrdje nisam mario. Pun skrušenja i pokornih suzah vraćam se evo i pristupam k tebi, i molim za milost i oproštenje onu neizmirnu tvoju dobrotu, koja se je na križu skrušenomu razbojniku smilovala, i odmah mu raj obećala! Ah tvoje primilostivo očinsko srdce neće doisto ni moje ponizne molbe nikad odbacit; koje je toliko putah reklo, da "neće smrt grišnika, nego da se obrati, da se za grihe pokaje i da žive„. Ti Otče! kog milosrdju broja neima, ukaži i meni sada i ispuni u meni grišnomu prisveto obećanje tvoje. A ti si ga takodjer učinit svemoguć, i zato se tvrdo uzdam, da ćeš mi moje privelike i primloge grihe očinski istinito oprostit; a buduć takodjer i neizmirno dobar, zato se tvrdo uhvam, da ćeš mi jih i oprostit, koji si za grišnike tvog pridragog Sina nemilom i pogrdnom smrću križa pustio umrit. Znajuć pako, da brez pomoći i milosti tvoje ništa dobra nemogu učinit, molim te zato za poslidnju očinsku milost tvoju, da se mogu posve skrušeno prida te prostrit i

sve moje krivice i nepravde pokorno, čisto i pravo ispovidili, pak da od svih podpuno oproštenje zadobijem, i u tvoju se milost svetu opet povratim. — Prosvitli mi o milosrdni Bože, moj razum, da ja moje mlogovrstne i privelike nepravde pravo poznam; omekšaj tvrdo i nepokorno dosad srdce moje, da pripoznavši istinito mložinu i veličinu mojih grihah, dostojno jih barem za ovo kratko vrime oplačem, i mogućom pokorom operem.

Tada nek misnik nastoji razumit od osudjenika, što je on od svojih krivicah prid sudom izkazao, za moć se s njim u ispovidanju lašnje vladat. — Valja zatim izvidit, kakve je naravi osudjenik, jeli ga lahko ili teško na dobro prignut, pak jeli potribito dobrim ga ili kadkad i oštrima na najpotribitiju dužnost opomenut. Tad, ako je potribito i prijatno, počme ga razpitivat najpri po deset Božijih zapovidih, pet crkovnih, sedam smrtnih grihah, šest grihah protiva Duhu Svetomu, devet tudjih grihah i četiri u nebo vapijuća griha, gdi je potribito tomačeć težinu, vrstu, okolostanja, i po tomu mložinu grihah, pak najposle dosavši na onu krivicu rad koje je osudjen, iztomačivši mu opet težinu prigrišenja, ukaže mu da za nju valja oštroj pravdi Božijoj ili na ovomu svitu vrimenito ili na drugomu vikovito zadovoljit nek daklen uztrpljivo primi i podnese vrimenitu osudu i pedipsu, da se sigurnije ukloni od izgubljenja vičnjega, koje je mlogo oštrije, nego kakva mu drago vrimenita osuda i pedipsa. — Ovom istom prilikom more misnik (ako vidi da je koristno ol potribito) osudjeniku napomenut: 1.o Da nije što protiva Bogu mislio oli govorio, kao da Bog nije prav, oli moguć, oli jeli se svetim stvarma služio, n.p.

molitvom, Ispovidi, Pričešćenjem za stvari grišne i nedostojne, kao da kad krade nemore ga drugi vidili, da more blago iskopat, da ga more nać. 2.o Da nije kakva svetogrdja učinio, na priliku robeć koju crkvu, prisveto tilo Isusovo gazeć. 3.e Da nije kakve sile učinio i nepravde svomu iskrnjemu oli u dobru vrimenitomu oli duhovnomu, što komu ukrao, kog udario smrtimice, u peštnje osobito ženskog uha i to na silu. 4.o Da nije koji drugi grih osobito protiva naravi učinio. 5.o Da nije robeć crkvu, ili koje drugo sveto misto, sveto sudje odnio, gdigod sakrio, zakopao, i ako je tako, gdi su i na koju crkvu spadaju, da se tudja stvar pravedno povratit more. 6.o Kod ovakih je ljudih jedno jezero grihah svedjerna misao za nepravednim dobitkom blaga, makar glavom platio svojom oli svog iskrnjeg. Zato ovde valja pitat, jeli i koliko putah za nepravedni vrimeniti dobitak svoje i svog iskrnjeg vrimenito i vikovito spasenje u povoljnu pogibio stavljao i doveo? Smrtno koga tako ranio, da je od rane odmah brez priprave i *Ispovidi* umro, ili malo kašnije po zadatoj rani nemilo svoj život svršio? Ženu pokojnog i dicu po tomu nesritne, i kako nesritne, učinio? 7.o Da nije krivac od stida il da se smrtnoj osudi ukloni prid sudom koju zloću zatajao, pak se i sad stidi i nerazložito boji misniku očitovat? Da nije krivo sebe izgovarajuć na sudu, ili hotijuć svoju zloću pokrit, il ju barem umanjit, na kog drugog prava čovika tako štogod krivo rekao, po čemu je iskrnji ili svoje poštenje, ili svoje imanje izgubio, ili koju drugu štetu pritrpio, i kakvu? 8.o Jeli zločinac pripravan ovu iskrnjemu svomu štetu kako mu drago uzrokovanu na svaki mogući način popravit? Ako je tako, a ono nek na-

stoji zločinac prije svoje ispovidi prid sudcem, ili sam, ili po drugomu svu stvar onako izkazat, kako je u svojoj duši za pravu nalazi, da se iskrnjemu poštenje i dobro povrati; jer dok nije tudje povraćeno, nije grih oprošćen. Sve je ovo posve teško misniku; ali nikakav posao neima se bižat, gdi spasenje jednog žalostnog osudjenika iziskuje. A misnik što više truda uloži, to se slavnijoj kruni u slavi rajskoj uzdano nadat more.

Ako je sva krivac učinio, koja učinit dužan je bio, i ako se je dostojno za ispovid pripravio, ter skrušeno već grihe ispovidio, tada more misnik na slideći način u njemu skrušeno pokajanje probudit: O Bože moj! kako sam često, i kako teško tvoje svete zapovidi pristupio, i protiva tebi sagrišio! Ah sladki Isuse moj! koliko sam te putah po mojim zloćam, kakono sveti tvoj Apoštol veli, iznova propeo! Ah žao mi je i kajem se iz sveg srdca moga za sve kolike znane i neznane grihe moje! a da bi jih mogao, moj Bože! ikako s mojom krvju oprat i pomrsit! Svaznajući, milostivi Bože! ti vidiš i znaš sva unutrnja srdca mog; ti znaš istinito i pravo obećanje i odluku srdca moga, da sve, ako i nebi sutra ili danas umrit imao, već da bi još mlogo godinah imao živit, da bi, rekoh, prija najpogrdniju i najnemiliju smrt obrao i podnio, nego bi tebe pridobrostivog Otca moga povoljno il holimice uvridio!

Valja osudjenog iznova prija i posli Ispovidi ponukovat, da svim uvriditeljjim, pak i onim koji su ga uhitili i sudu prikazali, iz sveg srdca oprosti, ako on želi, da i njemu Bog grihe njegove oprosti. Za pokoru i za dovoljnost prikažujem tebi, Otče nebeski! prisvetu i pravednu krv Sina tvoga, Odkupitelja i Spa-

sitelja moga; s kojom zatim združujem i moju grišnu krv, koju sam za umirenje tvoje rasrdjene pravde danas *(ili sutra)* pripravan prolit. Milosrdni Bože! sve koliko moje uhvanje i uzdanje stavljam u tvoju dobrotu i u milostivi pogled izranjenog Sina tvoga, Spasitelja moga, Gospodina Isusa! Velika je, ah i privelika zloća moja, ali je ipak veliko i veće milosrdje tvoje, koje sva čudnovata dila tvoja nadilazi. Mloge su i mloge istinito opačine moje, ali tvomu milosrdju broja neima. Pak da sam svega svita grihe sam učinio, nebi od tvog nebrojenog smilovanja sumljit smio. Istiniti Bože! ti si rekao i obećao, da ćeš svakomu i najvećemu zločincu u oni čas u koji se tebi iz svega srdca obrati, sve kolike njegove grihe oprostit. Evo s punim skrušenja i pokore srdcem vraćam se i obraćam se opet k tebi, a ti o primilostivi Bože i Otče! nećeš stvorenja tvoga skrušena za uvik od tebe odbacit! Nego ćeš me doisto kano skrušenog razbojnika na križu pomilovat, i sutra kao i njeg kraljestvom nebeskim darovat. Ovo se uzdam, o Bože, rad tvoga istinitog i božanstvenog tvog obećanja pouzdano zadobit!

Posli učinjenog pokajanja dade misnik pokorniku svetotajstvenu pokoru, koja je stanju i njegovoj mogućnosti podobna. More mu takodjer u ime pokore priporučit, da zasluženu pedipsu svoju pokorno i uztrpljivo podnese; ali ga ipak neima na to pod grih zadužit. Posli kako misnik pokornika odriši, moli s njim kratku i kripostnu zahvalnost, n.p.: Hvali dušo moja Gospodina, hvali ga i slavi ga u vike vikovah, koji je neizmirno moguć i milostiv, i velika je dila samnom učinio!

Nije meni učinio po grisim mojim, nit mi je vratio

po nepravdam mojim — kako se običaje smilovat otac ditetu svomu —, on je jedno neharno i izgubljeno dite opet pomilovao. Kako je daleko od mene moje nepravde odnimio, on veliko milosrdje samnom učinio. Hvala ti, i to vičnja hvala, o pridobrostivi Otče! za ovu milost koje nisam dostojan; i da te u vik vikovah hvaliti i slavit mogu, udili mi milost da mogu u ovoj odluki ostat. Za ovu te milost molim, o Otče, za krv i smrt tvog pridragog Sina, a moga Spasitelja i Odkupitelja, Gospodina Isusa. Amen.

Sveto Pričešćenje ima se osudjeniku na dan prija ili u oči dneva izvodjenja i pogubljenja, a ne u isti dan smicanja dati. Poslidnje Pomazanje (sveto Ulje) nedaje se osudjenim. Molitve more misnik prija Pričešćenja i posli molit običajne kao i kod drugih. Ali prije svega nek misnik osudjenog ljubezno opomene, da što pokornije može, bogoljubnije i skrušenije ovo sveto otajstvo tila Isusova primi, koje svakog tako primajućeg, ali osobito onog koji je u žalosti i strahu smrti i na vratim vikovičnosti tako tiši, da se svakomu strahu hrabreno oprit i s Bogom u viri, uhvanju i ljubavi podpuno sjedinit more. — Riči slideće Svetog Pisma na tu opomenu ovako misniku služit mogu: Moj dragi! Primio si od Boga milost oproštenja svih tvojih grihah po Svetoj Ispovidi, koju si danas učinio; ostaje ti još jedan Sveti Sakramenat, koji je najsladja i najkripkija hrana svake skrušene i pokorne duše. Ti si čuo morebit one prisvete *Riči* Isusove, gdino govori od ovog otajstva: "Tko blaguje tilo moje neumire; tko uzblaguje od ovog kruha, živiće uvik; a kruh kog ja dadem, put (tilo) je moja za život vičnji. Koji blaguje tilo moje, ima život vičnji, a ja ću ga uskrsit na

poslidnji dan. Koji blaguje tilo moje, u meni pribiva, a ja u njemu. A koji blaguje mene, i on će živit rad mene.„ Iz ovih ričih Isusovih moreš lasno razumit, koje je cine i kriposti ovi Sveti *Sakramenat* (otajstvo). Čuo si da je rekao Isus, da oni koji tilo njegovo blaguje neumire, već da žive uvik; ako je pak tako, primivši skrušeno i pobožno prisveto tilo Isusovo, nevalja ti se toliko vrimenite smrti bojat i plašit, jer će ti duša živa ostat i s Isusom za uvik živit.

Ovako pripravivši osudjenog na skrušeno i bogoljubno primljenje Svetog Pričešćenja, more ga misnik tada pričestit i posli Svetog Pričešćenja Bogu s njim na tolikoj milosti zahvaliti. Ima misnik koliko je moguće barem od sad nastojat da k osudjenomu mlogi ljudi neulaze, a navlastito znanci, rodjaci, žena jali dica i t. d., koji bi ga od dobre začete priprave na smrt svojima ričma, ili plačom, u započetoj bogoljubnosti mogli smest, ili još većma poplašit i uzbunit; nego valja da osudjenog misnik još bolje od sad u viri, uhvanju i ljubavi kripi, da ga opomene, da se on priblaženoj Divici Mariji i ostalim Svetim svojim Odvitnicim i Obraniteljim priporuči, pak da se osobito i onima moli, koji su s ovog svita po osudi starije vlasti kao i on priminuli, a sad lice Božije uživaju, jer su zasluženu smrt uztrpljivo podnili; da osudjenik prikaže svoj život Bogu kano jedno posvetilište pomirljivo za svoje krivice, da u oni čas kad njegova duša iz tila izidje, rad ljubavi Božje odmah u slavu nebesku pridje.

Misnik neima se u one poslove mišat, koje se netiču duše, ol ti obraćenja grišnika. Ako bi daklen osudjeni (što se lasno dogodit more) zamolio misnika, da se on za njega sudu za pomilovanje uteče, nek mu

misnik odgovori žalovitijim glasom: Moj dragí N., žao mi je doisto da te u tomu pomoć nemogu, jer znam da bi mi lasno sud odgovorio, da to moj posao nije, već samo da se dušom tvojom imam brinut. A na misto te ljubavi nastojaću ti iz svih mojih moćih duševnih ljubav ukazat, i nastojaću te zato lipo u duši utišit i posve s pravdom Božijom pomirit, štono je mlogo veće, nego sve milosti ovoga svita.

Misnik ima osobito pazit, da se s osudjenikom svrhu učinjene prave ili krive osude u nikakvo dogovaranje protíva sudbenoj vlasti neupušća, jer: *a*) to nije misnički poso; *b*) taki razgovori mogu za spasenje osudjeniku najžalostnije poslidke imat; jer kad je najkraće vrime za poznanje učinjene krivice, i pravedno po tomu zasluženje smrti osudjeniku za spasenje najpotribitije, onda vrime s isprazním izgovorom i grišnim prigovaranjem nek negubi, hotijuć se prid misnikom opravdati i bolji ukazat, nego što je; a ova stvar nije znamenje još pravog obraćenja k Bogu i spasonosnog skrušenja. Ako bi daklen osudjenik i ono tajit počeo, što je na sudu izkazao, ponukovat ga valja, da on svoju pravednost Gospodinu Bogu prikaže, i da odredjenu smrt dragovoljno oli barem uztrpljivo za ostale svoje grihe primi, i tako spravan s ovog svita pojde.

Spasonosna uzdisanja misnik osudjenomu posli Pričešćenja, ili na smrtnomu putu ovako molit more, ali ipak odveć dosadljiv neima biti:

Pridragi Isuse! ti si za me trpio, ti si za me umro, ti si umro kao posvetilište pravde, kao posvetilište posluha, kao posvetilište ljubavi. I ja takodjer želim po izgledu tvomu, na priliku tvoju toliko većma umrit, koliko bolje poznajem, da si ti pravedan za kriv-

ce, a da ja krivac za moje vlastite zloće i krivice imam smrt podnit.

O pridragi moj Isuse! i ti si najpogrdniju i najnemiliju smrt na križu pritrpio i tvoju pravednu krvcu do poslidnje kapljice za naše grihe prolio, a i ja ću zato za moje vlastite krivice i nepravde onliko barem koliko moguće bude rada trpiti i umrit, da jih kakogod izplatim, i pravdi Božijoj za njih zadovoljit mogu. Otče nebeski! Bože duše moje! zahvaljujem ti iz svega srdca moga za ovi udarac kojim je hotila sveta desnica tvoja pomilovat me, da se za uvik nebi izgubio! Da ti pak moja smrt i moja muka ugodnija bude, ja ju združujem s mukom i smrću pridragog tvog Sina, Gospodina mog Isusa, moga Spasitelja i Odkupitelja. Ovdi me pravedni, Bože, nezaslonjaj, ali samo ondi milosrdni Otče! oprosti i od vikovite muke izbavi, i grišnu dušu moju oslobodi!

Bože! ti si Gospodin moj, ti si Gospodin života i smrti, diluj i čini samnom štogod i kakogod ti hoćeš; podlažem se posve, i priklonjam se svetoj tvojoj volji i hotinju. Klanjam se svetomu tvomu naredjenju do najposlidnjeg časa mog života. O Isuse moj! pridajem se u razapete i razkriljene krvave ruke tvoje. Ove će me vodit pravim putem do raja. O Bože moj! volim po tvojoj svetoj volji i odredjenju umriti, već protiva njoj u najvišemu veličanstvu živit.

Isuse, koji si za me na križu umro propet, za prisvetu ranu tvoje desne ruke, smiluj mi se grišniku! *Otče naš* i t. d.

Isukrste, koji si za me na križu umro propet, za prisvetu ranu tvoje live ruke, smiluj mi se grišniku! *Otče naš* i t. d.

Isukrste, koji si za me na križu propet umro, za prisvetu ranu tvoje desne noge, smiluj se meni nevoljnomu grišniku! *Otče naš* i t. d.

Isuse, koji si za me na križu propet umro, za prisvetu ranu tvoje live noge, smiluj se meni žalostnomu grišniku! *Otče naš* i t. d.

Isuse, za prisvetu ranu probodenog boka tvoga, smiluj se nevoljnoj duši mojoj! *Otče naš* i t. d.

Isuse, koji si na planini Maslinskoj sa smrti hrvuć se, i krvavim se za me grišnika znojom znojio, smiluj se ubogoj duši mojoj, i operi s onim tvojim krvavim znojom sve grihe moje!

Isuse, koji si za me nemilo bičim bio bijen, smiluj mi se i oprosti mi grihe moje!

Isuse, koji si za me oštrom trnovom krunom nemilo okrunjen bio, smiluj se grišnoj duši mojoj!

Isuse, koji si priteški križ na izranjenim ramenim tvojim za me nosio, i pod njim na zemlju upao, smiluj se meni grišniku!

Isuse, koji si za me na pogrdno drvo križa pribijen bio, i na njemu gô medju dva razbojnika visio, i za spasenje svega svita umro, smiluj mi se nevoljnomu grišniku!

Isuse, Jaganče Božiji, koji odnimaš grihe svita, zaštiti me! i obrani od smrti vičnje, a vrimenitu ću za grihe moje dragovoljno primit i pritrpit!

Isuse, Jaganče Božiji, koji odnosiš grihe svita, uslišaj me tužnog i nevoljnoga, ter obeseli me s onim tvojim milostivim pogledom, kojim si skrušenog razbojnika Dizmu pomilovao!

Isuse, Jaganče Božiji, koji odnosiš grihe svita, smiluj mi se i odnimi svaku vikovitu žalost od duše

moje, koji rada primam svaku vrimenitu žalost za pokoru grihah mojih! — Iz dubinah srdca mog vapijem k tebi, Isuse moj! oslobodi dušu moju, oslobodi ju od vičnje samo smrti. Ona je dilo mogućstva tvoga, nepogrdi ju i neodbacuj ju za uvik od svetog lica tvog. Ona je cina neprocinjene krvi tvoje, nepusti ju, da propane uvik. Isuse, odkupi ju i oprosti ju od smrti vičnje!

Pojdi dušo moja! k Bogu Otcu, nebojeći se nikoga, on je tvoj milostivi Otac; pojdi k Bogu Sinu, on je Odkupitelj, on je Spasitelj tvoj; pojdi k Bogu Duhu Svetomu, on je Utišitelj tvoj. Veseli se dušo moja! jerbo ćeš brže ulist u veselje i veličanstva prisvetog Trojstva i jedinstva Božijeg, gdino svaka tuga i žalost pristaje, a prolitno veselje svake lipote, uzoritosti i veličanstva pribiva!

Pojdi, dušo moja, medju Blažene i čiste Duhove, medju Andjele, Arkandjele, koji će te pratit do pristolja Božijega. Pojdi, dušo moja, medju Svete i Svetice Božije; pojdi u krilo pričiste Divice Marije, koja je majka i utočišće grišnikah, kojoj nas je isti pridragi Spasitelj naš na križu sa svetim Ivanom izručio.

Pojdi dušo moja, neplašeći se nikakvih striljah svitovnjih, u krilo Abramovo i u krilo svih Svetih i Obranih Božijih, koji su virno Bogu služili, ter dragovoljno svake nevolje i muke pritrpili, da bi samo s Isusom uvik kraljevali! Oni će te skrušenu i pokornu u blaženo svoje društvo rada primit, i svaku sadanju žalost i nevolju rajskim veseljem izličit.

O moj Bože i Odkupitelju! tvoje prisveto ime Isus nek bude u sadanjoj žalosti i nevolji mojoj moje utišenje i pokripljenje; tvoje svete rane utočišće moje;

prisvete suze tvoje pokripljujuća hrana moja; tvoja prolivena neprocinjena krv, moja sva kolika jakost; tvoja smrt moj život vikoviti!

Isuse, tebi živem, Isuse, tebi umirem, Isuse, tvoj sam živ i mrtav!

Sveta Marijo Majko Božija, moli se za me sada i na čas smrti moje!

Svi sveti Apoštoli, Mučenici, Mučenice, Ispovidnici, Divice, molite se za me sada i na čas moga priminuća, da uztrpljivo ono što sam pravo za grihe moje zaslužio podnesem.

RAZDIL II.

Postupanje misnika na putu s osudjenikom na smrt povedenim.

§ 1.

1. Treći dan, to jest na dan izvodjenja osudjenoga na smrt, nek misnik k osudjenomu malo ranije prispie, nek s njim molitve jutrnje izvrši; pak tad opet Dila Vire, Uhvanja i Ljubavi ponovi; zazvavši tako Boga na pomoć, nek osudjenog opet na Svetu Ispovid ponukuje, ako je štogod zaboravio na prvoj ispovidi, koju ako učini, ima ga misnik samo od grihah odrišit, buduć da se osudjenomu prija na dan ima donit Sveto Pričešćenje.

2. Ima zatim gori spomenuta oli onim prilična uzdisanja opet ponovit.

3. Buduć pak ovi dan najveća tiskoba duše napada na osudjenog, koji svaki čas pristrašni smrtni

udarac ćuti, ima misnik dobro nastojat, da svaki pri-odvišni strah od srdca osudjenika odnimi, il ga barem oblakša, a osudjenika ima s novim razlozim na ustrpljivo podnešenje smrti vrimenite slobodit, da se po tomu od vikovite mlogo gore smrti uklonit more. Nek mu priliku pridragog Spasitelja za naše grihe nepravedno osudjenog i nemilo propetog prid oči stavi; nek mu Dizmu skrušenog razbojnika opet napomene, nek mu tolike Mučenike i Mučenice, koji su i koje su pravi pravcati za viru Isusovu najoštrije muke podugo prija pritrpili, pak zatim istom pogubljeni bili, prid oči stavi, što se i kod njega, ako i krivca, ipak tako nemilo dogodit neće, buduć da mu sva žalost smrtna u jedan hip prolazi, i t. d. — More zatim Litanije Gospine za sretnu i uztrpljivu smrt s njime izmolit.

§ 2.

Buduć da jednomu osudjenomu više putah teže se čini, što mu valja prid mloštvom ljudih izić, kojino se kano na čudo običaju strčat, već ista smrt, koju imade podnit, najskole ako je u onomu mistu rodjeni odgojen, rodjake, ženu, dicu, ili znance ima; zato valja da ga misnik ponukuje, da on i ovo ruglo na priliku uztrpljivog svoga Spasitelja, kojino je takodjer u pogledu tolikog mloštva, priateljah i nepriateljah svojih, na oči drage Majke svoje i učenikah osudjen, i na pogrdnu smrt na križu prav nemilo i gô propet bio, uztrpljivo podnese. A ovo mu takodjer služi: *a*) za pokoru učinjenih grihah; *b*) za zasluženje veće milosti Božije, da smrt svoju uztrpljivo i blaženo podnit more; c) za pomršenje i vrimenitih mukah, koje bi morebit

posli smrti za niko vrime u očišćenju (purgatorju) na drugomu svitu još morao pritrpit, da pravdi Božijoj posve zadovolji; *d*) najposle nek mu kaže, da mu ovo zasramljenje uztrpljivo podnešeno za veću slavu u nebesih služi.

U ostalomu valja mu kazat, da je on to kao i svoju smrtnu osudu pravo zaslužio, nek se dakle nestidi sada za grihe, koji su Bogu i onako poznati, dostojnu pokoru podnit; što ako svit smotri da uztrpljivo podnosi, smilovaće se mlogi i za njegovu blaženu smrt Boga pomolit, što mu doisto na štetu neće biti.

Ima ga najposle misnik ljubezno svitovat, da on tu namišljenu sramotu posve izbaci iz glave; da nerazgleda ljude onde s očima, gdi mu pamet sahranjenje bit more; da se za grihe još skruši i pokaje se, da misli kako će doć prid Boga i s njim se združit i njegovo sveto lice vavik uživat.

§ 3.

Misnik osobito ima na to pazit, da smrt osudjenika po nikakav način neponagli i nepohiti, znajuć da drugčije krivac pada u brezredje crkovno: "incidit in irregularitatem".

a) Čuvat se ima misnik navlastito u čas kad ga povedu na smrt (osudjenika) da štogod ili ričju ili zlamenjem kakvim drugim, ili hodom, ili brzim korakom nebi učinio, što bi osudjenomu bržu ol hitriju smrt moglo uzrokovat.

b) Čuvat se takodjer ima, kad osudjenoga starija vlast zovne na smrtni put, da misnik prija osudjenoga

nepolazi; da ako na kolih idju, prija se njega nepenje, neizlazi, da na putu prid njim nebrza, da ga na hitriji hod nenagovara, i da bi vlast misnika na to nagovaralo, čuvat se ima takodjer, izlazeć iz tavnice oli iz sobe na misto osudjenja, da nedade kakva zlamenja, da je on gotov, i da krvnici osudjenika na smrt vode. Da kako još u tavnici, tako i na mistu od pogubljenja niti ričju, nili rukom, nili okom ikakvo zlamenje dade, da je on od svoje i osudjenika strane već sve posve gotov, i da krvnik svoj posao slobodno počima i dovršuje.

Dali, bivši još misnik kod osudjenika, i čineć duhovna ponukovanja, ako bi ga stariji i upitali, jeli on sa svoje strane s osudjenim gotovi nek jim samo u kratko odgovori: Ja činim moju misničku dužnost, pak makar i više putah tako upitan, nek to isto jednako donlen odgovara, dok i sama svitovnja pravda svoju dužnost od vlastite svoje volje s osudjenim neučini, kog tada misnik ima samo virno i tiho do svog mista pratit.

§ 4.

Kada osudjenog na smrt pozovu, nek se tada misnik dobro i sam u sebi razabere, plašivo srdce prid osudjenim neukazuje, da tako nebi onog kog bi najbolje slobodit imao, u veći i pogibljiviji strah oborio. Nek tad odmah tiho i ljubezno pokaže i u ruke dade misnik osudjenomu križ, govoreći: Evo ti, moj dragi, ono zlamenje kojim mi svit pridobit imamo; u ovog stavi sve tvoje pouzdanje, i siguran budi od spasenja tvoga, jer s kim je Bog i Odkupitelj Isus, oni nikad poginut

neće, niti more. Ovi nek te prati u raj, ovi nek ti otvori vrata rajska, ovi nek te danas onako utiši, kako je razbojnika Dizmu na križu utišio govoreć: "danas ćeš bit samnom u kraljestvu nebeskomu!" Svita se i smrti neplaši, znajuć da kadli tadli i onako ostavit moraš, da svak ili prija ili posle ostavit ima i umrit! Bog je s tobom i tvoj pridragi Odkupitelj, kog valja da sad navlastito u srdcu nosiš. Spomeni se, da je i tvoj Spasitelj tako vodjen bio, a još pravedan! prikloni daklen opet tvoju volju volji Božijoj svesrdno i podpuno; a pomoć ti Božija negine! Oči tvoje okreni od svita, i samo na propetog Spasitelja skrušeno pogledaj, koji te sam i jedini sada pomoć i spasit more, a jer je milostiv, zato doisto i spasit hoće. U njeg, opet velim, stavi sve tvoje uhvanje, neplaši se nikog, nego pazi na molitvu, ter moli samnom ovako.

Postupajuć zatim misnik sa osudjenikom na put, počima prid njim ponavljat gori napomenuta uzdisanja, nikud negledajuć već u Propetje i u nebo očima upirajuć. Koje ako svrši, more koje druge bogoljubne molitvice i uzdisanja započet, n.p. nikoliko *Otčenašah* i *Zdravih Marijah* na slavi prigorke Muke Isusove, Litanije Svih Svetih, Litanije B. D. M., Zdravu Kraljicu i t. d. Ali putujuć k mistu pogubljenja imade misnik osudjenomu sva ova pristojnim i tihim, a ne kričeć i oštrim glasom, da ga većma ne smuti, molit; kadkad pametno i razumno pristajuć; ali tako da se pamet osudjenog ipak medjuto neraztrče i od tisnog smrtnog straha odveć nezanese; zato i na putu, ako osudjeni običajni strah ukaže, valja ga ljubezno pokripit i tišit.

Da mu se pak pristajuć pamet neraztrče, more misnik tada mudro i pristojno koje pitanje osudjenomu

pridložit, na koje bi osudjenik imao štogod odgovorit; n.p.: Moj dragi brate! Jeli ti žao, da si dragog Boga tako vrlo i toliko putah uvridio? — Odgovor: Jest.

Jeli de da živeš, više to nikad nebi učinio, porad ljubavi koju nosiš prama tvomu dragomu Bogu? — Odg.: Nebi.

Bili volio umrit već tvoga pridragog Boga više ikada navlastito smrtnim grihom uvridit? — Odg.: Bi.

Želišli pravdi Božijoj za tvoje grihe barem onliko, koliko je moguće zadovoljit? — Odg.: Želim.

Primašli svaku pedipsu vrimenitu, dapače istu smrt, da uvridjenoj Pravdi božanstvenoj za tvoje grihe koliko moreš zadovoljiš? — Odg.: Primam.

Jesili pripravan ono činit i pritrpit što je Pravda Božija za tvoje duševno spasenje kano koristno i potribito učinit dokončala, da bi ista smrt bila? — Odg.: Jesam.

Pripoznaješli da je Bog dobar, svemoguć, pravedan i milostiv? — Odg.: Pripoznajem.

Uhvašli da će Bog svakomu skrušenomu zločincu kano pridobri i milosrdni Otac grihe oprostit, ako je grišnik pripravan obratit se, i za učinjene grihe onliko koliko je barem moguće pravdi Božijoj zadovoljit? — Odg.: Uhvam.

Opraśćašli iz svega srdca svim tvojim nepriateljim, i koji su te god uvridili za ljubav Božiju svako uvridjenje, i želišli da i oni tebi takodjer oproste, koje si opet ti uvridio i nepravedno ucvilio? — Odg.: Opraśćam svima, a i ja želim da mi svi oproste.

Želišli svagdi, posve i u svemu prisvetu i pravednu volju Božiju, koja samo tvoje vikovito spasenje žedja, tako svesrdno ispunit, kako ju je pridragi Spa-

sitelj naš Isus ispunio, i kako su ju Sveti Mučenici i Mučenice hitro ispunjivali, sasvim da su pravi za viru Isusovu umirali, a ti sad kao krivac umireš? — Odg.: Želim.

Jesili s pridragim Spasiteljom pripravan i živit i umrit, i po tomu za grihe tvoje Pravdi Božijoj zadovoljit, znajuć da je Spasitelj naš pravedan za naše zloće na križu umro? — Odg.: Jesam.

Želišli priklonit volju tvoju svetoj volji Božijoj, i da drugo nećeš i neželiš, već ono što Bog hoće i naredjuje, i što njegova prisveta pravda od tebe pravedno iziskuje i hoće? — Odg.: Želim, i hoću sve ono što je Bogu ugodno i drago činit.

Uzdašli se tvrdo i temeljito oproštenje grihah po neprocinjenoj krvi i smrti Isusovoj od Boga zadobit? — Odg.: Uzdam.

Jeli milosrdje Božije priveliko i neizmirno, koje te je grišnika do danas sačuvalo, da nebi brez ispovidi, brez skrušenja i pokore nesritno umro, i s vrimenitim životom isto lice Božije i raj za uvik izgubio? — Odg.: Jest.

Jesili Bogu za toliku ljubav mlogo dužan i da mu želiš zahvalan bili, da bi ga rada kano sin otca svesrdno ljubit, dapače da ti je žao, da ga dosad nisi bolje ljubio, već da si mu nezahvalan bio? — Odg.: Jesam mlogo dužan, i žao mi je vrlo da ga nisam bolje ljubio.

Želišli za ljubav Božiju sva ova ostavit, da pridragog Otca nebeskog posve zagrlit i čistim sinovskim srdcem svrhu svake stvari vazda ljubit moreš? — Odg.: Želim po milosti Božijoj.

Sad opet uzdahne.

O Bože moj! o Isuse moj! kako sam daleko do sada od tebe bio, a kako sam po milosti tvojoj blizu tebe došao! Oprosti mi grihe i zloće moje, i sjedini me s tobom tako, da se nikad više od tebe nerazdilim! Vidim da su sva svitovnja dobra izpraznost, jerbo s vrimenom i sa životom ljudskim hitro i brzo sva prolaze; ali si ti sam i jedan jedini Bog, kog slava, veličanstvo i blaženstvo uvik ostaje! Nije mi daklen žao, Bože dragi! svit ostavit, koji i onako proć ima; nije mi žao umrit, jerbo sam i onako čovik umrli, nego mi je samo žao, da sam tebe najveću i svake ljubavi najvridniju Dobrotu tako strašno uvridio! Oprosti mi! oprosti mi! i smiluj se skrušenomu stvorenju tvomu; rad umiram, ali da odsele tebi i s tobom vavik živem!

Želim umrit kano posvetilište pravde, jerbo sam smrt zaslužio; a po njoj želim za moje grihe pravdi Božijoj zadovoljit, i tako grihe moje oprat.

Želim umrit kao posvetilište posluha: *a*) jerbo znam da sam smrt zaslužio; *b*) jerbo znam da je Bog Gospodar i života i smrti, pak da sam mu dužan poslušan bili; i zato ću drage volje smrt podnit.

Želim umrit kao posvetilište ljubavi, jer tako neću nikad više mog dragog Boga uvridit. —

Došavši k mistu pogubljenja, paziće dobro misnik da ni u čemu prija osudjenika nepohiti; n.p. da prija njega (ako su na kolim) neizlazi, da ga na to neopominje, da prid njim ne hodi, već uz njega ili pokraj njega i t. d. Običajno svakog osudjenika na mistu pogubljenja još viši strah poduzme, te će i o tomu opomenut misnik osudjenika; ali i to vrlo krotko i tiho, da se neplaši onog mista, buduć da je svagdi s njim Bog, da kripko sve svoje uzdanje u Boga stavi; n.p.:

Moj dragi N., ti si se sasvim već pridao u volju Božiju, i rekao si da si pripravan svaku junački i uztrpljivo podnit za ljubav Božiju i za spasenje duše tvoje; neplaši se daklen mista onog, na komu te dragi Bog čeka, da skrušena i žalostna utiši i u očinsko krilo primi. I ovdi je s tobom Bog, i ovdi je s tobom tvoj pridragi Spasitelj i Odkupitelj, koji je na križu razbojnika Dizmu pomilovao. I ovdi je s tobom Blažena Divica Marija, utišenje žalostnih i utočišće grišnikah; ovde je s tobom tvoj Andjeo stražanin, koji ti dušu čuva, koju ti ljudi nemogu smaknut, ili kao tilo uništit; ovde je tvoj Imenjak N. S. i Odvitnik, koji se za te Bogu moli, da mu sritno dušu pridaš. — Neplaši se daklen mista ovog, gdi je takodjer Bog i gdi su svi ostali Odvitnici tvoji; nego saberi se i reci: Hvala ti, Bože, budi, da si me grišnika i ovako spasit pomilovao! Nežalim Bože vrimenito umrit, samo me oslobodi od smrti vičnje, i smiluj se grišnoj duši mojoj za uvik! Isuse sladki! koji si za me na Kalvariji pravedan za kriva dragovoljno i uztrpljivo nemilu smrt križa pritrpio, daj mi u ovi čas onu milost, koja mi je umirućem najpotribitija, da na ovomu mistu po tvojoj svetoj milosti sve grihe i zloće moje operem, da pak s razbojnikom Dizmom tvoj sladki i veseli glas odmah čujem: "Danas ćeš samnom bit u kraljestvu nebeskomu!„

RAZDIL III.

Misnik s osudjenim na mistu pogubljenja.

§ 1.

Došavši na misto pogubljenja, buduć da niki osudjeni običaju kadkad i zanesvistit promišljajuć poslidnji čas života i misto svoje prigorke i sramotne smrti, nek nastoji misnik da ga onliko barem koliko je moguće od ovog naravnog straha pričuva, oli da ga kršćanski protiva ovomu strahu oruža. — More ga daklen misnik još malo prija ovog mista ovako pokripit: Moj dragi N., ti se spominješ kako je pridragi naš Spasitelj uztrpljivo i dragovoljno na planinu Kalvarije išao, da pravedan za nas krivce nemilo propet bude. Evo i ti dolaziš na misto gdino ti grihe i krivice tvoje oprat valja, da posve čist i opravdan s ovog svita k Bogu pojdeš, ter da odmah posli smrti za uvik njegovo sveto lice sa Svetim uživaš. Nebojiš se smrti vrimenite samo da uvridjenoj pravdi Božijoj zadovoljiš i ugodiš, pak da se od smrti vičnje i od paklenih mukah oslobodiš? Misto tvoje ovdi, pa zauzdahni samlom k Bogu i reci: Isuse pridragi, Spasitelju moj! koji si zločinca Dizmu na gori Kalvarije na mistu pogubljenja milostivo pogledao i raj mu obećao; evo i ja dolazeć na misto pogubljenja moga, uzdižem k tebi pokorne i skrušene oči moje, da i mene nevoljnoga milostivo pogledaš; da i meni jakost tila i duše udiliš, da se neplašim i nebižim one pedipse koju sam za grihe moje zaslužio,

već da uztrpljivo, da skrušeno, da pokorno i brez svakog tilesnog straha onu čašu krivac popijem, kojuno si ti pravedan za me grišnika veoma uztrpljivo i dragovoljno popio! Isuse virni Spasitelju! Isuse virni Zaručniče duše moje! idjem s tobom dragovoljno na misto smrti moje, da priminuvši s tobom, s tobom zatim i slavno uskrsnem, i na nebo uzajdem! Kad se ti pravedan nisi odreko smrti, zašto bi se ja krivac od tebe bolji držao?

Osuda se smrtna osudjenomu po običaju još jedan put na mistu smicanja proštije. Misnik imade prija toga osudjenog opomenut slidećim ričma: Moj dragi N., ako ti se osuda na mistu pogubljenja još jedan put štit bude, spomeni se tada, kako je uztrpljivo i kako je dragovoljno pridragi tvoj Spasitelj pravedan, iz same ljubavi prama tebi svoju osudu na planini Kalvarije slušao i podnio. Za vratit i pokazat daklen Spasitelju tvomu toliku ljubav na kojigod način, poslušaj i ti uztrpljivo, skrušeno i pokorno i tvoju osudu, jerbo si ju ti kano krivac i zaslužio. Primi ju daklen kano spasonosno odredjenje prisvete pravde Božije za grihe tvoje, i podnesi ju povoljno za pokoru grihah tvojih. Jesili pripravan tvoju zasluženu osudu uztrpljivo poslušat i stalno ju podnit, da vavik spasen budeš?

§ 2.

Posli proštivene smrtne osude, običaje kadkad isti osudjeni zapitat oproštenje od puka, što je dao zao izgled. Medjuto misnik s osudjenim slideću pokratku pripravu može molit: Otče nebeski Bože! ako nije moguće da mimoide ova čaša smrti, a ja ću ju pokorno i uz-

trpljivo popit, i opet ti zahvaljujem da si ovako samnom grišnikom za moje vikovito spasenje uradio. Budi daklen prisveta volja tvoja, a ne moja!

Isuse! koji si pravedan za naše grihe i krivice hotio uztrpljivo nemilu i pogrdnu smrt podnit, daj mi, molim te, onu jakost i uztrpljenje koju si razbojniku Dizmi udilio, da ovom vrimenitom smrti sve kolike moje krivice i grihe operem, pak da se odmah posli smrti s tobom združim u kraljestvu tvomu!

Zatim misnik opet osudjenomu govori: Prašćašli svim iz svega srdca, koje misliš da su te uvridili? oli koji su te pravednomu sudu pridali? — Odg.: Prašćam. — Želišli i mološ da i oni tebi svikolici oproste, koje si ti na kojigod način uvridio? ili s tvojimi grišnim življenjem kakogod smutio? — Želim i molim.

Jesili pripravan odredjenu smrt iz ljubavi prama tvomu dragomu Spasitelju za grihe tvoje uztrpljivo i pokorno podnit? — Jesam.

§ 3.

Kad ga krvnici (oli dvornici pravde) popanu i na misto pogubljenja povedu, imade ga misnik opet ljubezno kano i prije toga opomenut, da se nestraši i nesmućuje, da se neljuti i nesrdi, da nebi po tomu milost Božiju ili posve izgubio, il ju barem u sebi omalio; već nek pomisli na pridragog i prikrotkog svog Isusa, koji se je dragovoljno i uztrpljivo krvnicim pravedan u ruke pridao, i kruto vezat pripustio. Zato da ga većma oslobodi, imade ga misnik tja da onoga mista virno pratit, ter u kratko Dila Vire, Uhvanja i Ljubavi u njemu na slideći način polagano i razborito mo-

leć probudit (davši mu opet odrišenje od svih grihah): O Isuse moj! virujem u te kano u vikovitu istinu i mudrost! — O Isuse moj! uzdam se kano u najmilostivije i najveće moje dobro, da ćeš mi po prisvetoj muki tvojoj pomrsit sve grihe moje! — O Isuse moj! liubim te svrhu svega, kano najveće dobro moje, i to iz sve duše moje! — Bože nebeski otče, u tvoje ruke pridajem duh moj! Isuse sinu Davidov, smiluj se meni! Sveta Trojico jedini Bože, smiluj se meni!

Sveta Marijo, Majko Božija, koja si pravo utočišće grišnikah, moli za me! Sveti Jozipe, moli za me; svi Sveti i Svetice Božije, molite za me! Sveti Stipane prvi mučeniče, moli za me! Svi Sveti Mučenici Gospodnji, molite za me!

Bože milosrdja! pogledaj me okom svete milosti tvoje, spomeni se duše moje!

Gospodine Isuse, spomeni se duše moje grišne, za koju si i poslidnju kap krvi prolio!

Gospodine Isukrste, molim te za prisvetu muku tvoju, da mi udiliš milost, da uztrpljivo i pokorno za moje grihe ovu pedipsu podnesem!

Gospodine Isuse, molim te za prigorku smrt tvoju, da mi udiliš milost, da uztrpljivo ovu gorku smrt podnesem za pokoru grihah mojih. Isuse, u tebi umirem! Isuse, u ruke tvoje izručujem dušu moju!

Gospodine Isuse, koji si razbojnika Dizmu na križu milostivo pogledao, raj mu obećao i darovao, pogledaj, molim te, i mene grišnika onim ljubeznivim okom, i daruj mi misto ondi u nebesih gdino si ga i njemu skrušenu darovao. —

Buduć pak da je smrtna osuda i pogubljenje različito, zato valja da i misnik takodjer svoja uzdisanja

po različitoj smrti uredit nastoji. Ako se daklen osudjenik mačem smiče, valja ga istinito do mista pogubljenja pratit, ali ima se tako odmaknut i na onu stranu osudjenog stat, gdi misnik niti izvršitelja pravde (krvnika) smeta, niti sebe u pogibio života stavlja; buduć da u ovakoj buni više putah isti krvnik u naglomu zamahivanju odveć blizu stojećih more se zaboravit, i tako jih u pogibio meće. Daklen kad osudjenomu budu oči vezane, nek misnik tada pomalo odstupi, glas pak svoj prid osudjenim potiho uzdigne, i ovako moli: Odriši, o Isuse! uzle tila moga i primi me u kraljestvo Otca tvoga! — Sad nek rekne misnik: Sada ćemo, moj dragi N., viru, uhvanje i ljubav ovako probudit: O Bože moj! virujem u te, kano u vikovitu istinu i mudrost! — I ako osuda dosad još nije izvršena, tiho uzdignutim glasom opet veli: O Bože moj uhvam u te, jer si ti milostivi Otac moj! O Bože moj, ljubim te iz svega srdca moga, i za ljubav tvoju pripravan sam svaku uztrpljivo podnit, da samo nikad više te neuvridim!

Akoli osudjeni imade obišen biti, tad osim ovih rečenih, kad ga lati krvnik i uz listve počme vodit, nek ga misnik do listavah prati, i prid njim ovako, n.p., moli:

O Isuse! koji si pravedan rad ljubavi moje kruto vezan, ter pogrdno i nemilo na križ s čavlim pribijen i uzdignut bio, smiluj mi se i podigni i mene po svetomu križu tvomu kano po listvam u nebesku slavu, jer u tvoje svete ruke izručujem duh moj.

O Gospodine Isuse! utočišće grišnikah, budi samnom i nezapusti me, jerbo u te virujem, u te uhvam, tebe ljubim i uvik te ljubit želim; ti si vrilo svakog

milosrdja, zato ni ja krivac negubim uhvanja, već opet pouzdano velim: O Isuse Spasitelju moj! smiluj sė meni, nevoljnomu grišniku! O Isuse! tebi živem, tebi umirem; tvoj sam živ i mrtav!

Isuse, Marijo, Jozipe, u vaše ruke priporučujem duh moj! Isuse, Isuse Spasitelju moj i spasenje moje, u tvoje ruke pridajem duh moj!

Akoli osudjeni ima bit smaknut na kakvim mukam, more n.p. misnik prid njim ovako uzdisat: O Gospodine Isuse! spomeni se onih neizrečenih bolestih, koje si podnio onda, kadno si sa svom silom na pritvrdo drvo križa bačen i na istomu uzgor i popriko raztegnut bio! Ah daj mi sada kripost i milost, da ja sva uztrpljivo podnesem tebi na poštenje a za spasenje duše moje! Oh na križu u smrtnoj bolesti zaostavljeni i s prignutom glavom umirajući Isuse! smiluj se meni i neostavi me; ja u tvoje svete rane stavljam sve uzdanje moje!

O Gospodine Isuse! tvoje krvavo lice nek mi bude u ovomu životu najposlidnji, a u vikovičnjemu moj prvi spasonosni pogled!

O Gospodine Isukrste! smiluj se meni, i budi mi u ovomu životu najposlidnji moj pratioc iz ovog u život vičnji!

O Isuse, rad bolesti desne tvoje ruke provrćene, ili ruke live, ili noge, smiluj se meni grišniku! i pokripi me, da i ja pribijene moje noge ili ruke uztrpljivo podnesem. — *A ostalo kao i gori.*

§ 4.

Kako se misnik ima vladat posli smrti osudjenog.

Posli izvršene osude i molitve za smaknutog, koja se more u nikoliko očenašah svršit, misnik kratku opomenu ili ponukovanje puku daje, koje more rad običajnoga straha za mloge vrlo koristno bili; ali imade misnik sasvim tim i ovde opazno govorit.

1. Ima se čuvat, da život pokojnoga prid pukom onliko samo za izgled reče, koliko je on samo svemu puku poznat, i to zato: *a*) Da ga nebi još gorega i crnijega puku prikazao nego što je bio; *b*) Da nebi puku više štogod kazao već je poznato, i tako svetu Ispovid nebi u sumlju doveo.

2. Ima pazit, da obraćenje i skrušenje grišnika odveć neuzvisuje i nehvali; jer bi se moglo sumljit, da misnik želi po tomu svoju vlastitu vištinu i kripost na pohvalu i slavu uzdignut. Zato najbolje mu je sridnjim i poniznim korakom putovat; odkud more slideća mista S. Pisma za temelj svoga govorenja običajno stavit: "Tko ubije čovika, oni ima smrtju umrit. — Tko pogrdno dilo u puku bude dilovao, oni ima prid pukom umrit.„ Pisano je: "Neukradi. Sramota i pokora dolazi povrh kradača. Tko griši, on je rob griha, a grih smrt uzrokuje. Tko prolije pravednu krv, ima se prolit i njegova krv. Oko za oko, zub za zub, glavu za glavu. Nijedan grih nije tako velik, kog čovik učinit nebi mogao. Neima griha koji se oprostit nebi mogao. Nijedno sagrišenje nije tako malahno, koje, ako ga se čovik nečuva, najvišu štetu i tilu i duši

uzrokovat more. Svaki grih kog čovik učini, početak ima od hrdjava odranjenja, što ga roditelji nisu učili i svitovali kako valja, a morebit i zao izgled gdigod mu dali i t. d.

Govorenje koje more misnik puku posli smrti osudjenog reći.

Premda sam od blažene smrti i sritnog nebeskog uživanja ovog pogubljenog dosta utišen, ali mi ipak nešto na srdcu leži što vam kazat imam. Svaka grišna požuda, svako grišno nagnuće, kako se drago ono zvalo, more svakog onog koji mu se u početku mudro neopre, i koji ga iz svog srdca s prva neprotira, već mu uzdu pusti i misto dade, u najžalostniju propast strmoglavit, a more ga tako sa sobom povuć, da ga čak do ovog nemilog i sramotnog mista, baš kano i pokojnog dovede. — Ova promišljajuć, ima doisto svaki razuman čovik uzdrćat u sebi i problidit; al se istina sakrit nemore. Nijeli istina, da kako se u ljudskomu srdcu porodi i najmanje grišno poželenje, ili prikoredno nagnuće nenavidosti, oholosti, osvete, linosti, bludnosti, igre ili koje mu drago druge pohlepnosti, ako mu se čovik odmah neopre, već mu još malo i povlasti, zar se ono, rekoh, s vrimenom na toliko kadkad nepopne, da čoviku počme sve posve zapovidat, a čovik njegov rob postane i sužanj biva, ako ga odmah u njegovoj klici neizkorene? Ono zapovida a hudi čovik sluša ga i žalostno slidi, tako da već kod očih nevidi, kod ušijuh nečuje, imajuć razum ne razumi što je Bog, što je zakon, što je Spasitelj, što je zapovid Božija ili starijeg, koja je dužnost jednog čovika, što je uljud-

nost, što je kršćanski život, što je kripost, što je i koja je prava svića jednog čeljadeta i na ovomu i na drugomu svitu: kripost, rekoh, sama pravo i posve blažene čini; u kratko da reknem, onaki čovik koji se svakomu i najmanjemu grišnomu poticanju s prva odmah mudro i kripostno neopre, nego mu povlasti, dok se većma u srdcu njegovu zakupi, i sve posve uzdu otme, već je onda u sebi čovik najžalostniji, dok mu trula i nezahvalna mekoputnost, misto dičnog razloga i razuma, i misto istog Boga zapovida, i s njim baš kano siloviti morski valovi tamo amo s ladjom titraju i s njom se igraju, doklen ju gdigod na tvrdu pećinu neizbaca, nerazbije i neuništi. Onakog požudnika više putah sama i jedina božanstvena dobrota još trpi i pridrži, da u prvoj prigodi u veliku i očitu krivicu i sramotu neupane, kano ovi pokojni siromah; ali to, moji dragi, milostivi Otac nebeski samo zato kadkad čini, nebili onakog nesritnika barem svojom velikom dobrotom od većeg zla uklonio i na pokoru probudio. Ali kad već posve gdikoji neharni čovik uztrpljenje i dobrotu božanstvenu pogazi, kad se Boga, zakona i pravde zaboravi, onda ga pravda Božija posve pripusti njegovoj zloj ćudi i opakomu hotjenju; pripusti ga da ono što je nevaljalim putem tražio, nesritno i najde. Čuli ste hiljadu putah, da tko što traži, ono i najde. Tko se daklen zaboravi Boga, zakona i svojih dužnostih, pak hrdjavim putem hodi, i zlo traži, oni zlo i nadje, kako vas uči i ovi žalostni dogadjaj.

Ovi nek bude svima za izgled i svitovanje, da i mi na naša zločesta prignuća odmah dok se pokažu otvorimo oči, da nebi i nas naša opaka volja kakogod privratila, ako joj s prva povlasticu damo. S toga nas

lipo ponukuje i naš Spasitelj onim ričma: "Stojte na oprezu i molite da neulizete u napast!„ Kano da bi hotio reć: Pazite dobro, o ljudi, da požude i prignuća grišna, da ona u vašemu slabomu tilu snagu nepriuzmu; jer kad jedan put grišno nagnuće jače bude nego je isti razum, tada je već poteško iz kuće tilesne ga iztirat; ili mu je mlogo viša i kripost i milost duhovna, da tada čovik živa razdiraoca vuka iz sebe na dvor iztira, i srdce svoje opet k Bogu i kripostnomu življenju pokloni. — Molite, veli Isus i t. d. Uzdignite srdce vaše k Bogu u vrime napasti i recite: Gospodine, oslobodi nas od sve napasti! Ti si naš Gospodin, naš štit, naš Obranitelj i Odkupitelj naš, da nas slaba naša narav, lažljivo i himbeno svitovno društvo neprivari. Ali dobri slišaoci! Premda grih i krivda hudog čovika na očitu nesriću vodi, i premda ga kadkad do mača i do višala dovodi; sasvim tim još nije ni tu sva nesrića grišna, nije to samo plod grišnog i opakog života: ima još i gora žalost i nevolja, koja svaku zloću grišnu još žalostnije slidi i prati, i to je smrt vičnja. Pedipsa tilesna, osuda vrimenita, u času prolazi i samo tilo smiče; ali osudjenje duše, pedipsa paklena, koja svako naše grišno dilo čeka, ostaje za uvik. Muke paklene tko će zadosta pameću dokučit, tko će ričju izkazat, tko će perom opisat, koje nepokornog grišnika na drugomu svitu čekaju? Na oprezu daklen stojte i molite, da vas ne samo dragi Bog od pogrdne i nemile ovake tilesne smrti oslobodi, nego da i vas i vašu dicu osobito od vičnje duševne smrti, koja ni kraja ni svrhe neima, sačuva.

Promislite, moji dragi! da je ovo bio sin Adamov, kao što smo i mi, da je bio čovik kao i mi, da

je imao put il ti tilo kao i mi, da ga je i bolilo kao što bi i nas svaki nemili udarac bolio, i da je krv njegova baš kao i naša, krv neživinska već baš krv čovičanska; zato je dosta i za nas nemilo bilo gledat, gdi naš iskrnji gine, gdi krv proliva, gdi krvnik mačem zamahuje, gdi ruka čovičanska morade svog iskrnjeg pogubit, da se pravda sačuva. Ovo je morebit sve prisveta Pravda božanstvena pripustila i zato, da i nas Bog po tomu svituje, da grišnomu poželenju, da oholosti, da nenavidosti, da osveti, da bludnosti, da ubojstvu, da lupežtini, ili drugoj kojoj mu drago zloći u našemu srdcu nikako mista nedamo, nego da se još u prvo vrime grišnomu poticanju odmah odapremo, da se čuvamo od grišnih prigodah, da se Bogu molimo, da pravdu ljubimo, da tudje ništa nepoželimo i neprivaćamo, da drugomu sile nečinimo, već da podpuno dužnosti naše svete vire i stanja izvršimo, i kano dobri kršćani sritno živemo i umremo.

Navlastito vi roditelji imate pazit i molit, da dar Božiji, vaš porod, po vašoj grišnoj nemarnosti i hrdjavomu izgledu ovako nemilo i pogrdno nepogine! Od vašeg dobrog oli neurednog života, od vašeg dobra ili zločesta uzdignuća visi vrimenita i vikovita srića dice vaše. Šibka dok je mlada, lasno se privija i upravlja kudgod čovik namine; ali kad se podigne u deblje stablo i u deblo izraste, onaka ostaje kakvu je čovik rest pustio. Tako isto pamet i srdce dičinje dotlen se ima na dobro upravljat, ter ako je potribito baš kadkad kao i stablo vezat, podupirat i na dobru stranu i silom pritezat, dok je mlado, dok je meko, dok se privijat može; da drugčije na veće ruglo svoje i svojih roditeljah još nejako na krivo neode. Dobar nauk,

dobar izgled, svitovanje često, pak ako je gdi potribito i oštrije pokaranje, brez pristanka dajte dici vašoj, da jih još u mladosti od zla uklonite, a na put Božiji upravite, i po niki način kao silom mudro na to i pritegnete. Od vas će Bog razlog zato pitat, od vas Car i sve kraljestvo tu istu dužnost iziskuje. — Koliko veći blagosov pada svrhu onih roditeljah, koji dobro dicu svoju odgoje, toliko veće proklestvo i sramota pada svrhu onih roditeljah, koji svoju dicu kano najveći dar Božiji ne samo zanemare u dobromu nauku, već jih još i grišnim svojim izgledom kadkad na grih pobudjuju, ter tako i na ovomu i na drugomu svitu nesritne čine.

Ja Bogu zahvaljujem, primilostivomu Bogu, na njegovoj velikoj dobroti, da se je smilovao ovog pokojnog duši, da mu je milost pokajanja i skrušenja dao, da mu je pokorne suze darovao, da s njima oplače i opere grihe svoje; ali premda u kraj sveg ovog nesumljim od njegova spasenja duševnoga, sasvim tim, opet velim, da je za svakog grišnika bolje da se odmah k Bogu obrati, da se odmah opakih svojih dilah okani, da se odmah za njih pokaje i pokoru učini, a nek nečeka da na ružnu smrt ovaku dojde. Ja mislim da je sigurnije i bolje grihe molitvom, postom, dobrim dilim kao milostinjom (elemosinom) u crkvi ili kod kuće za ranije oprat i pokorom nadóknadit, već jih na ovomu pogrdnomu mistu vlastitom krvju plaćat. Istina je, pridragi naš Spasitelj i na križu razbojnika Dizmu da je pomilovao, grihe mu oprostio i raj darovao; al ipak pravedno scinim da je Bogu ugodnije ono srdce, koje se na vrime grišnog svog puta okani, na pokoru se metne i bogoljubno živit nateži, već ono srdce koje

pokasnije, i u nevolji se videć najvećoj svoje duše, k Bogu se obraća. Budi nam daklen, moji dragi, ovi žalostni dogadjaj za opomenu i za živu priliku boljeg života, da i nas nebi pravda Božija nepokorne istim udarcem taknula. Zahvalimo zatim dobromu Otcu nebeskomu, da se je iskrnjemu blagodarno smilovao, i da mu je skrušeno srdce darovao, da po njemu i ovom ružnom smrću prisvetoj Pravdi njegovoj za grihe svoje zadovolji. Ali ako bi još štogod Pravdi Božijoj na drugomu svitu platit imao, mi to moremo i bogoljubnim takodjer našim molitvam nadoknadit. Daklen recimo *3 Otčenaša* i *3 Zdrave Marije* i t. d. Pokoj vičnji daruj njemu..... — Svemogući Bože! koji si čovika na sliku i priliku tvoju stvorio iz ništa, i za baštenika tvoga nebeskog kraljestva odredio, molim te, za tvoje neizmirno milosrdje, da osinje svake žalostne smrti svrhu duše pokojnoga nepripustiš vladati, nego da njemu i svima pokojnim vičnji mir i nebeski raj odmah darovat dostojiš se. Po Isukrstu Gospodinu našemu. Amen.

(Ova koja su dosad rečena, samo mogu služit za neku upravu onim misnicim, koji istom počimlju pastirsko dilo činit).

Najposle kad se kući povrati, ako bi ovog pogubljenog roditeljah oli rodjakah vrlo ožalošćenih bilo, dužnost je misnička i njih malo utišit i razgovorit, n.p. reć jim: *a*) Da je on kao dobar kršćanin svoju dužnost ipak učinio, to jest svoju krivicu prid sudom ripoznao, i za svoju poznatu krivicu Pravdi Božijoj već zadovoljio; pak zato porad duše njegove mogu slobodno utišeni biti. Što se pak tila i sramote rodu morebit po umu svitovnjemu uzrokovane dotiče, nek

promisle: *b*) Da oni zato pošteno uvik živuć i kršćanski, sa svoje strane neimadu sramote, jer oni na onaka dila pokojnog nisu nagovarali, da on po zlu putu idje. A dogodi se da od najboljih i najplemenitijih roditeljah tako se nesritno dite najde. *c*) Najposle nek promisle kakvu je žalost B. D. M. sa svojim Sinom trpila, pak nek po njezinu svetomu izgledu i oni rane srdca svoga uztrpljivo podnesu, dok jih primilostivi Bog po komu drugomu sritnijemu rodjaku s vrimenom obeseli i neproslavi, za što uvik imadu poniznim srdcem i duhom Boga molit.

RAZLIČITA SVITOVANJA.

Svitovanja bolestnika u vrime Svetog Pričešćenja.

Kad ulize ispovidnik k bolestniku, more mu slidećim načinom govoriti:

Dragi *brate*, *oli sestro*, razumio sam i vidim da si veoma nemoćan, i žao mi je da se u tomu stanju nahodiš. Ali ti znaš, da smo svi u Božijoj ruci, i da se njegova sveta volja svagdi ispunit ima. Valja nam daklen dragovoljno svaku trpit, i na naše spasenje upravit. Promisli, da oni svemogući Bog, koji je pripustio da bolest svrhu tebe dojde, more ju takodjer i u čas s tebe dignut, ako ti to za spasenje duše tvoje bude koristno. On je najbolji likar, koji i duše naše takodjer od griha očistit more, samo ako i mi zatim uznastojimo. A ja mislim da je svaki čovik, oso-

bito u teškoj bolesti, pripravan svoju dušu od grihah očistit, najskole onda kad mu dragi Bog zato svoju milost daje i misnika šalje. — Sveti Sakramenti (otajstva) nikomu nisu nahudili, već istinito mlogo bolestnikah ne samo u duši, nego i u tilu pokripili i brže su ozdravili. Ja znam da i ti želiš s Bogom u priateljstvu biti, i zato sva kolika ona učinit koja dobri kršćani čine. A ja ću s tobom kano namistnik Isusov svako uztrpljenje imat. Ako daklen, moj dragi, imaš još štogod na duši što bi želio ispovidit, a ti slobodno tvoju kršćansku dužnost učini, a ja ću te dragovoljno gdi bude potribito podpomoć.

Ako bolestnik očituje misniku, da bi još štogod imao ispoviditi, misnik ima ga odmah ispoviditi; što kad učini, ima ga na slideći način za Sveto Pričešćenje pripravit:

Zahvali najpri Bogu na primljenomu njegovu svetomu daru, na priliku gubavca, da ti je svoju milost i prigodu dao, da se čisto i pravo ispovidiš, i opet u njegovo prisveto priateljstvo stupiš. Promisli koliko jih je na svitu, koji iz sve duše to isto žele, pak opet te sriće neimaju. Ovo je daklen veliki dar Božiji, na komu daru nije čovik grišnik vridan zahvalit mu. Al osim ove privelike milosti, promisli dobro, molim te, kolika te još druga milost čeka. Evo, moj dragi kršćanine, evo živog i pravog Boga tvoga, evo Spasitelja, evo Odkupitelja tvog, evo Jaganca Božijeg koji diže grihe svita, i čoviku skrušenomu svako nebesko utišenje donosi! Evo daklen Bog utišenja, koji dolazi k tebi, da te nevoljnog utiši, objači, i u svojoj čistoj ljubavi pokripi i utvrdi. Evo ljubeznivog likara, u kog je ruci život i smrt, i koji ti sebe istog dat želi, da

te od smrti vičnje oslobodi, i blaženog života dionikom učini. Moj dragi kršćanine! Ova se božanstvena ljubav s našom slabom pameću dokučit nemore; ali moremo ipak nika zlamenja zahvalnosti u našemu srdcu probudit, i reć: Tko sam ja Gospodine! tko sam ja, da se ti Gospodin neba i zemlje ponizuješ i dostojiš k meni doć, koji sam te toliko putah neharan uvridio! Gospodine nisam vridan ni dostojan, da se potrudiš k meni, nego, molim te, samo reci rič, i ozdraviće duša moja. A ja netražim, o Isuse! drugo, već da sva zemaljska zaboravim i zabacim, i da s tobom sjedinjen budem. O Spasitelju moj! o Odkupitelju! pokripi me, pokripi u ljubavi tvojoj, da samo tebe više nego išto drugo ljubim i želim. O Vrilo svakog milosrdja! učini, da samo žudim s tobom, u tebi, i za te živit i umrit.

Dilo Vire.

O Bože, o Isuse moj! Ja virujem stanovito sva ona, koja si ti očitovao. Navlastito pak virujem, da si ti istinito s pravim tvojim tilom i krvju s božanstvom i čovičanstvom u prisvetomu Otarskomu Sakramentu zajedno; jer si, vikovita Istina i Mudrost svaznajuća, ti ovo nami za spasenje naše očitovao.

Dilo Uhvanja.

Uhvam u te, Bože moj, uzdam se u te, sve dobro moje, da ćeš ti meni, premda nevridnomu slugi tvomu, po neizmirnim dostojanstvim Sina tvoga, Spasitelja moga Gospodina Isusa, oprostiti sve kolike krivice, zloće i grihe moje. O Bože, objači me u momu uhvanju!

Dilo Ljubavi.

O Bože moj! o Isuse moj! ljubim te iz svega mog srdca svrhu svih stvarih, jer si ti najveće i svake ljubavi najvridnije Dobro, jer si ti Spasitelj i Odkupitelj moj! Ah učini me, molim te, kripka u ljubavi tvojoj!

Dilo Štovanja.

O Isuse moj! Ja ti se u prisvetomu Otarskomu Sakramentu (otajstvu) klanjam, kano Bogu i Gospodinu momu, pridragomu Odkupitelju i Spasitelju momu.

O Isuse moj! nisam vridan, da unidješ pod pokrov tila moga, nego samo reci jednu rič, i ozdraviće nevoljna duša moja! —

Ako bolestik nebi znao podpuno Svetih Sakramenatah, osobito što ima virovat od Svetog Pričešćenja, nek misnik koliko je moguće iztomači bolestniku: 1.o što ima virovat; 2.o kazat mu da ovi Prisveti Sakramenat u viri i u milosti Božijoj nas kripi; 3.e protiva napasti vražijoj brani nas; 4.o malih grihah ostanke diže. Pak zatim nek slideću molitvu s bolestnikom izgovori:

Spasitelju moj Isuse! Živom virom pristupam k tebi, i klanjam ti se s najvećom poniznosti mojom, jerbo si ti Gospodin moj ovdi u prisvetomu otajstvu sakriven. Ti hoćeš, pridobri Spasitelju, da me po blagovanju prisvetog Tila tvog pokripiš; ali jurve trepim i drhćem motreć gdino se ti, o Svetinjo svih Svetih! k grišnoj mojoj duši približaješ! Ti si najsveći, dapače ista svetinja! a ja nevoljni grišnik i pogrditelj tvog

visokog veličanstva. Ah kako ću te takog pod pokrov tila moga smit primit, koji sam prašak zemlje i pepeo luga, i manji već crvak zemaljski?

Poznajem ništa moje, nevridnost moju, nedostojanstvo moje, ali u najdubljoj poniznosti mojoj molim te za oproštenje svih nepravednostih mojih, o primilostivi likaru dušah! Prosti mi Gospodine! oprosti i smiluj se meni privelikomu grišniku! Primi me opet za Sina tvoga, jer skrušen i pokoran prid tobom padam na lice, a ti si milostiv onim koji te pokorno i skrušeno za milosrdje mole. Ubog sam, o Gospodine! dotlen, doklen god s tobom nisam; jer me nitko brez tebe pomoć nemože!

Nemoćan sam i opet upadam u grihe, ako tebe, koji si jakost moja, uza me neimam. Dojdi daklen, o Isuse, u srdce moje, koje te ljubi, i za tobom vehne. Očisti me, o Bože moj! nareši me onim kripostima, koje su tebi ugodne a meni spasonosne. Prisveto tilo Gospodina našeg Isusa Odkupitelja i Spasitelja moga, nek moja poputbina bude, i nek čuva dušu moju na putu u život vikovičnji. Amen.

Sad ga po običaju bolestnikah pričesti. Posli Pričešćenja dilo od zahvalnosti.

Primio sam i blagosivam Prisveto Tilo pridragog mog Odkupitelja; duša je moja našla ono što je tako veoma želila. Bog je ono, kog je duša moja blagovala, on me poziva k sebi govoreć: hodi k meni, koji si slab i nemoćan, i ja ću te pokripit i ozdravit.

Pridobrostivi Bože, tvoja je ljubav neizmirna. Ti žalostne razveseliš, a umorne pokripljuješ. I meni si takodjer na mojoj bolnoj postelji tvoju milost ukazao.

Ti si moj najveći dobročinitelj. Kako bi mi srdce bilo, kad te nebi svrhu svega ljubio! Sve štogod sam i štogod imam, po tebi imam! Oh da nebi, dragi Bože! tolika tvoja dobročinstva zaboravio, udili mi milost, o Isuse! da u napridak u tvojoj milosti ostanem, pak ću tada i onu baštinu primit, koju si ljubećim te obećao, i tako ću tada s tobom uvik pribivat. Isuse, tebi živem! Isuse, tebi umirem! Isuse, tvoj sam bio živ, bio mrtav! Amen.

Isuse moj! Spasitelju i Odkupitelju moj! Bože moj i sve dobro moje! Ja virujem u te, kano u vikovitu istinu. O Isuse moj! ja uhvam u te, kano u vrilo neizmirnog milosrdja. O Isuse moj, ljubim te iz svega srdca moga, kano najveće dobro moje. O Isuse moj! odkud meni ovo, da ti moj Gospodin, kralj neba i zemlje, dostojao si se doć k meni nevoljnomu grišniku? Ah što ti mogu za ova dobročinstva vratit, ja ubog i siromah? Sve što imam daću ti, al isti moj život malo je prama tolikomu dobročinstvu. Činim što mogu o Isuse! klanjam ti se kano momu Gospodinu, Bogu, momu, Odkupitelju i Spasitelju momu. Priponizno zahvaljujem ti, da si se dostojao k meni svratit. O Isuse moj! prikazujem ti tilo i dušu moju, moja mišljenja, moje riči i činjenja, pak sve što sam i što imam. Evo Isuse! ovo je posvetilište, koje prid svete noge tvoje stavljam; ali prama tvojim velikim milosrdjem jest veoma malašno. Zato s ovim mojim malim posvetilištem združujem ono izvrstito posvetilište, kog si ti na križu tvomu nebeskomu Otcu prikazao. Dopusti, o Isuse, da ti ovo moje malo posvetilište ugodi, i ostani kod mene s tvojom milosti, i pokripi me prisvetim tvojim tilom sad i u vrime smrti moje. Amen.

Sad ga opet ovako ponukuje misnik:

Pridaj se, moj dragi kršćanine, sasvim u volju Božiju. Ako ti ova bolest poslidnja bude, a ti reci: Isuse, Spasitelju moj! smiluj se grišnoj duši mojoj! Akoli je Božija volja, da ti opet prvašnje zdravlje pokloni, a ti mu nastoj uvik zahvalan biti.

Svitovanje bolestnika u vrime najposlidnjeg Pomazanja.

Dužnost je svijuh a osobito misnička odveć nekasnit, nego nastojat odmah sveto Otajstvo svetog Pomazanja dati, da bolestnik, bivši još zdrave pameti, kod primanja ovog svetog Otajstva zadobit može sve milosti, živom virom i pouzdanjem istinitim sveto dilovanje misničko u sebi promišljajuć.

Ima bolestnikah pak koji misle da će odmah umrit ako sveto Pomazanje oli ti sveto Ulje prime. Za ovu izpraznu misao izbit jim iz glave, valja da misnik, prija podiljenja ovog svetog otajstva, bolestnicim nauk crkve katoličke iztomači, n.p. slidećim načinom:

Moj dragi kršćanine! (kršćanko) meni se čini, kao da se ti ovog Svetog Sakramenta (Otajstva) bojiš i misliš, kao da mora svaki umrit dok ovi Sakramenat primi. Al imamo dosta svidočanstvah da to nije tako, jer jih ima Bog zna koliko hiljadah živih koji su ovo sveto Otajstvo primili. Suviše mislim da si učio, i da znadeš:

1. Da je ovi Sakramenat od Isusa naredjen kano nebeska likarija, koja je ne samo duši, nego i tilu pokripljenje i spasonosna, ako za ozdravljenje na veću slavu Božiju i za spasenje duše bolestnika služi.

2. Da ovi Sveti Sakramenat slabost, tugu i žalost duševnu razbija, koja od tilesne bolesti dolazi.

3. Da bolestnika protiva različitim napastima vražijim objačuje i obrani.

4. Da nam Bog po ovomu Svetomu Sakramentu ne samo sve one grihe odpušća, koje je čovik sa svojih pet oćućenja učinio, pak jih je zaboravio podpuno ispovidit; dali još i sve proste grihe i pedipse vrimenite, za koje bi, da pravdi božanstvenoj podpuno zadovoljimo, il na ovomu ili na drugomu svitu još niko vrime trpit morali. Ovi daklen Sveti Sakramenat čisti dušu našu od svake ljage, koja je po kojigod način za dušu prianula; a neubija čovika, štono niki krivo misle. Čuj iztomačenje najposlidnjeg Pomazanja.

Kad se oči mažu, zaziva se i moli Bog, da on po onomu svetomu pomazanju i po svomu neizmirnomu milosrdju bolestniku sve grihe oprosti, koje je zabranjenim i grišnim pogledom učinio, il ako je istim svojim očima više gledao na dobra svita ovog, već na Boga i sveti zakon njegov.

Kad se uši mažu, moli se Bog, da on bolestniku sve ono oprosti, što je on slušanjem nedopušćenih svarih, zabranjenih ričih, nepostidnih razgovorah, sa slušanjem besidah koje tudje poštenje gare i razkiduju, a što smo se gluhi učinili slušat rič Božiju, njegovo zvanje na pokoru, na ljubav prama iskrnjemu, da tudje vratimo, i što smo jih zatisnuli nadahnut jim Duha Svetog.

Kad se nozdrve mažu, moli se Bog, da bolestniku ne samo one grihe oprosti, koje je on prikorednim mirisanjem svitovnjih stvarih učinio, već osobito, ako je kao kršćanin koji bi kripostima mirisat imao, iskr-

njemu svomu smrdio opakim i grišnim životom, ako je koga na grih naveo, ol mu zao izgled dao, i takog usmrdio; jer Sveto Pismo govori: da imamo bit miruh Isusov svagdi.

Kad se bolestniku mažu usta, moli se Bog, da bolestniku one grihe odpusti i oprosti, koje je čovik ustim učinio: 1.o proždrlošću, više jiduć i pijuć nego je potribito za uzdržanje naravi, oli iztražujuć i izabiruć jistbine za bolje tilesini ugodit, a 2.o jezikom, kog Sveti Jakov zove da je skupština svih zloćah, sagrišiv psovkam, krivim zakletvam, takodjer krivim potvoranjem, lažma, šuškanjem (murmuranjim), po kojim je mogao drugi bit na grih navedan. Takodjer i one grihe koje je mučanjem učinio, to jest gdi je imao usta otvorit i vikat na zlo, a na dobro nagovarat, navlastito ako je starešina. Najposle šuteć čovik griši, to jest kad bi imao reć istinu, pak šuti.

Kad se ruke mažu bolestniku, moli se Bog, da čoviku sve one grihe oprosti, koje je on nečistim doticanjem, ili privaćanjem tudjih stvarih učinio; ričju, da sve grihe one oprosti, koje su ruke bolestnoga prije toga na koji mu drago način učinile.

Kad se noge mažu, moli se Bog, da on bolestniku sve one grihe oprosti, koje je on grišnim svojim nogam idjuć u mista grišna, koje su po svidočanstvu S. Pisma (Prover. 6. 18.) hitrije na zlo već na dobro, učinio, oprosti; a navlastito, ako je i drugomu prigodu dao da s njim u grih ugaze.

Osim ovog more još slideću opomenu i svitovanje bolestniku dati:

Dragi moj kršćanine! Sakramenat (Svetotajstvo) kog ću ti sada dati, bit će za te veliko vrilo milostih

i utišenja, ako ga s dostojnom pripravom primiš. S. Jakov Apoštol veli: "Razboli se tko medju vami, nek dozovne crkvene službenike, il ti misnike k sebi, da mole svrhu njega, mažuć ga uljem spasenja u ime Gospodinovo, i Gospodin će mu dat oblakšiću, i ako je u grišno stanje, odpušća će mu se." Istinito, moj dragi kršćanine, ovo Sveto Pomazanje, ako ga sa živom virom i u Boga pouzdanim uhvanjem bolestnik primi, liči mu ol ti diže sve grišne ostanke, objačuje ga protiva napasti vražijoj, daje uztrpljenje i jakost u bolesti, i donosi bolestniku neprocinjeni dar stalnosti u ljubavi Božijoj. A more te takodjer ovi Sveti Sakramenat i u tilu ozdravit, ako ti je duglji život po odredjenju Božijemu za duševno spasenje. Primi daklen ovi Sveti Sakramenat s tolikom velikom bogoljubnošću s kolikim pouzdanjem ostala svetotajstva svaki dobri kršćanin prima, pak kad različita tvoja uda budem mazat svetim uljem, tada združi tvoju molitvu s mojom. Moli, kršćanine, dragog Boga s pravim skrušenjem, da ti on po dostojanstvih dobrog našeg Odkupitelja i Spasitelja Isusa sve kolike grihe oprosti, koje si ti tilesnim udim (oćućenjim) tvojim učinio. Prikaži mu tvoje trpljenje i tvoju bolest za tvoje grihe. Promisli, da tvoje trpljenje nije ni osinje mukah pravednog tvog Odkupitelja i prama onim pedipsani, koje smo za grihe naše pravedno zaslužili. Moli tvog uztrpljivog Spasitelja za onu milost uztrpljenja, s kojom je on svoje muke podnosio, i sebe na smrt za te pripustio.

Molitva prija Svetog Pomazanja, koja se more kod bolestnika na glas govorit, ako vidi misnik da je potriba.

Priljubeznivi Odkupitelju Gospodine Isuse, tvoja je sveta naredba i odluka, da mi po svetomu Otajstvu poslidnjeg Pomazanja u našim nemoćima pokripljeni budemo, i da po tomu u tilu i u duši božanstvene tvoje milosti dionici budemo.

Sad daklen želim po istoj ovoj naredbi tvojoj i odluki ovi Sveti Sakramenat primit. Udili mi, o pridobrostivi Bože! da po svetom ovomu Pomazanju i molitvi misničkoj moja bolest umine.

Učini da mi se moje prvašnje zdravlje opet povrati; ako nije tvoja sveta volja drugčije odlučila, kojoj se iz sveg srdca podlažem. Ti si davno po tvomu Svetomu Apoštolu ove riči rekao za bolestnika pune veselja i radosti: "Razboli se koji od vas? Nek dozove misnike, da mole svrhu njega, mažuć ga uljem u ime Gospodinovo. I molitva more spasit bolestnog; i ako je u grisim, odpušćaće mu se." Kajem se daklen za sve grihe moje, i molim te po neizmirnomu milosrdju tvomu da mi jih oprostiš.

Za pomršenje tolikih mojih zloćah, za koje se kriv nahodim, podnosiću sve kolike bolesti moje dragovoljno.

Nadoknadi, o dobrostivi Bože! ti ono što moja slabost nemože. Pusti da ulje spasenja svrhu mene teče; očisti, osnaži, pokripi i objači dušu moju, i daj mi zato tvoju svetu milost i milosrdje. Oprosti mi sva kolika koja sam mojim očima, ušima, mirisanjem, ustma, jezikom, rukam i nogam sagrišio. Nek me pokripi svemogući Bog, Otac i Sin i Duh Sveti. Amen.

Način bolestnika utišit i razgovorit u bolesti.

Nek se misnik vlada u govorenju kod bolestnika samo onako kako bolestnika stanje i potribe dopušćaju. Nek nemisli misnik, da on sva kolika ova koja su ovde upisana, da jih kao jedno pripovidanje ima bolestniku stavit prid oči. Nego iz ovih niže pobiliženih načinah utišenja i razgovora jednog bolestnika, misnik probere što je za kog potribito oli koristno. Nek bolestniku zbori kao jedan dobri otac svomu dragomu ditetu, brez uzmložanja suvišnih ričih; da bolestniku, na misto da ga utiši i razgovori, nebude dosadljiv.

Svitovanje bolestnika kako ima bolest podnosit.

Ovi križ pridragog našeg Odkupitelja (pokazuje Propetje bolestniku), dragi brate, nek ti bude primili cilj tvojih promišljavanjah i mislih. Pomoli se tvomu Odkupitelju i Spasitelju, i moli ga osobito da ti pomogne tvoj križ sa sobom uztrpljivo nosit. Ovo svelo zlamenje našeg Odkupitelja utišenje je žalostnih i bolestnih, jakost nemoćnih, temelj našeg uzdanja. On je utočišće grišnikah, oružje spasenja, i pristolje milosrdja.

Promisli, dragi brate, Muke pridragog našeg Odkupitelja, i ovako se uteci Spasitelju tvomu:

O Isuse, Odkupitelju svita! koji si zloće i zia, koja sam ja za grihe moje zaslužio, na se primio i uztrpljivo podnosio, učini da mi s visokog križa dojde utišenje i spasenje. Pokripi me tvojom mukom, da ovu bolest uztrpljivo po tvojoj svetoj volji podnosim. Udili

mi, o Isuse! ono sveto podloženje, koje sam tvomu hotjenju dužan. Ti si po tvojoj muci u tvoje sveto kraljestvo unišao; učini, o Bože, da i ja s tobom takodjer uzvišen budem. Tako je moj Odkupitelju! prid tvojim svetim križem, na komu si za me hotio trpit, odlučujem, da ću za ljubav tvoju bolest moju uztrpljivo podnosit. Sjedinjujem muke s mukam tvojim i prikazujem ti jih na odpušćenje grihah, na pomirenje s tobom vičnje.

Ta i sritan sam, pridragi moj Odkupitelju! ako za nikoliko časah vrimenite bolesti tolike godine prigrišenjah mojih odkupit i vikovito spasenja zaslužit mogu.

Promisli nadalje, dragi brate, trpećeg Isusa kano živu tvoju priliku. Moguli se uda uklonit, da pod kraljskom glavom netrpe? Dobro ovo razmisli i kako je Isus trpio, i odmah ćeš se zastidit rad neuztrpljenja i zlovoljnosti na tvoju bolest, i protiva ovim oćutićeš slatko utišenje u srdcu tvomu. Ti ćeš s nikim svetim uzdisanjem zavapit: Pridragi moj Odkupitelju! ja nalazim da su moje muke i bolesti prama tvojim još posve malane. Kako bi se ja mogao tužit, ako s jedne strane promislim što si ti u tilu i u duši trpio; a promisliv s druge strane grihe koje si mi odpustio, i plaću koju si mi obećao. Ah Gospodine! rani slobodno moje tilo, al mi samo izliči dušu. Dragovoljno ću još više trpit, samo uzmložaj u meni ljubav, uztrpljenje i posluh. O da bi mogao s tobom i na križu umrit, da samo uvik s tobom živem! — Moj dragi kršćanine! podnosi s pokornim duhom ovu bolest i sve njezine protivne naravi plode gorke. Ruka Božija, koja te tako miluje, ruka je očinska, i hoće te po toj bolesti nepokvarit i uništit, već očistit i spasit. Spomeni se onih

dobarah koja ti je Bog od tvog rodjenja tja do danas ukazao. Spomeni se pogibilih, od kojih te je Bog do danas oslobodio — i promisli dobro, jesi li vridan i moreš li zadosta oplakat, što si ovakog pridobrog Otca i milostivog Boga uvridio? Jeli daklen pravo, što se rad bolestih koje sad trpiš, tužiš, kano da jih nisi po tvojim grisim zaslužio? Prikaži daklen iz prave ljubavi Bogu tvoje grišno tilo, i iz žive harnosti tolikih njegovih dobročinstvah prikaži mu trpljenje za dar pomirenja. Svaznajuć Bog, moj dragi, sve što ti trpiš naredio je. Učini ti Bogu oni posluh, kog si mu kano dite i stvorenje njegovo ukazat dužan. Zar nije naše zdravlje i naša bolest u Božijim rukam? Zar Bog nije oni svemogući Gospodin, koji udara i ozdravlja? Zar muke, tuge i nevolje naše nisu u redu njegove svete pravde zadržane? Različite tegobe Bog šalje svrhu dobrih, da jih kuša i očisti; a svrhu grišnikah, da jih pokori i na put spasenja obrati. Po naredbi pravde Božije imadu bit grišnici pokarani ol na ovomu ol na drugomu svitu. A i dobri običaju bit kušani od Boga. Koliko daklen imade kršćanin Bogu svomu zahvalit, zato da primilostivi Bog prištrašne muke paklene u vrimenita i prolazeća trpljenja prominjuje da nas spasi. Reci daklen, kršćanine, dobrostivomu Bogu: Gospodine moj i Bože moj! Klanjam se tvomu pravednomu sudu, i poznajem da su krive tužbe moje. Ja istinito trpim, ubog sam i sasma potriban, al sam rad mojih grihah ne vrimenite samo, već i vičnje muke zaslužio, pak tvoja neizmirna dobrota hoće da zaslužene vičnje muke u vrimenite promini i moje uztrpljenje prokuša. Nek odstupi od mene svako i najmanje ganuće neuztrpljenja; odmakni Bože od ustah mojih svaku i naj-

manju rič nezadovoljnosti! Gospodine, pošalji svrhu mene sve muke na ovomu svitu po tvojoj svetoj pravdi; sritan sam, Bože moj, postavši dionik gorke čaše Isusove; samo me objači i pokripi milošću tvojom na ovomu svitu, ter spasi me i sahrani me uvik. Ovo je ono zašto te priponizno, o Bože, molim.

Kratka uzdignuća pameti k Bogu po Svetomu Pismu.

Po dugim uztrpljenjem hodimo na ukazano nami hrvanje, obzirajući se na Isukrsta, koji je Početnik i Dovršitelj naše vire, koji vidivši veselje koje ga čekaše, smrt na križu pritrpi, nepazeć na sramotu. Promisli onog, koji je tolike potvore, tolike protivnosti svojih nepriateljah podnio i grišnikah. Heb. c. 12. — Isus je za nas trpio, ostavivši izgled da ga naslidujemo. Pet. 2. — Buduć da je Isus u svomu tilu za nas trpio, oružajte se daklen i vi istim mišljenjem. Pet. 4. — Molite: Blagosovljen budi Bog Otac Gospodina našeg Isusa, Otac milosrdja, i Bog svakog utišenja, koji nas u svakoj našoj nevolji tiši. Corin. 1. 3-4. — Blagosovljeno budi tvoje ime, Bože Otacah naših, koji si onim milostiv na koje se srdiš, i u vrime obnevoljenja onim grihe odpušćaš koji te zazivaju. K tebi Gospodine, obraćam moje lice, k tebi uzdižem moje oči. Nijedan čovik nemore tvoje viće dokučit; ali svaki koji ima sriću tebi služit, rodjen je da ćeš ga u ovomu životu izkušana okrunit, i da će kad ga pokaraš milosrdje dostignut. Jerbo se ti nenasladjuješ u našemu pogubljenju; nego za mećavom tiho činiš, a za uzdisanjem i plačem nas napunjaš radosti. O Bože Izraelski! blagosovljeno budi ime tvoje uvik. Tob. 3. v.

13 et sequ. — O Bože moj, ja pripoznajem da su tvoji sudi pravedni, i da si me u tvojoj istini pravo ponizio, veli David u Pismi 118. — Ali prija nego sam ovako žalostno ponižen bio, to sam bio zaslužio po mojih grisih. Psl. 118.

Podložna budi, dušo moja, Božijim uredbam; od njeg uztrpljenje i pomoć. Psl. 61.

Blažen čovik kog Bog kara; netuži se daklen i neromcaj kad te pedipsaje, jerbo kad te on rani, on će i izličit; a ona ista ruka koja bije, ona će i ozdravit. Job. 5. 17.

Kod onih je Gospodin koji su nevóljnog srdca, i on će sahranit koje su ponizni u duhu. Psl. 33.

Čekaj Gospodina utišitelja, ukripi se, stalan budi, i uztrpljivo podnesi što ti je od Boga. Psl. 22.

Bog od kog sve milosti dolaze, koji nas je po Isukrstu u svoju vičnju slavu pozvao, nek vas u kratkomu vašemu trpljenju objači, pokripi i utvrdi. 1. Petr. 5. 10.

Nevoljenje koje nas ovdi nahodi, lahko je i prohodeće; al nam donosi vikovitu neizmirnu slavu. Nemotrimo mi što se vidi, već ono što se nevidi. Jer koja se vide vrimenita su, a koja se nevide ona su vikovita. 2 Corin. 4. 17.

Zar ste zaboravili one utišenja riči, koje vam Bog kao svojoj dici govori: Sinko! nezaboravi ako te oštro drži, jer koga Gospodin ljubi, onog on i kara, a baš onog sina oštrije pedipsaje komu dobro želi. Heb. 12. 5-6.

Gospodin Bog kuša vas, da se vidi tko ga iz sveg srdca ljubi i iz sve duše. Deu. 13. 3.

Uztrpljivi daklen budite, i objačite srdca vaša. U

trpljenju i podnošenju pogledajte na Proroke, koji su na zapovid Gospodinovu govorili. Gledajte! još jih blažene nazivamo, koji su trpili. Vi ste čuli kako je Job podnosio; a znate kako je Gospodin svršio. Jacob. 5.

Radujte se koji ste dionici muke Isusove; kad se on u svojoj slavi ukaže, onda ćete s veseljem i s radošću zaštiteni bit.

Bog uztrpljenja i utišenja, ti si moj obranitelj i moje utočišće u vrime nevolje. Rom. 15. 4.

Kratke opomene iz Svetih Otacah dovedene.

Nevolje, koje nam ruka Božija šalje, služe nam za plaću naših grihah; il ako po milosti Božijoj baš toliko i nebi sagrišili, služe nam za veće naše darovanje, koje ćemo od Boga primit. Ili daklen nepravedni ili pravedni bili, nevolje su nam ovog svita veoma koristne zato, da nas kadkad većma od grihah očiste, i da čistiji prid lice Božije dojdemo; a kadkad da nas ponizne i krotke učine, ter da nam dojduće zaslužene muke umale se, — veli S. Ivan Zlat. u govorenju 60. — Ništa neima s čim se može zadobit slava i dika što su bolesti i uztrpljenje, jer je uztrpljenje svih kripostih kraljica i kruna, i svrhu svih kršćanskih kripostih, i kakogod je uztrpljenje svrhu svih ostalih kripostih uzvišeno, tako uztrpljenje nadvisuje u bolesti svaku onu kripost, koju mi kod svakog drugog tilesnoga zla imati moremo, — veli isti S. Ivan Zlat. u Poslanici Olimpiadi.

Tuga i nevolja liče našu oholost i svaku linost izkorenut običaju te privesti nas na dobra dila. Nevolja nas uči da uztrpljivi budemo, i baš nas k tomu siluje. Ona odkriva i uči nas, da su vrimenita sva dobra

jedno ništa, ter tako nas vodi i privodi na put mudrosti, — S. Ivan Zlat.

Ima ljudih koji ako kostobolju, glavobolju, ili drugu kojugod bolest dobiju, odmah počmu psovat i Boga pogrdjivat. Ovi podnose bolest, ali brez spasonosnoga ploda. Što činiš, o čoviče, pogrdjujuć tako tvoga Dobročinitelja i Spasitelja? Zar nevidiš, da po tomu sunovrataš u propast vičnju? Zar psujuć i pogrdjujuć Boga, tvoju bolest i nevolju oblakšaš? Dapače nevolju tvoju još većma po tomu uzmložaješ, — S. Ivan Zlatousnik u 5 Hom. — Samomu Bogu, koji nevolje na nas šalje, poznato je kada je koristno od nas nevolje dignut; volja je Božija, da nevolje od njeg pripušćane podnosimo; ako jih uztrpljivo podnesemo, dilo je naše dobre ćudi. Zato jih sa zahvalnošću i s uztrpljenjem podnosit imamo, — S. Ioan Chri. Hom. 10 m. Matth. — Tko odmah umre, samo jedan put pridobitelj bude; a tko vazda u bolesti uztrpljiv ostaje, svaki se dan s njom hrva, a od bolesti pridobiven neostaje, i sebi svaki dan novu krunu od uztrpljenja kuje, — S. Cyp. Epis. 16. ad Mojsem et Maxim. Presbyteros. — Koja dobročinstva milosrdno neukazuje Bog ljudma, kad je ista nevolja Božije dobročinstvo; jer kakogod je dobra srića dar Božiji, s kojim čovika tiši i veseli, tako je i suprotivnost milost Božija, s kojom čovika na dobro opominje i ponukuje, — veli S. Augus. Epi. ad Felicem. Nijedan čovik nije na ovomu svitu tako pravedan i izvrstit, koji nebi potribovao kušanja po tugam i nevoljam; to ili bilo za njegovu kripost izvrstitiju učinit, ili ju objačit, ol ju prokušat, — S. Aug. con. Fous. Epi. 22. — Gospodin te Bog tvoj kuša u mlogim, često te ostavi, okrene se od tebe; ali ne u

svojoj srdžbi: ovo čini on da te prokuša, a ne da te za uvik od sebe odbaci. Tvoj te Ljubovnik uztrpljivo čeka, i ti njega uztrpljivo čekaj; tvoji grisi nisu njega pridobili, učini daklen sada da i tebe nepridobiju biči njegovi, — S. Bernardus. — Mlogo je koristnije i bolje po dušu, da sad slušaš Boga, koji te svituje, tiši, nukuje, a kadkad više oli manje kara i pedipsaje, neg u oni gorki, žalostni i tavni dan slušat Boga, gdi te brez milosrdja pravednom osudom osudjuje, pedipsaje i za vazda od svog božanstvenog lica odbacuje. Sada ako štogod gorka ćutim u riči njegovoj, nije brez sladkosti, jer kad i bije milosrdja nezaboravlja se, već se dobro spominje; dapače i sadanji njegov očinski udarac ništa drugo nije, nego plod neizkazanog njegova milosrdja, — S. Bernardus Ser. de Con. Eccl.

§ 2.

Opomene po kojim se bolestnik probudjuje na pouzdanje u neizrečeno milosrdje Božije.

Ako te, dragi kršćanine! spominjanje tvojih grihah žeže i smućuje, pomisli odmah, da nas grišnike na Ispovidi neprocinjena krv Isukrstova pere i od svih naših grihah čisti.

Stavi, dragi kršćanine, sve tvoje uzdanje u neizmirno milosrdje Božije; jer ako si ga mlogo putah pogazio i zabacio, opet pomisli, da milosrdje Božije pricrpat nemore se, i da je sam Bog rekao: da je njegovo milosrdje veće nego sva dila njegova. Ah da toga nije, zar bi te pravda do danas trpila, i zar ti

nebi davno sunovratio u jezero mukah paklenih? Nesmućuj se daklen rad mložine i veličine grihah tvojih, već sa svim pouzdanjem digni oči tvoje k nebu, i ovako samnom pouzdano zavapij k Otcu milostih: Uzdaj se, moja dušo, u Boga, on je tvoj Odkupitelj i Bog tvoj. Psl. 42. — Gospodine! ti si pun dobrote i pomilovanja; da primilostiv si prama svim, koji te zazivaju. Ti se smiluješ svim ljudma, jerbo si svemoguć, i odpušćaš ljudske grihe rad pokore. Gospodine ti svima prašćaš, jer duše miluješ. Reci, o Bože! mojoj duši: Ja sam tvoje spasenje!

Bože moj! ti si moje milosrdje i moje utočišće; ti si moja pomoć i moje oslobodjenje! Bože ti si moj branitelj, u te se uzdam. U Gospodinu ću se radovat, i veseliti ću se u Bogu Spasitelju momu.

Nijednomu čoviku pod nebom nije drugo ime dano, u komu bi se spasit mogao, osim imena Isusova.

Kojigod zazove ime Gospodinovo, bit će spasen. Gospodin miluje sva stvorenja, i njegovo se milosrdje raširuje svrhu svih dilah njegovih.

Kakogod se otac svomu ditetu smilovat običaje, tako će se Gospodin smilovat onim, koji ga se boje i u njeg se uzdaju; on bo zna da smo od praha stvoreni i slabi.

Tko se u Boga uzda, on će kušanje Božije kao milosrdje Otca nebeskog pripoznat.

Ukaži, Gospodine, da si mi obrana, nek se zastide moji nepriatelji, vidivši da si ti moje utišenje i moj podpor.

Uzmi i moju dušu u tvoju obranu; tebi sam pridan; oslobodi me, Bože moj, jer sam se samo u te pouzdao.

Kratke opomene iz Svetih Otacah.

Da bi uspomena mojih učinjenih grihah koliko mu drago dušu moju žuljala, i da bi me promišljanje grišnog mog života još toliko strašilo, ja ću se opet u sladku dobrotu Isusa moga uzdati, i oči moje vazda u njegovo neizmirno milosrdje upirati. Znam istinito da nikakva zloća nije tolika, kolika je moja zloća; ali čujem opet s druge strane, da nije bolesti za grihe i skrušenja svrhu bolesti i skrušenja srdca moga. Ako sam i veoma sagrišio, nesumljim, jerbo je oni u kog se uzdam svrhu mire trpio. Ako sam Boga po strašnomu prigrišenju momu i rasrdio, opet sam ga po prigorkoj muki Sina njegova, i po momu svesrdnomu skrušenju, kano izgubljeni sin i pomirio, — veli S. Ber. Ser. 385.

Nek se nitko od vas više rad učinjenih grihah nesmućuje, nego je potribito da se skruši. Nuder! morebit da si sagrišio na svitu, skruši se. Zar si više nego S. Pavao učinio? Ako si u viri sagrišio, zar si više nego S. Petar učinio? I opet obadva čineć pokoru, ne samo da su spaseni bili, nego još na najviši stepen svetinje doprli. Suviše službu spasenjah ostalih i naukah slavno dobili su. I ti tako kao i ona dvojica diluj. S. Ber. Ser. de S. Pet.

Svitujem vas, da žalostnu i nemirnu uspomenu prošastog života smetnete, ter da se dobrote Božije spomenete, da vas promišljanje dobrote vašeg Boga opet razveseli i ispravi. Izkušajde te što Prorok govori: obraduj se u Gospodinu, i daće ti sve ono što ti srdce želi. Potribita je doisto žalost i pokora za grihe, ama nek bude uvik i dugo trpeća. Valja daklen da se bolest

za grihe s veselom uspomenom božanstvenog dobročinstva kadkad omali, da ti morebit od svedjerne žalosti neotvrdne srdce, i tako da od sumlje neizgubi se. Valja med s pelinom mišat, da ova spasonosna gorčina sa sladkošću korisni i ugodni napitak postane, i da ti spasenje donese. S. Bernar. Ser. 11. in Can.

U svakoj napasti, u svakoj tugi, u svakoj najposle vrsti od kakve mu drago potribe, otvoren nam je grad utočišća, i to je očinsko srdce u svako vrime neizmirno milostivog Boga. S. Bern. in Psl. "Qui habitat„.

Gdi je stalnija i tvrdja nemoćnim sigurnost, već u ranam pridragog Spasitelja? Ako si sagrišio grihom privelikim i s njim uznemirio svist, a ipak nemoj dvoumit, već se spomeni ranah Gospodinovih, koje je rad krivicah naših primio. S. Bern. in Can.

Čudna je muka tvoja, Gospodine Isukrste! ona sve naše nepravde i grihe izgoni, i svakomu otrovu duše na vrime najbolji i najkoristniji lik daje. Ništa u nami nije otrovna što tvoja smrt nebi mogla izličit, — veli S. Bernardo od Muke Gospodina Isukrsta. — Stidiš se k tvomu nebeskomu Otcu (o grišniče) pristupit. A Otac ti je nebeski Isusa za posridnika dao; što neće taki Sin kod takog Otca zadobit? A strašiš se zar morebit i k Isusu pristupit? Ta on je tvoj Brat i tvoje tilo. I on je bio kao i ti na svaki način, osim jednoga griha. Samo je bio napastovan, da nam nemoćnim milostiv bude.

---

§ 3.

Opomene bolestniku za strah smrtni dignut, ol ga smalakšat, i bolestnika obratit, da volju svoju s božanstvenom podpuno sjedini.

Ta strah smrtni kog ti, moj kršćanine, u tvojoj takoj bolesti ćutiš, stvar je naravna; to se s čovikom rodilo i naravno je smrti se bojat, koliko i život ljubit. Isti je Gospodin Isukrst, približajući se svojoj muci i smrti, strah i žalost ćutio. Ali ovi strah naravni dolazeće brže smrti nevalja da u srdcu čovika kršćanina tako pridobije, da mu svako u Boga i u pridragog Spasitelja uhvanje oduzme, ol ga odveć oslabi; buduć da čovik nije samo za ovi svit od Boga stvoren, a od Isukrsta odkupljen, i od Duha Svetog na kršćenju posvećen. Vira daklen, moj kršćanine, i zakon imaju u srdcu svakog dobrog kršćanina svaki suvišni strah nadvladat. Pravi kršćani drže ovi vrimeniti život, na priliku S. Pavla Apoštola, za jedno brime, a smrt za osobitu milost Božiju; drže život pedipsu, a smrt kano najkripostnije posridovanje protiva svakoj nevolji; štono svidoči S. Ivan Zlat. ovako: Život je čoviku brime i pedipsa, smrt pak za oblakšicu (u govor od dobre smrti). Neboj se, dragi kršćanine, kada ćutiš da Bog, koji za naše dobro sve ono što je najbolje naredjuje, hoće one veruge, koje tvoju dušu s tilom sapinju, razdrišit; on razruši tilo, stan duše, da ju iz vrimenitog razrušenog stana u vikovito svoje pribivanje dovede, za vazda sritnu i blaženu učinit ju. A vira nas uči, da će se duša naša posli smrti opet k Bogu od kog

je izašla povratit, ako se i tilesa naša i obrate u prah. Ecc. 12.

Ako želiš mir, ti se pripusti, dobri kršćanine, providjenju i odredjenju Božijemu, i odmah ćeš mir i pokoj u tvomu srdcu oćutit i počećeš isti mir uživat. Poklonili ti Bog opet zdravlje tvoje, a ti i njemu pokloni tada sve čase tvog života, kog si od dobrote njegove primio; budeli pak njegova sveta volja, da te k sebi zovne, a ti se iz sveg srdca prikloni njegovoj svetoj volji, koja doisto ništa drugo neće, nego jedino spasenje duše tvoje.

A doisto, dragi kršćanine, kad dobro promislimo, što je drugo život ljudski, da je najdugiji, već jedan dim, koji dok se na više digne već ga u času nestane? Svit je, veli S. Pismo, prolazeće obličje. Mi smo ovde samo putnici i gosti, a nebo je naša prava domovina, gdino ćemo pravo i podpuno opočinut i željnu čest i sriću nać. — Promisli, dragi brate, još od početa svita tja do danas, koliko se je milionah ljudih rodilo, pak gdi su ti, već pokoju na drugom svitu? Pogledaj u nebo; onamo valja da upraviš sve misli tvoje duše i sve želje srdca tvoga. Onamo pogledaj, gdi je Bog sa Svetim svojim. Promotri Gospodina Isukrsta, Početnika i Dovršitelja naše svete vire; on je trpio i umro za nas na križu; sjedini daklen tvoje muke i bolesti s njegovim mukam, sjedini tvoju smrt s njegovom, sve kolike naravne suprotivnosti postavi prid noge križa Isusova. Što je stalo kršćaninu, il on na ovomu ili na drugomu svitu Bogu živio? Što ima dobar kršćanin, koji je na nebo pozvan, od toga, da još toliko dugo žive? Što je za ovim svitom stalo kršćanim? Što je slugam Božijim, koje

raj nebeski k sebi zove, koje svakovrstna milost i obilnost kraljestva nebeskog čeka (veli S. Ciprian), za ovim svitom stalo?

Dragi kršćanine! uzdigni pamet tvoju k Bogu, i ovako ga moli: Otče milosrdja, klanjam se tvomu neizmirnomu milosrdju; klanjam se tvomu mogućstvu svrhu svega što diše i žive. Ti si Gospodar života i smrti; srića je moja u tvojim rukam; učini samnom ono što ti se vidi; pridajem se posve tvomu svetomu hotjenju. Tvoja, Sveti Otče! a ne moja volja ne'ı se izvrši. Otče milosrdja, Bože svakog utišenja, nemolim te toliko da mi ozdraviš bolestno tilo, koliko za ozdravljenje i izbavljenje grišne moje duše. Hoćeš da ti prikažem na dar moje tilo i život? Evo, Gospodine! prikazujem ti ga na odpušćenje mojih grihah, i združujem ga s dostojanstvim na križu umirajućeg tvoga Sina, moga Spasitelja. Ja s punim pridanjem u tvoju svetu volju očekujem oni sritni čas, u koji ćeš me iz ovog vrimenitog pribivanja u vičnje tvoje dvore pozvat. Gospodine! ti ćeš me zvati, a ja ću ti s Jobom odgovorit: Gospodine, ja te čekam s najvećim pouzdanjem, da ćeš me dilo rukuh tvojih desnicom tvojom milostivo primit. Ti si pribrojio moje kratke dneve, al mi oprosti moje grihe. Pobiližio si sve pogriške moje, ali si izličio zloću moju. Odlučio si broj mojih danah; klanjam se tvomu nedokučenomu sudu.

Kratke opomene iz Svetog Pisma za istu svrhu.

Mi ovde neimamo stanja, već želimo pribivalište došastog života.

Koji je čovik živ na svitu, koji bi se mogao oslobodit od smrti, i ubignut od greba?

Nitko na svitu sebi nežive, nili za se umire; živemo li mi? Bogu živemo. Umiramo mi? Bogu umiramo.

Ili daklen živemo ili umiremo, Božiji smo.

Blago onomu čoviku koji se u ime Gospodinovo uzda, a od svitovnjih se stvarih ukloni, koje i onako ništa drugo nisu, već izpraznost, budalaština i laž.

Ljudski je život kratak, a pun nevoljah. Može se prilikovat cvitu, koji kako se razvije, odmah uvene; kano osinje mine, nimalo stalan nije. A ti se, Gospodine, dostojiš na ovo ništa obazirat?

Gospodine! iz srdca ti govorim: Moje te oči traže. Kad ću imat sriću licem te u lice pogledati?

Sada, Gospodine, čini samnom što ti je drago, i daj da moja duša u pokoj primljena bude; bolje je da umrem, već da duglje živem.

Bog je Gospodin, nek samnom upravi kako on hoće.

Ja sam pripravan; nek sad Gospodin čini po svojoj svetoj volji.

Otče! ako sam usilovan ovu čašu popit, nek bude volja tvoja!

Oslobodi dušu moju od ovog sužanstva, da tvoje sveto ime uvik proslavim.

Tvrdo uhvam, da se neću osramotit, i da moje čekanje neće zaludu bit. Nek u momu tilu Isus proslavljen bude; ja ili bio živ ili umro, Isus je moj život, a smrt je moj dobitak.

Isukrst je rekao: Ja sam uskrsnuće i život. Tko u me bude virovat, živiće kad i umre.

Ako s Isusom umremo, istinito virujmo, da ćemo s njim i uskrsnut.

Bog će nas oživit, i živićemo prid njim.

Gospodin će ti udilit pokoj vičnji, i tvoju dušu sa svojom slavom napunit, i nasladjivat ćeš se u Gospodinu.

Kratke opomene iz Svetih Otacah.

Nemoj se brinut rad tvoga tila, koje je hrana crvim, nego se brini dušom, koja je na sliku i priliku Božiju stvorena, da se ona opet u svoju istočnu priliku obrati, i osobitu srićti zadobije, da može slavu lica Božijeg uživat.

Želiš znat zašto se plašimo smrti? Sapinja nas ljubav svitovnja, da kraljestva nebeskog neljubimo, i od došastih dobarah vičnjih ništa neželimo; drugčije bi doisto sva zemaljska i sadanja pogrdili kao Sveti Pavao Apoštol, veli S. Ivan Zlatousnik. Oni nek se boji smrti, koji neće da idje k Isukrstu, koji neviruje da će posli ovog vrimenitog života s Isukrstom počet kraljevat. Pisano je, da pravedni žive o viri. Ako si pravedan i o viri živeš, ako istinito u Boga viruješ, bivši od obećanja Gospodinova uviren, da si k Isukrstu pozvan; zašto milost nezagrliš, neraduješ se što te od djavla otimlje, k sebi poziva, i od zla te oslobodja? veli S. Ciprian. O umrlosti! Isus je od mrtvih uskrsnuo, on će učinit da i mi uskrsnemo; on nam je obećao, da ćemo mi kano i on uskrsnut; naravno je, da uda dionici one slave budu koje i glava. Odkupitelj je naš primio smrt, da se mi smrti nebojimo. Na sebi je pokazao uskrsnuće, da se i mi podpuno moremo uzdat, da ćemo i mi uskrsnut, veli S. Grgur. U vičnjoj slavi imaćemo sve što ljubimo i želimo; a šta onomo nebude, nećemo ni želit. Onde je sve dobro: vičnji je Bog najveće dobro, i brez pristanka

srdca će se naša u posidovanju njegovu radovat. Ondi ćemo pravu slavu, pravo poštenje i pravi mir uživat. Uzdarje kriposti bit će on isti, koji je kripost dao, i koji je kripostnomu čoviku sam sebe, od šta ništa boljega biti nemore, obećao. On će svrha i cilj svih naših željah biti, brez dodijanja ljubit, i brez umora hvalit i slavit, — reče S. Aug. Lib. 22. de Civ. Dei C. 30.

§ 4.

Opomene kratke iz Svetog Pisma za ćućenja od pravog skrušenja u bolestniku probudit.

Otče! sagrišio sam protiva meni i protiva tebi; nisam vridan tvojim se sinom nazivat; al te molim, koji sam vrlo sagrišio, Gospodine, da oprostiš krivicu slugi tvomu; pripoznajem da sam vrlo ludo učinio.

Obratiću oči moje k Gospodinu, i čekat ću Boga Spasitelja moga. On će me uslišat; podnosiću srdžbu Gospodinovu, jer sam sagrišio.

Bog je milostiv i milosrdan; u dan nevolje oprostiće grih. On sve brani, koji ga u istinu traže.

Nijedan se nije osramotio, koji se je u Gospodina uzdao.

Nit je ikoga pogrdio Gospodin, kojigod ga je zazivao.

Ja pripoznajem moje zloće, i neću zaboravit za njih se pokajat. Sve ću dane života moga s duševnom gorkošću prid tobom, Bože moj, promišljat.

Moje su mi krivice na vrh glave izašle, i otešćale su mi kao teško brime.

Gospodine, smiluj mi se; oslobodi mi dušu; molim te za milosrdje tvoje, spasi me; uslišaj, Gospodine, moju molitvu, i nemoj sa slugom tvojim na sud izlazit; nitko neće prid tvojim očima pravedan ostat.

Spomeni se, Gospodine, tvojih smilovanjah i tvog mlogog milosrdja, koje si uvik ukazivao.

Nespominjaj se mojih ludostih i pogrišakah, koje sam u nagloj mladosti učinio; samo me se spomeni po tvomu milosrdju.

Porad imena tvoga, oprosti mi grihe moje primloge.

Učini poznato tvoje čudnovato milosrdje, Gospodine, koji sve uhvajuće u te spasene činiš.

Gospodine, očisti me od mojih skrovitih grihah, i oprosti mi tudje, kojih sam dionik bio.

Od žalosti bola probijena je duša; posvetilište, Gospodine, koje ti hoćeš, skrušena i ponizna srdca, ti, o Bože, nećeš odbacit.

Bože branitelju naš! pogledaj me rad Sina tvog Isukrsta!

On je rad naših zloćah ranjen i prikazan za naše grihe. On je svu žestinu božanstvene pravde na se primio, i mi smo po njegovoj krvi ozdravljeni.

Za grihe naše Isukrst je umro, pravedan za nepravedne (1. Pet. C. 3. 18). Ova ponavljajuć u srdcu momu, zato ću se uhvat u tugovanju momu, veli Jeremia Prorok.

Dilo Skrušenja.

Primilostivi Otče! Evo padam prid sveto tvoje lice, i poznavši skrušeno ispovidam: da sam protiva tebi, protiva nebu, teško i mlogo sagrišio; ja neharni sin

tvoj, tvoja sam mloga očinska dobročinstva i milosti toliko putah potlačio, i tvoje svete zapovidi brezobrazno pristupio. Ti si me, svemogući moj Stvoritelju, iz neizmirne tvoje dobrote iz ništa na sliku i priliku tvoju stvorio, da me za vazda blažena učiniš. Ti si me, priljubeznivi moj Odkupitelju, s tvojom neprocinjenom krvju, tvojom gorkom mukom i smrtju odkupio, tvojim ditetom i zajedno baštenikom kraljestva nebeskog učinio. Ti, najveći Dobročinitelju moj, mloga si mi dobročinstva u duši i tilu ukazao. Izmedju hiljadu drugih nisi me pustio u grisim mojim umriti i za uvik izgubit se. Ah što sam učinio! tebe sam, moga Stvoritelja, Vrilo moga blaženstva, tebe najviše i najbolje, i radi tebe istoga najveće ljubavi vridno dobro, mojim grisim toliko putah brezobrazno uvridio i izgubio. Kajem se iz sveg srdca moga, i to iz čiste i prave ljubavi prama tebi; jer znam da su ti grisi mrski. Nigda neću više takog štogod učinit, što je tebi neugodno. Prisveti svaznajući Bože! ti vidiš najsakrivenija srdca moga; ti znaš da ja po tvojoj milosti dobro mislim; oh da bi moje grihe mogao vlastitom mojom krvju oprati! Velika je, Bože, zloća i opakost moja; al je ipak veće milosrdje tvoje, koje nadvisuje sva dila tvoja. Ovo daklen tvoje milosrdje zazivljem iz svega pritužnog srdca moga; u njeg postavljam sve koliko moje uhvanje i pouzdanje. O Bože! prikažujem ti za sve kolike grihe moje muku i smrt i sva dostojanstva pridragog tvog Sina; i čuj, Otče! krv Sina tvog vapije k tebi, da tvoje očinsko srdce prama grišnikom omekša, i tvojoj pravdi zadovolji. Dobrostivi Otče! Smiluj se duši onoj, koja je tako skupom cinom odkupljena; dovrši, molim o Spasitelju! dilo tvog od-

kupljenja, i daj mi tvoju svetu milost, da moje učinjene nepravde iz sveg srdca oplačem i operem, i da nigda nijedne više neučinim.

§ 5.

Kratke opomene iz Svetoga Pisma za probudit u bolestniku živu viru.

Ti si po viri, koja je u Isukrstu, dite Božije. Viruj u Isukrsta, da se po viri u Isukrstu opravdaš.

Stalan, temeljit i tvrd ostani u viri i u uhvanju po Evandjelju, koje si čuo, i koje je pripovidano svakomu pod nebom stvorenju.

Gospodine, ti si rekao: da pravedan virom žive; ako li izgubim viru, teško meni!

Gospodine, što se mene tiče, ja nisam slabi odmetnik i odbjenik, da sam izgubljenje zaslužio; nego sam virno dite u viri, da se spasim i sahranim.

Upitaj der se sam, viruješ li? Sam sebe kušaj. Neznašli da je Isukrst u tebi?

Bog uhvanja napunio te radošću i mirom rad vire tvoje, da se tvoje kriposti u Duha Svetog uzmložaju.

Bog ti udilio, da s onom milošću diluješ, kojom te je pozvao. U tebi ispunio volju svoje dobrote, i po svojoj kriposti učinio tvoju viru plodnu u dobrih dilih, da ime Isusovo u tebi proslavljeno i blagosovljeno bude, a ti u imenu Isukrstovu.

Kripost Božija uzdržala te i objačala te u viri, da se spasiš. Raduj se što si za kratko ožalošćen bio, i što je različitim načinom tvoja vira kao zlato vatrom izkušana bila. To će na dan očitovanja Isusova, to jest

kad vidjen našim očima bude, bit tebi na hvalu, slavu i diku. Ti ljubiš Boga sasvim da ga vidio nisi; ti u njeg viruješ, premda ga nevidiš. Zašto pak viruješ, bit ćeš slavom, veseljem i neizkazanom dikom napunjen kada k cilju vire tvoje prispiješ, kojano je spasenje duše tvoje.

Kratke opomene S. Otacah od S. Vire.

Primi i viruj ono što je Bog očitovao, a neiztražuj zaludu ono dokučit o zakonu, što je mudrost Božija od tebe sakrila, — veli S. Ivan Zlatousnik, Hom. in Matth.

Viruj očitovanju Božijemu, premda dokučit mišlju našom nemoremo, i vidi nam se protivno našem ćućenju. Ovako opet Zlatousnik.

Gospodine, kako bi ja tebe, koji si neizmirno veličanstvo, dukučit mogao, kad ni sam sebe, koji sam slab čovik, nikako dokučit nemogu?

Kada u svitovnih stvarih čoviku virujemo, zašto nebi virovali riči Božijoj, kad on sam to od sebe svidoči? S. Ambros. de Abraham, C. 15.

Nek ti kao zublja svitli rič Božija, nek ti vira bude vodja na putu tvomu za spasenje, nek ti bude put tvoj kog slidit imaš (na nebesa) Sveto Pismo, ol ti pisana rič Božija.

Zar se more zabasat, kad nam riči Božije za vodju služe? Na ovoj svitlosti prigrli tvoju zublju, da ti tvomu unutrnjemu oku svitli.

Dilo Vire.

Virujem u te, o Bože moj! Virujem iz svega srdca sve ono što si ti očitovao. Osobito pak virujem da

je samo jedan Bog, koji dobre miluje a zločeste kara. Virujem da je Bog jedan u naravi, a da ima tri sobstva (kipa). Virujem da je Sin Božiji čovikom postao, to jest upulio se (utilesio), tilo naše uzeo, rodio se i nas svojom mukom i smrti odkupio od proklestva vičnjega. Virujem da je duša čovičanska (naša) neumrla, i da mi je milost Božija za spasenje tako potribita, kao zrak za dihat. Ova i sva ostala, koja iz tvog očitovanja virovat nas uči sveta mati Crkva Rimo-Katolička, virujemo, Bože, zato, jerbo si ti ova nami kano vičnja istina i mudrost neprivarena očitovao. U ovoj ću viri s milošću tvojom živit i umrit. O Bože, pokripi me u ovoj viri!

§ 6.

Kratke opomene po Sv. Pismu za probudit u bolestniku temeljito uhvanje.

Dobar je Gospodin onim, koji uhvaju u njega; dobar je onoj duši, koja ga traži. Plač Jeremie Proroka.

Oni koji se u Gospodina uzdaju, svedjer će veću jakost dobivat; oni će se kao orlovi u visinu dizat, oni će trčat, a neće se umoriti; oni će brez umora hodit. Najjače utišenje imamo stalno se uzdržat u pouzdanje onih dobarah, koja su nam obećana. Ovo je uhvanje stalno, tvrdo i temeljito našoj duši (nepomično sidro), koje se je u jezgru nebeske svetinje zadublo, u koju je najprvi Isus unišao, da nam misto pripravi.

Što ja čekam? Nisam li Gospodina? Tako je, Bože moj! ti si sve moje bogastvo. Uhvaj u Gospodina Boga tvoga, pak se neboji ništa.

Kušajte i vidite kako je sladak Gospodin; blago onom čoviku koji se uzda u njega!

Gospodin je obranitelj pravednih; u vrime nevolje, on će jih oslobodit i spasit, jer su se u njeg uzdali.

Bog je moj pomoćnik, ja se u njeg uzdam; on je moj Obranitelj i vrilo moguće milosti, po kojoj ću spasenje dostignut.

Blagosovljen Bog Otac našeg Gospodina Isukrsta, koji nas je po privelikom svomu milosrdju priporodio, i uhvanje nam udilio na vičnji život, koji nas čeka.

Uhvam sa svim pouzdanjem, da ću jedan put dobra posidovat, koja mi je Gospodin u ovomu životu pripravio.

K tebi vapijem, Gospodine, govoreć: Ti si moje uhvanje, ti si moja baština na ovomu svitu!

U te se, Gospodine, uzdam. Tako je, moj Bože: tvoja će milost moju radost napunit.

Ako me i ubiješ, Gospodine! opet ću se u te uzdat; ti ćeš uvik moj Spasitelj biti.

Opomene iz SS. OO. za probudit u bolestniku uhvanje.

Svemu što činit, od šta se uklanjat, što trpit, oli što želit imam, ti si, o Bože, uzdanje moje, vrilo i uzrok svih obećanjah; ono je cio razlog mog čekanja. S. Ber. in Psl. "Qui....".

Dilo Uhvanja.

Uzdam se u te, o Bože moj! Uzdam se da ćeš mi dat život vičnji, i sva ona koja su mi potribita i koristna za dostignut slavu nebesku; i to se zato uz-

dam, jerbo si u tvojim obećanjim viran, svemoguć i nebrojenog milosrdja; pak svaka koja si obećao, po neizkazanim dostojanstvim Gospodina našeg Isukrsta Sina tvoga Spasitelja moga dati, i u njegovo prisveto Ime ponizno te molim, za potribitu milost i vičnje moje spasenje. O Bože pokripi uhvanje moje!

§ 7.

Kratke opomene po Svetomu Pismu za probudit u bolestniku ljubav Božiju.

Živom virom pripoznajem ljubav Božiju prama meni: Bog je ljubav; a tko u ljubavi ostaje, ostaje u Bogu i Bog u njemu.

Još dok smo grišnici bili ukazao nam je Bog svoju ljubav.

Isukrst je za nas grišnike umro, pak sada, kad smo po njegovoj krvi opravdani, bićemo po tomu više od njegove srdžbe oslobodjeni.

Bog ni svomu Sinu nije oprostio, već ga je nami dao; jeli daklen moguće, da će nam svoje milosrdje zanikat, koji nam je svog Sina poklonio?

Ljubimo Boga, jer je on nas prija ljubio.

Kako ću Gospodinu sva dobra povratit, koja sam od njeg primio?

Šta više od tebe traži Gospodin Bog tvoj, nego da ga ljubiš, i njemu iz sveg srdca i iz sve duše služiš?

Ljubiću te, Gospodine; ti si moja jakost, moja tvrdina, moje utočišće i moj oslobodnik.

Tko će me od ljubavi Isusove razdilit? ili bila nevolja, ili tiskoba, sve ću to prídobit s onim koji me je zamilovao. Podpuno se uzdam, da me neće ni strah, ni smrt, ni glad, ni golotinja, ni progonstvo, ni mač, dapače ni ljubav života moga, ni sadanje, ni došaste pogibili, niti uzvišenje, niti poniženje, niti ikakvo drugo stvorenje, moć od ljubavi Božije razstavit, kojano je u Isukrstu Gospodinu našemu.

Šta mogu zelit na nebu, štali tražit na zemlji, već to, da tebe Boga moga zadobijem? Bože srdca moga, Bože koji si dio duše moje u slavi rajskoj! Prinemaže mi se i tilo i duša od ljubavi prama tebi!

Gospodine! ti nikad nisi zapustio one koji te ljube.

Ostani u ljubavi Božijoj, i čekaj milosrdje Gospodina tvog Isusa.

U svakomu dobru napriduju oni, koji Boga ljube. Ljubav pokriva mložinu grihah. Marija Mandalina ljubila je mlogo, i zato su joj odpušćeni grisi mlogi. Vira, uhvanje i ljubav, ovo troje, ali je od ovih najveća ljubav. Ljubav pomrsuje mložinu grihah.

Opomene na ljubav iz SS. Otacah.

Koja nit je otac, nit priatelj, niti sin za te učinio, ona je sva za te Gospodin činio, koji si sluga njegov, i koji si ga uvridio. Joann. Chri.

Što se more, veli Gospodin, mojoj ljubavi izjednačit? Gledaj, ja sam isti tvoj otac i tvoj brat, ja sam ti sve štogod hoćeš. Imavši mene, ni o šta potribe imat nećeš: ja ću bit tvoj Stvoritelj; došao sam (na ovi svit) ne da mi se služi, već da ja drugim služim. Došao sam ubog, da te obogatim; podnio sam smrt na križu,

da tebe spasim! Ti si mi sve ono što mi je brat, subaštenik i priatelj. Morešli od mene još što više tražit? Zašto daklen onog odbacuješ, koji te tako vrlo miluje?

Bože moj! što sam ja prama tebi, da ti meni zapovidaš da te ljubim, jer ako te neljubim, na me se srdiš, i s privelikim mi nevoljam pritiš? A zar nije već najveća nevolja tebe neljubit? S. Aug. Lib. 1 Conf. C. 5.

Nebo i zemlja i sva koja se na njima zadržaju, evo me zovu sa svih stranah, govoreć: ljubi Gospodina! S. Aug. Lib. 10. Conf. C. 6.

O Gospodine Isukrste! ti me toliko ljubiš, da se čini, kano da ti sam na se misto mene mrziš. Ti koji si sudac svih ljudih, pripustio si se iz ljubavi da te ljudi sude, i da te na najpogrdniju i najnemiliju smrt na križu osude.

O Bože moj, jesili mogao više za me učinit? Doisto si me svega hotio imat, kada si se vas meni darovao...... Ah! zašto i ja tebe samog tako neljubim? Imali štogod ugodnijeg i sladjeg nego tebe ljubit? Zar to nije najveća srića?

O Bože! koji si me stvorio, tvoj sam vas! Što ti mogu više kao momu Stvoritelju dati?

Bože moj! Pomočniče moj, ja te ljubim za sva kolika neizmirna dobročinstva i milosti koje si mi ukazao, dà te ljubim iz sve moje duše štogod mogu većma.

Dilo Ljubavi.

Ljubim te, o Bože moj! iz sveg srdca moga, jer si me od postanka ljubio. Ljubim te iz sve duše moje, jerbo si me na sliku i priliku tvoju stvorio, i nepro-

cinjenom krvju Sina tvoga odkupio, i nebrojenim milostima i dobročinstvim priobilno nadario. Ja te ljubim i žudim te iz sve jakosti moje ljubit, jer si najviše radi tebe sama svake ljubavi najvridnije dobro. Oh! da bi te mogao onako ljubit, kako je dostojno da od svih stvorenjah ljubljen budeš! Daj mi, Gospodine, svetu milost tvoju, da te s njom do poslidnjeg časa života moga sa svima tvojim obranim uvik ljubit budem dostojan!

Bože moj! iz ljubavi prama tebi ljubim i mog iskrnjeg kao mene istog. Oprosti mi, o Bože! sve kolike krivice moje, i daj mi milost da i svim onim iz srdca oprostim koji su me uvridili!

Molim takodjer sve one za oproštenje, koje sam po kojigod način uvridio, il koje sam grišno smutio.

Dilo pokornog Pokajanja.

Bože moj, žao mi je i kajem se iz sveg srdca moga, što sam te najviše i najveće dobro moje toliko putah uvridio. Otče milosrdja! Oprosti mi kano dosad, jednomu neharnomu i opakomu, ali sad već skrušenomu grišniku. Oprosti mi moje opakosti za tvoje veliko i očinsko milosrdje. Ovo uhvam, za ovo te i priponizno molim, porad dostojanstvih Sina tvoga Gospodina našeg Isukrsta, za njegovu gorku muku i smrt, i za njegovu neprocinjenu krv, koju je on za moje i za svih ljudih grihe prolio.

Dilo Obećanja.

O Bože moj! kakogod iz sveg srdca za sve štogod sam grišna učinio žalim, i za sve se moje krivice kajem, tako isto i temeljito odlučujem više negrišit, i

volim prija umrit nego štogod hotimice učinit, što bi tebi Bogu momu neugodno bilo. Ovo je istinito moja volja i tvrdo moje obećanje, i s tvojom sam samo, Bože! milosću učinio ovo obećanje. Uzdrži me i pokripi me, da ga po tvojoj milosti do svrhe uzdržim!

Dilo Zahvalnosti.

Zahvaljujem ti, Bože moj! za sve kolike milosti i dobročinstva, s kojim si me od prvog časa mog života tja do sadanjeg sata (vrimena) ovako milosrdno i ljubezno i priobilno nadario. Sve ono štogod sam u naravnomu redu po milosti tvojoj zadobio i uživao, tvoje je, o Bože, i sve sam ti povratit dužan. Prostrili, o Bože moj, do sad nezahvalno srdce s najvećim milosrdjem pripoznanstva, ter pridodaj ostalim darovim tvojim još milost tvog neizmirnog milosrdja i mog ostanka u milosti tvojoj do svrhe. Amen.

Dilo pridanja sebe istog u volju Božiju.

Gospodine Bože, nebeski Otče! istinitim, pokornim i skrušenim srdcem primam posve drage volje, za izplaćenje mojih učinjenih grihah, sve protivnosti, dapače istu smrt iz tvoje očinske ruke, i podligam se podpuno tvojoj svetoj i uvik pravednoj volji. Učini samnom što ti je god drago i ugodno. Sjedinjujem volju moju s prisvetom voljom na križu trpećeg i umirajućeg Isukrsta Spasitelja moga. O Bože moj, Odkupitelju moj, u ruke tvoje izručujem dušu moju; uzdrži me u svetoj milosti tvojoj!

§ 8.

U samu i jednomu Bogu utišenje pravo nać se more.

Štogod želit ili mislit mogu za moje utišenje, za moje veselje, nečekam ovde, nego na drugomu svitu. Da bi sve radosti svitovnje imao i sva razkošja uživat mogao, opet je prava istina, da za dugo ostat nebi mogle.

Nećeš se moć daklen, dušo moja, podpuno utišit, niti pravog obradovanja imat, nego u samomu Bogu, koji uboge tiši i ponizne prima.

Počekaj malo, dušo moja, obećanje Božije, i imati ćeš obilnost svih dobarah na nebu. Ako vrlo i neuredno želiš ova sadanja, izgubiti ćeš vičnja i nebeska.

Nek ti vrimenita budu kao za jedno posluženje, a vikovičnja uvik u želji. Nemoreš se nijednim vrimenitim dobrcm zaklonit, jer nisi stvorena da zemaljska za uvik uživaš.

I da sva stvorena dobra imaš, nebi sritna ni blažena bit mogla, jer u Bogu, kojino je sva stvorio, sva tvoja srića i pravo blaženstvo pribiva.

Ali to nije ono blaženstvo kojeno procinjuju i hvale neumitni svitovnji ljubovnici, već je to blaženstvo kakvono čekaju pravovirni naslidnici Isukrstovi. Ovako blaženstvo ljudi čiste duše po milosti Božijoj još na ovomu svitu kadnokad kušat počmu; i oni su premda u tilu već na nebesim. Tašto, kratko je i sasvim izprazno ljudsko veselje. Blaženo i istinito je veselje koje se u srdcu od istine nebeske prima. Dobar čovik i

bogoljuban svakuda sa sobom nosi utišitelja svoga Isusa, i govori mu: Budi samlom, Gospodine Isuse! na svakomu mislu i u svako vrime! Amen.

Molitva.

Pripoznajem, o Bože moj! da bi ja posve nesrićan bio, kad mi ti nikakve prigode nebi dao štogod za ljubav tvoju trpit i umrit. Sve moje nevolje i tuge stavljam u otčinsko srdce tvoje, moleć te ponizno, da mi udiliš milost, da jih uztrpljivo ja podnosim, i ovo da mogu po milosti tvojoj do svrhe života moga učinit; ter na križu, u nevoljam od svega svita zapušćen, sa Sinom tvojim i umrit. Amen.

Obćenita zlamenja i običajna od smrti približene.

1. Uzbunjeno i kano igrajuće oli veoma podugo zastajuće kucanje životne žile.

2. Sveudiljno jecanje ili štucanje.

3. Kadno oči kano u neku dubljinu upanu, ili ako iz očijuh suze idju.

4. Kad slipe oči u glavu propadnu, il se vide kao probodene.

5. Kad se nos od bolesti spusti i zabreči.

6. Kad iz usta i nozdrvah hladna oduha izlazi.

7. Kad lice odveć problidi i zatim pomodri.

8. Kad bolestnik ustma i očima odveć ružno zavrće.

9. Kad bolestnik brez pristanka nozdrve hvata i po njima čeprka.

10. Ako škriplje zubim.

11. Ako se rukam po ogrnjaču igra, i oko sebe kupi i hvata.

12. Ako odveć nemirno hoće svoje prominjivat misto.

13. Ako neobični na njeg glad napane.

14. Kad se posli trabuljanja na jedan put razvedri i k sebi dojde, kano do oblakšicu osića.

KAZALO.

DIO PRVI.

DIO DRUGI.

DIO TREĆI.

RAZDIL I.

RAZDIL II.

